

A bencés kongregációk alkotmányjoga

BENCÉS RENDTÖRTÉNET

Szerkeszti: Somorjai Ádám OSB

1. A Bencés Konföderáció, Pannonhalma 2009.
2. Dammertz, Viktor OSB, A bencés kongregációk alkotmányjoga, Pannonhalma, 2015.

Előkészületben:

3. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, I.
4. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, II.
5. Molitor, Raphael OSB, Tanulmányok a bencés egyesülési törekvések jogtörténetéből, III.

BENCÉS RENDTÖRTÉNET

2.

Viktor Dammertz O.S.B.

A bencés kongregációk
alkotmányjoga

Pannonhalma, 2015

Az eredeti mű címe és adatai:
P. Viktor Dammertz O.S.B., *Das Verfassungsrecht der benediktinischen
Mönchskongregationen in Geschichte und Gegenwart*
(Kirchengeschichtliche Quellen und Studien, begründet und geleitet von
Heinrich Suso Brechter, Erzabt von St. Ottilien, Professor an der Universität
München, 6. Band.), St. Ottilien 1963.

Fordította:
Váróczi Zsuzsanna

Lektorálta:
Somorjai Ádám OSB

F. k.: Dr. Várszegi Asztrik OSB

© Hungarian translation:
Pannonhalmi Főmonostor

ISSN: 978-963-9053-81-6

A borítón a Szent Anzelm Primásapátság,
a Bencés Konföderáció székhelye látható,
a XX. század első feléből.

Készült a százhalombattai EFO Nyomdában
Felelős vezető: Fonyódi Ottó
www.efonyomda.hu

Beköszöntő

Személyes öröm és megtiszteltetés számomra, hogy mindekelőtt rendtársaim, a tanulni vágyó fiatalok és jogtörténet iránt érdeklődőknek ajánlhatom Viktor Dammertz emeritus püspök úr, korábbi primásapátunk fiatalkori tudományos munkáját és őt magát is bemutatathatom az Olvasónak.

Josef Dammertz 1929-ben született Schaephuysenben, Szent Otilieni apátság missziós bencése lett 1953-ban Viktor néven, 1957-ben pappá szentelték majd fiatalon negyedik főapátja (1975) lett monostorának, később 15 éven át a Bencés Konföderáció hatodik primás apátja (1977), ezt követően 12 esztendeig az augsburgi egyházmegye püspöke (1992–2004). Filozófiai és teológiai tanulmányait Münsterben, Innsbruckban és a római Szent Anzelm Pápai Egyetemen végezte. 1957–1960 között a müncheni egyetem kánonjogi intézetében folytatott tanulmányokat, 1962-ben nyerte el a kánonjogi doktorátus fokozatát, jelen dolgozatával. 1960–1975 között a Szent Otilieni Missziós Bencés Kongregáció főtíkára és Suso Brechter főapát személyi titkára. Ebben a minőségében kísérte el főapátját a II. Vatikáni Zsinat üléseire és számos missziós útjára. 1971–1975 között a Német Szövetségi Köztársaság Püspöki Karának Zsinatának tagja volt (Würzburgi Zsinat), az „Isten Népe részvétele az egyház küldetésében” elnevezésű VIII. bizottságban dolgozott. Primásapáti szolgálatának idejére esett az 1980. évi jubileumi Szent Benedek-év, Szent Benedek születésének 1500 évfordulója, amelyet 500 bencés, ciszterci, trappista apát, valamint a női bencés monostorok képviselői ünnepi kongresszussal ültek meg Rómában. Augsburgi püspöki szolgálata idején 1994-től a Német Püspöki Kar az „Egyházi Hívások és Egyházi Szolgálatok” Bizottságának elnöke volt, 1996 novemberétől pedig Rómában a Kánonjogi Szövegek Értelmezésének Pápai Tanácsa tagja.

Doktori értekezése alapszöveg a bencés szerzetesjog szempontjából. Első részében áttekintést ad a bencés kongregációk történetéről, majd pedig azok statutumainak átfogó és részletes elemzését nyújtja, mindig kitekintéssel a bencés regulát követő más szerzetes-

rendekre, így a ciszterciekre és a trappistákra is. Összefoglalása a II. Vatikáni Zsinatig kialakult bencés szerzetesjog szintézisének is tekinthető. A bencés szerzetesjog azóta továbbfejlődött, de a fejlődés alapjainak tanulmányozásához nélkülözhetetlen ez a kötet, amelyet Váróczi Zsuzsa 2006-ban fordított magyarra.

Viktor Josef Dammertz iránti testvéri szeretettel és az Olvasó iránti tisztelettel ajánlom a művet olvasásra és tanulmányozásra a jogtörténészek, bencés rendtársaim és a monasztikus rendek tagjai számára.

Kelt Pannonhalmán, 2015. március 21-én
Szent Benedek ünnepén

+Várszegi Asztrik
a Magyar Bencés Kongregáció
Prézes Apátja

Előszó

Az 1917. évi kánonjogi kodifikáció során a törvényhozó arra törekedett, hogy lehetőleg lényegi változtatás nélkül vegye át az addig érvényes normákat; elsődleges célja nem a reform volt, hanem az egyházjog egységes összefoglalása, de közben természetesen nem mulasztotta el a jognak a korviszonyokhoz igazított megújítását sem (vö. 6. kán.). A történetileg létrejött és bevált rendelkezések figyelembevétele különösen a CIC szerzetesjogában mutatkozik meg. Az egyes szövetségek konstitúcióira való számos utalás következtében a 487–681. kánon alig több kerettörvénynél, amely teret enged a saját jognak, hogy minden kolostori közösség kibontakoztathassa egyéni sajátosságát (vö. 489. kán.).

A konstitúciók javára érvényesített fenntartások különösen a kolostori alkotmányjogra vonatkozó fejezetben (489. és az ezt követő kánonok) gyakoriak. A törvényhozó ugyanis éppen itt talált rá a szervezeti formák olyan gazdag sokféleségére, amelyre ügyelni akart és amelyet meg akart őrizni. Az egyházi törvénykönyv ugyan rendszerint a teljes rendből, tartományokból és az egyes házakból felépülő centralizált rendek és kongregációk háromlépcsős, hierarchikus tagolódását feltételezi, de figyelembe veszi azoknak a kánonrendi és monasztikus szövetségeknek az alkotmányait is, amelyek csak két szintet ismernek, az autonóm monostort és a szerzetesi kongregációt. Jelen értekezés az önálló monostorok (*monasteria sui iuris*) szövetségeivel foglalkozik. Ismerteti ezek alkotmányjogi felépítését, és lehetőleg kimerítően bemutatja a monostor és a kongregáció közti kapcsolatokat. Célja, hogy ezzel megvilágítsa a szerzetesi kolostorszövetségek alkotmány-szerkezetének természetét és sajátosságát, és bizonyítsa a szerzetesi kongregáció belső szükségszerűségét és szubszidiárius helyzetét is.

A Münchener Egyetem Teológiai Karának kánoni szekciója kánonjogi doktori fokozat megszerzésére jogosító disszertációként fogadta el ezt a dolgozatot. Őszinte köszönettel tartozom az Egyházjogi Intézet minden oktatójának. A témát dr. Audomar Scheuermann professzor úr tűzte ki, és mindig rendelkezésre álló segítségével és számos javaslattal támogatta a munka elkészültét. Dr. P. Philipp Hofmeister OSB professzor úr is élénk érdeklődést tanúsított a jelen értekezés iránt, és sok adattal járult hozzá létrejöttéhez. A disszertáció érdekében szeretetteljes készséggel hozzáférhetővé tette a rendi konstitúcióknak a neresheimi kolostor könyvtára birtokában lé-

vő átfogó gyűjteményét. Készségesen elismerem, hogy munkámba sok mindent beleszőttem abból, amit DDr. Klaus Mörsdorf prelátus professzor úr és DDr. Karl Weinzierl professzor úr az előadásain nyújtott. Nem utolsósorban szíves köszönet illeti előljárómat, főtisztelendő Dr. Suso Brechter OSB főapát professzor urat, aki megbízott a kánoni jog tanulmányozásával, és azáltal, hogy felmentett más feladatok alól, lehetővé tette a disszertáció befejezését.

Szent Ottilien, 1962. december 13., Szent Otília ünnepén

P. Viktor Dammertz O.S.B.

Tartalom

Várszegi Asztrik OSB, Beköszöntő	5
Előszó	7
Források	15
Irodalom	22
Rövidítések	27
Bevezetés	29

Első rész

Jogtörténeti áttekintés

1. fejezet: Bencés monostorok korai szövetségei	33
1. § Az első kezdeményezések	33
I. A kolostor rendje Szent Benedeknél	33
1. Subiacóban	33
2. Monte Cassinón	35
II. Imatestvériségek az apátságok között	37
III. Az egységes obszervancia	39
1. Aniane-i Benedek	40
2. Benedeknek az utókorra gyakorolt hatása	41
2. § Az egy főmonostorból és mellékközösségeiből álló szövetségek	45
I. Főmonostor és cella általában	45
II. A clunyi szövetség	48
1. Az alkotmány kiépítése a 12. századig	48
2. A 12. és 13. században végrehajtott alkotmánymódosítások	51
3. § A bencés oldalágak példája	57
I. A ciszterciek alkotmánya	57
1. A ciszterciek korai alkotmányjogának fejlődéséhez	57
2. Az alkotmány megalapozása az 1114-es Carta Caritatisban	58
3. Az alkotmány kialakítása a 13. századig	59
4. Cîteaux alkotmányának jelentősége a fekete bencések számára	63

II. Más bencés oldalágak alkotmányformái	64
4. § Az apátgyűlések az egyháztartományokon belül	73
I. A területi szinten szerveződő apátgyűlések III. Ince előtt.....	74
II. A pápai törvényhozás III. Ince után	75
2. fejezet: A bencés kongregációk.....	81
5. § A bencés reformrendek alkotmányjogi befolyása alatt	
álló kongregációk.....	81
I. A padovai S. Giustina Kongregáció alkotmánya.....	81
1. A kongregáció alkotmánya a Trienti Zsinat előtt	81
2. A Trient utáni alkotmány	83
a) Az általános káptalan	83
b) A kongregáció irányítása a káptalanok között.....	86
II. A S. Giustina Kongregáció mintájára létrehozott szövetségek ..	88
III. Értékelés	96
6. § Az általános egyházi törvényhozás	
alkotmányjogi befolyása alatt létrejött kongregációk.....	99
I. Trient előttről származó szövetségek.....	99
II. A Trienti Zsinat után létrejött szövetségek.....	108
III. Értékelés	116
Visszatekintés: Az egyes kolostortól a szerzetesi kongregációig ..	119

Második rész

A bencés szerzetesi kongregációk alkotmányjoga jelenleg

7. § A bencés kongregációk a 19. és 20. században.....	125
1. fejezet: A bencés alkotmány felépítése	137
8. § Az önálló monostor	137
I. Az önálló monostor előljárójának hatalma.....	138
II. A szerzeteseknek az önálló monostorba való beillesztése	140
1. A bencés stabilitás.....	140
2. A stabilitás következményei	142
9. § A szerzetesi kongregáció	147
I. A szerzetesi kongregáció létesítése.....	147
1. A szerzetesi kongregáció tagjai.....	147
2. A szerzetesi kongregáció létesítése során alkalmazott eljárás	149
3. A szerzetesi kongregáció jogképessége	150

II. Apátság, kongregáció, konföderáció	152
1. Az apátság pozíciója a kolostorszövetségben.....	152
2. A szerzetesi kongregáció mint kolostori össz-szövetség.....	154
3. Rend-e a konföderáció?.....	158
III. A szerzetesi tartományok	161
1. A rendtartomány feladata általában	161
2. Az önálló monostorokból álló szövetségek köztes tagjai.....	162
3. A részsövetségek helyzete a szerzetesi alkotmányszerkezetben	165
IV. Szerzetesi kongregáció és szerzetesrend.....	170
1. A ma használatos terminológia	170
2. A megkülönböztetés jogi alapja.....	171
a) A kolostori előljárók hatalma általában	171
b) A szerzetesi kongregáció prézes apátjának hatalma	172
c) Egy szerzetesrend generálásának hatalma.....	176
10. § A bencés monostorszövetségek alkotmányformái	179
I. Bencés szövetségek önálló monostorok nélkül.....	179
1. A vallumbroziánusok	179
2. A szilvesztrinusok	181
3. A mechitaristák	182
II. A bencés szerzetesrendek	183
1. A kamalduli remeték.....	184
2. A Monte Corona-i kamalduliak	185
3. Az olivetánusok	185
4. A Magyar Bencés Kongregáció	187
III. A bencés szerzetesi kongregációk.....	187
1. A konföderációba tömörült bencések	187
2. Az általános és a szigorú obszervanciájú ciszterciek	188
2. fejezet A szerzetesi kongregációk szervei	191
11. § Az általános káptalan	191
I. Az általános káptalan helyzete a szerzetesi kongregációban	191
II. Az általános káptalan résztvevői	193
1. A előljárók.....	193
a) A kongregációk előljárói	194
b) A kolostori előljárók	194

c) A szerzetesnői kolostorok képviselete az általános káptalanon	198
d) Egy kongregációra bízott misszió elöljárói	199
2. Az alárendeltek képviselete	200
a) Történeti áttekintés.....	200
b) Az érvényes jog	201
3. A káptalan egyéb résztvevői	203
III. A rendes általános káptalan	204
1. A káptalan összehívása	204
2. Az elnöklés.....	206
3. Az ülés menete	207
IV. A rendkívüli általános káptalan	210
V. Apátkonferenciák és időközi káptalan	211
1. Apátkonferenciák	211
2. A tartományi káptalan a Subiacói Kongregációban	212
12. § A prézes apát és tanácsa	213
I. A kongregáció vezetése a káptalanok közti időszakban.....	213
II. A prézes apát megbízása.....	215
1. A prézes apát megválasztása az egyenjogú kolostorok szövetségeiben	216
a) A választótestület	216
b) A választhatóság.....	217
c) A választás módja.....	219
2. A prézesapát-választás a főmonostor-szövetségekben	221
a) Történeti áttekintés.....	221
b) Az érvényes jog	224
III. A prézes apát hivatalának időtartama és ideiglenes utódlása	225
IV. A prézes apát tanácsa.....	227
1. A tanács megbízása	227
2. A tanács feladata	229
 3. fejezet: A szerzetesi kongregációk feladatai	 233
13. § A kolostorok segítése és támogatása	233
I. A vizitáció	233
II. A kolostori fegyelem felett gyakorolt felügyelet	238

III. A gyóntatási jog.....	241
IV. A tanulmányi rend	242
V. Szerzetesek felvételében és elbocsátásában való közreműködés.....	244
Az elbocsátás	246
VI. Áthelyezés és átlépés	249
1. Áthelyezések	249
2. Átlépés egy másik kolostorba.....	256
VII. Közreműködés a kolostori előjárók kinevezésében	260
1. A kolostori előjárók megválasztása	260
2. A kolostori előjáró lemondása és leváltása.....	264
VIII. Új alapítások.....	266
1. Függő ház alapítása	266
2. Önálló monostor létesítése.....	267
3. Önálló monostorok csatlakozása a kongregációhoz.....	268
IX. A vagyonjog	269
X. A kongregációhoz tartozó szerzetesnői kolostorok gondozása	273
XI. A kolostorok apostoli tevékenysége	276
14. § A közös érdekek megóvása	279
I. A kongregáció képvisellete általában	279
II. A prézes apát részvétele az egyetemes zsinaton	279
III. Az Apostoli Szentszékhez való viszony	283
1. A prézes apátnak az Apostoli Szentszékkel szembeni felelőssége	283
2. Az Apostoli Szentszéknel működő általános prokurátor.....	284
IV. A Bencés Konföderációhoz fűződő viszonyok	286
1. Beszámoló jelentés a primás apátnak	286
2. A prézes apátok részvétele a konföderáció vezetésében	287
15. § A kongregáció szerveinek a feladataik teljesítéséhez szükséges hatalma	289
I. A törvényhozás.....	289
1. Az általános káptalan törvényhozói jogosítványa	290
2. A prézes apát dekrétumai.....	294
3. Az apátok törvényhozói hatalma	295
4. Az apátkongresszus határozatai	295

II. Az igazgatás.....	296
1. A prézes apát felmentési joga	296
2. A prézes apát dispoziációs joga.....	298
3. Az igazgatási panasztétel	300
III. A bíráskodás	301
Utószó.....	305
I. Név- és tárgymutató.....	309
II. A CIC idézett kánonainak mutatója.....	315
III. Az idézett konstitúciók mutatója.....	317

Források

Konstitúciók

- Am. Cas. 1908 Declarationes in Regulam S.P.N. Benedicti et Statuta Congregationis Americano-Cassinensis (h. n. 1908) – SC. Prop. 1908. április 15.
- Am. Cas. 1947 Declarationes in Regulam S.P.N. Benedicti et Statuta Congregationis Americano-Cassinensis (Atchison 1947) – SC. Rel. 1947. március 21.
- Angl. 1784 Constitutiones Congregationis Anglicanae OSB (Párizs 1784)
- Angl. 1930 Regula S. P. Benedicti cum constitutionibus Congregationis Angliae (Stanbrook 1931) – SC. Rel. 1930. június 27.
- Angl. Mon. 1934 Regula S. Benedicti cum declarationibus et constitutionibus a S. Sede approbatis pro monialibus Congregationis Angliae (Stanbrook 1936) – SC. Rel. 1934. január 2.
- Argent. 1624 Volk Paulus, Die Statuten der Straßburger Benediktiner-Kongregation vom Jahre 1624: Archiv für elsässische Kirchengeschichte 8 (1933) 317–370. – Leopold strassburgi püspök, 1924. október 1.
- Aug. 1699 Statuta ascetica Congregationis Benedictino-Augustanae Spiritui Sancto sacrae: Hauptstaatsarchiv München KIL Benediktiner 3. – Alexander Sigismund augsburgi püspök, 1699. május 20.
- Austr. 1625 Regula SSmi. P. Benedicti una cum Constitutionibus Congregationis Austriacae Monasteriorum Ordinis eiusdem S. Benedicti (Linz 1626) – VIII. Orbán pápa, 1625. augusztus 3.
- Austr. 1948 Declarationis in S. Regulam et Constitutiones Congregationis Austro-Benedictinae sub titulo Immaculae Conceptionis B.M.V. (Bécs 1949) – SC. Rel. 1948. július 12.
- Bav. 1686 Constitutiones Congregationis Benedictino-Bavaricae sub invocatione Sanctorum Angelorum Custodum: Bull. Rom. VIII (Róma 1734) 366–380. – XI. Ince pápa, 1686. február 6.
- Bav. 1860 Statuta Congregationis Bavaricae OSB sub titulo Ss. Angelorum Custodum (München 1867) – SC. EpReg. 1860. november 5.
- Bav. 1905 Statuta Congregationis Benedictino-Bavaricae (Deggendorf 1905) – SC. EpReg. 1905. augusztus 7.
- Bav. 1922 Statuta Congregationis Benedictinae Bavaricae sub titulo Ss. Angelorum Custodum (Augsburg 1922) – SC. Rel. 1922. február 25.
- Belg. 1935 In Regulam S. P. Benedicti declarationes et constitutiones Congregationis Belgicae sub titulo Annuntiationis B.M.V. (h. n., é. n.) – SC. Rel. 1935. május 7.
- Belg. Miss. 1936 Appendix de Missionibus exteris – SC. Prop. 1936. június 30.

- Benedictina XII. Benedek pápa, „Summi Magistri” – 1336. június 20: Bull. Rom. III/II (Róma 1740) 214–240.
- Beur. 1884 Regula S. P. Benedicti... cum constitutionibus Congregationis Beuronensis (Brünn 1833) – SC. EpReg. 1884. szeptember 13.
- Beur. 1929 Regula S. P. Benedicti cum approbatis a Sede Apostolica congregationis S. Martini de Beuron constitutionibus (Beuron 1929) – SC. Rel. 1929. július 8.
- Beur. 1959 Constitutiones Congregationis Beuronensis continentis declarationes in Regulam S. Benedicti et Statuta Congregationis (Beuron 1959) – SC. Rel. 1959. január 31.
- Beur. Mon. 1927 Regula S. P. Benedicti cum constitutionibus Monialium Deo servientium in Congregatione Beuronensi (Beuron 1928) – SC. Rel. 1927. augusztus 2.
- Bras. 1910 Regula S. P. Benedicti... cum declarationibus et constitutionibus Congregationis Brasiliensis (Róma 1911) – SC. Rel. 1920. július 5.
- Bras. 1937 Declarationes et constitutiones Congregationis Brasiliensis (h. n. 1939) – SC. Rel. 1937. május 7.
- Bras. Mon. 1936 Regula SS. P. Benedicti um constitutionibus Monialium Deo servientium in Congregatione Brasiliensi (São Paulo 1936) – SC. Rel. 1936. március 28.
- Bursf. 1474 Regula S. P. Benedicti; huic accessere pauca ipsius S. Patris opuscula... et vetus Ceremoniale Benedictinum a VV. PP. Congregationis Bursfeldensis ante annos centum compilatum... (Párizs 1610)
- Bursf. 1700 Statuta Congregationis Bursfeldensis (Paderborn 1700)
- Cam. 1253 B. Martini Constitutiones Camaldulensis ordinis de moribus: Mittarelli-Costadoni, Annales Camaldulenses VI (Velece 1761) App. 1–65.
- Cam. 1271 Constitutio olim bonae memoriae Domini Octaviani Cardinalis, anno 1271: i. h. VI, App. 203–211.
- Cam. Coron. 1934 Constitutiones Eremitarum Camaldulensium Congregationis Montis Coronae (Subiaco 1934) – SC. Rel. 1934. április 18.
- Cam. Erem. 1957 Regola di S. Benedetto con le dichiarazioni e costituzioni dei Monaci Eremiti Camaldolesi (Róma 1957) – SC. Rel. 1957. február 7.
- Cart. 1924 Statuta Ordinis Cartusiensis (Cartusia Parkmonasteriensis 1926) – XI. Piusz pápa, 1924. július 8.
- Carta Caritatis – Prior: Analecta SOCist I (1945) 53–56.
Posterior: i. m. 57–61. (szerk. J. Turk)
- Cas. 1578 Regula S. P. Benedicti cum declarationibus et constitutionibus Congregationis Montis Casini, alias S. Justinae de Padua (Párizs 1604) – XIII. Gergely pápa, 1578. április 13.

- Cas. 1680   Declarationes ad Regulam et Constitutiones Monachorum Congregationis Cassinensis OSB: Bull. Rom. VIII (Róma 1734) 152–220. – XI. Ince pápa, 1680. november 22.
- Cas. 1915   In Regulam S. P. Benedicti declarationes et constitutiones Congregationis Cassinensis (Róma 1915) – SC. Rel. 1915. július 11.
- Cas. 1958   Regula S. P. Benedicti cum declarationibus et constitutionibus Congregationis Casinensis (Montecassino 1958) – SC. Rel. 1958. június 25.
- Cist. Aug. 1923   Statuta Congregationis Augiensis vulgo de Mehrerau olim Helvetico-Germanicae SOCisterciensis (Überlingen 1924) – SC. Rel. 1923. június 4.
- Cist. Austr. 1920   Constitutiones et declarationes in Regulam S. P. Benedicti Congregationis SSmi. Cordis Jesu et Congregationis Purissimi Cordis Mariae SOCist. ad Codicem Iuris Canonici revisae (Linz 1921).
- Cist. Casam. 1943   Constitutiones Congregationis Casamariensis SOCist. (Isola del Liri 1943) – XII. Piusz pápa, 1943. június 13.
- Cist. Ital. 1925   Constitutiones Monachorum SOCist. Congregationis S. Bernardi in Italia (Grottaferrata 1925) – SC. Rel. 1925. június 9.
- Cist. Supr. 1934   Constitutiones SOCist. I. De Supremo SOCist. Regimine (Vatikán, 1934) – SC. Rel. 1934. május 3.
- Cist. Zirc. 1941   Constitutiones et in Regulam S. Benedicti declarationes Congregationis Zircensis SOCist. (Budapest, é. n.) – SC. Rel. 1941. június 21.
- Claustr. 1361   Constitutiones conditae in Capitulo Provinciali Monachorum nigrorum OSB in Provinciis Terrachonae et CaesarAugustae observandae: Catalonia monastica II (Montserrat 1929) 150–247. – Capitulum provinciale 1361. május 3.
- Cluny 1200   Hugonis V. Abbatis Cluniacensis decimi septimi statuta: PL 209, 881–896. – 1200. október 29.
- Cluny, p. 1200   Statuta quaedam alia Cluniacensis coenobii: PL 209, 895–906.
- Cluny 1233   IX. Gergely pápa, „Behemoth” bulla, 1233. január 13: Bull. Rom. III/I 278–280.
- Cluny 1289   IV. Miklós pápa, „Regis pacifici” bulla, 1289. szeptember 12: Bull. Rom. III/II. 56–61.
- CRA. Austr. 1940   Constitutiones Congregationis Canoniorum Regularium Lateranensium Austriacae (h. n., é. n.) – SC. Rel. 1940. május 21.
- CRA Bern. 1959   Regula et Constitutiones Ordinis Canoniorum Regularium S. Augustini Congregationis Sanctorum Nicolai et Bernardi Montis Jovis (Octoduri [Martigny] 1959) – SC. Rel. 1959. március 25.
- CRA. Lat. 1957   Regula et Constitutiones Canoniorum Regularium Ordinis S. Augustini Congregationis SSmi. Salvatoris Lateranensis (Róma 1958) – SC. Rel. 1957. november 9.

- Dourgne Mon. 1931 Déclarations en usage à l'Abbaye de Sainte Scholastique de Dourgne (gépelt) – SC. Rel. 1931. június 17.
- Helv. 1636 Notae et observationes in Regulam Ss. P. N. Benedicti ab RR. mis DD. Abbatibus Congregationis Benedictinae Helvetiae... receptae et approbatae, die 7. sept. 1636: Staatsbibl. München, clm 24742.
- Helv. 1757 Constitutiones et statuta de forma et ordinatione Congregationis Helveto-Benedictinae in communi necnon de Gubernatione Monasteriorum in particulari, Anno Domini 1757, die 29. Augusti recepta et confirmata: Staub, Athanasius, De origine et actibus Congregationis Helveto-Benedictinae (Einsiedeln 1924) II. 29–60.
- Helv. 1931 Statuta Congregationis Helvetiae OSB sub titulo Immaculae Conceptionis BMV (Engelberg 1932) – SC. Rel. 1931. május 29.
- Helv. Am. 1901 Constitutiones et Sacrae Regulae declarationes Congregationis Helveto-Americanae OSB (Conception 1908) – SC. Prop. 1901. február 9.
- Helv. Am. 1950 Declarationes in Sacram Regulam et Constitutiones Congregationis Helveto-Americanae OSB (Mount Angel Abbey 1950) – SC. Rel. 1924. december 9. – későbbi változtatások.
- Hung. 1921 Statuta Congregationis Hungaricae OSB alias S. Martini de S. Monte Pannoniae, auctoritate Visitoris Apostolici condita anno 1855, secundum CIC emendata et aucta anno 1921 (gépelt). Ezeket a statútumokat az Apostoli Szentszék nem hagyta jóvá.
- Lex propria Lex propria Confoederationis Congregationum monasticarum OSB – XII. Piusz pápa, 1952. március 21. – Mayer, Suso, Die benediktinische Konföderation, Quellen (Beuron 1957) 74–159; vö. AKKR 126 (1953/54) 154–171.
- Maur. 1769 Regula S. P. Benedicti et constitutiones Congregationis S. Mauri (Párizs 1770)
- Mechit. Venet. 1920 Constitutiones Monachorum Armenorum Mechitaristarum (Vatikán 1920) – SC. Orient. 1920. február 27.
- Mechit. Vienn. 1885 Constitutiones Congregationis Mechitaristarum Viennensium approbatae a Leone XIII. P. O. Maximo (Bécs 1885) – XIII. Leó pápa, 1885. január 23.
- Oliv. 1445 Lugano Placidus, Il primo corpo di costituzioni monastiche per l'ordine di Monteoliveto (1445): Rivista storica Benedettina 6 (1911) 107–134; 258–296.
- Oliv. 1932 Regula S. P. Benedicti... et constitutiones Congregationis Sanctae Mariae Montis Oliveti (Vatikán 1932) – SC. Rel. 1932. január 4.

- Ott. 1950   Declarationes et Statuta sive Constitutiones Congregationis Ottiliensis OSB pro missionibus exteris (St. Ottilien 1935) – SC. Rel. 1935. május 7. – változtatások 1950. november 27.
- Pol. 1712   Regula S. P. Benedicti... cum declarationibus et constitutionibus Patrum Congregationis Cassinensis itemque Constitutionibus Congregationis Benedictino-Poloniae ac Bavaricae (Vilnae 1792) – XI. Kelemen pápa, 1712. január 31.
- Pol. Mon. 1936   S. Regulae declarationes et constitutiones Congregationis Monialium OSB in Polonia sub titulo Immaculae Conceptionis BMV: AKKR 119 (1939) 116–164. – SC. Rel. 1936. június 30.
- Praem. 1947   Sacri candidi et canonici Ordinis Praemonstratensis statuta renovata (Tongerloo 1947)
- Regula   Hanslik, Rudolf, Benedicti Regula = Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 75 (Bécs 1960).
- Salisb. 1641   Congregationis Benedictinae Dioecesis Salisburgensis... Statuta seu Declarationes ad Regulam S. P. N. Benedicti: Huemer, Blasius, Die Salzburger Benediktinerkongregation 1641–1808 (Münster 1918) 109–150. – Paris Lodron salzburgi érsek, 1641. december 7.
- Salisb. 1692   Huemer, Blasius, i. h. (Jegyzeteiben javított új kiadása: 1692).
- Sarnen Mon. 1947   Satzungen der Benediktinerinnen zu St. Andreas in Sarnen (Engelberg 1948) – SC. Rel. 1947. január 18.
- Silv. 1325   Serpilli, Bonifacio, Le più antiche costituzioni Silvestrine: Benedictina 10 (1956) 211–258. Vö. Weissenberger, Paulus, Die ältesten Statuta monastica der Silvestriner: Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte 47 (1939) 31–109.
- Silv. 1931   Regola di S. Benedetto Abate e costituzioni della Congregazione Silvestrina (Fabriano 1931) – SC. Rel. 1931. június 5.
- Slav. 1947   Declarationes in Regulam S. P. Benedicti et constitutiones Congregationis Slavae S. Adalberti E. M. (Prága 1947) – SC. Rel. 1947. január 15.
- Sol. 1837   Regula S. P. N. Benedicti una cum Constitutionibus Congregationis S. Petri de Solesmis (Solesmes 1901) – XVI. Gergely pápa, 1837. szeptember 1.
- Sol. 1947   Declarationes ad S. Regulam et constitutiones Congregationis Gallicae OSB seu Congregationis S. Petri de Solesmis (h. n. 1947) – SC. Rel. 1947. január 10.
- Sol. Mon. 1930   La Règle du bienheureux Père Saint Benoît... avec les déclarations de l'abbaye Sainte Cécile de Solesmes (h. n., é. n.) – SC. Rel. 1930. június 10.

- Subl. 1880 Regula S. Benedicti Abbatis... cum declarationibus et constitutionibus Patrum Congregationis Casinensis a primaeva observantia (Róma 1880) – Bíborosi bizottság, 1880. december 18.
- Subl. 1923 Regula S. Benedicti Abbatis... cum declarationibus et constitutionibus Patrum Congregationis Casinensis a primaeva observantia (Subiaco 1925) – SC. Rel. 1923. május 30.
- Subl. 1959 Declarationes et constitutiones Congregationis Sublacensis OSB (Subiaco, é. n.) – SC. Rel. 1959. június 5.
- Suev. 1671 Statuta Congregationis S. Josephi Benedictinorum monasteriorum in Suevia: Staatsbibliothek München clm 14807.
- Summa Cartae Caritatis: Collectanea Ordinis Cisterciensium Reformatorum 16 (1954) 97–104 (szerk. J. A. Lefèvre).
- Trapp. 1925 Constitutiones Ordinis Cisterciensium Strictioris Observantiae (Westmalle 1926) – XI. Piusz pápa, 1925. január 26.
- Vall. 1947 Constitutiones Congregationis Vallisumbrosae OSB cum declarationibus in Regulam S. P. N. Benedicti Abbatis (Pisciae 1947) – SC. Rel. 1947. március 21.
- Vanne 1768 Regula Ssmi. P. Benedicti ad usum Congregationis Ss. Vitoni et Hydulphi accomodata (Párizs 1769). Hozzá kötve: Constitutiones Congregationis Ss. Vitoni et Hydulphi in Regulam Ssmi. P. Benedicti, de novo editae... a Capitulo Generali... habito mense Maio anni 1768.

Egyéb források

- A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története, I–XIIB (Budapest 1902–1916).
- Annuario Pontificio, Anno 1960 (Vatikán 1960).
- Bullarium Monachorum nigrorum Sancti Benedicti Congregationis Angliae (Fort Augustus 1912).
- Bullarum, privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio... opera et studio Caroli Cocquelines I–VI/VI (Róma 1739kk.).
- Bullarium Romanum, seu novissima et accuratissima collectio Apostolicarum constitutionum VI–XIV (Róma 1733 skk.)
- Canivez, Josephus-Maria, Statuta Capitulum Generalium Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786, I–VIII (Leuven 1933–1941).
- Catalogus generalis abbatiarum, prioratuum, monasteriorum et personarum religionis utriusque sexus S. Ordinis Cisterciensis (Róma 1954).
- Concilium Tridentinum. Diariorum, actorum, epistularum, tractatum nova collectio, edidit societas Goerresiana I–XIII (Freiburg 1901–1938).
- Constitutio Apostolica „Sedes Sapientiae” eique adnexa „Statuta generalia” de religiosa, clericali, apostolica institutione in statibus acquirendae perfectionis clericis impertinenda (Róma 1957. 2. kiadás).

- Corpus Iuris Canonici. Editio Lipsiensis secunda. Post Aemilii Ludovici Richteri curas... instruxit Aemilianus Friedberg I–II (Lipce 1879–1881; Graz 1955).
- Gasparri Petrus – Serédi Iustinianus, Codicis iuris canonici Fontes I–IX (Róma 1923–1939).
- Holstenius Lucas, Codex Regularum Monasticarum et Canoniarum, observationibus critico-historicis a P.R.P. Mariano Brockie... illustratus I–VI (Augsburg 1759; Graz 1957–1958).
- Leccisotti Tommaso, Congregationis S. Justinae ed Padua OSB Ordinationes capitulorum generalium, Parte I (Montecassino 1939).
- Mansi Joannes Dominicus, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio (Párizs 1899kk.)
- Margarinus Cornelius, Bullarium Casinense seu constitutiones Summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, et decreta Sacrarum Congregationum pro Congregatione Casinensi ceterisque Regularibus cum eadem directe vel indirecte participantibus I–II (Venance 1650, Tuderti [Todi] 1670).
- Mayer, Suso, Die benediktinische Konföderation. Quellen (Beuron 1957).
- Migne, Jacques Paul, Patrologiae cursus completus (Párizs 1844kk.).
- Mittarelli, Johannes Benedictus – Costadoni Anselmus, Annales Camaldulenses OSB, quibus plura interseruntur tum ceteras Italico-monasticas res, tum historiam Ecclesiasticam remque Diplomaticam illustrantia I–IX (Venance 1755–1773).
- Pantin, William Abel, Documents illustrating the activities of the general and provincial chapters of the English black monks 1215–1540, I–III (London 1931–1937).
- Potthast, Augustus, Regesta Pontificum Romanorum I–II (Berlin 1874–1875; Graz 1957).
- Rituale monasticum Congregationis Ottiliensis OSB pro missionibus exteris (St. Ottilien 1936).
- Sanctissimi Patriarchae Benedicti Familiae Confoederatae, Anno Domini 1960 (Róma 1961).
- Symons, Thomas, Regularis Concordia Anglicae Nationis Monachorum Sanctimoni-
alumque (London–Edinburgh 1953).
- Volk, Paulus, Die Generalkapitelsrezesse der Bursfelder Kongregation I–III (Siegburg 1955–1959).
- Volk, Paulus, Urkunden zur Geschichte der Bursfelder Kongregation (Bonn 1951).

Irodalom

- Augé, Ramir, La bulla de Clement VIII° per a la reforma de la congregació claustral Tarraconense: *Catalonia monastica II* (Montserrat 1929) 259–383.
- Berlière, Ursmer, Les fraternités monastiques et leur rôle juridique (Brüsszel 1920).
- Besse, J., L'ordre de Cluny et son gouvernement: *Revue Mabillon* 1 (1905) 5–40; 97–138; 177–194; 2 (1906) 1–22.
- Bock, Coloman, Les codifications du droit Cistercien (Westmalle, é. n., különlenyomat a *Collectanea Ord. Cist. Ref.* 1947–1955. évfolyamaiban megjelent tanulmányok sorozatából.)
- Brechter, Suso, Die Bestellung des Abtes nach der Regel des heiligen Benedikt: *SM* 58 (1940) 44–58.
- Butler, Cuthbert, Benediktinisches Mönchtum. Studien über benediktinisches Leben und die Regel St. Benedikts (St. Ottilien 1929).
- Canonicorum Regularium Sodalitates. Decimo sexto revoluto saeculo ab ortu Sancti Augustini Episcopi Hipponensis (Vorau 1954).
- Carosi, Paolo, Il primo monastero benedettino (Róma 1956).
- Curiel, F., Congregatio Hispano-Benedictina alias S. Benedicti Vallisoleti: *SM* 25 (1904) 190. kk., 26 (1905) 47. kk., 27 (1906) 31. kk., 28 (1907) 37. kk.
- Dauphin, Hubert, Le Bienheureux Richard, Abbé de Saint-Vanne de Verdun (Leuven-Párizs 1946).
- (Delatte, Paul), Dom Guéranger, Abbé de Solesmes I–II (Párizs 1909–1910).
- Ebner, Adalbert, Die klösterlichen Gebetsverbrüderungen bis zum Ausgange des karolingischen Zeitalters (Regensburg 1890).
- Eicheler, Idesbald, Die Kongregationen des Zisterzienserordens: *SM* 49 (1931) 55–91; 188–227; 308–340.
- Eichmann, Eduard – Mörsdorf, Klaus, Lehrbuch des Kirchenrechts I–III (Paderborn, 1958–1960. 9. kiadás).
- Fink, Wilhelm, Beiträge zur Geschichte der bayerischen Benediktinerkongregation 1684–1934 (Metten–München 1934).
- Füz, Blasius, Propositiones de legislatione monastica in CIC; *Relatio pro Liga monastica*, 1959. november 6. (kézirat).
- Gambari, Aelius, *Lex propria confoederationis Congregationum Monasticarum OSB*: *CpR* 32 (1953) 239–251; 305–311; 33 (1954) 3–14; 259–272; 35 (1956) 8–18.
- Gasquet, Francesco Aidano, *Saggio storico della Congregazione monastica* (Róma 1896).
- Gómez, Maurus, De Abbatum potestate Tonsuram Minoresque Ordines conferendi: *CpR* 9 (1928) 434–446; 10 (1929) 45–52.
- Griesser, Bruno, Zur Rechtsstellung des Abtes von Cîteaux: *Festschrift zum 800-Jahrgedächtnis des Todes Bernhards von Clairvaux* (Bécs 1954) 260–295.
- Hallinger, Kassius, Gorze-Kluny. Studien zu den monastischen Lebensformen und Gegensätzen im Hochmittelalter I–II. (Róma 1950–1951).

- Hammermayer, Ludwig, Zur Geschichte der Schottenabtei St. Jakob in Regensburg: Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte 22 (1959) 42–76.
- Hanstein, Honorius – Schäfer, Odilo, Ordensrecht (Paderborn 1958. 2. kiadás).
- Hegglin, Benno, Der benediktinische Abt in rechtsgeschichtlicher Entwicklung und geltendem Kirchenrecht (St. Ottilien 1961).
- Heimbucher, Max, Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche, I. (Paderborn, 1933. 3. kiadás).
- Hermans, Vincentius, Commentarium Cisterciense historico-practicum in Codicis Canones de Religiosis (Róma 1961).
- Hilpisch, Stephan, Geschichte des benediktinischen Mönchtums (Freiburg 1929).
- Hofmeister, Philipp, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum“ vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 5–39; 184–214.
- Von den Nonnenklöstern: AKKR 114 (1934) 3–96; 353–437.
  - Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 332–384.
  - Der Ordensrat (Bonn 1937).
  - Les représentants des Prélats aux synodes: Revue de Droit Canonique 8 (1958) 193–221; 319–328.
  - Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephemerides Iuris Canonici 5 (1949) 368–459.
  - Der Übertritt in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 108 (1928) 419–481.
  - Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 5–27.
  - Die Verfassung der ehemaligen böhmischen Benediktinerkongregation: SM 46 (1928) 23–48.
  - Die Verfassung der Bursfelder Kongregation: SM 53 (1935) 37–76.
  - Die Verfassung der ehemaligen claustralen Benediktinerkongregation in Katalonien und Aragon: SM 70 (1955) 206–235.
  - Die Verfassung der mittelalterlichen englischen Benediktinerkongregation: SM 71 (1960) 39–68.
  - Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, 1. Reihe: Finke (szerk.), Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens V (Münster 1935) 311–336.
  - Die Versetzung der Ordensleute in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 116 (1936) 3–42; 353–388.
  - Die Wahl des Vorsteher eines Ordensverbandes mit selbständigen Klöstern: SM 69 (1958) 101–133.
- Huemer, Blasius, Die Salzburger Benediktinerkongregation 1641–1808 (Münster 1918).
- Jassmeier, Joachim, Das Mitbestimmungsrecht der Untergebenen in den älteren Männerordensverbänden (München 1954).
- Kleber, Albert, History of St. Meinrad Archabbey (St. Meinrad 1954).
- Koberger, Gebhard, Rechtsprobleme der Lateranenser Chorherren: ÖAKR 9 (1958) 36–50.

- Laporte J., Aperçu des Déclarations de la Congrégation de Chezal-Benoît sur la Règle: *Revue Mabillon* 28 (1939) 143–157.
- Larraona, Arcadius, *Commentarium Codicis: CpR 1* (1920) kk.
- Constitutionis „Provida Mater Ecclesia” pars altera, seu Legis peculiaris Institutorum Saecularium exegetica, dogmatica, practica illustratio: *CpR* 28 (1949) 133–258.
- Leccisotti, Tommaso, *La congregazione Cassinese ai tempi del Bacchini: Benedictina* 6 (1952) 19–42.
- Sull’organizzazione della congregazione „de unitate”: *Benedictina* 2 (1948) 237–243.
- Lefèvre, Jean A., *La véritable Carta Caritatis primitive et son évolution: Collectanea O. Cist. Ref. 16* (1954) 5–29.
- La véritable constitution cistercienne de 1119: i. m. 77–104.
  - A propos de la composition des *Instituta Generalis Capituli apud Cistercium*: i. m. 157–182.
  - Pour une nouvelle datation des *Instituta Generalis Capituli apud Cistercium*: i. m. 241–266.
- Lefèvre, Jean A. – Lucet, Bernard, *Les codifications cisterciennes aux XIIe et XIIIe siècles d’après les traditions manuscrites: Analecta S. O.Cist. 15* (1959) 3–22.
- Lekai, Ludwig – Schneider Ambrosius, *Geschichte und Wirken der weißen Mönche; Der Orden der Cistercienser* (Köln 1958).
- Lentze, Hans, *Die Verfassung des Prämonstratenserordens und die Wandlungen im weltlichen Bereich: ÖAKR 10* (1959) 81–121.
- Lübeck, Konrad, *Der Primat der Fuldaer Äbte im Mittelalter; ZRGkan 33* (1944) 277–301.
- Lugano, Placidus, *Inizi e primi sviluppi dell’istituzione di Monte Oliveto: Benedictina 1* (1947) 43–81.
- Il primo corpo di costituzioni monastiche per l’ordine di Monteoliveto (1445): *Rivista storica Benedettina* 6 (1911) 107–134; 258–296.
- De Luna Joaquim G., *Os monges beneditinos no Brasil* (Rio de Janeiro 1947).
- Mahn, Jean-Berthold, *L’ordre cistercien et son gouvernement des origines au milieu du XIIIe siècle (1098–1265)* (Párizs 1951. 2. kiadás).
- Martène, Edmond – Charvin, Gaston, *Histoire de la Congrégation de Saint-Maur I–X* (Ligugé 1928–1954).
- Mayer, Suso, *Benediktinisches Ordensrecht in der Beuroner Kongregation I–IV* (Beuron 1929–1936).
- Michiels, Gommarus, *Normae generales iuris canonici. Commentarius Libri primi CIC I–II* (Párizs 1949. 2. kiadás).
- Molitor, Raphael, *Aus der Rechtsgeschichte benediktinischer Verbände I–III* (Münster 1928–1933).
- Molitor, Raphael, *Religiosi iuris capita selecta* (Regensburg 1909).

- Mörsdorf, Klaus, *Rechtsprechung und Verwaltung im kanonischen Recht* (Freiburg 1941).
- *Die Rechtssprache des Codex Iuris Canonici. Eine kritische Untersuchung* (Paderborn 1937).
- Moulin, Léo, *Les formes du gouvernement local et provincial dans les Ordres religieux* (Brüssel 1956).
- Narberhaus, Josef, *Benedikt von Aniane; Werk und Persönlichkeit* (Münster 1930).
- Oesterle, Gerhard, *Praelectiones iuris canonici; Manuscripti instar I* (Róma 1931).
- Plasschaert, Mateus, *De origine officii Superioris provincialis: Ephemerides Theologicae Lovanienses* 34 (1958) 330–356.
- Plöchl, Willibald M., *Geschichte des Kirchenrechts I–III* (Bécs–München 1953–1959; I. 1960. 2. kiadás).
- Quilici, Brunetto, *Giovanni Gualberti e la sua riforma monastica: Archivio storico Italiano* 99 (1941) II 113–132; III 27–62; 100 (1942) I 45–99.
- Renz, G. A., *Beiträge zur Geschichte der Schottenabtei St. Jakob und des Priorates Weih St. Peter (OSB) in Regensburg: SM* 16 (1895) 64kk., 17 (1896) 29. kk., 18 (1897) 79. kk.
- Rezac, Joannes, *De forma unionis monasteriorum Sancti Pachomii: Orientalia christiana periodica* 23 (1957) 381–414.
- Sattler, Plazidus, *die Wiederherstellung des Benediktinerordens durch König Ludwig I. von Bayern* (München 1931).
- Scarpini, Modesto, *I monaci benedettini di Monte Oliveto* (Alessandria 1952).
- Schaefer, Timotheus, *De Religiosis ad normam CIC* (Róma 1947. 4. kiadás).
- Schermann, Egid, *Geschichte des Benediktinerordens in Ugarn: SM* 38 (1917) 157–173; 398–408.
- Scheuermann, Audomar, *Der Bischof als Ordensoberer: Episcopus, Festschrift Kardinal Faulhaber* (Regensburg 1949) 337–361.
- *Die Exemption nach geltendem kirchlichen Recht mit einem Überblick über die geschichtliche Entwicklung* (Paderborn 1938).
  - *Die Rechtspersönlichkeit religiöser Orden und Genossenschaften nach kanonischem und nach deutschem Recht: Deutsche Landesreferate zum 3. Internationalen Kongreß für Rechtsvergleichung in London 1950*, 114–131.
- Schmitz, Philibert, *Geschichte des Benediktinerordens; németre fordította és kiadta: Ludwig Räder–Raimund Tschudy I–IV* (Einsiedeln–Zürich 1947–1960).
- Schreiber, Georg, *Gemeinschaften des Mittelalters; Recht und Verfassung, Kult und Frömmigkeit* (Münster 1948).
- *Kurie und Kloster im 12. Jahrhundert; Studien zur Privilegierung, Verfassung und besonders zum Eigenkirchenwesen der vorfranziskanischen Orden I–II* (Stuttgart 1910).
- Siepen, Karl, *Klösterliche Verbände als juristische Personen nach kanonischem und deutschem Recht* (gépelt disszertáció, München 1958).

- Siepen, Karl, Vermögensrecht der klösterlichen Verbände (Gépelt disszertáció, München 1961).
- Staub, Athanasius, De origine et actibus Congregationis Helveto-Benedictinae; Manuscripti instar (Einsiedeln 1924).
- Stillhart, Alkuin, Die Rechtspersönlichkeit der klösterlichen Verbandsformen nach kanonischem und schweizerischem Recht (Freiburg/Schweiz 1953).
- Tamburinius, Ascanius, De iure Abbatum et aliorum Praelatorum II (Lyon 1650).
- Tamburrino, Giuseppe, De provinciis monasticis (Gépelt disszertáció, Róma, Pápai Lateránegyetem 1961).
- Tangl, Georgine, Die Teilnehmer an den allgemeinen Konzilien des Mittelalters (Weimar 1922).
- Tassi, Ildefonso, Ludovico Barbo (Róma 1952).
- La crisi della congregazione di S. Giustina tra il 1419 e il 1431: *Benedictina* 5 (1951) 95–111.
- Tausch, Hildebert (szerk.), Benediktinsches Mönchtum in Österreich (Bécs 1949).
- Tellenbach, Gerd (szerk.), Neue Forschungen über Cluny und die Cluniacenser (Freiburg 1959).
- Tobella, Antoni M., La congregació claustral Tarraconense i les diverses recapitulacions de les seves constituciones provincials: *Catalonia monastica* II (Montserrat 1929) 111–251.
- Turk, Joseph, Charta Caritatis prior: *Analecta S.O.Cist.* 1 (1945) 11–61.
- Cistercii Statuta antiquissima: *Analecta S.O.Cist.* 4 (1948) 1–159.
- De Valous, Guy, Le monachisme clunisien des origines au XIe siècle I–II (Párizs 1935).
- Vermeersch, Arthurus, De monasteriis vel domibus sui iuris et Superioribus maioribus: *Periodica de re canonica et morali* 10 (1922) (7)–(10).
- Di Vincenzo, Amandus, De Abbate Primate Confoederationis Benedictinae (Róma 1952).
- Lex propria Confoederationis Congregationum monasticarum OSB; commentarium, historia, fontes (Genova 1955).
- Volk, Paulus, Die Generalkapitel der Bursfelder Benediktinerkongregation (Münster 1938).
- Die gesetzgebende Körperschaft der Bursfelder Benediktinerkongregation: *ZRGkan* 27 (1938) 445–485.
- Das Werden der Straßburger Benediktinerkongregation (Straßburg 1937).
- Weissenberger, Paulus, Das benediktinische Mönchtum im 19/20. Jahrhundert (Beuron 1953).
- Wernz, Franz Xaver – Vidal, Petrus, *Ius canonicum* III (Róma 1933).
- Wolter, Maurus, *Praecipua ordinis monastici elementa* (Brügge 1880) – Aus dem Lateinischen übersetzt und eingeleitet von Sus Mayer, *Elementa*, Die Grundlagen des benediktinischen Mönchtums (Beuron 1955).

Rövidítések

Folyóiratok és forrásmunkák

AAS	Acta Apostolicae Sedis
AKKR	Archiv für katolische Kirchenrecht
BM	Benediktinische Monatsschrift; 35 óta (1959) Erbe und Auftrag
BULL. Cas.	Bullarium Romanum (lásd XV. o.)
CICfontes	Gasparri – Serédi, Codicis iuris canonici Fontes I–IX. (Róma, 1923–1939)
CpR	Commentarium pro Religiosis (et Missionariis)
DDC	Dictionnaire du droit canonique (Párizs, 1935. kk.)
FAMILIAE CONF	Ss. Patriarchae Benedicti Familiae
FOEDERATAE	Confoederatae, 1960 (Róma, 1961)
ÖAKR	Österreichisches Archiv für Kirchenrecht
PG	Migne Jacques Paul, Patrologia Graeca (Párizs, 1857. kk.)
PL	Migne Jacques Paul, Patrologia Latina (Párizs, 1844. kk.)
RBén	Revue Bénédictine
RHE	Revue d'histoire ecclésiastique.
SM	Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige
ZRGkan	Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung

Egyéb rövidítések

CIC	Codex Iuris Canonici
Diss. masch.	Még nem publikált, gépelt disszertáció
IOpers.	A keleti egyház személyi joga: AAS 44 (1957) 433–600.
IOrel.	A keleti egyház szerzetesjoga: AAS 44 (1952) 67–126.
IOSignif.	A keleti egyházjog törvényi definíciói: AAS 44 (1952) 144–150.
PCI	Pontificia Commissio ad Codicis Canones authentice interpretandos.
SC. EpReg.	Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium (1908-ig)
SC. Orient.	Keleti Kongregáció
SC. Prop.	Propaganda Fide Kongregáció
SC. Rel.	Szerzetesi Kongregáció
c.	canon v. caput
C.	Constitutio (utalás a konstitúciók alkotmányjogi részére)
Cap.	Szent Benedek Regulájának fejezete
D.	Declaratio (utalás a Regula-magyarázatokra)
n.	pont (utalás a konstitúciók folyamatos számozására)

Bevezetés

Az utóbbi időben fokozott érdeklődés mutatkozik a bencés alkotmányjog iránt. Több tudományos értekezés ismertette és vette bonckés alá a bencés alkotmányszerkezet sajátosságát és különlegességét. **B. Hegglin** alapos vizsgálatot szentelt a *bencés apát* tisztségének, amelyben feltárta ennek történeti fejlődését és jelenlegi jogi konstrukcióját.¹ **J. Tamburrino** a római Lateráni Egyetemre benyújtott disszertációjában a szerzetesi *tartományok* alkotmányjogi szerkezetét mutatta be.² **A. di Vincenzo** már korábban a bencés *konföderáció* primás apátjának tisztségével foglalkozott. Miután 1952. márc. 21-én megjelent a *Lex propria*, fejtegetéseit ehhez a saját törvényhez fűzött kommentárral egészítette ki.³ Ugyanezt a tárgyat dolgozta fel **A. Gambari** és **Ph. Hofmeister** is.⁴

De mindmáig nem született olyan értekezés, amely részletesen és összefoglalóan bemutatná a szerzetesi kongregációkat. **R. Molitor** már néhány évtizeddel ezelőtt értékes kutatásokat tett közzé a bencés szövetségek jogtörténetéről.⁵ **S. Mayer** is foglalkozott a bencés alkotmányjoggal, kutatásai azonban lényegében a Beuroni Kongregációra korlátozódtak.⁶ Mindenekelőtt **Ph. Hofmeister** boncolgatta számos cikkben a bencés szövetségek alkotmányjogát.⁷

---

¹ **B. Hegglin**, *Der benediktinische Abt in rechtsgeschichtlicher Entwicklung und geltendem Kirchenrecht* (St. Ottilien, 1961).

² **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch., Róma, 1961).

³ **A. di Vincenzo**, *De Abbate Primate Confoederationis Congregationum Benedictinae* (Róma, 1952); uő. *Lex propria Confoederationis Congregationum monasticarum OSB commentarium, historia, fontes* (Genova, 1955).

⁴ **Ae. Gambari**, *Lex propria Confoederationis Congregationum monasticarum OSB*: CpR 32 (1953) 239–251; 305–311; 33 (1954) 3–14; 259–272; 35 (1956) 8–18. **Ph. Hofmeister**, *Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation*: SM 68 (1957) 5–39; 184–214.

⁵ **R. Molitor**, *Aus der Rechtsgeschichte benediktinischer Verbände, I–III.* (Münster, 1928–1933).

⁶ **S. Mayer**, *Benediktinisches Ordensrecht in der Beuroner Kongregation, I–IV.* (Beuron, 1929–1936).

⁷ Az irodalomjegyzékben felsorolt számos tanulmány közül itt mindenekelőtt **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Benediktinerkongregationen*: SM 66 (1955) 5–27. című munkáját emeljük ki.

A jelen munka arra tesz kísérletet, hogy értékelje, és a bencés szerzetesi kongregációk alkotmányjogának összefoglaló, rendszerező bemutatásával elmélyítse az eddig megjelent szakmunkák eredményeit. Először egy jogtörténeti részben felvázoljuk a bencés monostorszövetségek keletkezésének és kiformalódásának lényeges állomásait. Az anyag gazdagsága természetesen nem teszi lehetővé, hogy a történeti fejlődést részleteiben is behatóan megvizsgáljuk. A történeti rész azt célozza, hogy felrajzoljuk a fő irányvonalakat, és közben rámutassunk a bencés szövetségalkotás különböző formáira. Az érvényes jog tárgyalása során arra törekszünk, hogy először a bencés alkotmány-felépítés struktúráját domborítsuk ki, és ezután ismertessük a bencés szerzetesi kongregációkra jellemző alkotmányjogot. Vizsgálataink érdekében, mint már a történeti részben, az érvényes jog bemutatása során is újra meg újra segítségül kell hívnunk az egyes kolostorszövetségek konstitúcióit. A kongregáció-elöljárók hatalmának terjedelmét és korlátait ugyanis az 501. kán. 3. § szerint lényegében az egyes kongregációk statútumai határozzák meg. A saját jog figyelembevétele lehetővé teszi, hogy a bencés szerzetesi kongregációk alkotmányszerkezetének egy-egy alapszerkezetét és differenciált kialakítását egyaránt feltárjuk.

Első rész
Jogtörténeti áttekintés

Szent Benedek a Regulájában nem szólt kolostorok szövetkezéséről. Amennyiben a Regula tartalmaz alkotmányjogi rendelkezéseket, azok mindig csak az egyes apátságok belső vezetésére vonatkoznak. Benedeknek láthatólag az volt fontos, hogy az egyes kolostorokat jól összeillesztett közösséggé alakítsa, és sorsukat teljes mértékben az apát felelősségére bízta, aki magatartásáért nem egy fölérendelt emberi hatóságnak, hanem kizárólag az örökkévaló bírónak tartozik számadással.

De jóllehet a Regula csak a magukban álló egyes kolostorokat ismeri, ettől történelmileg szükségszerű út vezet a mai szerzetesi kongregációkhoz. A bencések – tiszteletteljes hűséggel ragaszkodva a szent Regulához, és mégis elkerülhetetlenül alkalmazkodva a környező világ változó jogviszonyaihoz – mára egy olyan alkotmányformát találtak, amely egyfelől megőrzi a kolostor autonómiáját, másfelől azonban megóvjaa a természetlen és veszélyes elszigetelődéstől is.

A mai alkotmányforma kialakulásához természetesen évszázadokra volt szükség. Ebben a fejlődésben hosszú távon tarthatatlannak bizonyultak mindazok az extrém megoldások, amelyek vagy minden szövetkezést elutasítottak, vagy csaknem teljesen megszüntették a kolostorok autonómiáját.

1. fejezet: Bencés monastorok korai szövetségei

1. § Az első kezdeményezések

I. A kolostor rendje Szent Benedeknél

1. Subiacóban

Szent Benedek, ahogy első életrajzírója, Nagy Szent Gergely beszámol róla,¹ egy enfilei aszkétaközösségben kezdte, aztán a Subiaco közelében található sziklabarlang csendes magányában folytatta a világ zajától elvonult életét. Ám ott nem maradt egyedül. Isten gondoskodása tanítványokat vezetett hozzá, akik az ő vezetésére bízták magukat, és tőle kívánták megkapni a szerzetesi öltözéket. Számuk hamarosan annyira megnőtt, hogy Benedek tizenkét újabb házra osztotta fel őket, amelyekben tizenkét-tizenkét szerzetes élt egy Benedek által kijelölt *abbas* irányítása alatt.

Szent Gergely gyér adataiból kivehető, hogy ezek a házak nem csupán egyetlen főmonostor filiáléi voltak, hanem saját oratóriummal rendelkező valódi kolostorok. Bizonyos fokig mégis függő viszonyban álltak a S. Clemente nevet viselő főmonostorral. Csak itt létesítettek noviciátust. Ha elhalálozás, áthelyezés vagy valamilyen más okból valamelyik kolostorban üresedés támadt, ebből a kolostorból osztották szét a szerzeteseket az egyes házakba. Amíg Benedek Subiacóban maradt, ő volt az egész közösség korlátlan hatalmú vezetője, akinek a tekintélyét egyetlen szerzetes sem vitatta.

Szent Benedek e kolostori rendszerét általában ama kolostor-kötélék utánezatának tekintik, amelyet Pachomius apát (†346) hozott létre Felső-Egyiptomban.² A *κοινωνία* Pachomiana, amely ugyancsak mintegy tizenkét

---

¹ Gregorii Magni Dialogi L. II., ed. U. Moricca (Róma, 1924) 71–134. Vö. P. Carosi, Il primo monastero benedettino (Róma, 1956) 75–91; R. Molitor, Aus der Rechtsgeschichte benediktinischer Verbände, I. (Münster, 1928) 13. k.

² Pl. W. Fink, Die Klosterordnung des heiligen Benedikt in Subiaco: SM 43 (1925) 183–191; Ph. Schmitz, Geschichte des Benediktinerordens, I. (Einsiedeln–Zürich, 1947) 19. k.

kolostorra tagolódott, Pachomius központi irányítása alatt állt.³ Ő nevezte ki a többi kolostor előljáróit, és felügyelte hivatali tevékenységüket. A házak többi fontos tisztségét is ő töltötte be, és ő döntött a szerzetesek felvételéről és elbocsátásáról; arra is joga volt, hogy évente vizitációt tartson a kolostorokban. Évente kétszer valamennyi kolostor szerzeteseit közös káptalanra hívták össze. Míg a tavaszi káptalanon a szerzetesek aszketikus formálása állt az előtérben, ősszel az előljáróknak kellett számot adniuk hivatalvezetésükről; ezután iktatták be az új tisztségviselőket. Magát a *κοινωνία* vezetőjét mindig elődjének kellett megbíznia.

P. Carosi nemrég kétségbe vonta Benedek Pachomiustól való függését.⁴ Nem látja bizonyítotttnak, hogy Szent Benedek ismerte volna Pachomius reguláját és *Vitáját*. Ráadásul Pachomiusnál a mellékkolostorok egyáltalán nem rendelkeztek önállósággal, miközben Szent Benedek subiacói közösségei, jóllehet korlátozott mértékben, de mégis önálló életet éltek. Carosi ezért inkább arra hajlik, hogy Szent Basilius – „sancti patris nostri Basilii”, ahogy Benedek a Regulában nevezi⁵ – kolostorrendszerének befolyását feltételezze. Basilius kolostorai csak nagyon laza kapcsolatban álltak egymással. Valamennyi megőrizte teljes autonómiáját. Csak az előljárók találkoztak néha-néha, hogy közösen tanácskozzanak a rájuk bízott szerzetesek javáról.⁶ Basilius mindenképpen pozitívan viszonyult a kolostorok laza csoportosulásához.⁷ Mégis el kell ismerni, hogy Subiacóban a kolostorok, ha

---

³ **J. Rezac**, De forma unionis monasteriorum Sancti Pachomii: *Orientalia christiana periodica* 23 (1957) 381–414.

⁴ **P. Carosi**, *Il primo monastero benedettino* (Róma, 1956) 83–86.

⁵ **Regula**, 73. cap.; **P. Carosi**, i. m., 87.

⁶ S. Basilii *Regulae fusius tractatae* q. 54: PG 31, 1043: „Operae pretium est autem, fratrum praefectos nonnunquam statis quibusdam temporibus et locis in unum convenire: in quibus res praeter rationem occurrentes, moresque tractatu difficiles, et quomodo singula gesserint, sibi invicem exponant, ut si quis in aliquo deliquerit aliquando, id certissime delegatur multorum iudicio, contraque, si quid recte factum sit, id plurium testimonio confirmetur.” Vö. **M. Wojnar**, *De regimine Basilianorum Ruthenorum*, I. (Róma, 1949) 12. k.

⁷ S. Basilii *Regulae fusius tractatae* q. 35: PG 31, 1007: „Utinam autem fieri posset, ut non modo qui in eodem pago simul sunt congregati, sic permanerent, sed plures etiam, qui diversis in locis constituti sunt fratrum conventus, ab una tantum cura, eorum, qui aequo in omnes animo sapienterque rebus omnium consulere possent, in spiritus consensione et pacis vinculo regerentur.” Vö. **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 14. k.

nem is olyan mértékben, ahogy Pachomius előírányozta, erősebben egymáshoz voltak rendelve, mint a Basilius-féle kolostorok.

Úgy tűnik, hogy ez a kolostorrendszer nem felelt meg teljesen Benedek elvárásainak. Amikor elhagyta Subiacót, hogy a Monte Cassinón újat kezdjen, elfordult tőle. Ez a változás már a Subiacóból való távozásakor megmutatkozott. Nem tudunk ugyanis arról, hogy Benedek utódot nevezett volna ki a subiacói kolostorok központi vezetésében. Valószínűbb, hogy távozásakor minden kolostor elnyerte a teljes autonómiát. Benedek beírta azzal, hogy az egyes házaknak megbízható apátokat adjon, és ezek kezébe tegye le a kolostorok további sorsát.⁸

2. Monte Cassinón

A Monte Cassinó-i újrakezdéskor új ideál lebegett a szent szeme előtt: az egyes kolostor tökéletes családközössége, amely egy, csupán Istennek felelős apát vezetése alatt teljesen független és autonóm lesz. Amikor Benedek apránként megírta szerzetesi regulája fejezeteit, tudatában volt annak, hogy ezt a regulát más kolostorokban is be lehetne vezetni, és követni lehetne.⁹ Mégis helyesnek tartotta, ha regulájában eltekint a kolostorok jogi egyesülésétől. Inkább azt akarta, hogy minden kolostor független legyen az idegen kolostori előljárótól. A szerzetesek élén a testvérek által választott apát állt Krisztus közvetlen helytartójaként, aki hivatali ténykedéséért csak Istennek tartozott számadással. Minden kolostort úgy kellett felszerelni, hogy ne legyen szükség több kolostor központi vezetése alatt történő egyesülésére.¹⁰

De Benedek is látta ennek az autonómiának a korlátait. Mert számára magától értetődő volt, hogy a kolostor alá van rendelve a helyi főpásztornak. Mindenekelőtt a püspököt illette meg az a jog, hogy – miután a szerzetesi közösség választásával alkalmas jelöltet javasolt – beiktassa az apátot hivatalába. A püspöknek joga volt rá, hogy megvizsgálja a megválasztott alkalmasságát, és szükség esetén még arra is, hogy a *pars senior* vesztes

---

⁸ P. Carosi, i. m., 87–91.

⁹ Vö. pl. **Regula**, 55. cap.: „Uestimenta fratribus secundum locorum qualitate, ubi habitant, uel aerum temperie dentur, quia in frigidis regionibus amplius indigitur, in calidis uero minus.”

¹⁰ R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 1–29.

jelöltjét nevezze ki.¹¹ Így a kolostor, amelyben kezdetben csak laikus szerzetesek éltek, szilárdan beépült az egyházmegye kötelékébe.

A továbbiakban Benedek a szomszédos apátoknak is teret adott, hogy felelősségteljesen közreműködjenek az új apát kinevezésénél. Ha nem volt aggályuk a választással kapcsolatban, a püspökkel együtt ők iktatták be hivatalába a konvent által egyetértésben megválasztott apátot.¹² De ha a konvent alkalmatlan szerzetest választott meg apátnak, vagy a *pars sanior* jelöltje vesztett, akkor nemcsak a püspöknek, hanem a szomszédos apátoknak is kötelességük volt, hogy az elárvult kolostorban egy istenfélő szerzetest nevezzenek ki apátnak.¹³

Mindazonáltal a beavatkozási jog csak az apátválasztásra korlátozódott; Benedek energikusan tiltakozott az ellen, hogy idegen apátok bármilyen más ügyben beavatkozzanak a kolostor belső irányításába. Különösen azt tiltotta meg nekik, hogy *praepositust*, segítőt és helyettest nevezzenek ki az apát mellé, mert ez könnyen szétrobbanthatta volna a kolostor egységét.¹⁴

---

¹¹ **Regula**, 64. cap.: „In abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibe omnis concors congregatio secundum timorem dei, sibe etiam pars quamuis parua congregationis saniore consilio elegerit.” Ennek a szövegrésznek a megértéséhez tekintetbe kell venni a 14. jegyzetben a 65. fejezetből idézett szöveget. Vö. **S. Brechter**, Die Bestellung des Abtes nach der Regel des heiligen Benedikt: SM 58 (1940) 44–58; **B. Hegglin**, Der benediktinische Abt (St. Ottilien, 1961) 45–51.

¹² Vö. **Regula**, 65. cap.: „ab eodem sacerdote uel ab eis abbatibus, qui abbatem ordinant”. A *uel*-nek itt nem szétválasztó, hanem összekötő szerepe van: **S. Brechter**, i. m., 54. 24. jegyz.

¹³ **Regula**, 64. cap.: „Quod si etiam omnis congregatio uitii suis, quod quidem absit, consentientem personam pari consilio elegerit et uitia ipsa aliquatenus in notitia episcopi, ad cuius diocesim pertinet locus ipse, uel ad abbates aut Christianos uicinos claruerint, prohibeant praborum praeualere consensum, sed domui dei dignum constituent dispensatorem scintes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud caste et zelo dei faciant, sicut e diuerso peccatum si neglegant.”

¹⁴ **Regula**, 65. cap.: „Sepius quidem contingit, ut per ordinationem praepositi scandala grabia in monasteriis oriantur, dum sint aliqui maligno spiritu superbiae inflati et aestimantes se secundos esse abbates, adsumentes sibi tyrannidem, scandala nutriunt et dissensiones in congregationes faciunt et maxime in illis locis, ubi ab eodem sacerdote uel ab eis abbatibus, qui abbatem ordinant, ab ipsis etiam et praepositus ordinatur. Quod quam sit absurdum, facile aduertitur, quia ab ipso initio ordinationis materia ei datur superbiendi, dum ei suggeritur a cogitationibus quibus et abbas. Hinc suscitantur inuidiae, rixae, detractiones, emulationes, dissensiones, exordinationes, ut, dum contraria sibi inuicem abbas praepositusque sentiunt, et ipsorum

Később, ahogy a püspökök egyre önállóbban jártak el, és egyre inkább lemondtak a szomszéd apátok és a hívők közreműködéséről, és ahogy azután egyre jobban terjedt a saját kolostor intézménye, és az apátok kinevezése a földesúr hatáskörébe került, a szomszéd apátok befolyása egyre erősebben visszaszorult.¹⁵ Mégis Benedeknek az a rendelkezése, hogy a szomszédos apátoknak ellenőrzési joguk van az apátválasztásnál, jelentette a további fejlődés kiindulópontját. „Ez a rendelkezés kaput nyitott a növekedés felé. Az elszigeteltségből kivezető első lépés ezzel ellentmondást nem tűrő megerősítést kapott.”¹⁶ A későbbi évszázadok, amikor lényegesen más viszonyok uralkodtak, szükségessé tették a szomszéd apátok közti kapcsolatok további kiépítését.

II. Imatestvériségek az apátságok között

A bencés szerzetesség első évszázadaiban alig volt igény, és alighanem lehetőség sem volt rá, hogy a Benedek regulája szerint élő apátságok állandó szövetséggé egyesüljenek. Az ezekben a kolostorokban élő szerzetesek mégis tudták, hogy összetartoznak. Ezt a tudatot hamarosan hatásosan kifejezésre juttatták azzal, hogy imaszövetségekre léptek egymással. Először Angliában léteztek ilyen imaszövetségek a hetedik században. Onnan terjedtek át a szárazföldre. Elterjesztésükben különösen nagy szerepük volt a vándor- és missziós szerzeteseknek, akik nagy súlyt helyeztek arra, hogy állandó imaközösséget tartsanak fenn anyamonostorukkal.¹⁷ De a szárazföldön alapított kolostorok is ilyen imaközösségekbe egyesültek. A kilencedik század elején jelentős szerepet játszott a reichenauai apátság, amely szerteágazó imaszövetségben állt számos kolostorral.¹⁸

---

necesse est sub hanc dissensionem animas periclitari et hii, qui sub ipsis sunt, dum adulantur partibus, eunt in perditione. Cuius periculi malum illos respicit in capite, qui talis inordinationis se fecerunt auctores. Ideo nos uidentes expedire propter pacis caritatisque custodiam in abbatis pendere arbitrio ordinationem monasterii sui.”

¹⁵ R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 37.

¹⁶ K. Hallinger, *Gorze–Kluny*, II. (Róma, 1951), 738.

¹⁷ A. Ebner, *Die klösterlichen Gebetsverbrüderungen bis zum Ausgange des karolingischen Zeitalters* (Regensburg, 1890), 35–42.

¹⁸ K. Beyerle, *Die Kultur der Abtei Reichenau*, I. (München, 1925) 291–304; R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 55.

Ebben a korai szakaszban a testvériség tartalma szinte kizárólag az egymásért való imádkozás biztosítása volt. Mindenekelőtt az elhalálozottak nevét közölték rendszeresen az összes többi kolostorral, hogy a halottakat minden szerzetes imáiba ajánlják.

A kilencedik és a tizedik század zűrzavarai miatt bekövetkezett hanyatlás után az ezredfordulót követően az imatestvériségek új virágkora köszöntött be. Nemcsak arról volt szó, hogy az akkor létrejövő szövetségek fontos elemként átvették az imaközösséget, hanem most éppen azok az apátságok kezdték kiépíteni és jogi hatáskörök átruházása révén kibővíteni az imatestvériségeket, amelyek távol maradtak az ilyen szövetségektől.

Az első lépést ebbe az irányba a sorsközösségek kialakítása jelentette. A testvéri közösségre léptek kolostorok védelmet és segítséget biztosítottak egymásnak inséges időkben, pl. egy kolostor kifosztása vagy megsemmisítése esetén. Továbbá arra kötelezték magukat, hogy a testvéri apátságok apátjait és szerzeteseit nemcsak vendégként, hanem igazi testvérként fogadják, akik részt vehetnek minden közös gyakorlaton, részben még korlátozott szavazati jogot is kapnak.¹⁹ A testvéri kolostor vendégszeretetét akkor is igénybe vették, ha hasznosnak bizonyult, hogy bizonyos feszültségek megszüntetése érdekében egy szerzetest ideiglenesen egy másik kolostorba küldjenek. A testvéri kolostorokba szökevény szerzeteseket is szeretettel be kellett fogadni, és arra kellett törekedni, hogy kibéküljenek kolostorukkal.²⁰ A tizenkettedik századtól olyan általános volt a testvéri egyesülésnek ez a kitágítása, hogy gyakran már nem is említették meg külön az oklevelekben.²¹

Néha azonban a megállapodások még tovább mentek, amennyiben a testvéri kapcsolatba lépő kolostorok arra kötelezték magukat, hogy vitáik eldöntését egy panasz fórumra bizzák. Cluny és Cîteaux akkoriban nagy befolyással rendelkező szövetségeinek példája a kívülálló apátságokat is arra ösztönözte, hogy két kolostor vagy az apát és konventje közti kisebb ellentéteket a püspök, vagy esetleg a római Kúria beavatkozása nélkül intézzék el. Ezért sokszor úgy nyilatkoztak, hogy készek kötelezőnek elismerni egy testvéri apát döntését.²² A döntőbíróként kijelölt apát felhatal-

---

¹⁹ U. Berlière, *Les fraternités monastiques et leur rôle juridique* (Brüsszel, 1920) 21; R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 56. k.

²⁰ U. Berlière, i. m., 17–23.

²¹ Uo. 11. k.

²² Uo. 6; 12. k.

mazása gyakran arra is kiterjedt, hogy összehívhatta a káptalant, parancsokat oszthatott, ítéleteket hozhatott és büntetéseket róhatott ki.²³

A kölcsönös támogatásnak ebben a formájában természetesen teljes mértékben megőrződött az egyes kolostorok autonómiája. Sőt, az önállóság éppen szükségszerű feltétel volt a testvériségek ilyen kitágításához, és az egyes apátságok elszigetelődésében rejlő veszély volt a legfontosabb ok, amely a kolostorokat szövetkezésre indította. Ezzel lehetőséget találtak arra, hogy leküzdjék az apátságok elmagányosodását. Az imaközösségek jogi kialakítása azoknak a támpontoknak a következetes és a korviszonyok által előmozdított kiépítése volt, amelyeket a szomszéd apátok beavatkozásáról már Benedek megjelölt a Regulában. Emellett az idegen apátok és kolostorok igénybevétele rendszerint kivételes esetekre és rendkívüli ügyekre korlátozódott.

Ezek a testvériségek azonban nem kívánták meg okvetlenül, hogy a testvéri kapcsolatba lépett kolostorokban közös regulát kövessenek. Ahogy léteztek kolostorok, valamint világi papok és laikusok közt létrejött testvériségek, úgy több, bencés monostorok és kanonoki apátságok között kialakult testvéri egyesülést is ismerünk.²⁴ De ahogy a testvériségek egyre inkább jogi jelleget öltöttek, annál egyértelműbb volt, hogy közös regulát kell követniük.

III. Az egységes obszervancia

A bencés monostorok közti szövetségalkotás felé vezető úton újabb lépést jelentettek azok a kísérletek, amelyek több kolostorra érvényes egységes obszervancia bevezetésével kívánták növelni a szerzetesi fegyelmet. Ennek során fontos volt annak felismerése, hogy egységes előírást csak akkor lehet biztosítani, ha vannak fölérendelt szervek, amelyek kötelező érvénnyel rögzítik a közös szokásokat, és mindenekelőtt felügyelik, és szükség esetén ki tudják kényszeríteni ezek hűséges betartását. Így bizonyos mértékig szükségszerű volt, hogy jogi kapcsolatok alakuljanak ki a kolostorok között.

---

²³ Uo. 24.

²⁴ Uo. 25. k.; R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 56.

1. Aniane-i Benedek

Aniane-i Benedek (†821)²⁵ tett először nagyszabású kísérletet arra, hogy sok, már meglévő kolostort egységes obszervanciára kötelezzen. Azt remélte, hogy ezzel tudja leghatékonyabban megakadályozni az erkölcsi szigor fenyegető hanyatlását. Először Aquitániában szállt síkra ezért a célért, majd Nagy Károly halála után egész Franciaországban. Jámbor Lajosnak nagyon kedves volt Benedek tevékenysége, és minden támogatást megadott neki.

Benedek munkásságának csúcspontja a 817-ben Aachenbe összehívott zsinat volt. Az ezen a gyűlésen megszavazott kapitulárék 75 fejezetben a legapróbb részletekig szabályozták azokat a kérdéseket, amelyeket a Regula nem tisztázott, vagy amelyek a megváltozott viszonyok között új értelmezést kívántak; ezek voltak úgyszólván az első „regula-deklarációk”. Minden kolostort felszólítottak, küldjenek néhány szerzetest az Aachen melletti Inden mintakolostorába, hogy onnan közös mintát vihessenek a birodalom kolostoraiba.²⁶

Hogy biztosítsa az aacheni határozatok végrehajtását, a császár birodalmi apáttá nevezte ki Benedeket.²⁷ Benedek számos vizitációs utazást

---

²⁵ Ph. Schmitz, *Geschichte*, I. 97–104.

²⁶ Benedek életrajzírója, Ardo, így számol be erről: „Ut autem, sicut una omnium erat professio, fieret quoque omnium monasteriorum salubris una consuetudo, iubente imperatore aggregatis coenobiorum Patribus una cum quampluribus monachis perplures resedit dies. Omnibus ergo simul positus Regulam ab integro discutens, cunctis obscura dilucidans, dubia patefecit, priscos errores abstulit, utiles consuetudines affectusque confirmavit... Perfectum itaque propagatumque est opus divina opitulante misericordia, et una cunctis generaliter posita observatur Regula, cunctaque monasteria ita ad formam unitatis redacta sunt, ac si ab uno magistro et in uno imbuerentur loco. Uniformis mensura in potu, in cibo, in vigiliis, in modulationibus cunctis observanda est tradita. Et quoniam alia per monasteria ut observaretur instituit Regula, suos in Inda degentes ita omni intentione instruxit, ut ex diversis regionibus adventantes monachi non, ut ita dixerim, perstreptentia, ut imbuerentur, indigerent verba: quia in singulorum moribus, in incessu habituque formam disciplinamque regularem pictam cernerent.” (PL 103, 377–378.)

²⁷ PL 103, 377: „Praefecit eum quoque imperator cunctis in regno suo coenobiis: ut sicut Aquitaniam Gothiamque norma salutis instruxerat, ita etiam Franciam salutifero imbueret exemplo.”

téve, fáradhatatlanul felügyelte az egységes obszervancia bevezetését.²⁸ Ezenkívül vizitátorokat neveztek ki, akiknek az volt a feladatuk, hogy a szokásokra oktassák a szerzeteseket, és ügyeljenek ezek betartására.²⁹ **K. Hallinger** találóan úgy jellemzi Benedeknek ezt a törekvését, mint „ellenőrzés alatt végbemenő egyesülést”.³⁰

De hamarosan kiderült, hogy a franciaországi kolostorokat végső soron mégis csupán a birodalmi apát személye és tekintélye tartotta össze. Azok az eszközök, amelyeket Benedek felhasznált, hogy reformjának jogi alapot adjon, hosszú távon túl gyengének és tökéletlennek bizonyultak. Csak ezzel magyarázható, hogy amikor Benedek négy évvel később meghalt, az éppen csak létrejött egység gyorsan széthullott. Különösen az a körülmény bosszulta meg magát, hogy olyan erősen támaszkodott a császár hatalmára; amikor ez a nyomás megszűnt, a kolostorok visszatértek saját tradíciójukhoz³¹.

Mindazonáltal Aniane-i Benedek hajtotta végre az első jelentős kísérletet, hogy a közös regulán túl egységes formát adjon a bencés monostoroknak, és „soha, sem előtte, sem utána nem került sor jogilag egyenrangú és önmagukban független kolostorok között ilyen messzemenő egységesítésre”.³²

2. Benedeknek az utókorra gyakorolt hatása

Benedeknek döntő jelentősége volt a következő évszázadok fejlődésében. Egyfelől Cluny Aniane-i Benedekre visszanyúlva fejlődött szigorúan szervezett szövetségé. Cluny az ellenőrzés és a központi irányítás alkotmányelemet hangsúlyozta nagy nyomatékkal Benedek rendszerében.

---

²⁸ PL 103, 372: „Circumivit singulorum monasteria, non solum semel et bis, sed et multis vicibus, ostendens monita Regulae, eamque eis per singula capitula discutens, nota confirmans, ignota elucidans: sicque actum est, providente Deo, ut omnia pene monasteria in Aquitania sita regularem suscipere formam.”

²⁹ PL 103, 377: „Cui protinus imperator assensum praebuit, inspectoresque per singula posuit monasteria, qui utrum ea quae iussa fuerant sic observarentur inspicerent, quique etiam formam salubrem ignorantibus traderent.” **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 100.

³⁰ **K. Hallinger**, *Corze – Kluny*, II. (Róma, 1951) 740.

³¹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 104.

³² **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 285.

Másfelől még Benedek halála után is sokáig léteztek olyan új törekvések, amelyek ugyanolyan alkotmányjogi formában próbáltak a kolostorokban közös szokásokat bevezetni, mint ahogy ő, hogy ezzel biztosítsák az erkölcsi szigor és a regulához való hűséget.

Az angol kolostorok számára a *Regularis concordia* volt az, amit a francia kolostoroknak a 817-es aacheni kapitulárék jelentettek. Dunstan, Ethelwold és Oswald szerzetesek befolyásának hatására Edgar király zsinatot hívott össze Winchesterbe, amelyre 965 és 975 között került sor. Ezen a zsinaton hátrányosnak ítélték, hogy Anglia szerzetesei és szerzetesnői addig „una fide, non tamen uno consuetudinis usu” alakították életüket.³³ Ezért elhatározták, hogy Anglia minden kolostorát egységes obszervanciára kötelezik, amit a *Regularis Concordia Anglicae Nationis*ban rögzítettek. Angliában azonban sohasem építették ki olyan mértékben az ellenőrző szervezetet, ahogy az Benedek életében a francia kolostorok esetében történt. Dunstan és munkatársai mindazonáltal állandó vizitációs utakkal igyekeztek törekvéseik sikerét biztosítani.

A kontinensen a tizedik és tizenegyedik században több reformközpont próbálta hasonló módon újra lángra lobbantani a kolostorokban a szerzetesi életet, mint Aniane-i Benedek.³⁴ Nagy különbség volt azonban, hogy ezek a reformmozgalmak már nem a császár hatalmára, hanem a kolostorok önkéntes megállapodására támaszkodtak. Habár valamilyen formában talán gondoltak valamilyen szövetség kialakítására, Benedekhez hasonlóan ezek is lemondtak a kolostorok jogilag megalapozott egyesítéséről. Az apátságok teljesen autonómok maradtak, és csak arra voltak kötelezve, hogy bevezessék a reformot, és egységes szokások szerint éljenek.³⁵ A jogi kötöttség hiánya természetesen többnyire azt eredményezte, hogy minden annak az apátnak a személyétől függött, aki a reformot életre hívta, és hogy az ő halála után az egész mozgalom hamarosan lehanyatlott.

Ezek közé a reformközpontok közé tartozott először is a *flandriai Brogne* kolostora; az innen kiinduló reformmozgalom azonban alig élte túl Gerhard apát halálát (†959).³⁶ Ezután a *lotharingiai Gorzét* kell megemlíteni. A gorzei reform sokrétű és szerteágazó filiációi nem alkottak olyan

---

³³ *Regularis Concordia Anglicae Nationis*, Prooemium 4. p., ed. **T. Symons** (London – Edinburgh, 1953) 2.

³⁴ „Az azonos, közös obszervancia iránti igény talán sohasem volt olyan erős, mint most, a 10. és a 11. században.” (**Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 147.)

³⁵ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 148; **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 43. k.

³⁶ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 148. k.

értelemben vett szövetséget, mint a clunyi, hanem megelégedtek a regula, a szokások közösségével és az imatestvériség kötelékével. „Az apátságoknak ebben a csoportjában mellőztek minden további jogi köteléket és béklyót.”³⁷ A gorzei filiáció lényege **K. Hallinger** szerint abban állt, hogy egy kolostor alapítása vagy reformja esetén az anyaapátság bízta meg az első apátot, és egyúttal a közös forma eszményképét is továbbadta.³⁸ A gorzei reformmozgalom elutasított minden, valamilyen főmonostorhoz fűződő jogi kapcsolatot. **Hallinger** ezért abban a megállapításban foglalhatja össze a Gorze és Cluny alkotmányos különbségeire vonatkozó kimerítő részletkutatásait, hogy a gorzei kolostorok alkotmányjogilag megmaradtak abban a stádiumban, amely Aniane-i Benedek halála után és Cluny terjeszkedése előtt kialakult.³⁹ Gorze sohasem akart szövetséget létrehozni, hanem megmaradt csupán obszervanciának.⁴⁰

Alkotmányjogi szempontból ugyanehhez a réteghez tartozik a verduni *St. Vanne* apátjának, *Richard*nak (1004–1046) a reformmozgalma. Nála sem került sor a kolostorok jogilag megalapozott egyesítésére. Ha megreformálás céljából átadtak neki egy apátságot, akkor először maga vállalta a vezetést, amíg a reform meggyökerezett. Aztán rábízta a vezetést egyik szerzetesére, de természetesen mindig mellette állt tanáccsal és segítségével.⁴¹ Úgy tűnik, a megreformált kolostorok apátjai évente kötelesek voltak számot adni Verdunben egy káptalanon.⁴² *Richard*nál ezért nem lehet nem észrevenni a központosítás bizonyos elemeit. De hogy állandó szövetséget nem szándékozott kialakítani, leginkább abból látszik, hogy halála előtt saját apátot adott minden olyan kolostornak, amelyet perszonálunióban vezetett.⁴³

---

³⁷ **K. Hallinger**, *Gorze – Kluny*, II. (Róma, 1951) 745.

³⁸ Uo. 767.

³⁹ Uo. 779.

⁴⁰ Uo. 745.

⁴¹ **H. Dauphin**, *Le Bienheureux Richard, Abbé de Saint-Vanne de Verdun* (Löwen – Párizs, 1946) 342.

⁴² Míg **K. Hallinger** i. m., 761. ebben a vonatkozásban „centralisztikus allűrökről” beszél, **H. Dauphin** idézett műve 342. és következő oldalain kétségeit fejezi ki annak az egyetlen szövegnek a megbízhatóságát illetően, amely erről a számadási kötelezettségről említést tesz.

⁴³ **H. Dauphin**, i. m., 345.

Valószínűleg ide sorolhatjuk be Richard tanítványának, *Stablói Poppó*-nak (1020–1048) a munkásságát és *Dijoni Vilmos*nak (990–1031) a reformmozgalmát is.⁴⁴ Egyikük sem törekedett szilárd szövetségre, hanem megelégedett azzal, hogy a reformhoz tartozó kolostorok átvették az általuk kifejlesztett obszervanciát. A kolostorok közötti legfontosabb kötőelem a reformátor személyes tekintélye volt.

---

⁴⁴ Ph. Schmitz, *Geschichte*, I. 152. k.; 158. k.

2. § Az egy főmonostorból és mellékközösségeiből álló szövetségek

I. Főmonostor és cella általában

Még mielőtt az eddig jelzett kezdemények kibontakoztak, a feudalizmus és a saját kolostor kora új feltételeket és lehetőségeket kínált a kolostorszövetségek kialakulásához. Mert amióta a saját egyház intézménye a kolostorokat is felölelte, számos bencés apátság kolostoron kívüli urak tulajdonában volt. Újonnan alapított kolostorok felett továbbra is teljes egészében a jámbor alapító rendelkezett, és gyakran már létező apátságokat is birtokba vettek. Mindenekelőtt királyok és püspökök, de más földesurak is igényt tartottak arra a jogra, hogy belátásuk szerint bánjanak az általuk alapított vagy rájuk szállt kolostorokkal, amennyiben az alapítási cél továbbra is biztosítva volt.¹ Már a hetedik századtól, de különösen a nyolcadik század során apátságok is voltak, amelyek több más kolostort megszerztek maguknak.² Amikor a tizenegyedik században a saját egyház intézménye málladozni kezdett, és a világi földesurak egyházi birtokosoknak adták vissza a tulajdonukban lévő egyházi javakat, elsősorban a kolostorokra gondoltak. Ennek eredményeként sok apátságnál jelentősen megnőtt a függő helyzetű házak száma.³ Így sok helyen keletkeztek egy főmonostorból és több-kevesebb mellékközösségből álló szövetségek.

Az alárendelt házakat általában *cellának*, *membrának*, *obedientiának*, de a tizenegyedik századtól különösen *priorátusnak* nevezték.⁴ Az aacheni zsinat azt az előírást bocsátotta ki, hogy minden cellában legalább hat szerzetesnek kell élnie, mert csak így lehet szavatolni a szabályszerű kolostori élet feltételeit.⁵ A cellák ezáltal alapvetően különböznek a kolostor falain kívül

---

¹ **T. Mc. Laughlin**, *Le très ancien droit monastique de l'Occident* (Ligugé, 1935) 232–246.

² **T. Mc. Laughlin**, i. m., 240.

³ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 281.

⁴ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 86. k.; vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 281.

⁵ XXXV. kán: „Ut abbatibus liceat habere cellas in quibus aut monachi sint aut canonici. Et abbas provideat, ne minus de monachis ibi habitare permittat quam sex”: **B. Albers**, *Consuetudines monasticae*, III. (Montecassino, 1907) 128.

elhelyezkedő gazdasági épületektől (grangiák) és lelkipásztori helyektől (expozitúrák), ahol mindig csak a kolostor egyes tagjai tartózkodtak.⁶

Ha a földesúr át akart ruházni egy tulajdonában lévő kolostort egy apátságra, erről általában szerződést kötött a kiszemelt kolostorral. Mivel a csatolt kolostorok jogi helyzete szempontjából a mindig külön kialakított megállapodások voltak mérvadóak, ennek a jogviszonynak a kialakításában gazdag sokféleség nyilatkozott meg. Néha csak ideiglenes átadásra került sor *ad correctionem*, amelyből a megajándékozott kolostornak csak *ius obedientiae*je keletkezett, míg a tulajdonjog továbbra is a földesúré maradt.⁷ Ha azután ebben a kolostorban végrehajtották a reformot, ez a jogviszony is újra megszűnt. Más esetekben a saját kolostor ura néhány olyan részjogot ruházott át állandó érvénnyel, amelyek mindenekelőtt a reform tartós sikerét voltak hivatva biztosítani. A teljes átadás esetén (*donatio in integrum*) a kolostor minden jogával és terhével egyetemben a főmonostor tulajdonába ment át.⁸ A teljes átruházásból adódó jogi helyzet újra csak teljes mértékben annak a kolostornak ill. szövetségnek a felfogásától függött, amelybe a kolostort az átruházással beillesztették; közben minden esetben átkerült a főmonostor *ius proprietatis*ába.

Gyakran az az igény is, hogy politikailag és gazdaságilag nehéz helyzetekben védelmet találjanak, azt eredményezte, hogy kisebb közösségek, amelyek nem voltak valamely földesúr vagy alapító tulajdonában, a *commendatio* (*recommandatio*) jogi aktusa révén többé-kevésbé önként egy erős és befolyásos kolostorhoz csatlakoztak.⁹ De egy nagy apátsághoz való tartozás gyakran jelentős előnyökkel járt, mint pl. az, hogy pápai vagy fejedelmi kiváltságokban részesültek. Az ilyen kolostor jogi helyzete megint csak a szerződéses kikötésektől függött. Hatásában a *commendatio*, amelyben a szerzetesek maguk adták át kolostorukat egy nagy apátságnak, csak ritkán különbözött a *traditiotól*, ill. *donatiótól*, amikor a kolostoron kívüli tulajdonos engedte át a rendelkezési hatalma alatt álló kolostort egy másik apátságnak.

A főmonostornak általában a következő jogai voltak a kívülről hozzá került közösségek felett.¹⁰ A mellékkolostor köteles volt átvenni a főmonostor szokásait és gyakorlatát. A főapát vizitációkat végezhetett a függő helyzet-

---

⁶ R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 89.

⁷ G. Schreiber, *Kurie und Kloster im 12. Jahrhundert*, II. (Stuttgart, 1910) 292.

⁸ K. Hallinger, *Corze – Kluny*, II. (Róma, 1951) 747. k.

⁹ A. Luchaire, *Manuel des institutions françaises* (Párizs, 1892) 87.

¹⁰ A. Luchaire, i. m., 87–89.; Ph. Schmitz, *Geschichte*, I. 283.

ben lévő kolostorokban, és a vétkes szerzeteseket meg is büntethette. A mellékközösség gyakran maga választhatta meg apátját és perjelét, de a megválasztottat a főmonostor apátja erősítette meg, és az új előljáró köteles volt hűségesküti tenni az apátnak. Néha azonban a főapát nevezte ki az előljárókat. Ha egy alkalmatlan vagy méltatlan előljárót le kellett váltani, a főmonostor apátját teljhatalom illette meg. Másfelől némely szövetségben a cellák előljárói részt vehettek a főmonostorban az apátválasztáson. Az előljárók kötelesek voltak szabályos időközökben számot adni hivatalvezetésükről a főmonostor apátjának és konventjének. Nem ritkán minden előljárónak egyidejűleg meg kellett jelennie a káptalanon, és ott kellett számot adnia. A mellékközösség rendszerint saját noviciátussal, saját káptalannal és saját vagyonnal rendelkezett, de minden lényeges ügyben, így például egy jelölt fogadalomtételének engedélyezésekor, vagyonértékesítéskor stb., a főmonostor együttműködésére volt utalva. Alávetettsége elismeréseként gyakran köteles volt éves kamatot vagy az őt illető termény egy részét leadni.

A kívülről a kolostorhoz jutott házak mellett olyan telepek is voltak, amelyeket maguk a kolostorok alapítottak. Magától értetődik, hogy ezek a házak sokkal szorosabban kapcsolódtak anyamonostorukhoz.¹¹ Egységet, egy családot alkottak vele. A cellákban élő valamennyi szerzetes az anyamonostor apátjának volt alárendelve, aki szabadon nevezhette ki vagy menthette fel a cellák előljáróit. Az előljáróknak általában évente fel kellett keresniük az anyamonostort, hogy számot adjanak hivatalvezetésükről, és új utasításokat kapjanak. A celláknak nem volt saját káptalanjuk, mivel szerzeteseik az anyamonostor konventjének tagjai voltak. Az apát természetesen bármikor visszahívhatta szerzeteseit az anyamonostorba, vagy áthelyezhette őket egy másik cellába. Ez semmilyen módon nem érintette a stabilitási fogadalmat.

Azok közül a kolostorok közül, amelyek a fő- és mellékközösségnek ehhez az alkotmánymodelljéhez nyúltak vissza és ezt alakították tovább, Cluny áll az első helyen. Tekintettel arra a nagy befolyásra, amelyet Cluny kora más kolostoraira gyakorolt, közelebről be kell mutatnunk alkotmányát. Clunyn kívül, de gyakran Cluny hatására, ez a rendszer, különösen az újlatin országokban, számos más kolostorban is visszhangra lelt. Itt kell megemlíteni például azokat az itáliai szövetségeket, amelyek Montecassino, Cava, Fruttuaria, Chiusa, Farfa és Monte Vergine körül alakultak ki. Franciaországban sok függő helyzetben lévő kolostor csoportosult a marseille-i

---

¹¹ Ph. Schmitz, *Geschichte*, I. 284. k.

St. Victor, Marmoutier, Chaise-Dieu, Savigny, Tiron, Bec, Fleury, Dijon stb. köré. Spanyolországban mindenekelőtt Sahagunt és Arlanzát kell megemlíteni.¹²

Német földön ezzel szemben ez az alkotmányos rendszer alig aratott sikert. Még Hirsau¹³ tudatos törekvése is, hogy Cluny szellemében alakítson szövetséget, alig tudott célt érni. A birodalom kolostorai inkább a gorzei filiaciók jogilag kevésbé kiformált közösségeit részesítették előnyben.¹⁴

II. A clunyi szövetség

1. Az alkotmány kiépítése a 12. századig

Amit Aniane-i Benedek a kilencedik században megalapozott, több mint száz évvel később Clunyben bontakozott ki a maga teljességében. De míg Benedektől még távol állt, hogy egy főmonostorból és ennek mellékközösségeiből felépülő szövetséget alkosson,¹⁵ Cluny tudatosan alkalmazta a cellarendszert.¹⁶ Ebben nagyon jól jött neki a saját egyház intézménye, mert ez jelentette azt a teherbíró alapot, amely a szövetség számos kolostorát összetartotta, és megalapozta Clunytól való függőségüket.¹⁷

A clunyi szövetség összeillesztése saját alapításokból és olyan átvett kolostorokból, amelyek közül sok korábban jelentős és tekintélyes apátság volt, és csak nehezen hagyta magát alárendelni, pápai vagy olyan földesúri saját kolostorokból, amelyek csak *iure obedientiae*, és olyanokból, amelyek

---

¹² **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 92–110.; **Ph. Schmitz**, Geschichte, I. 286.

¹³ S. Guillelmi Abbatis Hirsaugensis Constitutiones Hirsaugenses II. 12.: „Hoc in eius potestate est, quemcumque abbatem talis loci, qui ex toto proprietatis iure principali loco est subditus, si necesse est, deponere; quia ea promotionis occasione obedientiae professio non evacuator, nec iugum subiectionis excutitur” (PL 150, 1050). Vö. még **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 107–110.; **K. Hallinger**, Gorze – Kluny, II. (Róma, 1951) 762–765.

¹⁴ **K. Hallinger**, Gorze – Kluny, II. 765–777.

¹⁵ Uo. 741.

¹⁶ Uo. 743–746.

¹⁷ **H. E. Mager**, Studien über das Verhältnis der Cluniacenser zum Eigenkirchenwesen, in: **G. Tellenbach**, Neue Forschungen über Cluny und die Cluniacenser (Freiburg, 1959) 216. k.

iure proprietario tartoztak Clunyhöz, nagyon bonyolult tagozódást feltételezett a szövetség házai között.¹⁸

A tulajdonképpeni *Ordo Cluniacensis*hez mindenekelőtt a Cluny által alapított házak tartoztak, amelyek közül az öt legrégebbi leánymonostor, a lewesi St. Pancras, a Charité-sur-Loire, a párizsi St. Martin-de-Champs, Souvigny és Sauxillanges, hamarosan privilegizált helyet foglalt el. Ide tartoztak továbbá a saját maguk által megszerzett kolostorok, amelyeket, ha addig apátságok voltak, perjelségekké fokoztak le. Végül néhány olyan apátságot is meg kell itt említeni, amelyek régi hagyományaikra és nagy befolyásukra való tekintettel többnyire továbbra is megtarthatták az apátság címet, de jogilag a perjelségekkel azonos elbírálás alá estek.

Ezek a közvetlenül Clunynek alárendelt kolostorok teljes mértékben függték a főmonostortól.¹⁹ Cluny tulajdona voltak, egy családot alkottak vele, és mindig Cluny apátjának voltak alávetve. Csak ő rendelkezett azzal a hatalommal, hogy e perjelségek számára törvényeket bocsásson ki; ő volt a legfőbb bíró, és tőle indult ki minden végrehajtó hatalom. Minden más ház elöljárója csak az ő nevében, az ő végrehajtó szerveként cselekedett. Az apát ezért szabadon nevezhette ki perjeleit, felügyelhette hivatalvezetésüket, utasításokat adhatott nekik, és bármikor felmenthette őket. A perjelség minden szerzetese felett is utasítási joggal rendelkezett. Tetszés szerint áthelyezhette őket egyik kolostorból a másikba. A perjelségeknek ugyan gyakran joguk volt saját novíciátusra, de a novíciusokat csak Cluny apátjának jóváhagyásával lehetett fogadalomtételre bocsátani. Szerzetessé szentelésüknek, amit nagyon jól meg kell különböztetni a fogadalomtól, Clunyben kellett történnie, akkor is, ha a fogadalmat valamelyik perjelségben tették le. Cluny apátjának természetesen joga volt rá, hogy perjelségeit személyesen vagy képviselője révén bármikor ellenőrizze.

Így ezekben a kolostorokban csak egy apát volt, csak egyetlen valódi elöljáró, aki csaknem korlátlan teljhatalommal vezette a szövetséget. Hatalmának mindenképpen találó kifejezése volt, hogy Cluny apátja 1116-tól az *abbas abbatum* címet használta.²⁰ Tulajdonképpen nem is volt más, csupán egyetlen, óriásira növekedett apátság, amely számos cellával bővült ki.

---

¹⁸ Vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 135–137. A tagozódás sokrétűségéhez, amelyet a mindenkor átruházási aktus sajátosságai határoztak meg, vö. még **J. Wollasch** kitérőjét *Zur Frage des Anschlusses von Klöstern an Cluny im 10. Jahrhundert* című írásában, in: **G. Tellenbach**, i. m., 155. k.

¹⁹ **K. Hallinger**, *Gorze – Kluny*, II. 746–761.

²⁰ **K. Hallinger**, i. m., 745. 27. jegyz.

A főapátsággal szemben a perjelségek jogai nagyon szerények voltak. Mindenekelőtt semmi befolyásuk nem volt Clunyben az apátválasztásra. A korai statútumok ugyan nem tartalmaznak semmiféle rendelkezést a clunyi apát megválasztására vonatkozólag, de vitathatatlan szokás volt, hogy azon csak a Clunyben élő szerzetesek vesznek részt. Csak ők rendelkeztek az aktív és passzív választójoggal.²¹

A közvetlenül Clunynek alárendelt kolostoroknak gyakran ugyancsak számos perjelség volt alárendelve, amelyekben a mindenkori főmonostor apátja, ill. perjele rendelkezett a legfőbb utasítási joggal. Ezek közvetett perjelségekként tartoztak a clunyi szövetséghez.

Külön csoportot alkottak a „felügyelt apátságok”. Ezek átadásakor egyes jogokat nem ruháztak át Cluny apátjára, hanem mindenekelőtt az addigi feudális földesúr birtokában maradtak. Ezek az apátságok korlátozott keretek között folytathatták saját életüket. Függségük különösen az új apát megbízásakor mutatkozott meg. Néha egyszerűen Cluny apátja nevezhette ki ezeket az előljárókat, de legalább a megerősítésére szükség volt a választáshoz. Nem ritkán maga is teljes szavazati joggal részt vett a választáson. Hivatalba lépése előtt az apát minden esetben köteles volt hódoló és hűségesküt tenni Cluny apátjának.²² Végül számos olyan apátság volt, amely átvette ugyan Cluny szokásait, de sohasem lépett jogi kapcsolatba a burgundiai apátsággal. Ezek nem tartoztak az *ordó*hoz, és a clunyi apátnak nem volt felettük közvetlen hatalma.

---

²¹ A megbízás kezdetben olyan módon történt, hogy maga az apát javasolta utódját a konventnek. Először Odilo apát (†1048) tekintett el a személyes javaslattételtől, és Cluny három dignitáriusát bízta meg azzal, hogy javasoljon egy alkalmas szerzetest a konventnek. I. Hugo (†1109) halála után a konvent szabadon választotta meg apátját, de attól kezdve bevezették a kompromisszum révén történő választást, amikor is a konvent csak a választókat határozhatta meg. **G. de Valous**, *Le monachisme clunisien des origines au XVe siècle*, I. (Párizs, 1935) 88–92. Vö. **Rothenhäusler**, *Zur ältesten cluniazensischen Abtwahl*: SM 33 (1912) 605–620.

²² **K. Hallinger**, *Gorze – Kluny*, II. 754. k.

2. A 12. és 13. században végrehajtott alkotmánymódosítások

I. Hugo apát (†1109) halála után Cluny hanyatlásnak indult. Cîteaux és rugalmasabb alkotmányának példája arra ösztönzött néhány régi kolostort, hogy felidézze saját régi hagyományait, és fellázadjon Cluny hatalmi igénye ellen.²³

Ezért Cluny hamarosan úgy látta, hogy bizonyos mértékig kénytelen engedni. Mindjárt a tizenharmadik század elején V. Hugo apát (1198–1208) státútmokat tett közzé, amelyeket rövidebb később kiegészítettek.²⁴ Ezekből kiderül, hogy közben néhány lényeges ponton megnyirbálták Cluny apátjának hatalmát. Bár továbbra is ő volt a „domnus abbas Pater et principium... nostri ordinis”²⁵, de mellette megjelenik egy tizenkét „bölcstestvérből” álló tanács, akiknek a véleményét minden döntésnél meg kellett hallgatnia.²⁶

További változtatás, hogy Cluny időközben bevezette az általános káptalant. Ilyen gyűlésről először 1132-ből van bizonyíték.²⁷ A fent említett státútmok évenkénti káptalant írtak elő.²⁸ Ez újabb lépést jelentett a clunyi apát hatalmának gyengüléséhez vezető úton, ami szükségszerűen erősebb decentralizációt eredményezett.

---

²³ Vö. **G. Schreiber**, *Kurie und Kloster im 12. Jahrhundert*, II. (Stuttgart, 1910) 298–322; **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 133–139.

²⁴ PL 209, 881–896. (id. **Cluny 1200**); 209, 895–906 (id. **Cluny 1200** p.).

²⁵ **Cluny 1200** p., I. c.

²⁶ **Cluny 1200** p., I. c.: „Et quia scriptum est: Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis (Eccli. XXXII), domnus abbas duodecim sapientes fratres in domo Cluniacensi semper habeat, quorum consilio in omnibus tam interioribus quam exterioribus agendis semper utatur.”

²⁷ **G. de Valous**, *Le monachisme clunisien des origines au XVe siècle*, II. (Párizs, 1935) 72. k.

²⁸ **Cluny 1200**, 58. c.: „Praesenti sanctione duximus statuendum, ut generale capitulum omnium priorum tam conventualium quam minorum Cluniaci annis singulis celebretur, ubi sine acceptione personarum, secundum Deum et B. Benedicti Regulam, et Clun. Ordinis instituta, delinquentium corrigantur excessus, et de salute animarum, conservatione ordinis et domorum indemnitate tractetur, et statuatur quod fuerit regulariter statuendum.”

Ezekben a statútumokban az a rendelkezés is fontos volt, hogy az általános káptalan által megbízott két apát és két perjel évente köteles volt vizitációt végezni Clunyben.²⁹ Végül a perjelek függőségén is valamelyest lazítottak. Bár a clunyi apátnak megmaradt az a joga, hogy szabadon nevezze ki a perjeleket, és az a – láthatólag már egyáltalán nem olyan ritka – gyakorlat, hogy a perjesség szerzetesei választják őket, még mindig Cluny jogaiba való súlyos beavatkozásnak számított,³⁰ és a perjelek is csak korlátozott ideig maradtak hivatalban³¹, de rendkívüli leváltásuk nagyon megnehezült.³² Új volt az is, hogy a szövetséget tartományokra osztották fel, amelyek élén egy-egy *camerarius* állt. Ez azonban Cluny apátjának utasításaihoz volt kötve.³³

Tovább korlátozta Cluny hatalmát IX. Gergely és IV. Miklós pápa intézkedése 1233-ban és 1289-ben.³⁴ Ez a két pápa szívén viselte, hogy Clunyben is bevezessék Cîteaux statútumainak néhány olyan elemét, amelyeket a IV. Lateráni Zsinat közben minden fekete bencés számára előírt.

---

²⁹ **Cluny 1200**, 1. c.: „Cum Dominatorem omnium subditum omnibushominibus fuisse legamus, nos ipsius sequentes exemplum et doctrinam..., ut formam demus aliis ad imitandum nos, etiam nos ipsos legi subijcimus, statuentes ut quatuor discretæ et idoneæ personæ eligantur, scilicet duo abbates, et duo priores, ad Cluniacensem ecclesiam pertinentes, qui semel in anno, statuto termino... Cluniacum veniant, tam de nostra persona, id est abbatis Clun. quicumque per succedentia tempora fuerit, quam de statu Ecclesiae in temporalibus et spiritualibus, et locorum circumiacentium diligenter inquirent et quæ corrigenda fuerint, ad ipsorum consilium corrigantur, et per eos omnia hæc in generali capitulo, annis singulis innotescant; ut per talem visitationem, in bono statu Cluniacensis ecclesia perseveret, et caeteri exemplum capitis imitantes, nostra firmiter instituta conservent.” Vö. **J. Besse**, L'ordre de Cluny et son gouvernement: *Revue Mabillon* 1 (1905) 181. k.

³⁰ **Cluny 1200**, p., 10. c.: „Ad abolendam sane aliquorundam monachorum insolentium pravitatem, qui in pluribus locis sibi priores in praejudicium matricis ecclesiae coeperunt eligere, et eorum qui nominantur frenandam ambitionem, et superbiam retundendam, sub districtione anathematis inhibemus, ne unquam de caetero talis electio vel nominatio fiat.”

³¹ **Cluny 1200**, 55. c.

³² **Cluny 1200**, 40. c.: „Volentes autem detrimentis occurrere, quæ ex frequenti priorum mutatione eveniunt, statuimus ut conventuales priores... non destituantur, et hoc iudicio diffinitorum in capitulo generali, nisi aliqua causa emergat manifesta, pro qua domnus abbas eum removere compellatur.”

³³ **Cluny 1200**, 56. c.; lásd 163. o.

³⁴ *Behemoth* bulla, 1233. jan 13.: **Bull. Rom.** III/I 278–280 (id. **Cluny** 1233); *Regis pacifici* bulla, 1289. szept. 12.: **Bull. Rom.** III/II. 56–61 (id. **Cluny** 1289).

Bulláikban mindenekelőtt az évente megrendezendő általános káptalan hatáskörét szélesítették ki. IX. Gergely rendelkezése szerint a káptalanon minden apátnak és perjelnek részt kellett vennie, függetlenül attól, hogy közvetlen vagy csak közvetett függő viszonyban álltak Clunyval.³⁵ Ez azonban hamarosan lehetetlennek bizonyult; IV. Miklós ezért a részvételi kötelezettséget azokra az apátokra és perjelekre korlátozta, akik közvetlenül Clunytól függtek; a többieknek mindenkor főmonostorukban kellett évenként találkozniuk.³⁶

A tulajdonképpeni hatalom nem a résztvevők összességének kezében volt, hanem a defínitorok kollégiumára korlátozódott. Ezeket ugyan már a tizenharmadik század elején megemlítik a statútumokban,³⁷ de számukra és választásukra vonatkozóan csak IV. Miklós adott közelebbi utasításokat. Eszerint mindig tizenöt szerzetest kellett felruházni ezzel a tisztséggel, akiket az előző káptalan defínitorai választottak. Az újraválasztás ki volt zárva.³⁸ A clunyi apát³⁹ elnöklete alatt a defínitorok hajtottak végre minden esedékes döntést, ők vették át a beszámoló jelentéseket, és rögzítették a *definitionest*. Beavatkozhattak minden függőben lévő bírói eljárásba, és azokat magukhoz vonhatták. Továbbá e világi és lelki ügyekben felügyeleti joggal rendelkeztek minden ház felett.⁴⁰ Az általános káptalan bezárásakor tisztségük megszűnt.⁴¹

Ezenkívül a bullák néhány fontos újítást tartalmaztak a vizitációs jog vonatkozásában. Míg ez a jog addig kizárólag Cluny apátját illette meg, IX. Gergely most úgy rendelkezett, hogy – a ciszterciek mintájára – az általános káptalan defínitorai közül a clunyi szövetségben is válasszanak tartomá-

---

³⁵ **Cluny 1233**, 1. §: „Cupientes deformatum ordinem reformare, et instaurare colapsum, in primis statuimus, ut generale Capitulum Abbatum, et Priorum tam Conventualium quam Minorum Cluniacensis Ordinis, sive immediate, sive aliquo medio sint subiecti, apud Cluniacum annis singulis celebretur.”

³⁶ **Cluny 1289**, 3. §: „Statuimus, ut omnes Abbates et Priores Cluniacensis Ordinis, immediate Monasterio Cluniacen. Subiecti... convenient ad Capitulum generale. ...Mediati autem Abbates et Priores, singulis annis semel ad Capitulum convenient in principalibus Abbatibus Prioratibus, quibus subsunt, statuto tempore, prout visum fuerit expedire.”

³⁷ **Cluny 1200** p., 2. c.

³⁸ **Cluny 1289**, 4. §; 5. §.

³⁹ **G. de Valous**, *Le monachisme clunisien des origines au XVe siècle*, II (Párizs, 1935) 82.

⁴⁰ **G. de Valous**, i. m., II. 86–89.

⁴¹ Uo. II. 88.

nyonként két vizitátort, akik évente ellenőrzik működési területük kolostorait.⁴² IV. Miklós előírása szerint Cluny apátja az általános káptalanon kívül csak nagyon nyomós okokból menthette fel őket. Az ügyet ilyenkor a következő általános káptalan definitorai elé kellett terjeszteni.⁴³ IV. Miklós közelebről is körülírta a vizitátorok jogait és kötelességeit: ha súlyos, közismert szabálytalanságokra bukkantak, akkor a végleges büntetés a következő káptalan definitorainak volt fenntartva; a titkos eseteket ezzel szemben Cluny apátja elé kellett terjeszteni.⁴⁴ Ha a vizitátorok tanácsosnak tartották az előjáró felmentését, akkor haladéktalanul Cluny apátjához kellett fordulniuk, akinek erről hat apát vagy perjel bevonásával kellett határoznia, de a határozathoz újra csak meg kellett szerezni a következő általános káptalan megerősítését.⁴⁵

Az általános káptalan által választott különleges vizitátorok megbízása azonban közvetlenül nem csorbította a clunyi apát vizitációs jogát. Sőt, IV. Miklós a bullájában külön kiemelte, hogy a vizitátorok mellett az apát is köteles továbbra is személyesen vagy egy képviselő révén a vizitációt elvégezni, „sicut ei possibile fuerit”.⁴⁶

---

⁴² **Cluny 1233**, 2. §: (In Capitulo generali) „Visitatores per singulas Provincias ordinentur, visitationis forma et correctionis modo iuxta Cisterciensem consuetudinem observatis.”

⁴³ **Cluny 1289**, 10. §: „Visitatores sic instituti, per Abbatem vel alium mutari non possunt, nisi ex causa rationabili et multum urgenti et evidenti, et hoc de consilio et assensu dictorum Dominorum, qui superius nominantur, sed causa ipsa in Visitationum exprimat literis, et in sequenti Capitulo, et coram Definitoribus exponatur. Quae si non fuerit rationabilis iudicata, mutans Definitorum arbitrio puniatur.”

⁴⁴ **Cluny 1289**, 10. §: (Visitatores) „quae per eos corrigi poterunt, corrigent secundum gratiam a Domino sibi datam. Ea vero, quae adeo gravia emergerint vel occurrerint, quod per eos sufficienter non possint commode corrigi, quae probata fuerint vel per famam deducta, in publicum referant corrigenda et punienda per Definitorum in Capitulo generali, caetera autem non nisi Abbati exponant propter pericula evitanda.”

⁴⁵ **Cluny 1289**, 17. §: „In destitutione vero Abbatum et Priorum Conventualium... talis modus et forma serventur: Videlicet quod si Visitatores Abbatem vel Priorem criminis aut infamem invenerint, patri Abbati referre procurent; qui de consilio sex Abbatum vel Priorum propinquorum eiusdem Ordinis, talem admoneat, vel suspendat, ipseque sic admonitus, vel suspensus, inclinet humiliter nec appellet. Nihilominus autem Visitatores admonitiones et suspensiones huiusmodi et earum causas Capitulo referant generali. Et Definitorum super hoc ordinem et definiant, secundum quod eis iuste ac secundum Deum videbitur expedire.”

⁴⁶ **Cluny 1289**, 13. §; **G. de Valous**, i. m., II. 33. k.

A clunyi apátság vizitációjához már V. Hugo apát két apátot és két perjelt irányzott elő.⁴⁷ IX. Gergely jelentősen kibővítette ezek hatáskörét. Adott esetben lemondásra szólíthatták fel Cluny apátját, és Cluny konventjével egyetemben elfogadhatták a lemondást. De ha az apát vonakodott a felszólításnak engedelmessé válni, az esetet a Szentszék elé kellett terjeszteni.⁴⁸ A Clunyben tartott vizitáció eredményéről tájékoztatni kellett az általános káptalant.⁴⁹

Végül a bullák a perjelek kinevezésére és leváltásra vonatkozóan is új rendelkezéseket tartalmaztak. A kinevezés esetén az apátnak meg kellett hallgatnia két perjel tanácsát.⁵⁰ Az általános káptalanon kívüli leváltás már csak súlyosbító formások mellett megtartott nyilvános eljárás keretében volt lehetséges.⁵¹

Reformja végrehajtásához Cluny azt az eszközt használta fel, amelyet környezete kínált. Felemelkedése során lényeges elemeket kölcsönzött a feudális társadalmi rendtől, különösen a saját egyház intézményétől.⁵² A clunyi alkotmányt csak akkor lehet megérteni és méltatni, ha figyelembe vesszük ezeket a környezeti feltételeket. De ahogy a feudalizmus repedezni kezdett, Clunynek is meg kellett hátrálnia más szövetségek előtt, amelyek jobban tudtak alkalmazkodni az új körviszonyokhoz. Clunynek az alkotmánymódosítások ellenére sem sikerült olyan megoldást találnia, amely megőrizte volna a Regulának azt az alapelvét, hogy minden monostornak autonóm egységnek kell lennie. Először Cîteaux emlékezett vissza újra a bencés alkotmánynak erre a lényeges mozzanatára, és alakított ki egy olyan

---

⁴⁷ **Cluny 1200**, 1. c.; lásd fent 29. j.

⁴⁸ **Cluny 1233**, 8. §: „Si Abbatis exigerent merita (quae caelari non debent) per Visitatores moneatur, ut cedat, et liceat Visitoribus et Conventui Cluniacensis (!) huius recipere cessionem. Quod si forte Abbas sibi cessionis remedio noluerit providere, quae de ipso Visitorum inquisitio comprehendet, ad Sedem Apostolicam referat.”

⁴⁹ **Cluny 1200**. 1. c.; lásd fent 29. j.

⁵⁰ **Cluny 1233**, 12. §: „Ad institutionem namque Priorum Conventualium absque duorum Priorum Conventualium consilio minime procedatur... cum in Cisterciensi Ordine absque Abbatum consilio non instituatur aliquis in Abbatem.”

⁵¹ **Cluny 1233**, 11. §: „In destitutione vero Abbatum vel Priorum Conventualium, videlicet octo Monachorum et supra, modus, forma et causa servantur, quae consueverunt circa Abbates Cisterciensis Ordinis observari.”

⁵² Vö. **H. E. Mager**, Studien über das Verhältnis der Cluniacenser zum Eigenkirchenwesen, in: **G. Tellenbach**, Neue Forschungen über Cluny und die Cluniacenser (Freiburg, 1959) 167–217.

új szövetségípust, amely elég hatékony volt, hogy a reformot az egyes monostorok autonómiájának feláldozása nélkül biztosítsa.

3. § A bencés oldalágak példája

I. A ciszterciek alkotmánya

1. A ciszterciek korai alkotmányjogának fejlődéséhez

J. Turk és **J. A. Lefevre** aprólékos kutatásai az utóbbi években megkísérelték feltárni a ciszterci alkotmányjog kezdeteit és korai fejlődését. Jelen munka a **Lefevre** által kimunkált eredményekre támaszkodik, jóllehet úgy tűnik, ezek még nem minden szempontból bizonyítottak, és a velük kapcsolatos vita még nem zárult le.¹ Eszerint az alkotmány alapját Stephan Harding apát fektette le néhány mondatban 1114-ben, Cîteaux második leány-apátsága megalapításakor. A szövetség gyors fejlődése a következő években újabb kiegészítéseket követelt, amelyek az 1114-ből származó alapvonalakkal együtt 1119-ben egy egységes alkotmánylevélben, feltehetőleg a **Summa Cartae Caritatis**ban jutottak kifejezésre, amelyet II. Kallixtus pápa megerősített. Ez az approbált szöveg hivatalosan 1152-ig maradt érvényben, de már korábban új kiegészítések váltak szükségessé. Így létrejött egy „droit mouvant”, a tizenkettedik század közepén ennek egy meghatározott fejlődési stádiumát tükrözi az úgynevezett **Carta Caritatis Prior**. 1152-ben III. Jenő pápa megerősítette az akkoriban érvényes alkotmányjogot. További kiépítés után a tizenkettedik század vége felé sor került egy végleges szerkesztésre, ekkor született meg az úgynevezett **Carta Caritatis Posterior**, és – anélkül, hogy a Szentszék valaha is szentesítette volna – a tizenharmadik század kezdete óta ez jelenik meg általában a kéziratokban. Néhány évtizeddel korábban a **Carta Caritatis** csak ebben a későbbi alakjában ismerték. A ciszterci alkotmányjog fejlődésében bizonyos lezárást jelentett a „Parvus fons” bulla, amellyel IV. Kelemen pápa 1265. június 9-én néhány újítást vezetett be.²

---

¹ A két szerző ide vonatkozó művei szerepelnek a bibliográfiában. A kritikát illetően vö. **A. d’Herblay**, Le problème des origines cisterciennes: RHE 50 (1955) 158–164; **J. Winandy**, Les origines de Cîteaux et les travaux de M. Lefèvre: RBén 67 (1957) 49–76; **J. B. Van Damme**, Autor des origines cisterciennes: Collectanea O.Cist.Ref. 20 (1958) 37–60; 153–168; 374–39; 21 (1959) 70–86; 137–156. Vö. **L. Lekai** – **A. Schneider**, Geschichte und Wirken der weißen Mönche (Köln, 1958) 27–30.

² A következő alkotmányokat publikálták:

3. Az alkotmány megalapozása az 1114-es Carta Caritatisban

István apát első alkotmánya két alapvető mozzanatot tartalmaz, amelyek döntővé váltak a cîteaux-i szövetség sajátossága szempontjából: először egyértelműen elutasítja azt az alkotmányos rendszert, amely révén Cluny és annak a kornak más szövetségei naggyá váltak. Cîteaux-ban kezdettől fogva minden lényeges ügyben autonómiát szándékoztak biztosítani az újonnan alapított apátságoknak. Ezek gazdaságilag is önállóvá váltak, és arra sem kötelezték őket, hogy kamatot fizessenek az anyamonostornak. Az anyamonostor semmiképpen sem gazdagodhatott leányapátságai rovására. A **Carta Caritatis** ősfogalmazványában ez áll: „Quia unius veri regis et domini et magistri nos omnes servos licet inutiles esse cognoscimus, idcirco abbatibus et confratribus nostris monachis quos per diversa loca dei pietas per nos miserimos hominum sub regulari disciplina ordinaverit, nullam terrence commoditatis seu rerum temporalium exactionem imponimus. Prodesse enim illis omnibus sancte ecclesie filiis cupientes nil quod eos gravet, nil quod eorum substantiam minuatur erga eos agere disponimus, ne dum nos habundantes de eorum paupertate esse cupimus avaricie malum quod secundum apostolum ydolorum servitus comprobatur evitare non possimus.”³

Mégis azt akarták, hogy az összes kolostort szoros kötelék fűzze egymáshoz. Ezt mindenekelőtt egy egységes obszervanciával vélték megoldani, ami lényegét tekintve a Regula lehetőleg szó szerinti betartásában rejlett. Ezen kívül Cîteaux mintájára minden kolostorban közös szokásokat akartak bevezetni. A Regulához való hűség biztosítása érdekében Cîteaux fenntartotta magának a jogot, hogy leánymonostoraiban felügyelje az obszervanciát, és gondoskodó szeretettel fellépjen a visszaélések ellen. István apát így rendelkezett erről: „Curam tamen animarum illorum gratia caritatis retinere volumus ut si quando a sancto proposito et observantia sancte regule paululum quod absit, declinare temptaverint, per nostram sollicitu-

---

a) A **Carta Caritatis** mérvadó ősfogalmazványa: Collectanea O.Cist.Ref. 16 (1954) 27. k. (J. A. Lefèvre [szerk.]);

b) **Summa Cartae Caritatis**, uo. 97–104;

c) **Carta Caritatis Prior**, Analecta SOCist 1 (1945) 53–56 (J. Turk [szerk.]);

d) **Carta Caritatis Posterior**, uo. 57–61;

e) IV. Kelemen, *Parvus fons*: **Bull. Rom.** III/I. 429–433.

³ Collectanea O.Cist. Ref. 16 (1954) 27. k.

dinem ad rectitudinem vite redire possint. Nunc vero volumus illisque precipimus ut regulam beati benedicti per omnia observent sicuti in novo monasterio observatur: non alium inducant sensum in lectione sancte regule; sicut antecessores nostri sancti patres monachi scilicet novi monasterii intellexerunt et tenuerunt et nos hodie intelligimus et tenemus ita ipsi intelligant et teneant.”⁴

3. Az alkotmány kialakítása a 13. századig

Már a **Summa Cartae Caritatis**ban rögzítették azt az elvet, hogy minden új alapítás közvetlen anyamonostora korlátozott oltalma alatt álljon, és csak ezen keresztül kapcsolódjon Cîteaux-hoz és az egész szövetséghez.⁵ Így minden tovább terjeszkedő kolostorból új filiációk keletkeztek, amelyek a hatalom figyelemreméltó decentralizációját eredményezték a ciszterci szövetségben. Cîteaux három legrégebbi leánymonostora, La Ferté, Pontigny és Clairvaux, mint „főapátság” Cîteaux mellett hamarosan jogi elsőbbséget kapott a rendben. 1165-ben a már 1115-ben megalapított Morimond kolostor apátját is elismerték negyedik főapátnak.

A kolostorok önállóságát pontosabban körülírták: minden apátságnak saját novíciusai volt, ezek szerzetessé szentelése a mindenkori apátnak volt fenntartva. Fogadalma révén a szerzetes egy meghatározott kolostorhoz kötődött, és az anyamonostor apátjának szigorúan tilos volt filiációján belül áthelyeznie. Minden apát függetlenül és önállóan vezette apátságát. A közvetlen anyamonostor apátjának csak a *cura animarum*, azaz a Regulához való hűség tekintetében volt felügyeleti joga. Az esetleges hiányosságokat a kolostor apátjának bevonásával kellett óvatosan megszüntetni. Az anyamonostor apátja csak a saját apát távollétében avatkozhatott be önállóan; évente egyszer vizitációt végzett filiációja minden kolostorában.⁶

---

⁴ Uo. 28.

⁵ **Summa Cartae Caritatis**, III. c.; **Carta Caritatis Prior**, VIII. c.: „Cum vero aliqua ecclesiarum nostrarum dei gratia adeo creuerit, ut aliud cenobium construere possit, illam diffinitionem, quam nos inter nostros confratres tenemus, et ipsi inter se teneant.” Vö. **J. B. Mahn**, *L'ordre Cistercien et son gouvernement* (Párizs 1951) 217–228.

⁶ **Summa Cartae Caritatis**, III. c.: „Inter omnes cisterciensis ordinis abbatias statutum est matres filiabus nullam posse temporalis commodi exactionem imponere abbatem patrem abbatis filii monasterium visitantem, non eius novitium in mona-

Cîteaux különleges előjogaként megerősítették, hogy ott az általános káptalanon minden apát évről évre megjelenik. A **Carta Caritatis Prior** az egyes anyamonostoroknak megtiltja, hogy filiációikon belül saját általános káptalant tartsanak. A rend valamennyi apátját inkább egyetlen általános káptalannak kellett egyesítenie Cîteaux-ban.⁷

Az általános káptalan határozata mindenkire, Cîteaux apátjára nézve is kötelező volt. Ha az apátok nem tudtak egyetértésre jutni, Cîteaux apátjának, néhány más apáttal együtt, döntési jogot ítéltek meg.⁸

Az általános káptalan 1197-ben elrendelte, hogy Cîteaux apátja minden általános káptalanon definitoriumot bízhat meg határozathozatali szervként. Lelkére kötötték, hogy előzőleg kérdezze meg a négy legrégebbi leánymonostor apátját, kit akarnak filiációjukból ebbe a grémiumba javasolni. A négy főapátot mindenképpen ki kellett neveznie definitornak.⁹

---

chum benedicere, non eius monachum ipso invito inde abducere, non alium ad abitandum introducere, nichil denique ibidem preter illius voluntatem constituere, aut ordinare, excepto quod ad curam pertinet animarum, si in eodem videlicet loco regule vel ordini contrarium quippiam deprehenderit cum presentis abbatis consilio caritative corrigere poterit. Sed et illo forte absente nichilominus emendabit, quod sinistrum invenerit.”

⁷ **Carta Caritatis Prior**, VIII. c.: „Illud tamen uolumus nobisque retinemus, ut omnes abbates cunctarum partium illa die, quam inter se constituerint, ad nouum monasterium ueniant ibique abbati eiusdem loci et capitulo in sinistris corrigendis et in obseruantia sanctae regulae uel ordinis obediant per omnia. Ipsi uero cum his, quos genuerint, annum capitulum non habebunt.” Vö. **Summa Cartae Caritatis**, IV. c.

⁸ **Carta Caritatis Posterior**, III. c.: „Si forte aliqua controuersia inter quoslibet abbates emerit vel de aliquo illorum tam gravis culpa propalata fuerit definitum, sine retractatione obseruetur. Si uero pro diuersitate sententiarum in discordiam causa deuenit, illud inde irrefragabiliter teneatur, quod abbas cisterciensis et hi, qui sanioris consilii et magis idonei apparuerint, iudicabunt, hoc obseruato, ut nemo eorum, ad quos specialiter causa respexerit, definitioni debeat interesse.”

⁹ **J. M. Canivez**, *Statuta Capitulum generalium Ordinis Cisterciensis*, I. (Löwen, 1933) 221: „Cum dominus abbas Cisterciensis uoluerit definitores eligere, non ex debito necessitatis, sed ex bono pacis et caritatis inquirat a quatuor primis abbatibus simul vel sigillatim, prout ei placuerit, quos singuli eorum de derivatione sua magis idoneos perspexerint ad hoc opus, et audito responso illorum, quod dominus Cisterciensis de nominatis ad hoc opus utiliores perspexerit, assumat. Ipse quoque quatuor primos abbates et de aliis filiis suis quos magis discretos et aemulatores ordinis cognoverit, assumat.” Vö. **J. B. Mahn**, i. m., 190–193.

A főapátoknak ez a véleményezési joga hosszú vitákhoz vezetett a főapátoknak Cîteaux apátjával szemben elfoglalt jogi helyzetét illetően általában. A viszály megszüntetése érdekében IV. Kelemen pápa 1265-ben „Parvus fons” kezdetű bullájában a következőképpen rendelkezett javaslataik kötelező erejéről: Cîteaux apátján és a négy főapáton kívül az öt nagy filiációból négy-négy további apátot nevezzenek ki definitornak. Minden főapát öt apátot javasolhatott a filiációjából, akik közül Cîteaux apátja választhatta ki a négy definitort.¹⁰ Az 1197-es általános káptalan határozatával szemben ez Cîteaux apátja hatalmának újabb megnyirbálását jelentette.

A ciszterci alkotmány kezdettől előirányozta, hogy az anyamonostorok apátjainak évente ellenőrizniük kell filiációjuk kolostorait.¹¹ Eközben maga Cîteaux mentesült a vizitációtól. Csak III. Sándor rendelte el 1165-ben, hogy ezt a kolostort is ellenőrizni kell, éspedig a négy főapátnak.¹² Ezt az intézkedést az tette különösen szükségessé, hogy a rend közben egyre inkább kivonta magát a püspöki ellenőrzés alól.¹³

Azt az apátot, aki meggondolatlanul túltette magát a Regula rendelkezésin, vagy más módon csak hanyagul látta el hivatalát, anyamonostora apátjának négy alkalommal figyelmeztetnie kellett. Ha ezek a lépések nem vezettek eredményre, értesíteni kellett a püspököt. De ha a helyi főpásztor nem avatkozott közbe, akkor az anyamonostor apátjának két másik apáttal joga volt leváltani az alkalmatlan apátot, és levezetni az új választást. Miután a rend mindinkább ki tudta vonni magát a püspökök jurisdikciója

---

¹⁰ 8. §: **Bull. Rom.** III/I. 431; **L. Lekai – A. Schneider**, *Geschichte und Wirken der weißen Mönche* (Köln, 1958) 35. k.

¹¹ **Summa Cartae Caritatis**, III. c.: „Semel ad minus in anno quisque abbas eas quas sua ecclesia genuit abbatias paterna sollicitudine visitabit.”

¹² *Annalecta SOCist.* 4 (1948) 125., 21. jegyz.: „Quoniam autem Cisterciensis ecclesia mater est omnium vestrum et alium patrem abbatem super se non habet, sicut ad cautelam et ordinis custodiam statuistis, per eosdem abbates ibidem annua visitatio fiat et ad suggestionem eorum secundum ordinem vestrum corrigatur, si quid invenerint corrigendum.” Vö. **Carta Caritatis Posterior**, II. c.

¹³ A cisztercek exempciójához vö. **G. Schreiber**, *Studien zur Exemtionsgeschichte der Zisterzienser : Gemeinschaften des Mittelalters* (Münster, 1948) 371–396; **J. B. Mahn**, i. m., 119–155. Az egyes mozzanatokhoz, amelyeket az akkori kor egész exempciója magába foglalt, vö. **A Scheuermann**, *Die Exemtion* (Paderborn, 1938) 61–63.

alól, a leváltás joga teljes egészében az anyamonostor apátjára és az általa bevont apátokra szállt át.¹⁴

Ha Cîteaux apátja lett hűtlen magas feladatához, akkor a főapátok hajtották végre a négyszeri figyelmeztetést, és utána értesítették a püspököt, mert kezdetben ő volt jogosult a leváltásra. A szövetség exempciója után az általános káptalan rendelkezhetett a felmentésről. Sürgős esetekben lehetőség volt a hivataltól való azonnali felmentésre is, ehhez mindazokat az apátokat össze kellett hívni, akiknek a kolostorát Cîteaux alapította.¹⁵

Az eredeti alkotmány szerint abban az esetben, ha Cîteaux-ban üresedés volt, átmenetileg La Ferté apátja vette át az apátság irányítását. Az új választásra minden közvetlen leánymonostor apátját meghívták, és Cîteaux szerzetesei az ő jelenlétükben választották meg új apátjukat. Úgy tűnik, az apátoknak eleinte nem volt szavazati joguk.¹⁶ De már az 1134-es általános káptalan úgy rendelkezett, hogy az apátok teljes szavazati joggal vehessenek részt a választáson. Kezdetben az elárvult konventek a többi ciszterci apátságban is a mindenkori leány-monostorok apátjaival együtt és az anyamonostor apátjának jelenlétében választották meg új elöljárójukat; az anyamonostor apátjának meg volt engedve, hogy tanácsával gyakran döntő befolyást gyakoroljon a választásra.¹⁷ IV. Kelemen azonban 1265-ben elrendelte, hogy a filiáció apátjainak ugyan minden kolostorban jelen kell lenniük a választáson, de a választást kizárólag az elárvult apátság szerzeteseire kell bízni.¹⁸ Ezen túlmenően a pápa a megüresedett apátság vezetését, ami

---

¹⁴ **Summa Cartae Caritatis**, V. c.; **Carta Caritatis Prior**, IX. c.; **Carta Caritatis Posterior**, V. c. Lásd 264. k.

¹⁵ **Summa Cartae Caritatis**, V. c.; **Carta Caritatis Prior**, IX. c.; **Carta Caritatis Posterior**, V. c.

¹⁶ **Summa Cartae Caritatis**, V. c.: „Prior illius loci tres aut eo amplius per abbatias specialiter dumtaxat ad cistercium pertinentes nuntios dirigendos procuret, per quos earumdem abbates quotquot per quindecim dies accurrere poterunt, convocentur in unum, qui... monachos in presentia sui patrem alium eligere iubeant.”

¹⁷ **J. M. Canivez**, *Statuta Capitulum generalium Ordinis Cisterciensis*, I. (Löwen, 1933) 29: „In domo Cisterciensi quia mater est omnium nostrum, praesentes abbates qui de Cistercio exierunt, et monachi Cistercienses simul eligant.” Vö. **Carta Caritas Prior**, XI. c.: „Fratres noui monasterii... eorum consensu, quem deus preuiderit sibi pastorem constituent.”

¹⁸ *Parvus fons*, 4. §: **Bull. Rom.** III/I. 430.: „Nos attendentes quod... iam de communi consuetudine soli Monachi vacantis Monasterii vocem in electione Abbatis habere noscuntur, huiusmodi consuetudinem volumus et praecimus observari, eam laudabilem et rationabilem iudicantes, cum ad ius commune reduxerit, quod fuerat

eredetileg az anyamonostor apátjára szállt át, a konvent kezébe adta, amelynek azonban nehezebb ügyekben tanácsért és segítségért az anyamonostor apátjához kellett fordulnia.¹⁹

4. Cîteaux alkotmányának jelentősége a fekete bencések számára

Cîteaux, a korparancsot követve, megértette, hogy olyan szövetséget kell létrehozni a kolostorok között, amelyben életképes harmóniában egyesül az egységre való tudatos törekvés és az apátságok autonómiájának megőrzése. A Regulához való hűség érdekében az alkotmány elegendő jogositványt adott a fölérendelt fórumoknak, hogy leküzdhessék az apátságokban a szabálytalanságokat; közben azonban a kolostorok autonómiája alapvetően megmaradt. „Cîteaux-nak sikerült erőteljesen centralizálni, és megőrizni a függő intézmény individualitását; mert ez mindig leány volt és nem alattvaló, filia és nem ancilla.”²⁰ Cluny csak egyetlen, mindent uraló apátságot ismert, a többi kolostor szinte minden saját jog nélkül ennek volt alárendelve; Cîteaux ezzel szemben a filiációt helyezte előtérbe, amelyben az apátságok nagymértékben megtartották jogaikat, az anyamonostor felügyeleti joga következtében mégis ellenőrzés alatt álltak. Clunyval ellentétben a ciszterci szövetség alkotmánya minden apátság számára a szerzetesi közösség által választott apátot, saját káptalan és a fogadalom révén az adott kolostorhoz kötött szerzeteseket irányzott elő.

A clunyi szövetségben kezdetben minden hatalom a főmonostor apátjának kezében volt. Cluny apátjai csak vonakodva, a külső körülmények nyomására és nem utolsósorban Cîteaux felvirágzása következtében mentek bele abba, hogy hatalmukat megosszák a szövetség más szerveivel. Cîteauxban ezzel szemben az általános káptalan volt a legfelső fórum, amelynek a többi apáthoz hasonlóan Cîteaux apátja is alá volt rendelve.²¹

---

contra iuris communis regulas constitutum. ...Licet enim praedicti (Abbatessae) sic vocandi vocem in electione non habeant, eorum tamen praesentia posset esse multipliciter fructuosa.”

¹⁹ **Carta Caritatis Prior**, XI. c.; *Parvus fons*, 3. §: **Bull Rom.** III/I. 430.

²⁰ **G. Schreiber**, Kurie und Kloster im 12. Jahrhundert, II. (Stuttgart, 1910) 298.

²¹ Vö. **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 197–199.

Elvértve ugyan már korábban is voltak apátgyűlések és a rend saját szervei által végrehajtott vizitációk, de a ciszterciek érdeme, hogy ezt a két elemet szabályos intézménnyé és alkotmányuk fundamentumává tették meg.

A tizenharmadik század elején a ciszterciek alkotmányát, különösen általános káptalanjukat és vizitációs jogukat állították példaképként a fekete bencések elé. Így a IV. Lateráni Zsinat (1215) minden önálló bencés monostortól megkövetelte, hogy Cîteaux mintájára és néhány ciszterci apát útmutatásával rendszeresen tartsanak apátgyűléseket és végezzenek vizitációkat, és IX. Gergely pápa 1233-ban előírta, hogy Cîteaux mintájára Clunyben is rendszeresen tartsanak általános káptalant és vizitációkat.²²

II. Más bencés oldalágak alkotmányformái

A ciszterciekkel körülbelül egy időben létrejövő reformszövetségek, a vallumbroziánusok és a kamalduliak az egyesülésnek egy egészen más formáját tűzték célul maguk elé. Bár Szent Benedek regulája mellett tettek hitet, kolostoraikat szigorú szervezet kötötte össze a főmonostorral. A szilvesztrinusok, a cölesztinusok és az olivetánusok késő középkorban létrejött szövetségei is erősen centralizáltak voltak, és a kolostorokat megfosztották az autonómia lényeges összetevőitől.

A vallumbroziánusok szövetségét II. Orbán pápa erősítette meg 1090-ben; ezzel egyidejűleg jóváhagyták alkotmányuk alapvonalait.²³ Eszerint a rend a főmonostorból, Vallumbrosából és a neki alárendelt házakból állt.²⁴ Vallumbrosa apátja átfogó hatalommal rendelkezett minden kolostor felett; minden házat az ő belátása szerint vezettek. Teljhatalommal rendelkezett, hogy a szerzeteseket és apátokat szétossza az egyes házakba, anélkül hogy a konventeknek beleszólási joguk lett volna elöljárójuk kinevezésébe.²⁵ Ő el-

---

²² Lásd fent 52. kk.; **J. B. Mahn**, i. m., 245–250. Vö. még **P. Volk**, Cisterciensereinfluß in Benediktinerstatuten: Cistercienser-Chronik 50 (1938) 325–331.

²³ PL 151, 322–324; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 218. k.

²⁴ **Bull. Rom.** II. 69.: „Constituimus autem, ut eorum omnium (monasteriorum) caput, vestrum, quod in Valle Umbrosana situm est, monasterium habeatur.”

²⁵ **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 219. k.

lenőrizte az apátságokat, és a visszaélések ellen büntető intézkedéseket fogantatosíthatott.²⁶

A rendfőnököt az egyes házak elöljárói választották meg az általános káptalanon. Kezdetben élethossziglan megmaradt hivatalában, hivatala időtartamát csak 1540-ben korlátozták.²⁷ Akit generális apáttá választottak, egyúttal a vallumbrosai apátság vezetését is átvette.²⁸

Idők során a centralisztikus tendenciák egyre jobban kirajzolódtak, és azt eredményezték, hogy a tizennegyedik és tizenötödik században a definitorium átfogó hatalmi helyzetbe került az általános káptalanon.²⁹

A kamalduliak szövetségében is minden ház a főmonostornak volt alárendelve. Camaldoli perjelét, aki egyben az egész szövetség rendfőnöke is volt, élethossziglan választották meg Camaldoli remetéi és a többi kolostor elöljárói.³⁰ Kezdetben a szövetségben az ő kezében volt a legfőbb hatalom. Ha belépett a rend valamely kolostorába, ennek a háznak a teljes vezetői hatalma őrá szállt át.³¹ Bár az egyes kolostorok megtartották azt a jogot, hogy maguk válasszák meg elöljárójukat, minden olyan választás, amely nem az ő engedélyével és az ő vagy képviselője jelenlétében ment

---

²⁶ **B. Quilici**, Giovanni Gualberti e la sua riforma monastica: *Archivo storico Italiano* 100 (1942) I. 62. k.

²⁷ **B. Quilici**, i. m., 63., 255. jegyz.

²⁸ PL 151, 323 AB: „Sane cum terminus vitae pastoris vestro divina dispositione contigerit, qui eius loco substituendus fuerit, quia et vobis et aliis omnibus praeesse debebit, omnium, qui caeteris praesunt monasteriis, consensu et iudicio eligatur. Quod si forte ex ipsis abbatibus quilibet Domino disponente ad hoc generale regimen electus fuerit, ad vestrum principale coenobium principaliter transeat, et eius mox iudicio... caetera omnia unita vobis monasteria disponentur.”

²⁹ **B. Quilici**, i. m., 64.

³⁰ PL 163, 331 C.: „Haec igitur omnia (monasteria) cum omnibus ad ipsa monasteria pertinentibus statuimus, et apostolicae sedis auctoritate sancimus, tanquam corpus unum sub uno capite, id est sub priore Camaldulensis eremi temporibus perpetuis permanere, et in illius disciplinae observatione persistere, sub illo, inquam, priore, qui ab ipsius congregationis abbatibus sive prioribus et ab eremiticis regulariter electus praestante Domino fuerit.”

³¹ **Cam.** 1253, L. II. X. c.: „Statuimus, ut cum prior Camaldulensis ad quodcumque monasterium nostri ordinis pervenerit, illico omnis dispensatio et auctoritas monasterii cum debita reverentia ad eum veniat, vel redeat, quam fratres proprio abbati debent.”

végbe, érvénytelen volt.³² Még az 1253-as konstitúciók is úgy rendelkeztek, hogy a szövetségben csak Camaldoli perjelének van vizitációs joga, amelyet személyesen vagy általa megbízott képviselője révén évente gyakorol.³³ Ugyanezen konstitúciók szerint a generális perjel döntései ellen nem volt semmiféle rendes jogi eszköz; mindenekelőtt ki volt zárva, hogy panaszt tegyenek ellene az általános káptalannál. Ha valaki magára nézve sérelmesnek érezte a perjel valamely döntését, nem maradt számára más lehetőség, mint hogy „beneficium restitutionis a priore ac ius suum humiliter petat”.³⁴

De az általános káptalan már a tizenharmadik században jelentősen korlátozta Camaldoli perjelének a szövetség felett gyakorolt hatalmát. Az 1253-as konstitúciók említik először a rendszeresen megrendezett általános káptalant, amelyet háromévente Camaldoliban kellett megtartani, és amelyen minden apát és perjel, valamint a függő helyzetben lévő házak előljárói megjelentek. Alárendeltek nem vehettek részt rajta.³⁵ 1271-től a káptalant évente rendezték meg.³⁶

Az 1271-es konstitúciók hat definator megbízását irányozták elő: négy prelátusét, akiket az általános káptalan választott meg, és két szerzetesét, akiket a camaldoli remeték küldtek ki saját soraikból: „Praedicti vero sex definitores cum priore Camaldulensi omnia definient et terminabunt.”³⁷ A definatorok messzemenő ellenőrzési jogot kaptak Camaldoli perjele felett; ha szükségesnek látták, még fel is menthették.³⁸ Ráadásul a szövetség minden előljárójának és alárendeltjének megadták a lehetőséget, hogy a perjel döntései és rendelkezései ellen az általános káptalanhoz, onnan pedig a bíboros protektorhoz fellebbezzenek.³⁹ Végül a vizitátorok megbízásának hatásköre ekkor az általános káptalan alá került. Camaldoli perjele, kolostora remetéivel előzőleg megtanácskozva, csak akkor nevezhetett ki

---

³² Vö. az 1249-ben Murano számára készült konstitúciókkal (**J. B. Mittarelli – A. Costadoni**, *Annales Camaldulenses*, IV., Venetiae 1759, 380) és az ugyanott található példákkal: 204; 292; 367. k. stb.

³³ **Cam. 1253**, L. II. XI. c.: „Statuimus, quod domnus prior Camaldulensis per se suosque visitatores omnes domus nostri ordinis singulis annis studeat visitare.”

³⁴ **Cam. 1253**, L. II. XI. c.

³⁵ **Cam. 1253**, L. II. I. c.

³⁶ **Cam. 1271**, I. c.

³⁷ **Cam. 1271**, II. c.

³⁸ **Cam. 1271**, III. c. A szöveg érzékelhetően a ciszterciek **Carta Caritatis**ára támaszkodik.

³⁹ **Cam. 1271**, XI. c.

pótvizitátort, ha az általános káptalan által megbízott vizitátor az év során meghalt.⁴⁰

A következő időszakban egyre világosabbá vált az a törekvés, hogy az általános káptalan javára csökkentsék Camaldoli perjelének a szövetség felett gyakorolt hatalmát, úgyhogy a rend vezetése végül szinte teljes mértékben az általános káptalan hatáskörébe került.

A szilvesztrinusok szövetségét IV. Ince pápa erősítette meg 1247-ben.⁴¹ Élén generális perjelként a főmonostor, Montefano előjárója állt, akit a perjelek és a konventek által megbízott két-két képviselő választott meg.⁴² A hivatal megüresedése esetére kezdettől három vikáriust bíztak meg, az élethossziglan megválasztott generális perjel kiesése esetén a következő általános káptalanig ők vették át a szövetség teljes vezetését.⁴³

A generális perjel joga volt a novíciusok felvétele, a fogadalom átvétele és a szerzetesek főszentelésre bocsátása; a helyi előjárók ezeket a cselekvéseket csak a generális képviselőjében végezheték el. A generálisnak messzemenő büntető és feloldozó hatalma volt. Ő nevezhette ki és menthette fel a helyi perjeleket. Sőt, olyan átfogó volt a hatalma, hogy megillette, „omnia et singula facere, que a iure vel regula aut ordinis constitutionibus non fuerint inhibita”, ami azt jelenti, hogy alapvetően mellette és hatalma mellett szólt a vélelem.⁴⁴

---

⁴⁰ **Cam. 1271**, XII. c.

⁴¹ **Bull. Rom.** III/I. 308. k.

⁴² **Silv. 1325**, D. IV. I. c.

⁴³ **Silv. 1325**, D. IV. II. c.: „Ad officium et potestatem ipsius generalis prioris pertinet... vicarios tres ex fratribus magis idoneis cum capitulo generali eligere... ne tempore vacationis ordini desit cura pastoris; qui vicarii, tempore vacationis prioratus ordinis, plenarium potestatem in spiritualibus et temporalibus, ut generalis prior, secundum papale privilegium, optinebit, duraturam quousque ordini fuerit canonice de generali priore provisum, ac etiam confirmationem et administrationem in spiritualibus et temporalibus legitime optinere meruerit.”

⁴⁴ **Silv. 1325**, D. IV. II. c.: „Ad officium et potestatem ipsius generalis prioris pertinet... novitios recipere, vel alii demandare, promissiones eorum, finito anno, recipere et cucullam professorum benedicere; fratribus professis ut sacros ordines recipiant demandare... confessiones privadas audire et de quolibet criminali a iure permissio quemlibet absolvere, et penitentias iniungere; omnes et singulos nostri ordinis professos per censuram ecclesiasticam ad singula servanda que in regula et constitutionibus factis per ipsum et generale capitulum compellere: generale capitulum annuatim facere et convocare, vel ex causa differre; priores locales instituere et destituere de consilio seniorum, ut viderit expedire.”

Az általános káptalan évente egyszer gyűlt össze Montefanóban, részt vett rajta valamennyi ház elöljárója és a konventek által választott két-két képviselő. A tulajdonképpeni hatalom természetesen itt is a definatorium kezében volt, amely a generális perjelből és a káptalan résztvevői közül választott négy képviselőből állt.⁴⁵ Ez a definatorium hozta meg a szükséges döntéseket, és nevezte ki a házak elöljáróit; továbbá megbízott néhány vizitátort, akik a generális perjel képviselőjében elvégezték a vizitációkat.⁴⁶ Az általános káptalan berekesztésekor a definatorok tisztsége rendszerint megszűnt.

A cölesztinusok szövetségének élén, akiknek a statútumait V. Cölesztin pápa erősítette meg,⁴⁷ a sulmonai kolostor *Pater Abbasa* állt, akit az általános káptalan három évre választott meg. Ezután a káptalanok tagjai által kijelölt választók vagy újraválaszthatták, vagy egy másik szerzetest bíztak meg ezzel a tisztséggel. A választást nem kellett megerősíteni.⁴⁸

Ha a *Pater Abbas* hivatali ideje alatt meghalt, a vezetést ideiglenesen Sulmona perjele és a vizitátorok vették át. A következő általános káptalanon azután megtörtént az új választás. Ha a vizitátor vagy egy másik illetékes egyházi hatóság súlyos vétket bizonyított rá a *Pater Abbasra*, az általános káptalan hivatali ideje alatt is leválthatta.⁴⁹

A kolostorok elöljárói minden évben általános káptalanra jöttek össze, vagy Sulmonában, vagy egy másik alkalmas kolostorban. A káptalant külön megválasztott káptalani elnökök vezették.⁵⁰

Figyelemreméltó, hogy ebben az alkotmányban a főmonostor erősen háttérbe vonult az általános káptalannal szemben – egyrészt mert a *Pater Abbas* döntéseiben nagymértékben az általános káptalan együttműködésére volt utalva; ráadásul az általános káptalannak szabadságában állt a rend bármely kolostorát kiválasztani az összejövetel színhelyéül. Végül külön előírták, hogy az általános káptalan ésszerű okból egy másik kolostort jelölhessen ki a *Pater Abbas* székhelyéül.⁵¹ Ebben a szövetségben így már erőteljesen

---

⁴⁵ **Silv. 1325**, D. V. II. c.

⁴⁶ **Silv. 1325**, D. V. I. c., IV. c.

⁴⁷ **Bull. Rom.** III/II. 70–74.

⁴⁸ **Bull. Rom.** III/II. 70, 3. §.

⁴⁹ Uo. 5. §; 3. §.

⁵⁰ Uo. 3. §.

⁵¹ **Bull. Rom.** III/II 74, 38. §: „Et quia mutatio temporum facti mutationem forte requireret, licitum sit vobis aliquod aliud de Monasteriis vestris praesentibus aut futuris caput aliorum Monasteriorum et membrorum vestrorum (si expediens fuerit) ordinare.”

előtérbe lépett a demokratikus elem. A kolduló rendek alkotmányára való támaszkodás nyilvánvaló.

Az olivetánusok rendjét 1319-ben Bernardo Tolomei alapította, és 1344. január 21-én VI. Kelemen pápa erősítette meg. Jóllehet Szent Benedek Reguláját fogadta el, ennek a rendnek az alkotmánya is szorosan a kolduló rendekéhez igazodik⁵².

A szigorú szervezettség érdekében erősen csökkentették a kolostorok autonómiáját. Minden ház mindig a főmonostorral, Monteolivetóval maradt függőségben: „vestro monasterio tanquam membra capiti sint subiecta.”⁵³ Ezért minden hatalom a központi vezető szervek, kezdetben mindenekelőtt a főapát, később az általános káptalan definitoriuma kezében összpontosult. A renden belül minden szerzetest át lehetett helyezni az egyik kolostorból egy másikba; a kolostorokban minden fontosabb tisztséget központilag töltöttek be, és minden hivatalos mindig a főapát utasítási jogának volt alárendelve.⁵⁴

A szövetség kezdettől ragaszkodott a generálisi tisztség időbeli korlátozásához. Eredetileg a főapátot egy évre, 1351-től három évre és 1432-től négy évre választották. 1497-től két év volt a rendes hivatali idő.⁵⁵ A közvetlen újraválasztás lehetőségét csaknem mindig kizárták. Csak az 1886-os új konstitúciókban rendelkeztek úgy, hogy minden apátot, így a generális apátot is élethossziglan kell megbízni.⁵⁶ Az új generális apát megválasztása rendszerint az általános káptalanon történt. Csak ha a hivatal a káptalanok közti időben megüresedett, választották a hét legrégebbi ház perjelei és ezen konventek küldöttei a generálist. Emellett annak a kolostornak a szerzetesei is aktív választójoggal bírtak, amelyben a választás lezajlott.⁵⁷

Kezdetben évente, 1432-től két évente hívtak össze általános káptalant, amelyet rendszeresen a főmonostorban, Monteolivetóban rendeztek meg.⁵⁸ Ezen a függő helyzetben lévő kolostorok minden perjele részt vett. Továbbá a szerzetesek minden kolostorban egy vagy két képviselőt választottak

---

⁵² Vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 33. k.

⁵³ **Pl. Lugano**, *Il primo corpo di costituzioni monastiche per l'ordine di Monteoliveto: Rivista storica Benedettina* 6 (1911) 108.

⁵⁴ **M. Scarpini**, *I monaci benedettini di Monte Oliveto* (Alessandria, 1952) 38.

⁵⁵ **Pl. Lugano**, i. m., 107, 111, 115; **M. Scarpini**, i. m., 119.

⁵⁶ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 263. k.

⁵⁷ **Pl. Lugano**, i. m., 110. Az 1445-ös konstitúciók erre a rendkívüli megüresedésre azt írják elő, hogy az új választásig megbízottként Monte Oliveto perjele vezeti a szövetséget: **Oliv. 1445.**, 16. c..

⁵⁸ **Pl. Lugano**, i. m., 115.

maguk közül, akik teljes szavazati joggal vettek részt a káptalanon.⁵⁹ Az általános káptalan legfontosabb cselekményében, nevezetesen az új generális megválasztásában Monteoliveto konventje is részt vett, de 1371-ben olyan határozat született, hogy a főmonostor képviselőiben a jövőben csak a hivatalától megváló apát, a perjel és a konvent által választott négy szerzetes működhet közre az apátválasztáskor.⁶⁰

Az előjárók túlsúlyának biztosítása érdekében 1432-től csak a konventek egy-egy választott képviselőjét engedték be az általános káptalanra. Sőt a főapátot csak a perjelek választották meg.⁶¹ 1438-ban azonban a konventek képviselőinek már újra megadták a teljes szavazati jogot.⁶²

Az általános káptalan legfontosabb jogosítványait 1347-ben jegyezték fel: a perjelségekben a káptalan befolyást gyakorolt a hivatalok betöltésére és igazgatására, döntött kolostoroknak a szövetségbe való befogadásáról és novíciusok felvételéről, joga volt büntetéseket kiszabni, és ellenőrizte az egyes kolostorok vagyonkezelését.⁶³

Az ebben a fejezetben tárgyalt rendek alkotmányában erős igény mutatkozik a szigorú szervezetségre, miközben a kolostorok elveszítették autonómiájuk jelentős részét. A szövetségek ezzel a kor egy jellemző vonását követték, és gyakran valószínűleg tudatosan a kolduló rendek példáját tartották szem előtt. Azt hitték ugyanis, hogy ezeknél egy központi szövetségi vezetés áldásos hatását látják, ami ezért számukra is vonzóan tűnt.

Eleinte valamennyi tárgyalt szövetségben a generálisé volt a vezető szerep, de az idők folyamán az általános káptalan egyre erősebben korlátozta hatalmát. Most minden hatalom az általános káptalan defintorai kezében koncentrálódott. A káptalanok közti időszakra megbíztak ugyan egy generalist a szövetség vezetésével, de ez most a defintorok kezéből kapta a hatalmat, és alá volt rendelve az általános káptalannak. A döntéshozó hatalom ezzel egyetlen előjáróról egy kollégiumra szállt át; a monarchikusból oligarchikus alkotmányforma jött létre.

De az a mozgalom, amely végső soron a kizárólagos felelősséget hordozó előjáró túlságosan befolyásos helyzetével szembeni mély bizalmatlanságban gyökerezett, itt nem állt meg. A kommandatúra elleni harcban a

---

⁵⁹ Uo. 110.

⁶⁰ **M. Scarpini**, i. m., 50.

⁶¹ **Pl. Lugano**, i. m., 116.; **M. Scarpini**, i. m., 81. k.

⁶² **Pl. Lugano**, i. m., 118.; **Ph. Hofmeister**, Die Wahl des Vorstehers eines Ordensverbandes mit selbstständigen Klöstern: SM 69 (1958) 107.

⁶³ **Pl. Lugano**, i. m., 109.

reformmozgalmak csaknem mind lemondtak az apáti rangról és az előjárók élethosszig tartó hivatali idejéről. Ez már érzékenyen meggyengítette az előjárók helyzetét. Ezen túlmenően a konventek egyre erősebben sürgették, hogy beleszólási jogot kapjanak az általános káptalanon, és ezt az igényüket sok esetben valóban érvényesíteni is tudták: a szövetség fontos ügyeiről most már nem kizárólag az előjárók döntöttek, hanem egyenlő szavazati joggal az egyszerű szerzetesek is.

Ezekben a reformrendekben világosan kirajzolódik az a változás, amely Cluny felvirágzása óta végbement, és amely a bencés alkotmány vonatkozásában a következő évszázadokban meghatározóvá vált: a monarchikus alkotmányformát oligarchikus és demokratikus törekvések lazították fel, sőt, ideiglenesen teljesen meg is szüntették.

4. § Az apátgyűlések az egyháztartományokon belül

Az az út, amelyen a reformrendek többsége haladt, nem felelt meg a bencés alkotmány számára a Regulában előírt alapelveknek. Az a törvénykezés, amellyel a tizenharmadik századtól a pápák és a zsinatok akarták a bencés monostorok együttműködését támogatni, más irányokba mutatott: azt célozta, hogy az azonos körzetben fekvő apátságokat rendszeres apátgyűlések kapcsolják össze, és vizitációk biztosítsák a kolostorok felett gyakorolt áldásos felügyeletet, anélkül, hogy ugyanakkor csorbítanák autonómiájukat.

Ezzel a tervvel a pápák nem teljesen új elemeket vezettek be a bencés alkotmányjog történetébe, csak rendszeres és minden, kolostorszövetséghez még nem tartozó kolostor számára kötelező intézménnyé tették a néhol már korábban megvalósított apáttalalkozókat.

Már régen szokás volt, hogy azokban a szövetségekben, amelyekben egy nagy kolostor több mellékközösséget gyűjtött maga köré, a függő helyzetben lévő kolostorok elöljárói rendszeresen megjelentek a főmonostor káptalanján. Már Pachomius ezt akarta, és ugyanez történt Montecassinóban, a marseille-i St. Victorban stb.¹

Ezekben az esetekben természetesen nem egyenjogú elöljárók tanácskozásairól és döntéshozatalairól volt szó. Jellegüket tekintve ezek a káptalanok inkább az apát konferenciái voltak offiálisaival; hiszen az itt összehívott elöljárók teljes mértékben a főmonostor apátjának utasításaihoz voltak kötve. Döntő szavazatot nem adtak nekik ezeken a találkozókön.²

Csak a tizenharmadik században indult meg a változás, félreismerhetetlenül Cîteaux hatására. Mert a ciszterciek általános káptalanjai éppen abban különböztek a korai káptalanoktól, hogy önálló elöljárók gyűlései voltak. A cîteaux-i szövetségben ugyanis már nem a főmonostor apátja volt a legfőbb hatóság, hanem az általános káptalan, amelynek Cîteaux mindenkori apátja csak *primus inter pares*ként állt az élén.³

---

¹ **J. Rezac**, De forma unionis monasteriorum Sancti Pachomii: *Orientalia christiana periodica* 23 (1957) 403. k.; **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: *Ephemerides iuris canonici* 5 (1949) 373. k.

² **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 88.

³ Vö. **K. Hallinger**, *Corze – Kluny*, II. (Róma, 1951) 737.

I. A területi szinten szerveződő apátgyűlések III. Ince előtt

Anélkül, hogy valódi szövetségalakításokra került volna sor, egy bizonyos terület apátjai néhol már korán közös konferenciákra jöttek össze.⁴ Ez azonban gyakran nem saját indíttatásból, hanem a püspökök és a földesurak sürgetésére történt. A tizenharmadik századtól aztán mindenekelőtt a pápák voltak azok, akik ezeket a gyűléseket nagy nyomatékkal támogatták.

A bencések körében ugyanis általában nem volt túl nagy hajlandóság a közös tanácskozásokra. Ezért mind Aniane-i Benedek,⁵ mind Dunstan és társai⁶ a világi uralkodók hatalmát vették igénybe, amikor össze akarták hívni országaik apátjait. A gyűléseket mindkét esetben nem rendszeres és tartós intézményként, hanem egyszeri esetként gondolták el.

A fuldai apátság 969-ből származó kiváltságlevele a pápai kúria sajátos állásfoglalását tartalmazza az apátgyűlésekkel kapcsolatban.⁷ A pápa ekkor valamennyi német bencés primásává nevezte ki Fulda apátját, és a „*primum sedendi in omni loco quo convenient*” (abbates) címet adományozta neki. II. Szilveszter pápa 999-ben kiterjesztette a kiváltságot, amennyiben Fulda apátjának „*inter omnia Germaniae cenobia primum ordinem sedendi sive iudicandi et concilium habendi*”-t biztosított. 1049-től azonban az oklevelekben már nem erősítették meg ezt a kiterjesztést. Fulda apátját kinevezték ugyan az apáttalálkozók örökös elnökévé, a többi apátságot azonban nem kötelezték ilyen gyűlésekre. Ezért a német apátok mindig kétségbe vonták Fulda illetékességét, hogy összehívja őket, és a tizenharmadik század végéig egyetlen fuldai apát sem hivatkozott erre a jogra. A kiváltság háttérben valószínűleg nemcsak Fulda küzdelmét feltételezhetjük, hogy német területen érvényre juttassa a vezetésre való igényét, hanem azt is, hogy a pápai kúria érdekelt volt a bencés monostorok szorosabb összefogásában.

Olykor a püspökök is az apátságok közeledését szorgalmazták. A reimsi egyháztartomány egy 973 körül megrendezett szinódusán elhatározták, hogy

---

⁴ A gall apátoknak az ötödik és hatodik században tartott szinódusaira vonatkozóan vö. **A. Mundó**, *Les anciens synodes abbaticaux et les „Regulae Ss. Patrum”*, in: **B. Steidle**, *Regula Magistri – Regula S. Benedicti*: Studia Anselmiane 44 (Róma, 1959) 107–125.

⁵ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 99.

⁶ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, I. 193. k.

⁷ **K. Lübeck**, *Der Primat der Fuldaer Äbte im Mittelalter*: ZRGAn 33 (1944) 277–301.

a kolostorok fegyelmeről való tanácskozást minden tartomány apátjainak külön gyűlésére bízzák. Ezért Reims érseke káptalanra hívta össze az apátokat; hogy az első apátkonferencia után sor került-e további gyűlésekre, ma már nem lehet kideríteni.⁸

A közös tanácskozások gondolata csak a tizenkettedik században talált elegendő visszhangra néhány egyháztartományban ahhoz, hogy az apátokat többé-kevésbé rendszeres gyűlésekre indítsa. Ismét a reimsi egyháztartomány apátjai voltak azok, akik talán 1131-ben találkoztak, és egyúttal elhatározták, hogy ettől kezdve rendszeresen minden évben összegyűlnek.⁹ Ez a terv II. Ince maradéktalan helyeslésével találkozott,¹⁰ és úgy tűnik, hogy kezdetben meglehetősen hűségesen meg is valósult. Erre vonatkozólag 1158-ból és 1162-ből megbízható bizonyítékok állnak rendelkezésre.¹¹

II. Lucius pápa egy okleveléből arra lehet következtetni, hogy Szászország és Thuringia apátjai 1144-ben tartottak gyűlést.¹² Bár a jövőre nézve itt is évenként tartandó káptalanról határoztak, és ezután a pápa ezt elő is írta, már csak egyetlen, 1149-ben tartott apátgyűlésre van bizonyítékunk.¹³ Később Lotharingiában (1152) és St. Quentinben rendeztek elszigetelt apátösszejöveleteket.¹⁴

II. A pápai törvényhozás III. Ince után

Az első pápa, aki nagy figyelmet szentelt a bencés apátok összejöveteleinek, III. Ince volt. Az általános káptalan megvalósítása a ciszterci rendben arra indította, hogy a fekete bencések független apátságai számára is általánosan elrendelje a rendszeres apátgyűléseket. Miután a Toscana, Ancona és Spoleto területén működő apátoknak a pápa már 1203-ban rend-

---

⁸ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 235.

⁹ Uo.; **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 53.

¹⁰ PL, 179, 253–254.

¹¹ A PL 182, 713–716. két levelet tartalmaz, amelyeket a Reimsben összegyűlt apátok IV. Hadrianhoz és III. Sándorhoz intéztek.

¹² **K. Honselmann**, *Eine bisher ungedruckte Urkunde des Papstes Lucius II. und die Anfänge der Provinzialkapitel der Benediktiner in Deutschland: Zeitschrift für vaterländische Geschichte und Altertumskunde* 82 (1924) 62–78.

¹³ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 236.

¹⁴ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 235. k.

szeres összejöveleteket írt elő, és 1206-ban megdicsérte a dán apátok együttműködését,¹⁵ a IV. Lateráni Zsinat (1215) általánosan úgy rendelkezett, hogy azoknak az apátoknak és független perjeleknek, akik nem kötelesek egy szövetségen belül részt venni az általános káptalanon, háromévente regionális szinten kell találkozniuk.¹⁶ Ezek a rendelkezések bizonyára minden kolostorra nézve kötelezőek voltak, akár volt fölmentésük, akár nem.¹⁷

A káptalanon négy apát elnökölt, éspedig eleinte két ciszterci apát, akik az összegyűltekek közül még két apátot hívtak meg az elnökségbe. A tanácskozások tárgya a reform és a Regula, valamint a fegyelem hűségese betartása

---

¹⁵ **A. Potthast**, *Regeste Pontificum Romanorum*, I. (Berlin, 1874, Graz, 1957) n. 1843, 161. p.; 2663. n., 228. p. PL. 215. 775–776.

¹⁶ 7. c. X. III. 35: „In singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium, salvo iure dioecesanorum Pontificum, commune capitulum abbatum atque priorum, abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale capitulum celebrare; ad quod universi convenient, praepeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum... Advocent autem in huiusmodi novitatis primordiis duos Cisterciensis ordinis vicinos abbates ad praestandum sibi consilium et auxilium opportunum, quum sint in huiusmodi capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati; qui absque contradictione duos sibi de ipsis associant, quos viderint expedire, ac ipsi quatuor praesint capitulo universo ita, quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem praelationis assumat, unde, quum expedierit, provida possit deliberatione mutari. Huiusmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue iuxta morem Cisterciensis ordinis et observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur omni excausatione contradictione et appellatione remotis, proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari... Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosae ac circumspectae personae, quae singulas abbatias eiusdem regni seu provinciae non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi praefixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes et reformantes quae correctionis et reformationis officio viderint indigere, ita, quod, si rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod si non fecerit, ipsi visitatores hoc referant ad apostolicae sedis examen... Porro dioecesiani episcopi monasteria sibi subiecta ita studeant reformare, ut, quum ad ea praedicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam quod correctione sit dignum.”

¹⁷ Az előtérben azonban a felmentéssel nem rendelkező apátságok álltak. Mindenekelőtt a vizitátoroknak az alkalmatlan apátok ellen folytatott eljárásait érintő utasítások vonatkoztak csak azokra az apátságokra, amelyek püspöki jurisdikció alatt álltak. Az exempt kolostorok számára III. Honorius pápa bocsátott ki megfelelő utasításokat (8. c. X III., 35). **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 58. azonban úgy véli, hogy a Lateráni Zsinat csak a nem felmentett kolostorokhoz szól.

volt. A határozatokat a négy elnöknek jóvá kellett hagynia. Ezt követően feltétlenül kötelezőek voltak; a panasz minden lehetősége ki volt zárva.

A Lateráni Zsinat törvénykezése sajnos hézagos maradt; ez nagymértékben csökkentette hatóerejét. Egyrészt ugyanis az elnökök elsőbbsége a tanácskozások néhány napjára korlátozódott. A káptalanok közti években ezért nem volt olyan fórum, amely eloszlathatta volna a tisztázatlanságokat és megoldhatta volna a kétséges eseteket. A köztes időre csak a gyűléseken megbízott vizitátoroknak maradt meg a munkaterületükre vonatkozó felügyeleti és beavatkozási joguk.

További nehézséget jelentett ezen apátkáptalanoknak a helyi püspökhöz való viszonyuk. A dekrétum nem érintette a püspökök jogait, úgyhogy a felmentéssel nem rendelkező kolostorok továbbra is a helyi főpásztornak voltak alárendelve. Ezáltal könnyen támadhattak ellentétek az apátgyűlések határozatai és a püspöki rendelkezések között. A pápai törekvések így majdnem mindenütt kudarcba fulladtak.¹⁸

A ciszterci pápa, XII. Benedek, 1336-ban kísérletet tett arra, hogy újra érvényt szerezzen a Lateráni Zsinat határozatának. A gyakran „Benedictinának” nevezett „Summi magistri” bullában újra a bencések lelkére kötötte a zsinat határozatait, és új utasításokat és kiegészítő irányvonalakat adott az apátgyűlések számára.¹⁹ Mindenekelőtt gondosan elhatárolta az egyes körzeteket, úgyhogy minden kolostor egy meghatározott „tartománynak” volt kijelölve. Aztán pontosabban körülírta a részvételre kötelezettek körét. Az apátokon és az önálló perjeleken kívül a bulla megnevezte a székesegyházi perjeleket is, akik az angol és francia székesegyházi kolostorokban a kolostori közösség valódi előljárói voltak, míg a följük rendelt apátpüspökök elsősorban az egyházmegyei feladatoknak szentelték magukat. Továbbá előírta, hogy a jogszerűen akadályozott kolostori előljárók helyett, az elárvult konventek pedig képviselőt küldjenek, és pedig mindkét esetben lehetőleg saját kolostoruk egyik szerzetesét. Végül nyomatékosan leszögezte, hogy a négy elnök hivatali ideje – még ha a gyűlések közti időszakra vonatkozó jogosítványaik közelebbi meghatározása még hiányzik is – a következő káptalanig tart. Benedek, a ciszterci pápa tehát arra törekedett, hogy az apátságok közti köteléket szorosabbra fonja, mint ahogy azt a Lateráni Zsinat tette, de lényegileg nem lépett túl az addigi törvényhozáson.

---

¹⁸ Ph. Schmitz, *Geschichte*, III. 61. k.

¹⁹ *Benedictina*, I. c.: *Bull. Rom.* III/II. 215–217. Ph. Hofmeister, *Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephemerides iuris canonici* 5 (1949) 375–378.

Végül a Trienti Egyetemes Zsinat vette elő újra ezt a kérdést.²⁰ De a Lateráni Zsinattal és XII. Benedekkel szemben a Tridentinum arra szorított, hogy az exempt kolostorokra vonatkozóan hozzon törvényt, ezek közül is azokra, amelyek még nem vettek részt valamelyik szerzetesi szövetség általános káptalanán. Ezt az exempt kolostorokra való szorítkozást az a körülmény magyarázza, hogy időközben sok apátság kapott exempciós kiváltságot, és így ezek messzemenően kikerültek a püspöki ellenőrzés alól. Ezen apátságok esetében különösen sürgető volt, hogy új felügyeleti szerveket hozzanak létre számukra. Ezért a zsinat felszólította az exempt apátokat, hogy háromévenként „in congregationes redigere iuxta formam constitutionis Innocentii III in concilio generali”. Ennek a IV. Lateráni Zsinatra való utalásnak az alapján egyes szerzők arra a meggyőződésre jutottak, hogy a zsinati atyák nem léptek túl az eddigi törvényhozás keretein.²¹

Ennek a dekrétumnak a szövege azonban azt a feltételezést sugallja, hogy bár megalkotói az addigi törvényhozásra támaszkodnak, a *congregationes* kifejezéssel egy szorosabb szövetkezésre gondoltak, mint amilyent a *provinciae* keretében tartott apátgyűlések kínáltak. Ezt ugyan nem lehet azzal alátámasztani, hogy az összegyházi törvényhozásban itt fordul elő először, hogy a szövegben nem a *commune capitulum abbatum*, hanem

---

²⁰ Sess. 25., De regularibus et monialibus, VIII. c.: „Monasteria omnia, quae generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicae protectione ac directione regi consueverunt: teneantur, infra annum a fine praesentis concilii et deinde quolibet triennio, sese in congregationes redigere iuxta formam constitutionis Innocentii III in concilio generali, quae incipit *In singulis*, ibique certas regulares personas deputare, quae de modo et ordine, de praedictis congregationibus erigendis, ac statutis in eis exsequendis deliberent et statuunt. Quodsi in his negligentes fuerint, liceat metropolitano, in cuius provincia praedicta monasteria sunt, tamquam Sedis Apostolicae delegato, eos pro praedictis causis convocare. Quodsi infra limites unius provinciae non sit sufficiens talium monasteriorum numerus ad erigendam congregationem, possint duarum vel trium provinciarum monasteria unam facere congregationem. Ipsis autem congregationibus constitutis, illarum generalia capitula et ab illis electi vel visitatores eandem habeant auctoritatem in suae congregationis monasteria ac regulares in eis commorantes, quam alii praesides ac visitatores in ceteris habent ordinibus. Teneanturque suae congregationis monasteria frequenter visitare et illorum reformationi incumbere, et ea observare, quae in sacris canonibus et in hoc sacro concilio sunt decreta. Quodsi, etiam metropolitano instante, praedicta exsequi non curaverint, episcopis, in quorum dioecesibus loca praedicta sita sunt, tamquam Sedis Apostolicae delegatis subdantur.”

²¹ **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 319. k.; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 10. k.

a kolostorok *congregatiói* kifejezés szerepel.²² Mert bár ez könnyen az Itáliában már majdnem 150 éve virágzó *Congregatio S. Justinaera*²³ való utalásként is értelmezhető, azt sem szabad elfelejteni, hogy a Trienti Zsinaton az együttes gyűléseket és a választmányi és bizottsági üléseket is *congregationes*nek nevezték.²⁴ A trienti dekrétum által hozott előrelépés inkább abban rejlett, hogy a *congregationest* létesíteni kellett,²⁵ és ezért – a *provinciákkal* ellentétben – meg kell nekik adni a jogi személyiséget.²⁶ Ezenkívül méltányolni kell azt a tényt, hogy a következő évtizedekben ez a rendelkezés adta a közvetlen lökést számos regionálisan elhatárolt kongregáció megalapításához, amelyek azonban alkotmányaik kialakításában gyakran messze túlléptek a zsinat által megkövetelt minimumon. Így azt mondhatjuk, hogy a trienti dekrétum valóban továbbfejlesztette az addigi törvényhozást, és bár a kongregációk későbbi alkotmányformáját nem írta elő – ehhez még túl erősen támaszkodik a Lateráni Zsinat által megkívánt apátgyűlésekre²⁷ –, mégis döntően lerakta az alapot, úgyhogy a Trient után keletkezett szövetségek nem jogtalanul vezetik vissza legitimitásukat a zsinatra.

---

²² A zsinat talán megfontoltan választotta a sajtóságos „*Monasteria... teneantur... quolibet triennio sese in congregationes redigere*” kifejezést, hogy kizárja azt a kérdést, kik kötelesek és jogosultak a kolostor tagjai közül a részvételre. Ebben a tekintetben ugyanis az akkor már létező bencés monostorszövetségekben nagyon eltérő gyakorlat alakult ki. Vö. **Ph. Hofmeister**, *Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephemerides iuris canonici* 5 (1949) 373–383; 392–400.

²³ Lásd 81. kk.

²⁴ Vö. **W. M. Plöchl**, *Geschichte des Kirchenrechts*, III. (Bécs, 1959) 197.

²⁵ Ebben a fejezetben többször előfordulnak a jogi nyelvben nagyon nagy jelentőségű *erigere* és *constituere* fogalmak.

²⁶ Erre a nézetre hajlik többek közt **A. Stillhart**, *Die Rechtspersönlichkeit der klösterlichen Verbandsformen nach kanonischem und schweizerischem Recht* (Freiburg/Schw. 1953) 55 k. **R. Molitor**, *Religiosi iuris capita selecta* (Regensburg, 1909) 343. ezzel szemben kétségsbe vonja a jogi személyiséget. **Ph. Hofmeister** már a korai *provinciaenak* is szeretne jogi személyiséget tulajdonítani (ZRGkan 40, 1954, 276).

²⁷ **St. Hilpisch**, *Geschichte des benediktinischen Mönchtums* (Freiburg, 1929) 323. mégis úgy gondolja, hogy a Tridentinumon „törvényerőre emelték a kongregációalapítást”. Ugyancsak ehhez a véleményhez csatlakozik **M. Heimbucher**, *Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, I. (Paderborn, 1933) 229, és **P. Volk**, *Das Trienter Konzil und die deutschen Benediktiner*, in: **G. Schreiber**, *Das Weltkonzil von Trient*, II. (Freiburg, 1951) 453. k.

Az apátgyűlésekre vonatkozó pápai rendelkezések így olyan magot vetettek el, amely hamarosan bebizonyította termőképességét. Felmutattak egy lehetőséget, hogyan lehet megvalósítani a kolostorok felügyeletét, anélkül hogy az egyes apátságok autonómiáját lényegesen csorbítanák. Ha ezeket az előírásokat lelkiismeretesen követték, akkor természetesen hamarosan meg kellett mutatkozniuk a törvényhozás hiányosságainak és hézagainak. És figyelemreméltó, hogy minden olyan egyháztartományban, amelyben rendszeresen tartottak rendi káptalant, ennek az intézménynek a kiépítése közelebb hozta egymáshoz a kolostorokat, mint ahogy a törvények előírták. Ezekből az apátgyűlésekből bizonyos belső következetességgel szinte észrevétlenül szorosabb szövetségek támadtak. Ilyen módon már a Tridentinum előtt létrejött néhány területileg elhatárolt kongregáció. A tizenhatodik század második felében és a tizenhetedik század során a Trienti Zsinat rendelkezései számos kolostorszövetség megalapítását eredményezték.

2. fejezet: A bencés kongregációk

5. § *A bencés reformrendek alkotmányjogi befolyása alatt álló kongregációk*

I. A padovai S. Giustina Kongregáció alkotmánya

A késő középkor elején Itáliában Szent Benedek Regulája alapján létrejött a szilvesztrinusok, a cölesztinusok és az olivetánusok reform-rendje.¹ Ezek a szövetségek gyorsan terjeszkedtek, mindenekelőtt úgy, hogy sok helyen új házakat alapítottak. Ezzel szemben a S. Giustina Kongregáció érdeme, hogy elvitte a reformot Itália régi bencés apátságába, és ezeket a kolostorokat szövetséggé egyesítette. Alkotmányjogilag ebben szorosan a reformrendekre, különösen az olivetánusokra támaszkodott. A S. Giustina Kongregáció Ludovico Barbo apátnak (†1443) köszönheti létrejöttét, aki először a padovai S. Giustina apátságot reformálta meg nagyon eredményesen, és aztán sok más itáliai kolostort is megnyert a reformnak.

1. A kongregáció alkotmánya a Trienti Zsinat előtt

Kezdetben a megreformált kolostorok minden szerzetese clunyi mintára S. Giustina apátjának mint *pater principalis*ának volt alárendelve, de a S. Giustina apátság és apátja elsőbbségét már 1419-ben megszüntették. Azt akarták, hogy a szövetség minden kolostora egyenlő legyen, és egyenlően legyen alárendelve az általános káptalan központi hatalmának. A legfőbb vezetői hatalom S. Giustina apátjáról a *regimen Congregationis*ra szállt át. Most már a kongregáción belüli minden ügyben az általános káptalan volt a legfelsőbb hatóság, és tőle eredt minden hatalom. A káptalan négy vizitátort jelölt ki, egyiküket elnökké nevezte ki, és az évente megtartott általános káptalanok közti időszakra ezekre a prelátusokra ruházta át a szövetség vezetését.²

---

¹ Lásd 67–71.

² Martin V., Bulle *Ineffabilis* 1. Januar 1419: **Bull. Cas.** I. 49. const. 2. n. 46. p.: (In Capitulo generali) „quatuor, vel plures, quemadmodum huiusmodi Capitulo cong-

Ezzel az alkotmánnyal az új kongregáció tudatosan eltávolodott a reformrendek szervezettségétől, amelyek továbbra is többé-kevésbé erősen egyetlen főmonostor körül csoportosultak. Egyúttal megnyílt az út, hogy a kolostorokat egyre erősebben alárendeljék a kongregáció központi hatalmának. Mivel ugyanis minden hatalom a *regimen Congregationistól* eredt, minden szerzetes elsősorban a kongregáció előjáróinak tartozott engedelmességgel, és csak másodsorban a helyi apátoknak.³ Ez azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy az egyes kolostorok előjáróinak önálló hatalma egyre illuzórikusabbá válhat.

Az egyre szigorúbb centralizációs tendenciát 1432-ben IV. Jenő pápa tetőzte be „Et si ex solitudinis debito” kezdetű bullájával, amely több mint száz évig a kongregáció alkotmányjogi alapvetése maradt. Mindenekelőtt ekkor vonták meg a konventektől a szabad apátválasztás jogát, amit eddig meg tudtak tartani. Ettől kezdve minden előjárót az általános káptalan definatorai neveztek ki.⁴

---

ruere, et expedire videbitur, Visitatores deputentur et ad illorum officia dirigantur. Quorum quidem Visitorum unus, reliquis ei assistentibus, iuxta ipsius Capituli dispositionem, vices Praesidentis assumat, et ad quem omnia praemissa deducantur negotia, per ipsum, reliquorum Visitorum eorundem consilio, et assensu, iuxta ordinationes et decreta Capituli huiusmodi pro tempore dirimenda. Ipsique Visitatores alias, iuxta canonicas sanctiones, et instituta, omnia et singula facere, disponere, et exequi habeant pro tempore, super quibus ab huiusmodi Capitulo fuerint potestate muniti, sive ab eo receperint in commissis.” Vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 151–155; **I. Tassi**, *Ludovico Barbo* (Róma, 1952) 27–57.

³ **Bull. Cas.** I. 49. const. 3. n. 47. p.: „Omnes et singuli Monachi, atque Conversi Congregationis eiusdem a principali obedientia, qua eidem Abbati Monasterii Sanctae Justinae, professionis voto hactenus fuere adstricti, penitus habeantur absoluti, ipsique praesentes et futuri principaliter sub dictorum Visitorum, et subsequenter sub illorum, in quorum Monasteriis sive locis regulari observantiae adsripti fuerint, Praelatorum obedientiis remaneant, eas hinc inde prout decens fuerit humiliter impensuri.” Vö. az általános káptalan 1427-es határozatával: „Quod debeat impetrari quod regimen abbatum et aliorum omnium prelatorum nostrorum pendeat a capitulo”: **T. Leccisotti**, *Congregationis S. Justinae de Padua OSB Ordinationes capitulorum generalium*, I. (Montecassino, 1939) 9.

⁴ **Bull. Cas.** I. 53. const. 15. n. 52. p.: „...statuentes, quod electiones Abbatum, et Priorum ad dictae Congregationis Capitulum generale, aut Praesidentem et Visitatores, iuxta concessam eis, ut praemittitur, facultatem, ac eorum constitutiones et statuta pertineant”. Vö. **I. Tassi**, *La crisi della congregazione di S. Giustina tra il 1419 e il 1431: Benedictina 5* (1951) 95–111.

2. A Trient utáni alkotmány

1578. április 13-án XIII. Gergely pápa megerősítette a konstitúciók új kiadását, amelyeken a tizenhetedik században még néhány változtatást hajtottak végre; végül 1680-ban nyerték el azt a formát, amely 1915-ig érvényben maradt.⁵

A kongregáció alkotmánya szempontjából fontos volt, hogy V. Pál pápa 1607-ben a szövetséget hét tartományra – Velence, Lombardia, Liguria, Róma, Nápoly, Toscana és Szicília – tagolta.⁶ Amikor a montecassinói apátság 1504-ben csatlakozott a szövetséghez, ez eredeti nevét – „Congregatio unitatis” vagy „Congregatio de observantia Sanctae Iustinae” – „Congregatio Casinensisre” változtatta.⁷

a) Az általános káptalan

Eleinte a kongregáció még ragaszkodott ahhoz, hogy az általános káptalan évenként üljön össze.⁸ A tizenhetedik században azonban egyre több kétség merült fel a gyakori káptalanokkal kapcsolatban. Nemcsak a nagy költségektől féltek, hanem az előljárók hivatali idejét is igyekeztek meghosszabbítani azáltal, hogy ritkábban került sor a káptalanokra és ezzel együtt a tisztségek újbóli betöltésére. Ezért 1660-ban elhatározták, hogy csak két évente tartanak általános káptalant, és 1680-ban ezt az időközt már három évre emelték.⁹

A tizenötödik század során az egyszerű szerzetesek jelentős helyet foglaltak el az általános káptalanon. Kezdetben úgy tervezték, hogy ők alkossák a többséget a definitoriumban, az általános káptalan döntő grémiumában. De hamarosan ellentétes irányú mozgás indult meg, amely

---

⁵ **T. Leccisotti**, *La congregazione Cassinese ai tempi del Bacchini*: Benedictina 6 (1952) 25. k.

⁶ **Bull. Cas.** I. 261. const. 279–282. p. A szerzetesi provinciákra vonatkozóan lásd 161. kk. A kongregációhoz tartozó kb. 70 kolostor listáját hozza **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 139. k. 177. jegyz.

⁷ **Bull. Cas.** I. 56. const. 56. p.; 114. const. 2. n. 110. p.: „Congregationem ipsam propter nomen et dignitatem Monasterii huiusmodi, quod aliorum Monasteriorum dicti Ordinis Caput est, ut praefertur, de coetero Casinensem Congregationem, alias S. Iustinae nuncupari debere.”

⁸ **Cas. 1578.**, P. I 1. c. 1. n.

⁹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 154.; **Bull. Rom.** VIII. 147. k.

először azt eredményezte, hogy a definatoriumban hat apát kapott helyet három alárendelttel szemben.¹⁰ 1524-ben aztán odáig jutottak, hogy VII. Kelemen pápa a definatorok megválasztásakor kizárólag a prelátusoknak tartotta fenn az aktív és a passzív választójogot.¹¹ XIII. Gergely 1579-ben újra megadta ugyan az aktív választójogot a konvent által választott képviselőknek, de ezt már három év múlva ismét visszavonta.¹² Végül az 1680-ban készült statútumok már egyáltalán nem engedélyezik a konventtagok részvételét az általános káptalanon,¹³ úgyhogy attól kezdve csak az éppen hivatalban lévő előjárók voltak jelen a káptalanon.

A Cassinói Kongregációban az általános káptalan volt az egyetlen önálló hatóság. Minden más szerv az általános káptalantól eredeztette, és ennek a nevében és ennek a megbízásából gyakorolta hatalmát. Mihelyt a káptalan megnyitották, minden más hatalom megszűnt: „Tempore Capituli Praelationes et Dignitates omnes in Congregatione nostra vacare intelliguntur.”¹⁴ A törvényhozásra kizárólag az általános káptalan volt illetékes, a jogszolgáltatás és a vagyonkezelés tekintetében ez volt a kongregáción belül a legmagasabb fórum.

A káptalan a legnagyobb és legtartósabb befolyást betöltési jogaival gyakorolta a szövetségre. Káptalanról káptalanra megválasztotta a prézes apátot és a hat vizitátort. A továbbiakban a definatorok kinevezték az egyes házakban a prelátusokat és a fontos официálisokat. Az évenkénti váltás sokáig érvényesített elvétől azonban elálltak, „quia experientia magistra didicimus Praelatorum crebram mutationem Monasteriis in spiritualibus et temporalibus esse damnosam”. Ehelyett ettől kezdve az előjárók általában öt évig ill. két trienniumon át maradtak hivatalban.¹⁵ Hosszabb ideig nem vezethették ugyanazt a kolostort, de előjáróként át lehetett helyezni őket egy másik kolostorba.

---

¹⁰ **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephemerides iuris canonici 5 (1949) 397.

¹¹ **Bull. Cas. I. 142.** const. 141. p. k.: „Pro pace et quiete vestra duximus statuendum, prout praesentium tenore statuimus et ordinamus: quod de coetero (si in hoc maior pars Praelatorum ad praesens existentium consenserit) tam in proximo, quam in aliis Capitulis, perpetuis futuris temporibus celebrandis, ipsi Novem Definitores de numero Praelatorum dumtaxat esse debeant, dictis Conventualibus ab ipsorum Definitorum electione, voce activa et passiva penitus exclusis.”

¹² **Bull. Cas. I. 212.** const. 1. n. 237. p.; 218. const. 1. n. 241. p.

¹³ **Cas. 1680.**, P. I. 5. c. 1. n.

¹⁴ **Cas. 1680.**, P. I. 21. c. 3. n.

¹⁵ **Cas. 1578.**, P. I. 23. c. 1. n.; **Cas. 1680.**, P. I. 21. c. 1. n.

A leköszönő elnöknek, a vizitátoroknak és a prelátusoknak minden általános káptalanon számot kellett adniuk hivatali ténykedésükről. Külön kijelölt *conservatores* vizsgálták meg, hogy az előbbi káptalan definitorai vagy az elnök és a vizitátorok vétettek-e rendelkezéseikkel a Regula vagy a konstitúciók ellen.¹⁶

A definitorok ezen kívül négy *auditores causarum*ot bíztak meg, akik mindenekelőtt a kolostorok és az előző kormányzat számadáskönyveit nézték át, megvizsgálták a vagyonyilatkozatokra vonatkozó előterjesztéseket, és „*summarie, sine subtilitate iuris, sola facti veritate inspecta*” döntöttek a kongregáción belül kialakult minden vagyoni jogi jellegű vitában.¹⁷

Végül az általános káptalan az egyes konventek összetételét is befolyásolta. Minden kolostor számára megállapítottak egy bizonyos mennyiségű szerzetest. Az új novíciusok felvételekor a kolostoroknak figyelembe kellett venniük ezt a *numerus clausus*t. A definitoroknak azt a jogát azonban, hogy szerzeteseket egyik kolostorból a másikba helyezzenek át, időközben jelentősen korlátozták. Mivel a túl gyakori váltás hátrányosnak bizonyult, jobbnak tartották, ha az áthelyezéseket a vizitátoroknak tartják fenn, akik az ellenőrzés során jobban meg tudták vizsgálni egy ilyen intézkedés szükségességét és előnyét. A definitorok már csak akkor rendelkeztek el egyik provinciából a másikba történő áthelyezéseket, miután konzultáltak a két illetékes vizitátorral.¹⁸

---

¹⁶ **Cas. 1578.**, P. I. 14. c.: „*Conservatores hoc titulo praecipue insigniti sunt, quod Regulam et Constitutiones Congregationis a negligentia et dissimulatione eorum vindicare debeant, quibus in maxima potestate constitutis illarum custodia et executio comissa est. Cum primum Magistratum inierint, diligenter perpendant Diffinitorum Capituli praecedentis, et Praesidis ac Visitorum anni mox praeteriti acta omnia... non quidem, ut tanquam Iudices appellationum omnia in dubium revocent, cum hac de causa non sint constituti; sed tantum ut an aliquid contra Regulam aut Congregationis Constitutiones factum, statutum, ordinatum, concessum aut permissum sit, videant.*”

¹⁷ **Cas. 1578.**, P. I. 17. c.

¹⁸ **Cas. 1578.**, P. I 24. c. 8. n.: „*Ad tollenda autem scandala et incommoda, quae ex frequentibus Monachorum mutationibus saepenumero oriuntur: Statuimus ut de caetero Monachi neque a Diffinitoribus neque a Regimine mutantur: sed tantum a Visitoribus in actu visitationis, cognita et in eorum mutatione scripto expressa causa.*” Az áthelyezés közelebbi szabályozása **Cas. 1578.**, P. II 4. c.

b) A kongregáció irányítása a káptalanok között

Amikor az általános káptalan befejeződött, a kongregáció vezetésére való jog korlátozott terjedelemben és korlátozott hatással a *regimenre*, azaz az elnökre és a hat vizitátorra szállt át. Az általános káptalan nevében és megbízásából ez a hét apát vezette a kongregációt.

Az elnök elsősorban azért volt felelős, hogy az általános káptalan határozatait végrehajtsák; ennek a feladatnak a megvalósítása érdekében átfogó ellenőrzési joga volt valamennyi kolostor felett. Sürgős esetekben a következő általános káptalanig terjedő hatállyal olyan döntéseket és rendelkezéseket hozhatott, amelyek tulajdonképpen a káptalan hatáskörébe tartoztak. Ebben azonban a vizitátorok véleményezésére volt utalva.¹⁹

Súlyos vétség esetén a vizitátorok lemondásra szólíthatták fel az elnököt, vagy néhány szomszédos apát bevonásával leválthatták.²⁰ Ha a triennium alatt valamilyen okból kivált, a legidősebb vizitátor lépett a helyére.²¹

Azok a főleg a tizenhatodik században végrehajtott különböző kísérletek, amelyek az elnök helyzetének megerősítését és az általános káptalantól való nagyfokú függősége oldását célozták, nem értek célt. 1680-ban kifejezetten megtiltották az elnöknek, hogy *praesidens generalis*nak hívassa magát.²²

---

¹⁹ **Cas. 1578.**, P. II. 1. c. 3. n.: „Ad ipsum (Praesidentem) deferantur singula Congregationis negotia, quae intra annum occurrerint. Ad eundem principaliter pertinet exequoi ordinata per Capitulum: quae duo praemissa aut solus, aut cum aliis Visitoribus, secundum rerum qualitatem, et eius limitatam potestatem faciat.” – I. m., 8. n.: „Licet praeterea ei cum aliquo ex Visitoribus illius Provinciae, ubi visitandum fuerit, omnia Congregationis Monasteria, quotiescunque opus fuerit visitare, excepto Monasterio cui anno praeterito praefuit, et cui aliquis in secundo gradu illi coniunctus praest”.

²⁰ **Cas. 1578.**, P. II. 3. c. 1. n.

²¹ **Cas. 1578.**, P. II. 3. c. 5. n.: „Ut periculis vero, quae tempore vacationis Monasteriorum facile evenire possent, celerius aptiusque occurratur, quia ex Privilegiis Apostolicis tempore huius vacationis sine auctoritate Praesidentis nulla provisio fieri potest: Ordinamus quod quocumque et quomodocumque officium Praesidentis vacare contigerit, antiquior Visitor... ipso facto remaneat sit Praesidens: omniaque peragere possit et omnem habeat auctoritatem, ac si in Capitulo Generali Praesidens electus fuisset.”

²² **Cas. 1680.**, P. II. 1. c. 6. n.: „Titulum vero Praesidentis Generalis, nec ipse sibi arroget, nec ab aliis illi deferatur, sed simpliciter iuxta primaevum Congregationis ritum, vocetur Praesidens Casinensis.” – **T. Leccisotti**, La congregazione Casinese ai tempi del Bacchini: *Benedictina* 6 (1952) 22.

Az elnök mellett hat vizitátor állt, akik párosával voltak beosztva egy meghatározott terület kolostoraihoz. Kezdetben évente, 1680-tól három-évente egyszer ellenőrizniük kellett területük valamennyi kolostorát.²³ Ennek során átfogó hatalmuk volt a vizitált kolostorok felett.

Amikor nagyobb időközökben kezdték megrendezni az általános káptalanokat, hasznosnak és szükségesnek bizonyult, hogy közben rendszeresen közös tanácskozásokra hívják össze a kongregáció előljáróit. Ezért az 1680-as konstitúciók előírják, hogy másfél évvel az utolsó általános káptalan után a prézes apát hívja össze a *dietát*, amelyen az elnökön kívül csak öt vizitátor²⁴ és annak a kolostornak az apátja vett részt, amelyben a találkozóra sor került. A *dietta* is hozhatott ugyan kötelező határozatokat, de elsősorban a kongregáció boldogulásának megtanácskozására és megtervezésére szolgált. Mindenekelőtt a megürült előljárói posztok betöltésében volt illetékes.²⁵

Azok a hatások, amelyek – mindenekelőtt az olivetánusoknál – a kolduló rendektől hatoltak be a bencés alkotmányba, teljességükben a S. Giustina Kongregációban bontakoztak ki. A parlamentarizmus, amelyet a tizenötödik század elején sok város és ország alkotmányában rögzítettek, és amely a zsinati elméletben még az egyházi alkotmányt is szétfeszítéssel fenyegette,²⁶ tartós befolyással volt erre a reformszövetségre. Az általános káptalan hatalmi helyzete, ami még kimondott vezetőegyeniségeknek is kevés teret hagyott a kibontakozásra,²⁷ és különösen az első időkben a szerzetesek erős befolyása, erre volt visszavezethető. Az viszont, hogy a tizenhetedik században ezeket a konventtagokat kizárták a káptalanon való részvételből, az egyházi alkotmánynak a Trienti Zsinat után történő megerősítésével függ össze.

Az átfogó reform érdekében a kongregáció nagymértékben feláldozta az egyes kolostorok autonómiáját. Hogy kiküszöbölje a kommandátor-apátok káros befolyását, eltörölte az apátok élethossziglani hivatali idejét. Az alkotmány középpontjában már nem az egyes apátság állt, hanem a

---

²³ **Cas. 1578.**, P. II. 2. c. 1. n.; **Cas. 1680.**, P. II. 2. c. 1. n.

²⁴ Szicília tartomány két vizitátora közül az egyik a nagy távolság miatt felmentést kapott a részvétel alól.

²⁵ **Cas. 1680.**, P. II. 3. c. 5. n. kk.

²⁶ Vö. **Plöchl**, *Geschichte des Kirchenrechts*, II. (Wien–München, 1955) 102–111.

²⁷ Később „un corpo senza capo”-nak érezték a szövetséget: **T. Leccisotti**, *La congregazione Cassinese ai tempi del Bacchini*: *Benedictina* 6 (1952) 21. k. 11. jegyz.

központilag irányított kongregáció, amely elsődlegesen az általános káptalanban, és abból eredeztetve a *regimen*ben testesült meg.

Cluny az egyetlen, hatalmasra duzzadt óriáskolostort hangsúlyozta, Cîteaux a rend ellenőrzésének alávetett egyéni kolostort; a S. Giustina kolostorszövetség alkotmányában egyértelműen a kongregáció állt előtérben.²⁸

Bár a S. Giustina Kongregáció komolyan eltért a bencés monostori alkotmánynak attól az eszményétől, amelyet Benedek hagyományozott át Regulájában, a következő évszázadokban rendkívül nagy hatást gyakorolt a bencés szövetségekre. Mivel Cluny lehanyatlása után első ízben sikerült számos régi bencés monostort egyesítenie, a pápák szemében olyan nagy tekintélyt élvezett, hogy sok későbbi szövetséget „ad instar Congregationis Casinensis alias Sanctae Justinae” hoztak létre. Különösen az újlatin országokban utánozta sok kongregáció több-kevesebb hűséggel ezt az alkotmányt. Habár az itáliai kongregáció befolyása a német nyelvű országokban is jelentős volt, alkotmányformája ott nem tudott érvényre jutni.

II. A S. Giustina Kongregáció mintájára létrehozott szövetségek

1483-ban IV. Sixtus pápa „ad instar Congregationis Monachorum Sanctae Justinae” kongregációvá egyesítette Szicília néhány kolostorát. Ennek a szövetségnek az alkotmánya szorosan a S. Giustina Kongregációéhoz igazodott.²⁹ A kongregáció nem sokáig tudta megtartani függetlenségét. II. Gyula pápa már 1506-ban egyesítette a Cassinói Kongregációval, ahol kolostorai 1607-től saját provinciát alkottak.³⁰

Egy egészen a S. Giustina Kongregáció szellemében kialakított reformmozgalom, amely a tizenhatodik század elején a Bourges egyházmegyében fekvő Chezal-Benoît kolostorból indult ki, több francia kolostor egyesüléséhez vezetett.³¹ A francia apátságoknak azonban sikerült valóban nagyobb szabadságot megtartaniuk a kongregáció központi vezetésével

---

²⁸ R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 286.

²⁹ Bull. Cas. II., 364. const. 383–387. p.; vö. R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 289.

³⁰ Bull. Cas. II., 400. const. 435–437. p.; Bull. Cas. I., 261. const. 4. n. 280. p. Lásd fent, 83. o.

³¹ R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, I. 377; Ph. Schmitz, *Geschichte*, III. 197. k.

szemben, mint az itáliai kongregáció esetében.³² 1636. március 28-án szerződésben megállapodtak, hogy a Chezal-Benoît Kongregációt önálló tartományként a Maurinus Kongregációhoz csatolják.³³

A moyenmoutier-i St. Hydulph apátságából való Claudius François-val együttműködve a verduni St. Vanne-i Didier de la Cour atyának sikerült felélesztenie a szerzetesi életet Lotharingia kolostoraiban. 1604. április 7-én VIII. Kelemen pápa „ad instar Congregationis Cassinensis seu Sanctae Justinae de Padua” megalapította a Lotharingiai Kongregációt. Az új kongregáció nagyrészt szó szerint átvette az 1578-as cassinói konstitúciókat.³⁴ A szövetség nem tudta az alkotmányt rugalmasan hozzáigazítani szükségleteihez. A nagy példaképhez való csaknem aggályos ragaszkodás hosszú vitákat és nyugtalanságot eredményezett; különösen az előjárók hivatalának időtartama váltott ki heves vitákat.³⁵

Néhány belga apátság, amelyek átvették St. Vanne reformját, 1628-ban külön szövetségben, az Annunciáció Kongregációban egyesültek. Alkotmányukat némi változtatással St. Vanne 1628-ban nyomtatásban megjelent konstitúciójából kölcsönözték.³⁶ A belga kongregáció azonban abban különbözött példaképeitől, hogy apátjait a király nevezte ki, élethossziglan. Megbízásuk ezért ki volt vonva mind a konventek, mind a kongregáció vezetésének hatásköréből.³⁷ A kongregáció csak rövid ideig állt fenn. Az utolsó általános káptalant 1654-ben tartották, ezután a szövetség szétesett. Az unió újjáélesztésére tett több kísérlet eredménytelen maradt³⁸.

St. Vanne reformmozgalma Lotharingia határain át hamarosan átterjedt Franciaországra. De mivel egy külföldi kolostorszövetségtől való függés nem kedvezett a reformnak, a francia kolostorok saját, nemzetileg korlátozott kongregációt készítettek elő, amelyet XIII. Lajos 1618. május 23-án

---

³² **J. Laporte**, Aperçu des déclarations de le Congrégation de Chezal-Benoît sur la Règle: Revue Mabillon 29 (1939) 157; **Ph. Schmitz**, Geschichte, III. 199.

³³ **U. Berlière**, La congrégation bénédictine de Chezal-Benoît: Rbén 18 (1901) 14. Lásd alább, 90. o.

³⁴ **Bull. Cas.** II. 569. const. 644–646. p.; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 23–32.

³⁵ Vö. **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 366–373.

³⁶ **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 378. k.; **Ph. Schmitz**, Geschichte IV. 87–90.

³⁷ Declarationes et Constitutiones ad Regulam Ss. Patris Benedicti prout servantur in Congregatione S. Mariae in Belgio, D. 7. ad cap. 63: „Quia Praelati nostri perpetui sunt, et a Rege nominantur, non est paratio illorum cum Praelatis Casinensibus, aliisque similibus: quia nec eiusmodi denominationem, nec in dignitate confirmationem, nec munus benedictionis habentes, semper amobiles sunt.”

³⁸ **Ph. Schmitz**, , Geschichte, IV. 90. k.

jóváhagyott.³⁹ XV. Gergely pápa csak három évvel később, 1621. május 17-én alapította meg kánonilag, „ad instar Congregationis Montis Casinensis, seu Sanctorum Vitoni et Hidulphi”. A „Congregatio Sancti Mauri” nevet viselte.⁴⁰

Az új szövetség eleinte megtartotta azt az alkotmányt, amelyet St. Vanne-tól vett át. De a francia szerzetesek már hamarosan hozzáfogtak az új konstitúciók kimunkálásához, amelyek ugyan az itáliai és lotharingiai mintákhoz igazodtak, de néhány figyelemreméltó változtatást irányoztak elő. Mielőtt az új konstitúciók hatályba léptek, véleményezésre bemutatták őket kiváló római és párizsi jogtudósoknak és más rendek elöljáróinak, és állásfoglalás céljából megküldték őket a szövetség minden kolostorának. Végleges formájukat a jelentős általános elöljáró, Gregoire Tarrisse (1630–1648) idejében nyerték el, akinek nagy szerepe volt a kongregáció jellegzetes arcúlatának kialakításában.⁴¹

Mivel a szövetséghez hamarosan számos kolostor csatlakozott, a kongregáción belül hat tartományt – France, Normandia, Bretagne, Burgundia, Gascogne és Chezal-Benoît – alakítottak ki, amelyek élén egy-egy vizitátor állt.⁴²

Az általános káptalannak a Maurinus Kongregációban is uralkodó szerepe volt. Ennek a szövetségnek az alkotmányjogi sajátosságai közül különösen azt érdemes kiemelni, hogy az általános káptalannak mindig csak 33 résztvevője volt: az általános elöljáró, az ő két asszisztense és a hat provincia mindegyikéből a vizitátor és további négy prelátus.⁴³ Csak az 1769-es konstitúciók engedélyezték, hogy a fent említett négy prelátus helyett minden provinciából három elöljáró és három egyszerű szerzetes legyen jelen, és így a káptalan létszáma 45-re emelkedett.⁴⁴ Minden

---

³⁹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 33. k.; **E. Martène – G. Charvin**, *Histoire de la Congrégation de Saint-Maur*, I. (Ligugé, 1928) 50–53.

⁴⁰ **Bull. Cas.** II. 576. const. 649–652. p.

⁴¹ **E. Martène – G. Charvin**, i. m., II. 1. k.; **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 374. k.; **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 35.

⁴² Vö. a csaknem 200 kolostor jegyzékét **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 43. k. 39. jegyz. A szerzetesi provinciák jogi szerkezetére lásd 161–169. o.

⁴³ **E. Martène – G. Charvin**, i. m., I. 262, 3. jegyz.; **Ph. Schmitz**, *Geschichte* IV. 38. k.

⁴⁴ **Maur. 1769.**, P. II. S. I. 24. c. 2. n.: „Ad Capitulum convenient Reverendus P. Sup. Generalis, Seniores eius Assistentes, Visitatores Provinciarum, et ex qualibet Provincia sex Deputati, quorum tres Superiores, alii tres Conventuales. Qui omnes et soli vocem et ius suffragandi in dicto Capitulo Generali habebunt.”

résztvevőnek teljes szavazati joga volt. Az általános káptalan tehermentesítése céljából közvetlenül a gyűlés előtt mind a hat provinciában külön káptalant rendeztek, amelyen az illetékes vizitátor, valamennyi perjel és az egyes kolostorokból egy-egy szerzetes vett részt. Ezek a káptalanok fontos előmunkálatokat végeztek az általános káptalan gyors és gyümölcsöző lebonyolítása érdekében. Először megválasztották azokat a képviselőket, akik majd a provinciát képviselik az általános káptalanon. Azután lelki és e világi vonatkozásban megvizsgálták az egyes házak állapotát, hogy a tényállást az általános káptalan elé lehessen terjeszteni. A kisebb ügyeket maguk a tartományi gyűlések tisztázhatták és dönthették el. Ezáltal az általános káptalan nagyon gyorsan teljes áttekintést kaphatott a kongregáció kolostorainak helyzetéről, és így arra koncentrálhatott, hogy megtanácskozza a fegyelem megőrzése és javítása érdekében meghozandó intézkedéseket, és határozzon.⁴⁵

Az általános káptalanok közti hároméves időszakban a kongregáció vezetése az általános elöljáró, az ő két asszisztense és az egyes provinciákba kinevezett hat vizitátor kezében volt. Az általános elöljárót háromévente, az általános káptalanon bízták meg, de a Cassinói Kongregációval ellentétben tetszőleges gyakorisággal újra lehetett választani. Így az első általános elöljárót, Gregoire Tarrisse-t 1630-tól 1648-ban bekövetkezett haláláig újra meg újra megerősítették hivatalában.⁴⁶ A hivatali időt csak a francia Szerzetesi Bizottság hatására született 1769-es konstitúciók korlátozták, amelyek csupán egyszeri közvetlen újraválasztást engedélyeztek.⁴⁷

A maurinusok tehát már korán önálló alkotmányformát fejlesztettek ki. Ügyesen alkalmazkodva az adott viszonyokhoz sikerült elhárítaniuk az erős központosítás néhány hátrányos következményét. Mindenekelőtt a hivatali idő meghosszabbítása, ami az általános elöljáró esetében gyakorlatilag többnyire élethossziglan tartott, nagyobb folytonosságot biztosított a kong-

---

⁴⁵ E. Martène – G. Charvin, i. m., I. 262. 3. jegyz.; Maur. 1769., P. II. S. I. 3. c. kk.

⁴⁶ M. de la Croix, Apologie des Constitutionis de la Congrégation de Saint-Maur (h.n.é.n.) 14. A generális superiorok jegyzékét, hivatali idejük tartamával lásd Ph. Schmitz, Geschichte, IV. 36. jegyz.

⁴⁷ Maur. 1769., P. II. S. I. 39. c. 2. n.: „Cum Superiores eligendi, vel a Capitulo Generali, vel a Definitorio, nec possint, nec debeant esse perpetui in nostra Congregatione, adeoque omnibus et singulis definiendus sit temporis modus: R. P. Sup. Generalis, completo sexennio, ab omni Superioritate, et si peracto uno dumtaxat triennio, non assumatur iterum in Superiorem Generalem, vacabit, per tres annos a quolibet officio Superioris.”

regációnak. Csak így történhetett, hogy olyan kiváló férfiak, mint Gregoire Tarrisse, hosszú kormányzati idejük alatt személyiségükkel is formálhatták a szövetség arculatát. Az állandóság és folyamatosság igénye legyőzte az előjárókkal és hosszú hivatali idejükkel szembeni bizalmatlanságot. Az az előírás, hogy az általános előjárónak minden általános káptalanon vállalnia kellett az új választást, elég biztosítékot nyújtott a konstitúciók kidolgozóinak a legfőbb előjáró hivatali visszaélése és kötelességmulasztása ellen.

Ez az intézkedés és az általános káptalan közvetlen előkészítését szolgáló tartományi gyűlések bevezetése jelentette a legfontosabb különbséget a maurinus szövetség és a Cassinói Kongregáció között. Ehhez járult még, hogy így az általános káptalan résztvevői munkaképes és áttekinthető csoportra korlátozódtak.

Alkotmányjogi szempontból a tizenötödik században a spanyol *Valladolid* kolostor körül létrejött szövetség is a S. Giustina Kongregációhoz igazodott.⁴⁸ De alkotmányában néhány sajátos vonás is megjelenik.

A S. Giustina apátsággal ellentétben, amely már korán lemondott a szövetség más kolostorai feletti uralomról, Valladolid megkísérelte megtartani a kongregációban főmonostori helyzetét. Előjárója generális perjel volt, és „caput omnium aliorum Monasteriorum ei subiectorum”.⁴⁹ Bár egyúttal az egész kongregáció vezetője is volt, eleinte csak Valladolid kolostor szerzetesei választották. VIII. Ince rendelkezését, miszerint megválasztásába be kell vonni a perjeleket és az egyes kolostorok szerzeteseinek egy-egy képviselőjét is, nem tartották be.⁵⁰

De a többi kolostor egyre nagyobb nyomattal hangoztatta, hogy joga van közreműködni a kongregáció előjárójának megválasztásában.⁵¹ A tizenhatodik század közepén olyan nagy lett a nyugalanság a szövetségben, hogy az 1550-es általános káptalanon megegyeztek egy kompromisszumos megoldásban: az általános káptalan két jelöltet javasolhatott, Valladolid konventje közülük választhatta meg apátját, aki ezzel egyben a kongregáció generális apátja lett. De mivel a következő években az általános káptalan

---

⁴⁸ Lodovico Barbo apátnak a valladolidi konstitúciókra gyakorolt hatását illetően vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 160. A szövetséghez tartozó kolostorok jegyzéke: i. m., III. 217. 1. jegyz.

⁴⁹ VIII. Ince, 1489: **F. Curiel**, *Congregatio Hispano-Benedictina alias Sancti Benedicti Vallisoleti*: SM 25 (1904) 204.

⁵⁰ **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft*, 1. sorozat: **Finke** (szerk.), *Gesammelte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens*, V (Münster, 1935) 319.

⁵¹ **Ph. Hofmeister**, i. m., 320–323.

soha nem vett fel a két jelölt közé valladolidi szerzetest, a főmonostorban újra nyugtalanság támadt. Miután a Szentszék 1559-ben elvetett egy módosító javaslatot, V. Pius 1567. május 23-án új választási módot erősített meg, amely szerint egyszer a konvent ajánlott fel két jelöltet az általános káptalannak, aztán megfordítva, az általános káptalan állított két jelöltet, akik közül Valladolid szerzetesei apátot választhattak. Ez ellen viszont az apátok tiltakoztak, és unszolásuknak engedve VIII. Kelemen pápa egy 1592-es bullában kizárólag a kongregáció képviselőinek ítélte oda a választás jogát, de azzal a feltétellel, hogy a generális apátot egyszer Valladolid szerzetesei közül, máskor az egész kongregáció többi fogadalmasa közül kell kiszemelni. Újabb nyugtalanságok és egy bíborosi bizottság alapos vizsgálata után V. Pál pápa 1609. szeptember 1-jén végül elrendelte, hogy a generálisi tisztséget el kell választani Valladolid apáti székétől. Ettől kezdve a kongregáció többi kolostorához hasonlóan Valladolid is megkapta saját apátját, és a generális megválasztását kizárólag az általános káptalanon reprezentált kongregációnak tartották fenn.

Ezzel a Valladolidi Kongregáció megszűnt főmonostor-szövetségnek lenni. Az alkotmányában a főapátság és a többi kolostor között szükségszerűen meglévő feszültséget nem tudta legyőzni. Ezért csak az alkotmány 1609-ben végrehajtott módosítása jelentett végső kiutat.

Az is bizonyos nyugtalanságot keltett ebben a kongregációban, hogy VI. Sándor pápa megadta a jogot az alárendelteknek az általános káptalanon való részvételre. 1610-ben állítólagos visszaélések miatt úgy határoztak, hogy a konventek által választott képviselőket a jövőben kizárják az általános káptalanon való részvételből. Helyüket az előjárók által kinevezett néhány szerzetesnek engedték át. 1617 után a nagyobb konventek átmene-tileg újra küldhettek képviselőket, akik azonban csak a generális megválasztása után vettek részt az üléseken. Végül az általános káptalanon részt vevő előjárókra bízta, hogy önszántukból meg akarnak-e hívni néhány alkalmas szerzetest a tanácskozásokra.⁵² A konstitúciók 1701-es új változatába már ezt a rendelkezést sem vették fel; a részvételre jogosult offciálisok köre mégis nagyon tág volt. A kongregáció- és házelöljárók mellett többek között jelen voltak a magiszterek, az udvari lelkészek, az általános prokurátorok, a korábbi generálisok és apátok, valamint azok a szerzetesek, akik Salamancában szerezték meg a doktorátust.⁵³

---

⁵² Ph. Hofmeister, i. m., 324–326.

⁵³ F. Curiel, i. m., 708. k.

A tizenhatodik század végéig az egyes kolostorok szerzetesei megőrizték azt a jogukat, hogy szabadon válasszák meg előljáróikat. A perjel, illetve az apát minden vizitáció kezdetén letette hivatalát; a vizitáció befejezése előtt a vizitátor elnökletével megtartották az új választást, amihez szükség volt a generális apát megerősítésére.⁵⁴

De az általános káptalan arra törekedett, hogy nagyobb befolyást nyerjen az apátok kinevezésére. Már III. Pál úgy rendelkezett, hogy az általános káptalanon egy tíz káptalani résztvevőből álló bizottság a generális elnökletével vizsgálja meg a konventek által javasolt jelöltek alkalmasságát. A kis házakban 1559-től az általános káptalan nevezte ki az előljárókat. Végül 1592-ben minden konventtől megvonták a választási jogot, és ettől kezdve az általános káptalanon a kilenc definitor nevezte ki a kolostori előljárókat.⁵⁵

A tizenhatodik század közepén a valladolidi és montserrati kolostor szerzeteseinek útmutatásával reformmozgalom indult meg Portugáliában. 1566-ban a portugál kolostorokat egy olyan kongregációban egyesítették, amelynek alkotmánya Valladolid példájára támaszkodott.⁵⁶ Minden apátot mindig az általános káptalan választotta meg három évre;⁵⁷ a generális apát egyúttal átvette a Tibães kolostor vezetését, amelynek vezető szerepe volt a szövetségben.

A IV. Lateráni Zsinat óta Angliában hűségesen és rendszeresen megtartották az apátgyűléseket.⁵⁸ 1336-ban XII. Benedek pápa elrendelte, hogy a két egyháztartomány, Canterbury és York apátjai a jövőben közös találkozókra jöjjenek össze.⁵⁹ Az Angol Bencés Kongregáció még ma is közvetlenül ezekre az apátgyűlésekre vezeteti vissza eredetét, és XII. Benedek bulláját egyenesen alapító oklevelének tekinti.⁶⁰

---

⁵⁴ **Ph. Hofmeister**, i. m., 330. k.

⁵⁵ **Ph. Hofmeister**, i. m., 331–333.

⁵⁶ A szövetség történetére és alkotmányára vonatkozóan vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 222–224; IV. 156.

⁵⁷ **A. Tamburinius**, *De iure Abbatum et aliorum Praelatorum*, II. (Lyon, 1650) 421.

⁵⁸ **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der mittelalterlichen englischen Benediktinerkongregation*: SM 71 (1960) 39–68. Az ismert prereformációs káptalan jegyzékét vö. **W. A. Pantin**, *Documents illustrating the activities of the general and provincial chapters of English black monks* (London, 1931. kk) I. 293–296; III. 259–262.

⁵⁹ **Bull. Rom.** III/II. 216.

⁶⁰ **C. Butler**, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 239; vö. *Regula S. Patris Benedicti cum Constitutionibus Congregationis Angliae a Sancta Sede approbata* (Stanbrook, 1931) IX: „Congregatio Angliae Monachorum Ordinis Sancti

A reformáció korában minden angol kolostort feloszlattak. Csak a tizenhetedik század elején tért haza Angliába néhány angol szerzetes, akik részben spanyol, részben itáliai bencés monostorokba léptek be, a Valladolidi, ill. a Cassinói Kongregációhoz tartoztak, és azt a célt tűzték maguk elé, hogy visszavezessék hazájukat az igaz hithez. Itt találkoztak a régi angol bencés monostorok utolsó túlélőjével, a westminsteri apátságban élő kilencvenéves Sebert (Sigebert) Buckley-val. Hogy jogi folytonosságot teremtsen a régi bencés monostorok és az új nemzedék között, Buckley 1607. november 21-én felvette a Cassinói Kongregáció két angol szerzetesét Westminster már csak általa képviselt konventjébe.⁶¹ Később az itáliai kongregációhoz tartozó más angol szerzeteseknek is hasonló felvételt biztosított. V. Pál pápa 1612. december 24-én megerősítette ezeket az átlépéseket.⁶² Ezzel helyreállt a kapcsolat a régi angol kolostorszövetséggel.

Ám ennek az lett a kellemetlen következménye, hogy Angliában most három kongregáció működött egymás mellett. A fúzióra irányuló törekvések eredményeként az angol és a spanyol szövetség misszionáriusai 1617-ben végül egyesültek, míg a cassinói szerzetesek számbelileg kicsiny csoportja távol maradt az uniótól. V. Pál pápa 1619. augusztus 23-án helybenhagyta az egyesülést.⁶³

Az újra felélesztett angol szövetség eleinte szoros függőségben maradt a Valladolidi Kongregációtól. Előjáróit a spanyol kongregáció generális apátjának kellett megerősítenie, ráadásul ő rendelkezett a vizitációs és protektori joggal is. A Valladolidi Kongregáció általános káptalanján az angolokat prokurátor képviselte. Csak amikor az angol kongregáció megerősödött, tudott nagyobb szervezeti önállóságot nyerni, amit VIII. Orbán 1633. július 12-én kelt „Plantata” bullája alapozott meg.⁶⁴

Benedicti in acerbissimo illo et perquam calamitoso patriae a catholica fide dissidio, per singulare Dei providentis subsidium servata et a Paulo V feliciter instaurata, eadem omnino habenda est ac illa, dicit SS. D. N. Leo XIII. *Religiosus Ordo*, quae saeculo XIII initium sumpsit et a Benedicto XII, Constitutione *Sumi Magistri* erecta est.”

⁶¹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 96–105; **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 358–363. Az erről a felvételről két évvel később Buckley által készített oklevél nyomtatásban megjelent in: *Bullarium Monachorum Nigrorum S. Benedicti Congregationis Angliae* (Fort Augustus, 1912) 149.

⁶² *Bullarium Monachorum Nigrorum S. Benedicti Congregationis Angliae* (Fort Augustus, 1912) 152–155.

⁶³ I. m., 1–4.

⁶⁴ I. m., 5–23; **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 103.

Az 1612-ben kidolgozott konstitúciók szorosan Valladolid alkotmányára támaszkodtak, de a katolikus egyház különleges angliai helyzetére való tekintettel néhány normában eltértek attól. A kongregáció szervei a következők voltak: az általános káptalan, az elnök, aki Anglián kívül élt, két provinciális, akik az elnök helyetteseként Canterburyben és Yorkban székeltek, és öt külföldön élő definitör. Ezenfelül 1633-ban mindkét provinciához két további definitort osztottak be, akik Angliában tartózkodtak.⁶⁵

Ezt az alkotmányt 1776-ban a francia Szerzetesi Bizottság néhány részletében módosította, de lényegileg a múlt század végén XIII. Leó által végrehajtott alkotmánymódosításig érvényben maradt.⁶⁶

III. Értékelés

Visszatekintve az ebben a fejezetben bemutatott alkotmányformákra, felismerhetőek azok a közös mozzanatok, amelyeket mindnyájuk esetében értékeltünk. Az általános káptalan központi hatalma mélyen beavatkozott a kolostorok saját életébe. Minden kolostor és a kongregáció minden tagja alá volt vetve az általános káptalannak, minden előljáró innen eredeztette hatalmát. Nem az apátság, hanem a kongregáció volt az a nagy család, amelyhez a szerzetes fogalmakor lekötötte magát. Ezért nem szerezhettek érvényt annak a jognak, hogy egy meghatározott kolostorban maradjon, hanem az egész kongregáció szükségleteinek megfelelően, bármikor történő visszavonásig, kiutalták a kongregáció egyik kolostorának. Nemcsak a kongregáció vezetését, hanem az apátokat és a perjeleket, gyakran az egyes kolostorokban működő más официálisokat is az általános káptalan nevezte ki. A visszavonhatatlanul hivatalukba helyezett apátokkal, különösen a laikus apátokkal szembeni bizalmatlanság ezekben a bizonyos reformlázban égő kongregációkban az apátok rangjának kiüresítéséhez és szükségszerűen az apátságok és az apátságok autonómiájának leértékeléséhez is vezetett. A kolodul rendektől való függés nagyon jól érzékelhető.

A sürgetően szükséges reformok eredményes végrehajtásához gyakran nem maradt más lehetőség, mint hogy – a nagyobb baj elhárítása érdekében – lemondtak a szerzetesi alkotmány sajátosságáról. Ezeknek a kongre-

---

⁶⁵ C. Butler, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 244; Ph. Schmitz, *Geschichte IV*. 103. k.

⁶⁶ C. Butler, i. m., 244; lásd 131. o.

gációknak kétségkívül nagy jelentőségük volt a bencés szerzetesség történetében, mivel számos kolostorban újra felélesztették, és nagyszerűen felvirágoztatták a szerzetesi életet. De a bencés alkotmánynak azokhoz az alapelveihez mérve, amelyeket Szent Benedek ír elő a Regulában, ezeket a szerveződési formákat nem lehet helyeselni, hanem csak az akkori kor különleges viszonyaihoz igazított kivételes állapotként lehet őket jogosnak tekinteni.

6. § Az általános egyházi törvényhozás alkotmányjogi befolyása alatt létrejött kongregációk

A tizenharmadik század elejétől a pápák fáradhatatlanul igyekeztek kiszabadítani a bencés apátságokat elszigeteltségükből, és – a ciszterciek eredményei hatására – minden apátot rendszeres gyűlésekre szólítottak fel. III. Ince és a IV. Lateráni Zsinat, XII. Benedek és a Trienti Zsinat kifejezetten elvárta ezt az autonóm kolostorok közti laza köteléket, és egyként azon fáradoztak, hogy előírásaikkal rögzítsék ezeknek a káptalanoknak a jogi kereteit.¹

Erőfeszítéseik azonban eleinte csak gyenge visszhangra találtak a bencéséknél. A Trienti Zsinatig csak néhány egyháztartományban került sor rendszeres apátértekezletekre. Csak a Tridentinumot követő általános egyházi reform sodrában gyorsult fel a bencés apátságok egyesülése.

I. Trient előttről származó szövetségek

A tizenegyedik században ír szerzetesek telepedtek meg Regensburg város kapui előtt a Weih St. Peter perjelségben és magában Regensburgban a St. Jakob kolostorban. Onnan kiindulva újabb *skót kolostorok* jöttek létre, többek közt Würzburgban, Erfurtban, Nürnbergben, Eichstättben, Memmingenben, Konstanzban és Bécsben.²

1185-ben III. Lucius pápa elrendelte, hogy e kolostorok minden előjárója évente jelenjen meg Regensburgban a St. Jakob kolostorban. Nemzeti sajátosságuk miatt III. Ince 1215-ben felmentette őket az egyháztartományokban tartott apátgyűlések alól, ehelyett arra kötelezte őket, hogy a regensburgi apát elnöklete alatt háromévente saját káptalant tartsanak.³

---

¹ Lásd 75–80. o.

² **L. Hammermayer**, Zur Geschichte der Schottenabtei St. Jakob in Regensburg: Zeitschrift für Bayerische Landesgeschichte 22 (1959) 45. k. A „Scotti” megnevezésen eredetileg kizárólag íreket értettek. Csak az ezredforduló után jelölték ezzel a kifejezéssel a skótokat is, és végül már csak őket: **A. Gwynn**, Some notes on the history of the Irish and Scottish Benedictine monasteries in Germany: The Innes Review 5 (1954) 5–27.

³ **L. Hammermayer**, i. m., 46. k.

A pápa által neki adományozott elsőbbség alapján a regensburgi apát igényt tartott rá, hogy jelentős befolyást gyakoroljon a leányapátságokra. Kifejezetten megkövetelte tőlük, hogy elismerjék mint „pater abbas, visitor, matricularius, et corrector omnium abbatum monasteriorum et fratrum nostre nationis per Alemanniam consistutorum”.⁴

A filiálék minden ellenállása ellenére a regensburgi St. Jakob apátja a tizenötödik századig meg tudta őrizni kivételezett helyzetét. Akkor azonban a kongregáció málladozni kezdett. Az írek több kolostort teljesen elveszítettek.⁵ A többi apátság esetében egyre jobban csökkent a regensburgi apát befolyása. Az 1479-es általános káptalanon az összes apát közös döntési joga javára jelentősen korlátozták a jogosítványait.⁶ 1692-ben a regensburgi apátságnak végleg le kellett mondania arról az előjogról, hogy mindig ő adja a szövetség prézes apátját. Ettől kezdve az előjárók és az egyes apátságok egy-egy szerzetese az apátok egyikét választotta meg hat évre prézes apátnak. A regensburgi apát korábbi elsőbbségéből már csak precedencia-joga maradt meg „propter Monasterii antiquitatem et varia privilegia tam Pontificia quam Caesarea eidem olim concessa”.⁷

Tarragona és Saragossa egyháztartományban a bencések készségesen fogadták a Lateráni Zsinatnak az apátgyűlések megvalósítására vonatkozó törvénykezését. Tarragona tartományban az apátokról már 1227-ben a vizitátorokra ruházták át azt a jogot, hogy a reform érdekében ideiglenesen egy másik kolostorba helyezzenek át szerzeteseket.⁸

1233-ban a két egyháztartomány kolostorai közös káptalanban egyeztek meg, de közben minden tartomány megtartotta saját elnökeit és vizitátorait.⁹ Ez a fejlődés akkor fejeződött be, amikor XII. Benedek pápa 1336-ban egyetlen káptalanná fogta össze a két provincia kolostorait. Ugyanakkor a

---

⁴ **G. A. Renz**, Beiträge zur Geschichte der Schottenabtei St. Jakob und des Priorates Weih St. Peter (OSB) in Regensburg: SM 17 (1896) 238.

⁵ **Ph. Schmitz**, Geschichte, III. 101; **L. Hammermayer**, i. m., 46–48.

⁶ **G. A. Renz**, i. m., 18 (1897) 263. k.

⁷ **G. A. Renz**, i. m., 16 (1895) 83.

⁸ **A. Tobella**, Dues actes capitulars dels anys 1227 i 1229: Catalonia monastica I. (Montserrat, 1927) 143: „Visitatores etiam possint libere de monasteriis in quibus maior fuerit religio, de consensu abbatis, monachos religiosos assumere et in aliis minus religiosis monasteriis, ad tempus transmittere, ut ibi doceant ordinem et informant, et de (minus) religiosis ad religiosa monasteria transmittere, et ut ibi regulariter instituantur.”

⁹ **A. Tobella**, La congregació claustral Tarraconense i les diverses recapitulacions de les seves constitucions provincials: Catalonia monastica II. (Montserrat, 1929) 116. k.

pápa azt kívánta, hogy vizsgálják meg a korábbi káptalanok összes határozatát, és hozzák őket összhangba az új törvényhozással.¹⁰ Az általános káptalan 1361-ben elfogadta az ennek megfelelően átdolgozott konstitúciókat, és a következő évszázadokban ezek alkották a kongregáció alkotmányának alapját.¹¹

E kongregációnak azonban, adottságaiból következően, nem négy, hanem csak három elnök állt az élén, éspedig a szövetséghez tartozó kolostorok megoszlása szerint két apát Tarragonából és egy Saragossából.¹²

Több kezdeményezés, hogy az 1361-es konstitúciókat a Trient utáni időkben az új viszonyokhoz igazítsák, nem járt eredménnyel. Ezért a szövetségben állandósult a válság és a nyugtalanság, amit VIII. Kelemen pápa 1592. augusztus 1-jén kelt „Sacer et religiosus” kezdetű bullájával próbált megszüntetni.¹³

Ez a bulla néhány fontos újítást hozott. Mindenekelőtt bevezette a konventeknek az általános káptalanon való képviselőtét. Minden kolostor egy titkos szavazással megválasztott szerzetest küldött, akinek teljes aktív és korlátozott passzív választójoga volt.¹⁴

Ennél is fontosabb, hogy a három elnök helyére most egy lépett, „quia ratio persuadet et experimento comprobatum est praefectorum multitudinem recte gubernationi obesse et perturbationem rerum confusionemque afferre”. Ezzel egyidejűleg az elnök jogköreit jelentősen kibővítették.¹⁵ De olyan intézkedéseket is hoztak, amelyek a hivatali visszaélés megelőzésére szol-

---

¹⁰ **Bull. Rom.** III/II 216; lásd 76. k.; **A. Tobella**, i. m., II. 248–251.

¹¹ Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der ehemaligen claustralen Benediktinerkongregation in Katalonien und Aragon: SM 70 (1959) 206–235.

¹² **Ph. Hofmeister**, i. m., 220. k.

¹³ A bulla előtörténetére és a következő vitákra vonatkozóan vö. **A. Tobella**, i. m., II. 125–145; **R. Augé**, La bulla de Clement VIIIe per a la reforma de la Congregació Claustral Tarraconense: Catalonia monastica II. (Montserrat, 1929) 259–314; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 152–154.

¹⁴ **Claustr. 1592.**, C. VII: „Ad hoc Capitulum convenient, in eoque intersint Praevidens, Visitatores, abbates omnes sive alii superiores quovis nomine nuncupati, quorum praecipua et principalis est in monasteriis auctoritas et administratio. Item ex unoquoque monasterio, monachus unus professus, a conventu monasterii, qui propterea conventualis aut discretus nominetur, isque in Capitulo vocem activam habeat, sed in difinitoribus, scrutatoribus, visitoribus et secretario eligendis etiam passivam... Et huius quidem conventualis electio, secretis suffragiis fiat ad formam a Tridentino concilio praescriptam.”

¹⁵ **Claustr. 1592.**, VII. c. és X. c.

gáltak. A káptalannak ugyanis hat vizitátort kellett választania, akik nem tartozhattak az apátok közé. Miközben kettőjüknek éves váltásban ellenőrizniük kellett a kongregáció minden kolostorát, a négy másik az elnök tanácsadójaként tevékenykedett. Az előírás szerint az elnöknek minden jelentős ügyben igénybe kellett vennie közreműködésüket.¹⁶

Míg eddig lényegében a három elnök vezette az általános káptalant, ettől kezdve a káptalan által választott hat definitornak, éspedig négy apátnak és két egyszerű szerzetesnek kellett átvennie ezt a szerepet.¹⁷

Ezzel a bullával a pápa olyan alkotmányt rótt ki a kongregációra, amelyet a kolostorok összeegyeztethetetlennek éreztek addigi tradícióikkal. Ezért az újítás határozott ellenállásba ütközött. A spanyol király beavatkozása több kísérletet megghiúsított, hogy teljesen elkerüljék az alkotmány megváltoztatását. Végül az 1618-as általános káptalan önhatalmúlag végrehajtott néhány módosítást.

Mindenekelőtt az egyszerű szerzetesek soraiból kikerülő négy tanácsost „néhány apáttal” helyettesítették, akiket az általános káptalan bízott meg. Ezen túlmenően az elnök kompetenciáját az addigi mértékre korlátozták. Továbbá csak az elnököt és négy másik apátot neveztek ki definitorrá, egy szerzetest azonban megválasztottak vizitátornak, aki az elnökkel együtt végezte el a vizitációt.¹⁸

Ezt a kompromisszumot, amely az átvett változtatások ellenére alapjában véve tiszteletben tartotta az addigi alkotmány lényegi elemeit, a király és – hosszú tiltakozás után – valamennyi kolostor is jóváhagyta. Bár pápai

---

¹⁶ **Claustr. 1592.**, VII. c.: (Visitatores) „ex Abbatum numero ne eligantur, liceat tamen etiam absentes eligere. Sex autem eligendi erunt, nimirum tres ex Tarraconae, tres ex Aragoniae provincia, et ex his quidem sex Visitoribus, quatuor, hoc est bini ex quavis provincia Praesidenti semper adsistant; reliqui duo, unus item ex quavis provincia, sortito extrahendi, integro unius anni spatio obeant continenter ac visitent monasteria utriusque provinciae, ita ut anno vertente omnium monasteriorum visitationem absolvant. Sequenti anno, duo alii Visitatores ex utraque provincia, ex sortitione itidem educti, idem monasteria perlustrandi munus exercent, et qui illud superiore anno obiire, Praesidenti assistant. Tertio demum anno reliqui duo Visitatores monasteria recognoscant, et qui id secundo anno egerunt, vicissim assistant.”

¹⁷ **Claustr. 1592.**, VII. c.: „Fiat electio sex Difinitorum Capituli generalis. Quorum quatuor eligantur ex numero abbatum, non tamen publice pronuncientur, nisi postquam omnes quatuor electi erunt; duo vero reliqui eligantur ex numero Conventualium eadem forma servata, sed tamen, ex eodem monasterio duo Difinitores, unus abbas, alter Conventualis eligi non possint.”

¹⁸ **R. Augé**, i. m., 306. k.

megerősítést sohasem bocsátottak ki, 1835-ben bekövetkezett felbomlásáig ez a módosított alkotmány képezte a kongregáció alapját.

A tizennegyedik századtól, miután mindenekelőtt XXII. János és XII. Benedek közös káptalanra szólította fel a magyar apátokat, *Magyarországon* meglehetősen rendszeresen megtartották az apátgyűléseket. Mivel a pannonhalmi apátság már a tizenharmadik században kitüntetett helyet foglalhatott el Magyarország más apátságai között, a négy elnök egyikeként rendszeresen ennek apátját bízták meg a káptalan vezetésével, és a jelen lévő preláthusok jegyzékében őt nevezték meg elsőként. Így alakult ki lassan Pannonhalma azon igénye, hogy a kongregáció állandó fejének ismerjék el.¹⁹ Amikor 1500-ban Tolnai Mátyás lett Pannonhalma apátja, olyan eredményesen fáradozott a magyar kolostorok egyesítésén, hogy X. Leó pápa 1514-ben létrehozhatta a Magyar Kongregációt.²⁰

Azokban a dokumentumokban, amelyek a tizenhatodik század elején az új kongregációt kialakították, világosan kifejezésre jutott a pannonhalmi kolostor és apátja kiemelkedő pozíciója. A Márton-hegyen épült apátság volt minden magyar bencés monostor „supremum caput et magis insigne”-je,²¹ apátja pedig „universorum abbatum et priorum ac monasteriorum et prioratum in dicto regno existentium ex privilegiis praedicti monasterii superior”.²² II. Gyula pápa „omnimodam iurisdictionem in omnes et singulos abbates sibi inferiores et monachos”-t hagyott jóvá a főapátnak Magyarországon.²³ A szövetségben ő rendelkezett a legfőbb törvényhozói, jogszolgáltatási és igazgatási hatalommal, de mindenekelőtt a törvényhozó hatalom gyakorlásában tanácsosai együttműködésére volt utalva.²⁴ Az egyesülési státútum azon normájának, hogy a főapát is alá van rendelve az álta-

---

¹⁹ Ph. Schmitz, *Geschichte*, III. 133–135.

²⁰ Ph. Schmitz, *Geschichte*, III. 225–228.; *A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története*, III. (Budapest, 1905) 649–656.

²¹ *A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története*, III. (Budapest, 1905) 626.; *vö.* i. m., 639, 650.

²² I. m., III. 606. k.

²³ I. m., III. 626.

²⁴ I. m., III. 651; III. 652: X. Leó pápa 1514. június 1-én megerősítette Pannonhalma főapátjának privilégiumát „statuta, constitutiones et ordinationes pro reformatione Ordinis huiusmodi licita et honesta cum consilio diffinitorum condere et ea pro varietate temporum immutare, minuere et illis addere, quae postquam edita et immutata fuerint dicta auctoritate apostolica confirmata esse censeantur”.

lános káptalannak,²⁵ alig volt gyakorlati jelentősége, mivel az apát a káptalanon is uralkodó szerepet játszott.

A kongregáció nem vett részt a főapát megválasztásában. Csak Pannonhalma konventjének volt aktív választójoga, de az új főapátot a szövetség más kolostoraiban időző szerzetesek közül is vehették.²⁶

A kongregáció tulajdonképpen sohasem tudott igazán kibontakozni. Eleinte azokat a forrongásokat kellett lecsillapítani, amelyek Pannonhalma elsőbbsége miatt törtek ki a kongregáció kolostorai között. Aztán a török háborúk, a reformáció és a kommenda-ügy ejtett súlyos sebeket a magyar bencés monostorokon.²⁷ Amikor III. Ferdinánd császár 1639-ben újra felélesztette a szerzetesi életet Pannonhalmán, az szinte egy új alapítással ért fel. Ezért a császár feljogosítva érezte magát, hogy mint alapító és patrónus, magának és utódainak tartsa fenn a főapátok kinevezését. Mária Terézia is erre a jogra apellált.²⁸ Ezzel szemben az 1746-os statútumok szerint a még fennálló három másik, függő helyzetben lévő apátságban a főapátot illette meg az apátok megbízásának joga, az elárvult konventeknek viszont nem volt választójoguk. Megfelelő számú szerzetest is a főapát utalt ki minden apátságnak, akik mind a pannonhalmi főapátságra tették le fogadalmukat.²⁹

---

²⁵ I. m., III. 639: „Subiaceat tamen capitulo, et abbatibus in capitulo congregatis ad instar aliorum abbatum.”

²⁶ I. m., III. 654. k.: „Postquam archiabbas vivis decesserit, et mors illius ad notitiam fratrum conventus monasterii S. Martini huiusmodi pervenerit, prior eiusdem monasterii... statim reliquos dicti monasterii S. Martini monachos more solito ad locum capituli consuentum convocet, et convocati in unum conveniant... Quibus peractis ad ipsius electionis actum secundum canonicas sanctiones et regularia dicti Ordinis instituta procedant.”

²⁷ Ph. Schmitz, Geschichte, III. 227. k.

²⁸ A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története, IV. (Budapest, 1906) 789: „Videntes hunc sacrum ac de religione in hoc regno benemeritum ordinem iniuria temporum pene totaliter defecisse, ad honorem Dei laudemque et gloriam postliminio eundem reducere et quasi denuo fundare instituimus... reservantes interim nobis et successoribus nostris legitimis, videlicet Hungariae regibus, moderni et aliorum successorum in hoc monasterio archiabbatum ex natione Hungarica nominationem, electionem et collationem.” I. m., V. (Budapest, 1907) 829.

²⁹ C. XIII. i. m., V. 822: (Archiabbas monasterii S. Martini) „cum sit in usu et possessione abbatias absque praecedenti canonica electione conferendi, extra usum et possessionem suam constitui non debet; quare ubi aliqua ex his abbatibus vacaverit, idem archiabbas cum consilio seniorum vacantem abbatiam (salve iure tertii) legitime conferre poterit”. – C. XIV. i. m., V. 823: „ad quod archicoenobium omnes professi sunt.”

1786. november 14-én II. József császár elrendelte a főapátság megszüntetését. A többi apátságot ugyanez a sors érte.³⁰

Míg a dél-német térségben a Kastl és Melk apátságok hordozta reformmozgalmaknak, bár nem vezetett a kolostorok valódi szövetségben való jogi egyesüléséhez, a Konstanzi Zsinat adott erős lendületet, az észak-német területen döntően a Bázeli Zsinat befolyásolta a kolostorok reformját.³¹ Innen indult ki az ösztönzés a *Bursfeldi Unió* megalapítására, amely 1446. március 11-én Louis d'Aleman bíboros-legátus megerősítésével nyerte el jogi alapját, és 1459. március 6-án II. Pius pápa is elismerte.³²

A bíboros-legátus alapító-oklevele előírta, hogy a káptalanokon, két másik apáttal együtt, Bursfeld apátja elnököljön.³³ A kongregáció mindvégig ragaszkodott az elnököknek ehhez a hármasságához.

A káptalan kezdetén az elnökök megbíztak egy három apátból álló grémiumot, amelynek az volt a feladata, hogy a káptalanon jelenlévők közül jelöljön ki két definítor.³⁴ Az általános káptalanon az első elnök, a két társelnök és a két definítor kezében volt a döntő hatalom. Amit ez az öt apát egyszerű többséggel határozott, apostoli tekintélynél fogva valamennyi kolostorra nézve kötelező volt. De az elnököknek és definítoroknak szabad-ságukban állt a döntéshozatalba más apátokat is bevonni.³⁵

Az általános egyházi törvényhozástól eltérően a bursfeldi szövetségben egy apátság kezdettől fogva vezető helyet foglalt el. Bursfeld apátja volt a

---

³⁰ I. m., V. 860. k.; **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 146. Kivéve Zalavárt, amely ekkor még nem került vissza a Magyar Bencés Kongregáció kereteibe. [*A szerk. megj.*]

³¹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, III. 167–182.

³² **P. Volk**, *Urkunden zur Geschichte der Bursfelder Kongregation* (Bonn, 1951) 57–61; 97–100.

³³ **P. Volk**, i. m., 59.: „In quo quidem capitulo abbas pro tempore Bursfeldensis iunctis sibi per patres ut premittitur congregandos, duobus aliis religiosis patribus Deum timentibus ac religionis zelatoribus in eadem praesidentia coassumendis...”

³⁴ **Bursf. 1474.**, D. I. II. c. (227. o.)

³⁵ **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Bursfelder Kongregation*: SM 53 (1935) 44. Egyes káptalani határozatok valóban azt a megjegyzést tartalmazzák, hogy valamennyi apát egyetértésével rögzítették őket, így az 1464-es határozatok 18. pontja: „placuitque patribus universis”, 1465. 7. pont: „de communi consensu capituli” stb. De a többi prelátus egyetértésének csak alárendelt jelentősége volt. Ez találon fejeződik ki az 1470-es határozatok 11. pontjában: „Domini presidentes ac diffinitores huius annalis capituli accedente consensu omnium patrum et dominorum abbatum et prelatorum... statuerunt...” **P. Volk**, *Die Generalkapitels-rezesse der Bursfelder Kongregation*, I. (Siegburg, 1955) 119, 124, 149.

káptalanon a *praesidens principalis*, és az évente tartott apátgyűlések közti időszakban is voltak bizonyos felhatalmazásai az unió többi kolostora vonatkozásában.

Mivel Bursfeld apátja befolyást gyakorolhatott a többi apátságra, ezeknek jogos érdekük volt, hogy részt vegyenek a megbízásban. Ezért a főmonostor apátjának megválasztásában kilenc idegen prelátus működött közre. A konventtel együtt szavazati joga volt a két társelnöknek, a két definitornak, a Bursfeld számára kijelölt két vizitátornak és az egész kongregáció képviselőjében három szomszéd apátnak. Mivel az apátság nem volt exempt, a választás után ki kellett kérni a mainzi érsek megerősítését. Ez azonban csak abban volt illetékes, hogy a megválasztottat Bursfeld apátjaként megerősítse. Elnökségét azonban az unió apátjai engedélyezték a következő káptalan alkalmából.³⁶

A reformáció után, 1542-ben Bursfeldben protestáns kolostori rendszert vezettek be, és a tizenhatodik-tizenhetedik század fordulóján a főmonostor némi ingadozás után végleg elveszett a kongregáció számára. Az uniónak meg kellett oldania ezt az új helyzetet, és először legalább ideiglenesen másik apátot kellett megtennie első elnökké.³⁷ Az általános káptalan ebben nagyon elővigyázatosan járt el. Hogy Bursfeld előjogát ne érintse, az első választások a pillanatnyi szükséghelyzetre való nyomatékossal utalással men-

---

³⁶ **Bursf. 1474.**, D. I. I. c. (A szöveget a 184. o. 40. jegyzetében idézzük szó szerint.) Vö. az 1469-es (**P. Volk**, i. m., I. 140. k.) és az 1485-ös káptalani határozatokkal is (**P. Volk**, i. m., I. 212. k.): „Deinde quia per mortem pie recordacionis venerab. Patris dni. Theoderici quondam abbatis Bursfeldensis presidentis principalis locus principalis presidencie vacabat, dns. Adam abbas s. Martini Coloniensis senior com-presidens nomine tocuis capituli requisivit eos dnos. abbates, qui electioni dni. Johannis novi abbatis Bursfeldensis interfuere de processu electionis ac electi qualitatibus et audito ac ab omnibus intellecto, quod per omnia legitime ac canonicè atque secundum dispositionem statuti de anno sexagesimo nono de hoc loquentis in electione processum fuerit ac dominum Johannem electum hac presidencia ut non dubitarent ac multa laude fore dignum omnes tunc presentes et nostrum annale capitulum representantes huiusmodi electionem laudaverunt, approbaverunt et, quantum in eis fuit, confirmaverunt atque prefatum dominum Johannem abbatem Bursfeldensem per venerab. patres dnos. Abbates... qui omnes prefate electioni interfuere capitulo cum omni reverencia presentatum... in presidentem principalem et stabilem... admiserunt, acceptarunt et confirmaverunt assignantes ei locum sue presidencie in capitulo illico continuando.” Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Bursfelder Kongregation: SM 53 (1935) 55–57.

³⁷ Vö. **Ph. Hofmeister**, i. m., 57–61.

tek végbe, ami igazolta a szabálytól való eltérést,³⁸ ezután rendszeresen konventről konventre választották meg az első elnököt, hogy Bursfeld visszatérése esetén az apátságot bármikor visszahelyezhessék régi jogaiba. Még amikor 1600-ban áttértek arra, hogy újra hosszabb időre bízzák meg az első elnököt, akkor is tervbe vették, hogy a megválasztott addig maradjon hivatalban, „quoadusque, quid de Bursfeldensi monasterio... sibi polliceri debeant, constare possit”.³⁹ Ez természetesen valójában azt jelentette, hogy ettől kezdve az első elnök újra rendesen haláláig maradt hivatalban, amit 1700-ban a statútumokban is végleg rögzítettek.⁴⁰ Feltűnő, mekkora erőfeszítést tettek a szövetség apátjai, hogy – amíg ez az álláspont valahogy tartható volt – fenntartsák Bursfeld általuk sohasem vitatott elsőbbségét.

A reformációt követő időkből az első elnök hatalma érezhetően megnőtt. A statútumok most még közvetlen jurisdikciót is biztosítottak neki a kongregáció minden tagja felett.⁴¹ Eredetileg nem volt vizitációs joga. Az általános káptalan inkább minden apátsághoz két apátot jelölt ki vizitátorként; ettől várták a szükségtelen csere elkerülését.⁴²

---

³⁸ P. Volk, Die Generalkapitel-Rezesse der Bursfelder Kongregation, I. (Siegburg, 1957) 56; 1541-ben „hac vice tantum” Maria Laach apátját választották meg első elnökké.

³⁹ I. m., II. 292. k.

⁴⁰ Bursf. 1700., D. I. I. c. 12. n.: „Evocato e vivis Praeside statim Compraesides Capitulum pro nova electione indicunt, ubi omnes Abbates et Rectores Monasteriorum, qui se iuramento nostrae Congregationi obligarunt, praemissa invocatione Spiritum sancti secundum Dei timorem unum ex Abbatibus secundum maiora vota inter se eligunt, qui corpori Congregationis Doctrina et Zelo Regularis observantiae praeesse possit. Quicumque autem de observantia nostra, cuiuscunque status aut dignitatis exstiterit, per praenominatos Dominos Electores electus fuerit, electioni de se factae consentire, sub obedientia Congregationi facta, tenetur. – 13. n.: Perpetuam inter Patres tenebit ubique praecedentiam, caeteri vero Compraesides tantum usque ad sequens Capitulum.”

⁴¹ Bursf. 1700., D. I. I. c. 11. n.: „Potestatem habet et iurisdictionem in omnes personas Congregationis, sive Visitatores, Abbates, aut alii professi fuerint, eos secundum statuta puniendi, et circa eos disponendi, quae secundum Deum ad Regularem observantiam spectare videbuntur. Praeterea cum consilio Visitorum poterit, ubi salus animae aut corporis exegerit, circa mutationem Fratris usque ad proximum Capitulum disponere, item fratrem in quocunque Monasterio corrigere, et a casibus reservatis absolvere potest. Super quibus in proximo Capitulo fiat informatio.”

⁴² Bursf. 1474., D. I. II. c.: „Finitis autem tractatibus... futuri Compresidentes, necnon et singulorum monasteriorum maturiori deliberatione altiorique

Az apátságok és püspökeik közti számos kompetencia-vitában – a Bursfeldi Kongregáció nem volt exempt – a kongregáció újra meg újra azt a kompromisszumot szorgalmazta, hogy bár a vizitációs jog elvileg és szokás szerint a helyi főpásztorokat illette meg, a püspökök – szükséghelyzetektől eltekintve – mondjanak le ennek a jognak a gyakorlásáról a rend vizitátorai javára.⁴³

II. A Trienti Zsinat után létrejött szövetségek

A Tridentinum nyomatékosan *congregationes* megalkotására szólította fel az exempt kolostorokat, és püspöki vizitációval fenyegette meg őket, amennyiben nem engedelmessé válnak ennek a rendelkezésnek.⁴⁴ Hogy a helyi főpásztorok vizitációját elhárítsák, és megőrizzék a püspököktől való függetlenségüket, az exempt apátságok egyes országokban hamarosan szövetségekké egyesültek.

De bár a Trienti Zsinat csak az exempt kolostorokat kötelezte *congregationes* létesítésére, a felmentéssel nem rendelkezőket ezzel szemben nyomatékosan a püspökök felügyelete és ellenőrzése alá helyezte, gyakran ezek is egyre inkább szövetkezést követeltek. Az apátoknál ebben nem ritkán az is közrejátszhatott, hogy remélték, szövetségként megkapják az exempciós kiváltságot, amit a Szentszék egyes esetekben valóban biztosított is. Ezért a püspökök a maguk részéről mindent elkövettek azért, hogy megakadályozzák egy nekik alárendelt kolostornak valamely kolostorcsoporthoz való csatlakozását, vagy legalább azt, hogy a Szentszék elismerjen egy kongregációt. Nemezszer maguk a püspökök püspöki fennhatóságuk alatt álló szövetségekké egyesítették körzetük fölmentéssel nem rendelkező apátságait. Különösen a dél-német térségben jött létre sok olyan kong-

---

consilio tales deputentur, qui districtiorem regularis disciplinae promovere et efficaciter conservare posse praesumuntur... Visitatorum autem ordinationem semel experientia teste utiliter factam rarius ex toto immutandum proficuum iudicamus, quatenus sic ex notitia locorum, personarum et casuum, prius per eosdem conceptorum profectus et defectus visitandorum clarius innotescat” (230. o.).

⁴³ P. Volk, Urkunden zur Geschichte der Bursfelder Kongregation (Bonn, 1951) 29–51. Az exempció kérdését illetően vö. még R. Molitor, Rechtsgeschichte, I. 300–309; Ph. Hofmeister, i. m., 38–41.

⁴⁴ Sess. 25., De regularibus et monialibus, VIII. c.; lásd 78–80. o.

regáció, amely részben csak nem exempt, részben exempt és nem exempt apátságokból tevődött össze.⁴⁵

Azokkal a kongregációkkal ellentétben, amelyek a Trienti Zsinat utáni időkből az újlatin országokban a Cassinói Kongregáció alkotmányjogi befolyása alatt keletkeztek, az itt tárgyalandó kolostorszövetségek elutasították az itáliai kongregáció alkotmányát. Alkotmányjogi felépítésükben lényegében azokhoz az általános egyházi normákhoz tartották magukat, amelyeket a ciszterci alkotmány hatására a IV. Lateráni Zsinat óta újra meg újra a lelükre kötöttek.

De a szövetségek nem mulasztották el, hogy ezeket a törvényeket hozzáigazítsák konkrét helyzetükhöz és koruk megváltozott viszonyaihoz. Elsőként azt kell kiemelni, hogy a Trient után létrejött kongregációkat mint kolostorok szövetségeit, nemcsak mint apátok gyűléseit, a pápai Kúria vagy legalábbis az illetékes helyi püspök létesítette formászerűen, és ezért jogi személyek voltak.⁴⁶

A kongregáció vezetését illetően figyelemreméltó, hogy a szövetségek – a pápák és zsinatok rendelkezéseivel ellentétben – már nem négy apátot bíztak meg elnöknek és egyesek különböző prelátusokat vizitátoroknak, hanem mind a káptalanon való elnöklést, mind a szövetségnek a káptalanon kívüli vezetését, és ezzel különösen a vizitáció végrehajtását, rendszerint egyetlen prézes apátra bízták. Viszont egy vagy két apát állt mellette tanácsadóként és segítőként, és rendszerint a prézes apát apátságát is ők ellenőrizték. Ez a változtatás számot vetett azzal a ténnyel, hogy a szövetségek többnyire csak kevés apátságból álltak. Mivel ennek következtében alkalmas kongregáció-előjáróból sem volt túl nagy a választék, jogilag még többszörös újraválasztásukat sem korlátozták szinte sehol, különösen mivel csak korlátozott hatalommal rendelkeztek a szövetség kolostorai felett.

Az általános káptalanon minden apát jogosult volt szavazni; a prézes apát és a definitörök előjogai csak szórványosan szorították vissza őket tanácsadó funkcióba. Az alárendeltek részvételét illetően ezekben a szövetségekben nem alakult ki egységes gyakorlat.

Ezek a kongregációk nagyon határozottan hitet tettek az apátságok lehető legteljesebb autonómiája mellett. Minden kolostort olyan apát vezetett, akit a kongregáció előjáróinak érdemleges beavatkozása nélkül a ko-

---

⁴⁵ **P. Volk**, Das Trienter Konzil und die deutschen Benediktiner. In: **G. Schreiber**, Das Weltkonzil von Trient, II. (Freiburg, 1951) 451–460.

⁴⁶ **S. Mayer**, Benediktinisches Ordensrecht in der Beuroner Kongregation, IV. (Beuron, 1936) 30.

lostori közösség választott meg egész életre szólóan. A fogadalom révén a szerzetes egy meghatározott kolostorhoz kötődött, a stabilitás elvét azonban az egész kongregáció és a kolostor java érdekében, de az egyes fogadalmasra is tekintettel enyhítették; ezért egy szerzetest, amennyiben és amíg ennek ésszerű oka volt, sokszor saját akarata ellenére is át lehetett helyezni.

Habár ezt az alapstruktúrát csaknem minden szövetség megtartotta, az egyes rendelkezések tekintetében olykor már-már zavaró sokféleség tapasztalható. Röviden utaljunk e kongregációknak egy alkotmányjogi áttekintés szempontjából jelentős különbségeire.

Attól félve, hogy helyi főpásztoroktól kerülnek függő helyzetbe, *Belgium* néhány *exempt kolostora* már néhány évvel a Trienti Zsinat befejezése után kongregációt alakított. Néhány évvel később *Franciaországban* is létrejött egy exempt apátságokból álló szövetség.⁴⁷ Egyik kolostori csoportot sem annyira a reform akarása hajtotta, sokkal inkább az a törekvés, hogy megtartsák a trienti dekrétum fenyegette függetlenségüket a püspökökkel szemben. Alkotmányjogilag alig léptek túl a Tridentinum által megkövetelt minimumon.⁴⁸

A francia exempt kolostorok csoportjáról később levált a *bretagne-i* és a *St. Denis-i* szövetség, de ezeknek nem sikerült saját alkotmányt kialakítani. A két szövetség legtöbb kolostorát hamarosan a Maurinus Kongregáció kebelezte be.⁴⁹

1602-ben létrejött a *Svájci Kongregáció*, amelyet a nuncius 1608. december 13-án apostoli meghatalmazás révén megerősített. XV. Gergely pápa 1622. május 20-án megadta a szövetségnek az exempció-kiváltságot, amit addig csak Einsiedeln és St. Gallen apátsága élvezett. A kongregációhoz a következő kolostorok tartoztak: St. Gallen, Einsiedeln, Muri, Fischingen, Pfäfers, Reichenau, Engelberg, Disentis és Mariastein.⁵⁰

Alkotmányjogilag a kongregáció olyan erősen támaszkodott az általános egyházi előírásokra, hogy az apátok kezdetben alig tartották szükségesnek saját normák felállítását. A jogi viszonyok kialakítását messzemenően a szokásjogi fejlődésre bízták. Amikor kételyek és egyenetlenségek támadtak, a Svájcban működő apostoli nunciushoz fordultak; a svájci kolostorok sokat

---

⁴⁷ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 83. k.; 16–18.

⁴⁸ Vö. Ph. Hofmeister, *Les statuts de la Congrégation bénédictine Belge dite des Exempts*: Rbén 61 (1951) 230–247.

⁴⁹ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 18–23.

⁵⁰ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 111–113; A. Staub, *De origine et actibus Congregationis Helveto-Benedictinae* (Manuscripti instar, Einsiedeln, 1924) I. 1–7.

köszönhetek az ő jóakarátának és közbenjárásának. Írásban csak 1757-ben rögzítették az alkotmányjogot, amely továbbra is megmaradt az általános egyházi előírások keretei között.

A sváb apátok, akiknek a kolostorai a *konstanzi egyházmegyében* feküdtek, már 1568-ban találkoztak. Ezt néhány további gyűlés követte, de aztán Konstanz püspöke felhatalmazást kapott a Szentszéktől, hogy betiltsa ezeket a káptalanokat.

Abban a meggyőződésben, hogy a „*bonum ordinis nostri non tam positum est in solitaria singulorum locorum disciplina, quam in communi plurium fervidorum unione*”,⁵¹ a tizenhetedik század elején az apátok újra felelevenítették egy unió tervét. VIII. Kelemen pápától 1603-ban megkapták szövetségük számára a megerősítést. A kongregáció eleinte a Weingarten, Petershausen, Ochsenhausen, Zwiefalten Wiblingen, Mehrerau és Isny kolostorokat ölelte fel, később Villingen, a schwarzwaldi St. Peter és St. Trudpert, Marienberg és Gregoriental is csatlakozott.⁵² A kongregáció nem volt exempt, hanem elismerte a konstanzi püspököt ordináriusának.⁵³

Hosszú tárgyalások után, amelyek a tizenhetedik század első évtizedeiig nyúlnak vissza, 1685-ben sor került az *augzburgi egyháztartományban* fekvő apátságok egyesülésére. A szövetség 1687-ben megkapta a püspöki és 1727-ben a pápai megerősítést.⁵⁴ A kongregációhoz Elchingen, Füssen, Donauwörth, Ottobeuren, Deggingen, Irsee, Neresheim és Fuldenbach kolostorai tartoztak.⁵⁵

Figyelemreméltó a kongregációnak a közös noviciátussal kapcsolatos álláspontja. A statútumok elvileg elismerték a novíciusok közös képzésének előnyeit, de az ebből eredő hátrányokat elég súlyosnak értékelték ahhoz, hogy továbbra is minden apátságnak saját noviciátust engedélyezzenek. Úgy vélték, a novíciust nem kellene megfosztani a lehetőségtől, hogy a próbaév alatt belenőjön annak a kolostornak a családjába, amelyhez örökre csatlakozni akar.⁵⁶ Ezzel szemben úgy tervezték, hogy a klerikusok tudományos

---

⁵¹ **Suev 1671.**, P. IV. Praefatio.

⁵² **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 113. k.; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 332–338.

⁵³ **Suev. 1671.**, P. III. I. c. I.p.c. 2. n. A más bencés kongregációk privilégiumaival való közösség lelki térre korlátozódott, és ezért kizárta az exemptiót: **Bull. Rom.** VIII. 288. k.

⁵⁴ Ezzel egyidejűleg a szövetség megkapta az exemptió kiváltságát. De a püspökök és a császári udvar nyomása arra indította az apátokat, hogy ne éljenek ezzel a joggal: **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, II. 562–590.

⁵⁵ **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 347–349; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 114. k.

⁵⁶ **Aug. 1699.**, P. I. IV.c. 3. §; l. 207. o.

oktatása közösen, egy mindig az általános káptalan által meghatározandó kolostorban történjék.⁵⁷

A tizenötödik század végén és a tizenhatodik század első felében a legtöbb *elzászi* bencés apátság lassanként csatlakozott a Bursfeldi Kongregációhoz. 1616-tól kezdve azonban Strassburg püspöke makacsul azon igyekezett, hogy működési területe apátságait leválassza a bursfeldi szövetségről, és egy saját fennhatósága alatt álló kongregációban fogja őket össze. A püspök, az apátok ellenállása ellenére, végül elérte célját. 1624-ben megerősítette az új szövetség statútumait, de a Szentszék csak 1728. december 7-én adta meg jóváhagyását. A kongregációhoz Schwarzach, Gengenbach, Schuttern, Ettenheimmünster, Maursmünster, Altdorf és Ebersheimmünster kolostorai tartoztak. Később még Murbach és a gregorientali Münster is csatlakozott.⁵⁸

A kongregáció létrejötte magyarázza a helyi püspököknek a szövetségre gyakorolt erős befolyását. A statútumok megerősítésekor a püspök nyomatékosan kiemelte, hogy a „*ius antiquum Ordinarii... illaesum et inviolatum permaneat*”. Maga és utódai számára igényt támasztott az „*addendi, minuendi, explicandi, visitandi, reformandi, corrigendi, dispensandi, et omnia ea agendi, quae in tali tantoque negotio in Domino temporis successu canonice agenda videbuntur*” jogára.⁵⁹

Már a tizenötödik századtól ismételten felbukkant az a gondolat, hogy egy szövetségbe fogják össze a *salzburgi érsekség* apátságait. Amikor a salzburgi egyetemet a bencésékre bízta, ez az eszme új visszhangra talált. 1641. december 7-én Paris Lodron érsek megerősítette a kongregációt és statútumait, amelyeket a salzburgi egyetem professzorai dolgoztak ki. A pápai Kúriától sohasem kérték a szövetség megerősítését, mert az érsek attól félt, hogy ez csökkentené az apátságokra gyakorolt befolyását. A szövetség

---

⁵⁷ **Aug. 1699.**, P. I. IV. c. 4. §.

⁵⁸ **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 121. k.

⁵⁹ **P. Volk**, Die Statuten der Straßburger Benediktiner-Kongregation vom Jahre 1624: Archiv für elsässische Kirchengeschichte 8 (1933) 321.; vö. **Argent. 1624.**, D 6 ad cap.64: „Et de iure communi et secundum hunc paragraphum sanctae Regulae Episcopus Dioecesanus caput et superior monasteriorum nostrorum esse dignoscitur. Eidem ius praesidentiae et directionis in electionibus novorum Praelatorum et confirmationem novi electi, etiam correctionem (si quae necessaria foret) competere agnoscimus. Sine eius scitu et consensu (salva nostra libera et canonica electione) nihil agendum declaramus.”

hét apátságot ölelt fel: a salzburgi St. Petert, Admontot, Ossiachot, a karintiai St. Pault, Michaelbeuern, St. Veit an der Rottot és Seeont.⁶⁰

Sok ellenállást és nehézséget kellett legyőzni, amíg XI. Ince pápa 1684. augusztus 26-án megalapította a Bajor Kongregációt, és ugyanakkor megadta neki az exempció kiváltságot.⁶¹ A szövetséghez tartozott a regensburgi St. Emmeram főapátság, valamint a bajor választófejedelemség területén fekvő Reichenbach, Prüfening, Ensdorf, Weissenhohe, Frauenzell, Mallersdorf, Tegernsee, Rott am Inn, Scheyern, Attl, Weihestephan, Benediktbeuern, Andechs, Wessobrunn és Tierhaupten apátság; később Michelfeld, Oberaltaich és Weltenburg is csatlakozott, úgyhogy a kongregáció tizenkilenc apátságot foglalt magába.⁶²

A Trienti Zsinat után keletkezett más szövetségekkel ellentétben, de a IV. Lateráni Zsinat és XII. Benedek rendelkezéseihez igazodva, a Bajor Kongregáció általános káptalanján több apát, nevezetesen a prézes apát és a két vizitátor elnökölt.⁶³

1709. május 22-én XI. Kelemen pápa „ad instar... Congregationis Bavaricae” megalapította a Szentkereszt *Lengyel Kongregációt*. Ezzel egyidejűleg a kilenc apátságból álló szövetség megkapta az exempció kiváltságot.⁶⁴ A Lengyel Kongregáció alkotmánya általában a Bajor Kongregáció konstitúcióihoz igazodik, de néhány helyen a Cassinói Kongregáció hatása is érződik rajta. A lengyel szövetségben sajátos volt az egyszerű szerzetesek nagymértékű részvétele a kongregáció vezetésében. Az általános káptalanon az apátok mellett minden kolostorból a konventek által választott szerzetesek is részt vettek. Mivel a hatnál több szerzetesből álló kolostorok két képviselőt küldtek, akik mindketten szavazati joggal rendelkeztek, az apátok a szavazásokkor kisebbségben voltak.⁶⁵ Az általános káptalan döntő hatalmával rendelkező definitoriumot is csak két apát és négy egyszerű szerzetes alkotta.⁶⁶ Sőt, még az is lehetséges volt, hogy az elnök vagy a vizitátorok ne

---

⁶⁰ **Bl. Huemer**, Die Salzburger Benediktiner-Kongregation 1641–1808 (Münster, 1918) 6–17; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 351. k.; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 118. k.

⁶¹ **W. Fink**, Beiträge zur Geschichte der bayerischen Benediktinerkongregation (Mettlen–München, 1934) 17–54; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, I. 344–346; **Bull. Rom.** VIII. 340–342.

⁶² **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 116.

⁶³ **Bav. 1686.**, I. c. 1. §; lásd 207. o. 92. jegyz.

⁶⁴ **Bull. Rom.**, X/I. 209–211; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 148–150.

⁶⁵ **Pol. 1712.**, P. I. I. c.

⁶⁶ **Pol. 1712.**, P. I. V. c

az apátok soraiból kerüljenek ki, hanem ezekkel a tisztségekkel egyszerű szerzeteseket bízzanak meg. Az elnökké választott szerzetes, amíg hivatalban volt, viselhetette a főpapi jelvényeket.⁶⁷

A *cseh* bencés monostorok között már korán a břeňnovi apátság szerzett elsőbbséget. Egy 993. május 31-én kelt bullában, amelynek a valóságában azonban erősen kétséges, XV. János ezt az apátságot nyilvánította az összes többi *cseh* kolostor fejének és tanítómesterének. Nem ismeretes, hogy az első évszázadokban a bullának milyen kihatásai voltak. A tizenhatodik század közepe óta azonban Břeňnov apátja egyre inkább érvényre juttatta jogait, különösen a más kolostorokban tartott apátválasztások alkalmával. Néhány évtized folyamán a szövetség alkotmánya teljesen kialakult.⁶⁸

A kongregáció örökös fejének Břeňnov-Braunau apátját tekintették. Ő elnökölt az általános káptalanon, és ellenőrizte a szövetség valamennyi kolostorát. Saját apátságának ellenőrzése ezzel szemben a Szentszéknek volt fenntartva. Braunau vizitációjára vonatkozóan azonban csak 1738-ból van bizonyítékunk, amit a bécsi nuncius rendelt el. A braunau konvent akkor a kongregáció két apátját választhatta vizitátornak.⁶⁹

Břeňnov-Braunau apátjának megválasztásában, aki jog szerint egyúttal a kongregáció feje is volt, rendszerint csak az elárvult főmonostor konventje vett részt. A tizenhetedik század elejéig ezeket az új választásokat a prágai érsek megbízottai vezették, később azonban már csak tanúként engedélyezték a jelenlétüket. Ettől kezdve nem az érsek, és nem is egy apát volt a választás vezetője, hanem az elárvult főapátság szeniorja.⁷⁰

Prága érseke hevesen tiltakozott Břeňnov apátjának azon igénye ellen, hogy felmentést kapjon a püspöki jurisdikció alól. Mivel nem lehetett békésen megegyezni, pert indítottak a római Kúriánál, amelyben XIII. Kelemen pápa 1758. szeptember 15-én hozott döntést. Eszerint az összes többi *cseh* apátsághoz hasonlóan a Břeňnov-Braunau apátság is a helyi főpásztornak van alárendelve, és Břeňnov igénye a kolostorszövetségben élvezett elsőbbségre tárgyaltalan. Ez kihúzta a talajt a kongregáció eredeti alkotmánya alól. A következő évben a *cseh* kolostorok a prágai érsek jóváhagyásával

---

⁶⁷ Pol. 1712., P. I. IX. c

⁶⁸ Ph. Hofmeister, Die Verfassung der ehemaligen böhmischen Benediktinerkongregation: SM 46 (1928) 24–29. A husziták 1420-ban lerombolták a břeňnovi apátságot. Ekkor a konvent Braunauba települt át. Ettől kezdve a főmonostort „Abbatia Brevnoviensis in Braunau”-nak hívták: Ph. Schmitz, Geschichte, III. 228.

⁶⁹ Ph. Hofmeister, i. m., 41.

⁷⁰ Ph. Hofmeister, i. m., 39–41.

nem exempt kongregációként konstituálták magukat, amely alkotmányjogi-
lag szorosan az általános jogi normákhoz igazodott.⁷¹

Már a tizenötödik században egy csoport reformra vágyó apátság gyűlt a
melki apátság köré, amelyek azonban nem léptek egymással jogi kap-
csolatba. A „melki unió” kolostorai inkább megőrizték teljes autonó-
miájukat, és csak arra kötelezték magukat, hogy önként közös obszervanciát
vezetnek be.⁷²

Az *osztrák* apátok a tizenhetedik században ehhez a hagyományhoz
akartak kapcsolódni, emellett azonban saját kongregációban akarták össze-
fogni apátságaikat. 1617-ben Melkben gyűltek össze alapító káptalanra.
1625. augusztus 3-án VIII. Orbán pápa jóváhagyta az új kongregáció
statútumait; a császár is elfogadta. A legnagyobb ellenállást Passau püspöke
tanúsította, akinek a területén a tizenegy egyesült apátság feküdt. Azzal,
hogy a működési területéhez tartozó apátokat eltiltotta az általános kápta-
lanon való részvételtől, és megtiltotta, hogy ezeket az apátságokat a kong-
regáció vizitátorai ellenőrizzék, szinte teljesen megbénította a szövetséget.

A kongregációhoz a hat alsó-ausztriai apátság, Melk, Göttweig, Alten-
burg, Seitenstetten, Keln-Mariazell és a bécsi skót kolostor, valamint az öt
felső-ausztriai apátság, Kremsmünster, Garsten, Gleink, Lambach és
Mondsee tartozott.⁷³

A német nyelvterületen létrejött kongregációk közül alkotmányjogát
tekintve az *osztrák* közeledett legerősebben a cassinói szövetséghez, de a
kolostorok autonómiáját nem nyirbálta meg olyan erősen, mint ahogy azt az
itáliai kongregáció tette. A Cassinói Kongregáció befolyása abban mutat-
kozik meg, hogy az elnököknek itt befolyásosabb pozíciót ítéltek meg, mint az
ugyanakkortájt létrejött német szövetségekben. Így az elnök vagy a vizitátor
egyetértése nélkül senkit sem lehetett a noviciátusba felvenni, onnan elbo-
csátani vagy fogadalomtételre bocsátani.⁷⁴ Az *osztrák* szövetség kongre-

---

⁷¹ Ph. Hofmeister, i. m., 29–32.

⁷² Ph. Schmitz, Geschichte, III. 173–179.

⁷³ Ph. Schmitz, Geschichte, IV. 119–121.

⁷⁴ Austr. 1625., P. IV. XI. c.: „Cum ex Novitiatu, et Novitiis probe educatis, omnis Religiosae vitae et Congregationis soliditas, sicut ex fundamento tota structura, subsistat, utque omnia conformiter bonoque fiant ordine, Monasterium aliquod aptum in qualibet designabitur Provincia, ubi Novitiatus illius Provinciae instituetur, ad quem Novitiatum omnes Provinciae illius Abbates, eos omnes, quos praevia informatione et approbatione P. Praesidentis vel visitoris, in Novitios susceperint, transmittant.” – Austr. 1625., P. IV. XIV. c.: „Anno vero probationis elapso, Magister remittat Novitium ad Monasterium, a quo fuit suspectus, et in Novitiatum trans-

gáció-eljáróinak szerzetesek áthelyezésére is hasonló felhatalmazásuk volt, mint a Cassinói Kongregációban.⁷⁵ Az elnök nagyobb hatalma miatt újráváasztását sem látták szívesen; csak akkor tűrték el, ha „urgens et rationabilis causa” forgott fenn.⁷⁶ Másrészt viszont az Osztrák Kongregáció meghagyta a konventeknek a szabad apátválasztás jogát,⁷⁷ és így tiszteletben tartotta az igazi bencés monostori alkotmánynak egy fontos részét.

III. Értékelés

A Cassinói Kongregációval ellentétben az imént tárgyalt szövetségek lehetőleg sokat meghagytak a kolostoroknak és előjáróiknak függetlenségükből és szabadságukból. Ez feltétlenül érvényes a katalóniai klausztrálok kongregációjára, a Belgiumban és Franciaországban működő exempt szövetségekre és különösen a Svájci Kongregációra. A svájci kolostorszövetség mérvadó befolyást gyakorolt a két sváb, a strážburgi, a salzburgi, valamint a bajor és a lengyel kongregációra.

A kolostorok autonómiájára hivatkozva ezek a kongregációk nyomatékosan hitet tettek amellett, hogy a konventeknek joguk van szabadon, életre szólóan megválasztani apátjukat, a kongregáció közreműködése nélkül kooptálni az utánpótlást, és önállóan kezelni a kolostor anyagi

---

missus, cum exacta informatione scripta ad Monasterii illius Abbatem et Conventum... Posthaec dicta informatio communicanda est P. Visitatori illius Provinciae, et cum illius approbatione Novitius vel ad professionem admittendus, vel si non idoneus fuerit, dimittendus.”

⁷⁵ **Austr. 1625.**, P. IV. X. c.: „Attenta universali unitate et utilitate totius Congregationis nostrae, discreta fratrum mutatio valde utilis, imo necessaria est... Si itaque ex necessaria et legitima causa, utpote pro Monasterio reformando, aut superveniente infirmitate, vel superventura, cui per aeris mutationem succurrendum sit, vel pro vitando scandalo, aliisque de causis, P. Praesidens, et Visitor Monasterii fratrem mutandum mandaverint, etiam invitis Praelatis, tam mittente, quam recipiente, ac etiam ipsomet fratre mutando, eis obediendum mandamus. Urgente vero magis ardua necessitate, vel ubi periculum esset in mora, si solus Visitor illius Monasterii mutationem mandaverit, ei omnino pareatur; quod tamen mandatum solum volumus durare usque ad proximum generale Capitulum, ita ut tempore Capituli vel confirmanda mutatio fratris sit, vel revocanda.”

⁷⁶ **Austr. 1625.**, P. IV. V. c.

⁷⁷ **Austr. 1625.**, P. IV. IX. c.: „Abbatem novum eligent fratres pro tunc in Monasterio existentes”.

javait.⁷⁸ Az áthelyezéseket ezek a szövetségek gyakran csak nagyon vonakodva és mindig korlátozott időre engedélyezték; mindenesetre azok a szerzetesek, akiket egy másik apátságba helyeztek át, alapvetően megtartották a fogadalmas kolostorukban őket megillető jogokat és köteleességeket.

A skót kolostorok szövetsége annyiban tért el ezektől a normáktól, hogy a regensburgi főmonostor apátja erősebb befolyást gyakorolt a többi apátságra. Minden kolostor vonatkozásában dispoziációs joga volt, és jelentős mértékben befolyásolta az apátválasztásokat.⁷⁹

A Bursfeldi Kongregáció azzal a követelménnyel korlátozta erősebben az apátságok jogait, hogy az apátoknak minden általános káptalanon fel kellett ajánlaniuk visszalépésüket. Ezután az általános káptalan – legalábbis *de jure* – fontolóra vehette, hogy elfogadja-e a visszalépést, továbbra is meghagyja hivatalukban vagy az apátokat.⁸⁰ Ezen túlmenően a kongregáció az első évszázadokban nagyon nagyvonalú volt az áthelyezéseknél, és az idegen apátságba áthelyezett szerzeteseknek ott minden további nélkül teljes szavazati jogot adott. A tizennyolcadik századtól azonban, ha egy áthelyezett szerzetesnek meg akarták adni a szavazati jogot, először meg kellett kérdezni a kolostor konventjét.⁸¹

Az Osztrák Kongregáció alkotmánya az áthelyezések tekintetében érzékelhetően korlátozta a kolostorok döntési jogát, mivel ebben a vonatkozásban a Cassinói Kongregáció normáit vette át.⁸²

Sajátos helyet foglalt el a Magyar és a Cseh Kongregáció. Eleinte mindkettő ragaszkodott az apátságok autonómiájához. Ám a külső körülmények azt eredményezték, hogy a főapátság mindkét szövetségben egyre nagyobb befolyásra tett szert a többi kolostor felett. A Cseh Kongregációban ez oda vezetett, hogy Břevnov apátja ismételten szabadon nevezett ki előljárókat, közben azonban mindig korhoz kötött és átmeneti szükségintézkedésekről volt szó.

---

⁷⁸ Vö. **Helv. 1636.**, D ad cap. 1; D 1 ad cap 64; **Bav. 1686.**, II. c. 1. § stb.

⁷⁹ Vö. **G. A. Renz**, Beiträge zur Geschichte der Schottenabtei St. Jakob und des Priorates Weih St. Peter (OSB) in Regensburg: SM 16 (1895) 74; 422. k.

⁸⁰ **Bursf. 1474.**, D. I. II. c.: „Postremo singuli prelati et rectores, de suis negligentis publice coram tota congregatione illa, de culpis et negligentis suis se proclamare, et absolutionem ab officio Praelaturae et regiminis sui petere teneantur, ad regimen monachorum, quibus praesunt, se insufficientes fore, et inidoneos humiliter contestantes” (231. o.)

⁸¹ **Ph. Hofmeister**, Die Versetzung der Ordensleute in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 116 (1936) 18–20; 355.

⁸² **Austr. 1625.**, P. IV. X. c.; (lásd 75. jegyz.)

A Magyar Kongregáció kolostorai kezdetben még jelentős mértékben meg tudták tartani önállóságukat, bár Pannonhalma főapátját mindig is teljes jurisdikció illette meg minden apát és szerzetes felett, amely révén szerzeteseket helyezhetett át, és megbüntethetett apátokat és szerzeteseket. Pannonhalma különösen a kongregációnak a tizenhetedik században végrehajtott restaurációjától kezdve élvezett olyan elsőbbséget, hogy végül ez maradt a szövetség egyetlen önálló apátsága, amelyhez fogadalma révén minden szerzetes kötődött.⁸³ Mivel most a kongregáció csaknem azonossá vált a főapátsággal, a többi kolostor autonómiájának már nem maradt helye.

---

⁸³ A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története, V. (Budapest, 1907) 823: „ad quod archicoenobium omnes professi sunt.”

Visszatekintés: Az egyes kolostortól a szerzetesi kongregációig

Szent Benedek *coenobium*ától hosszú és fáradságos út vezetett a kongregációkhoz, amelyek a Trienti Zsinatot követő időkben már mindenféle kialakultak. Szent Benedek Regulája csak egy alig látható magocskáját rejtette ennek a fejlődésnek: a szomszédos apátok felügyeleti és közreműködési jogát az apátválasztások alkalmával. Az autonóm bencés monostorok a kilencedik századig nem ismertek ennél erősebb hozzárendelést és együttműködést.

De a bencés szerzetesség gyors terjeszkedése hamarosan azt eredményezte, hogy az apátságok összetartása érdekében új kapcsolódási pontokat kezdtek keresni. Azok a szerzetesek, akik ugyanazon szerzetesi regula mellett kötelezték el magukat, örömmel üdvözölt eszköznek tekintették a felvirágzó imatestvériséget, hogy összetartozásukat tanúsítsák, és hatékonyan alkalmazzák egymás kölcsönös támogatására.

A nagy reformapátot, Aniane-i Benedeket nem elégítette ki ez a kötelék. Terve szerint Franciaország kolostorainak nem csupán ugyanazt a regulát kellene követniük, hanem az e regula alapján létrejött különböző szokásokat is egységes obszervanciával kellene felváltaniuk. A „birodalmi apát” ebben az uniformizálásban látta a szerzetesi fegyelem hanyatlásának ellenszerét. Az azonban még távol állt tőle, hogy jogi szervezettel rendelkező valódi kolostorszövetséget alapítson.

A feudalizmus és a saját kolostor kora egészen más feltételeket és lehetőségeket nyújtott a kolostorok szövetkezésére. Nagy apátságok – mindekelőtt Cluny – számos templomot és kolostort szereztek meg, és az e világi és lelki ügyekben csaknem korlátlan befolyást nyertek a függő kolostorok vezetésében. Így jöttek létre az első bencés szövetségek. Itt azonban nem egyenjogú és autonóm kolostorok egyesültek, ezek végső soron inkább nagy-apátságok voltak, amelyek teljes mértékben bekebelezték a hozzájuk szegődött kolostorokat.

A ciszterciek ezzel szemben maradéktalanul ragaszkodni akartak az apátságok autonómiájához, és sértetlenül meg akarták tartani a filiálék saját életét. Az általános káptalanon az összes elöljáró közös tanácskozása, rendszeres vizitációk és minden anyamonostor felügyeleti joga közvetlen filiaációja felett: ezek voltak a ciszterciek alkotmányának alapelvei.

A ciszterciek szövetségi formájának ösztönzésére a pápák és a zsinatok a tizenharmadik századtól minden önálló monostornak előírták az együttműködés és a kölcsönös ellenőrzés minimumát. Egy-egy egyháztartomány minden önálló monostorának előjárói háromévente kötelesek voltak összegyűlni, hogy közösen megbeszéljék a kolostorok lelki és e világi állapotát, és szabálytalanságok esetén orvosolják ezeket. A gyűléseken megbízott vizitátoroknak ellenőrizniük kellett a határozatok végrehajtását.

Ahol lelkiismeretesen végrehajtották ezeket az apátgyűlésekre vonatkozó előírásokat, megnyílt az út a kolostorok szorosabb szövetkezése előtt. Az apátgyűlésekről szóló törvények alapján már a Trienti Zsinat előtti időkből, de különösen az azt követő évszázadban számos, térbeli elhelyezkedés révén összekapcsolt bencés apátság egyesült olyan kongregációkká, amelyek lehetőleg tág teret engedtek az apátságok saját életének.

Egy másik fejlődési vonal Clunytól a reformrendeken, különösen az olivetánusok szövetségén át a S. Giustina Kongregációhoz vezet. De míg Clunyban a szövetség gyakorlatilag azonos volt a főapátsággal, a S. Giustina Kongregációban már nem egy főmonostor apátjánál összpontosult az egész vezetői hatalom, hanem az általános káptalannál és a káptalan által megbízott szerveknél. Minden kolostor azonos módon ezeknek volt alárendelve, annyira, hogy autonómiájuknak gyakran már csak nagyon szűk tere maradt.

A pápai Kúria évszázadokon át a S. Giustina Kongregáció alkotmányát tekintette ideális formának a bencés szövetségek számára. Sok kongregációt, különösen az újlatin országokban, „ad instar Congregationis Casinensis alias Sanctae Justinae” hozott létre, és ezek a S. Giustina alkotmányát vették át. Ezeknél a csoportoknál már nem elsősorban az azonos egyházkerületben való elhelyezkedés, hanem az alapítás, ill. a reform genetikus köteléke volt a meghatározó.

A tizenhetedik század végére a fejlődés annyira előrehaladt, hogy a bencés monostorok többsége csatlakozott a sok kongregáció valamelyikéhez, habár még mindig akadt elég olyan apátság, amely minden közreműködést elutasított egy szilárdan tagolt szövetségben.¹

---

¹ Így például a metteni és ettali apátság távol maradt minden szövetségtől. Vö. **W. Fink**, Die Gründung der bayerischen Benediktinerkongregation mit besonderer Berücksichtigung der Anteilnahme des Klosters Metten: SM 49 (1931) 118–131. **Pl. Glasthanner**, Alt-Ettal und die Bayrische Benediktiner-Kongregation: SM 70 (1959) 25–28.

Meglepő, milyen kevés volt a közös elem, és milyen sokfélék és különbözőek azok a normák, amelyekkel a szövetségek a kolostorok együttműködését szabályozták. A hagyományhűség, a világi és egyházi fejedelmek befolyása, az egyes országok ellentétes előfeltételei, mindez akadályozta, hogy nagyobb egység alakuljon ki a bencés kongregációk alkotmányjogi felépítésében. Ha azt is számításba vesszük, milyen általánosságban mozogtak a pápák és zsinatok idevágó törvényei, és milyen kevéssé avatkoztak be az apátgyűlések konkrét kialakításába, akkor végleg beláthatjuk, hogyan alakulhatott ki ilyen nagy különbség, sőt ellentmondásos helyzet.

Második rész

*A bencés szerzetesi kongregációk
alkotmányjoga jelenleg*

7. § A bencés kongregációk a 19. és a 20. században

A tizennyolcadik század közepétől a felvilágosodás szellemétől befolyásolt uralkodók egyre erősebben beavatkoztak a kolostorok ügyeibe. Ez a gyámkodás először Franciaországban vezetett oda, hogy a király 1766. július 31-én elrendelte a Szerzetesi Bizottságot (Commission des Réguliers), amely a 410 francia bencés monostor közül 1780-ig 122-t megszüntetett; a többi nemsokára a forradalomnak esett áldozatul.¹ Ugyanez lett a sorsa a Napóleon által megszállt itáliai, svájci területeken és Németországnak a Rajnától balra elterülő részén működő apátságoknak². A Habsburg-országokban már Mária Terézia (†1780) mélyen beleavatkozott a kolostorok önálló életébe, és II. József császár 1781/82-ben elrendelte mindazoknak a kolostoroknak a feloszlását, amelyek „pusztán szemlélődő életet folytattak, és semmivel sem járultak hozzá felebarátaik és a polgári társadalom javához”. Az állami gyámkodás következtében a többi kolostor is szorongatott helyzetbe került.³ Tartósabbak és súlyosabbak voltak a veszteségek a német birodalom más részein. 1803. február 25-én a Birodalmi Választmány főhatározata az 1801-es lunéville-i békeszerződés 7. cikkelyének kifejtésében azt a jogot adta a fejedelmeknek, hogy a francia elcsatolások következtében elszenvedett területi veszteségekért a kolostori javakból kárpótolják magukat; ezzel egyidejűleg azt is a tetszésükre bízták, hogy magukat a kolostorokat is megszüntethetik.⁴ Ezt a lehetőséget mind a katolikus, mind a pro-

---

¹ **Ph. Schmitz**, Geschichte des Benediktinerordens, IV. (Einsiedeln–Zürich, 1960) 65–78.

² **M. Heimbucher**, Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche, I. (Paderborn, ³1933) 247. k.

³ **M. Heimbucher**, i. m., 248. k.; **F. Maass**, Der Josephinismus. Quellen zu seiner Geschichte in Österreich, II. (Bécs, 1953) 3–17.; **W. Mayr**, Kurze Geschichte des österreichischen Benediktinertums. In: **H. Tausch**, Benediktinisches Mönchtums in Österreich (Bécs, 1949) 62 kk.

⁴ 35. § RDHS: „Katolikusok és közvetett és közvetlen A. C rokonok régi és új tulajdonaiban létrehozott káptalanok, apátságok és kolostorok összes javai, amelyek felhasználása az előző rendelkezésekben nincs formálisan rögzítve – a székes-egyházak állandó felszerelésének és a megszüntetett papság nyugdíjának biztos fenntartása mellett, amelyek megmaradnak – a mindenkori földesurak szabad és teljes rendelkezésére bízottnak, részben az istentisztelet, oktatás és más közérdekű intézmények ráfordításai céljára, részben pénzügyi helyzetük könnyítésére.” – 42. §: „A zárt női kolostorok szekularizációja csak az egyházmegyei püspökök egyetér-

testáns fejedelmek alaposan kihasználták, úgyhogy a több mint száz bencés monostorból csak a regensburgi St. Jakob skót kolostor élte túl a támadást.⁵ Spanyolországban a kolostorelles politikát 1835-ben a kolostorok többségének megszüntetését eredményezte, Portugáliában 1834-ben valamennyi apátságot bezárták.⁶ Hogy ezek az intézkedések milyen súlyosan érintették a bencéseket, az abból látható, hogy 1815 körül Európában már csak körülbelül harminc bencés monostor létezett.⁷

Hamarosan mégis újra megindult az élet. A bencés szerzetesség újjáélesztésére irányuló különböző kísérletek először Franciaországban jártak eredménnyel.⁸ Prosper Guéranger világi pap megszerezte a korábbi *solesmes-i* perjelséget, és néhány társával ott 1833-ban megkezdte a kolostori életet. Négy évvel később a római falakon kívüli Szt. Pál apátja a pápa megbízásából átvette fogadalmukat. 1837. szeptember 1-jén XVI. Gergely pápa megerősítette az új, francia kongregációt és statútumait; ugyanakkor Dom Guéranger-t megtette a szövetség első általános elöljárójává, bár ez akkoriban csak az egyetlen solesmes-i kolostorból állt. Alkotmányjogilag ugyan Guéranger azokhoz a korai francia szövetségekhez igazodott, amelyeknek az örökébe akart lépni, de igyekezett erősíteni az apátságok autonómiáját. Mindazonáltal 1876-ig minden solesmes-i kolostornak csak egy közös novíciátusa volt,⁹ és az apátoknak háromévente szavazásra kellett bocsátaniuk a kérdést konventjeikben, hogy megerősítik-e őket hivatalukban vagy sem. Solesmes apátjának hivatala, ha a harmadik triennium után is

---

tésével történhet meg. A férfikolostorok ezzel szemben a földesurak vagy új tulajdonosok rendelkezésének vannak alávetve, akik tetszésük szerint megszüntethetik vagy megtarthatják őket. Mindkét fajta csak a földesurak vagy az új tulajdonosok beleegyezésével vehetők fel új novíciusok és novíciák”: **H. Liermann**, *Kirchen und Staat*, I. (München, 1954) I. k.

⁵ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 135–137. A regensburgi St. Jakobot 1862-ben a Szentszék szüntette meg.

⁶ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 186–188.

⁷ **M. Heimbucher**, i. m., I. 251. A 15. század elején több mint 1500 bencés monostor volt!

⁸ (**P. Delatte**), *Dom Guéranger, Abbé de Solesmes*, I. (Párizs, 1909), 75. kk. **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 162–166.

⁹ **Sol. 1837.**, 67. n.: „Etiam quando societas plura habebit monasteria, unicum desinatum manebit novitibus exercitiis.”

újraválasztották, élethossziglanivá vált, a többieket legfeljebb újabb három évre lehetett megerősíteni.¹⁰

Az új kongregáció gyorsan teret nyert Franciaországban. Amikor a század végén a kormányzat arra kényszerítette a szerzeteseket, hogy elhagyják az országot, külföldön is kolostorokat alapítottak. 1960-ban a „Congregatio Gallica vel S. Petri de Solesmes”-hez tizennyolc apátság, egy konventuális perjelség és két egyszerű perjelség tartozott, összesen 1066 szerzetessel. Nyolc apátság, Solesmes, Ligugé, Hautecombe, St. Wandrille, Wisques, Kergonan, a párizsi St. Marien és Fontgombault Franciaországban fekszik, négy apátság, Oosterhout, Egmond, Slangenburg és Vaals Hollandiában, két apátság, Silos és Santa Cruz, valamint Estibaliz konventuális perjelség Spanyolországban. A francia kongregációnak egy-egy önálló monostora van Luxemburgban (Clervaux), Angliában (Quarr Abbey a Wight-szigeten), Argentínában (Buenos Aires) és Kanadában (St. Benoît-du-Lac).¹¹

Bajorországban I. Lajos király (1825–1848) érdeme volt, hogy újra létrejöhetett néhány bencés monostor.¹² IX. Pius pápa 1858. február 5-én létesítette az új kongregációt, amelynek a statútumait 1860. november 5-én erősítették meg. Ezek szorososan az 1686-os korábbi konstitúciókhoz igazodtak. Ma a kongregáció tíz apátságból áll: Metten, az augsburgi St. Stephan, Scheyern, Weltenburg, a müncheni St. Bonifác az Andechs perjelséggel, Schäftlarn, Ettal, Plankstetten, Ottobeuren és Niederaltaich. 518 tagja van.¹³

---

¹⁰ **Sol. 1837.**, 94. n.: „Absoluto tertio anno regiminis cuiuscumque Superioris, coadunabitur monasterii capitulum, et omnium vocalium votationi secretae subjicietur questio de utili vel novico novi Praelati regimine. Quod si ultra duas tertias partes de utili consenserint, nullus effectus sequentur; sin autem, invitetur a praesidente Superior ut sponte et honeste loco cedat; quo renuente, idem praesidens declarare debbit munus Superioris ipso facto vacare et novae electioni procedendum esse. Haec autem inquisitio locum habebit non tantum post tertium annum, sed etiam post sextum et nonum annum regiminis cuiuscumque Superioris; ...novennio autem expleto, et tertio facto experimento, Abbas Sancti Petri de Solesmis perpetuo confirmatus in suo munere habeatur; reliqui vero Superiores ad quartum tantum triennium confirmari poterunt.”

¹¹ **Familiae Confoederatae 1960.**, 125. kk. Az egyes kongregáció erejével kapcsolatos adatokba a fogadalmasokon kívül a noviciusok és posztulánsok is beleértődnek.

¹² **Pl. Sattler**, Die Wiederherstellung des Benediktiner-Ordens durch König Ludwig I. von Bayern (München, 1931); **W. Fink**, Beiträge zur Geschichte der bayerischen Benediktinerkongregation (Metten–München, 1934) 325 kk.

¹³ **Familiae Confoederatae 1960.**, 89.kk.

A metteni apátságból a bencés szerzetességet elvitték az Amerikai Egyesült Államokba.¹⁴ P. Boniface Wimmer 1846-ban megalapította a St. Vincent perjelséget, amelyet 1855. augusztus 24-én, a „*Congregatio Americano-Cassinensis*” megalapításával egyidejűleg apátsággá emeltek. A státutumokon, amelyeket az SC. Prop. 1893. febr. 25-én próbaidőre és 1908. április 15-én végleg megerősített, még ma is világosan felismerhető a Bajor Kongregációtól való függés. A legújabb statisztika (1960) szerint a kongregáció tizenhat apátságból és egy konventuális perjelségből áll, és 1998 tagot számlál. A latrobe-i St. Vincent főapátságon kívül a kongregációhoz tartozik a collegeville-i, az atchisoni, a morristowni, a belmonti, a St. Bernard-i, a lisle-i, a shawnee-i, a St. Leo-i, a richardtoni, a perui, a muensteri (Kanada), az olympiai, a Canon City-i, a manchesteri és a clevelandi apátság, valamint a butleri perjelség.¹⁵

Svájcban a „Mediációs törvény” 1803. február 19-én történt kibocsátása után helyre lehetett állítani a kolostorokat, Napóleon bukása után a „tizenötök szövetségének” 12. cikkelye garantálta létüket. Egyes kantonok mégis elrendelték a területükön fekvő apátságok megszüntetését. Ezért St. Gallen (1805), Muri (1841), Fischingen (1848), Rheinau (1862) és Mariastein (1874) kolostorainak mégis be kellett zárniuk kapukat. Muri szerzetesei a Bozen melletti Griesben, a mariasteiniek 1901-ig Franciaországban, aztán Ausztriában leltek új otthonra, amíg onnan is el nem űzték őket, és vissza nem tértek Svájcba.¹⁶ 1960-ban a kongregáció hat apátságot ölelt fel, Einsiedelnt, Disentist, Muri-Griest, Engelberget, Beinwiel-Mariasteint és Marienberget (Dél-Tirol), összesen 572 szerzetessel.¹⁷

A tizenkilencedik század közepén néhány einsiedelni szerzetes elindult, hogy missziós házat létesítsen az Amerikai Egyesült Államokban. A St. Meinrad kolostort, amelyet 1854-ben alapítottak, 1870. szeptember 30-án apátsággá emelték; ugyanakkor létrehozták a *Svájci-amerikai Kongregációt*, amelynek konstitúcióit az SC. Prop. 1894-ben próbaidőre és 1901. február 9-én végleg megerősítette.¹⁸ Ma a szövetség tagjai a St. Meinrad kolostor, amelyet százéves fennállása alkalmából a Szentszék a „főapátság” címmel

---

¹⁴ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 192–194.

¹⁵ *Familiae Confoederatae 1960.*, 167. kk.

¹⁶ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 176. k.

¹⁷ *Familiae Confoederatae 1960.*, 68. kk.

¹⁸ A. Kleber, *History of St. Meinrad Archabbey 1854–1954* (St. Meinrad, 1954), 205–213; 370–372. Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 194. k.

tüntetett ki,¹⁹ valamint a Conception, a New Subiaco, a St. Benedict, a Mount Angel, az Aurora, a Benet Lake, a New Westminster (Kanada), a Marvin apátság és a Corpus Christi konventuális perjelség. Ebben a tíz kolostorban 961 szerzetes él.²⁰

A *Beuroni Kongregáció* a Maurus és Plazidus Wolter fivéreknek köszönheti létrejöttét. A testvérek Rómában, a falakon kívüli Szt. Pál apátságban tették le fogadalmukat, de néhány évvel később visszatértek Németországba, hogy hazájuk Bajorországon kívüli területein újjáélesszék a bencés szerzetességet. Katharina von Hohenzollern fejedelemasszony támogatásával meg tudták szerezni az egykori kanonoki apátságot, Beuront, amelyet 1863-ban benépesítettek.²¹ A kolostort már 1868. szeptember 11-én apátsággá és az új kongregáció fejévé emelték; Maurus Wolter lett az első apát.²² A konstitúciók megfogalmazásakor Maurus Woltert erősen befolyásolta a solesmes-i Guéranger apát, de hatottak rá a kihalt Bursfeldi Kongregáció hagyományai és a ciszterciek *Carta Caritativa* is.²³ A konstitúciók 1873 márciusában nyerték el az első és 1884. augusztus 22-én a Szentszék végleges megerősítését.²⁴ Szövetsége felépítésében Maurus Wolter az egyház metropolitai felépítését akarta utánozni, amelyben a beuroni főapátság mint fő- és anyamonostor bizonyos elsőbbséget élvez a többi önálló apátsággal szemben. 1936-ban azonban feladták ezt a főmonostori alkotmányt.²⁵ A kongregáció jelenleg kilenc apátságból áll: Beuron, Seckau, Maria Laach, Weingarten, Gerleve, Neresheim, Grüssau-Wimpfen, Neuburg és Tholey. 686 szerzetes tartozik hozzájuk.²⁶

A tizenkilencedik század *Ausztriában* is a kolostori élet megújulását hozta. Kongregáció létesítése azonban nagy nehézségekbe ütközött. Az a terv, hogy 1859-ben helyreállítsák a salzburgi kongregációt, zátonyra futott.

---

¹⁹ A. Kleber, i. m., 512. k.; lásd 175. o.

²⁰ *Familiae Confoederatae 1960.*, 343. kk.

²¹ Ph. Schmitz, *Geschichte*, IV. 173–175.

²² P. Weissenberger, *Das benediktinische Mönchtum im 19./20. Jahrhundert* (Beuron, 1953) 27.

²³ Vö. (P. Delatte), *Dom Guéranger, Abbé de Solesmes*, II. (Párizs, 1910) 284. k.; P. Weissenberger, i. m., 23. M. Wolter *Praecipua Ordinis monastici elementa* (Brügge, 1880) című művében tette közzé gondolatait és eszményeit. Latinból fordította és bev. S. Mayer, *Elementa, Die Grundlagen des benediktinischen Mönchtums* (Beuron, 1955). Vö. S. Mayer, IV. 53.

²⁴ P. Weissenberger, i. m., 30; 38.

²⁵ Lásd 223. k.

²⁶ *Familia Confoederatae 1960.*, 233. kk.

Csak 1889-ben jött létre két szövetség: a Mária Szeplőtelen Fogantatása Kongregáció tíz, a Szent József Kongregáció hét kolostort fogott össze.²⁷ 1930. december 8-án a Szentszék egyetlen kongregációban egyesítette az osztrák kolostorokat,²⁸ amelyek ma a salzburgi St. Peter főapátságából, a kremsmünsteri, a michaelbeuerni, a fiechti, a lambachi, a St. Lambrecht-i, az admonti, a melki, a St. Paul-i a göttweigi, a seitenstetteni, az altenburgi, a bécsi skót kolostorból és a mariazelli konventuális perjelségből áll. Ennek a tizennégy kolostornak összesen 528 tagja van.²⁹

Magyarországon II. Ferenc császár már 1802. március 12-én engedélyezte a bencés monostorok helyreállítását.³⁰ A kongregáció továbbra is erősen centralizálva a pannonthalmi főapátság uralma alatt maradt.³¹ Lényegében mind az 1811-ben kibocsátott és 1855-ben egy apostoli vizitáció alkalmából a magyar hercegprímás által újrafogalmazott statútumok,³² mind az 1921-ben, a CIC megjelenését követően lefektetett konstitúciók ragaszkodnak a kongregáció korábbi alkotmányához: a főapátot, a kongregáció káptalana által benyújtott három személyt tartalmazó javaslat alapján, a király nevezte ki. A többi kolostor előljáróit, az elárvult konvent meghallgatása után, a főapát bízta meg; ezen kívül szükség volt a király megerősítésére is.³³ A pannonthalmi főapátság mellett a kongregációnak Magyarországon négy fiókapátsága és hét gimnáziummal összekapcsolt háza volt, valamint hozzá tartozott az önálló komáromi kolostor Csehszlovákiában. Pannonthalma és a győri ház kivételével minden magyarországi és csehszlovákiai házat feloszlattak, Brazíliában (São Paulo) és az USA-ban (Woodside) konventuális perjelség létesült. A legutolsó statisztika szerint (1960) a kongregációhoz 254 szerzetes tartozik.³⁴

---

²⁷ **W. Mayr**, Kurze Geschichte des österreichischen Benediktinertums. In: **H. Tausch**, Benediktinisches Mönchtum in Österreich (Bécs, 1949), 67. k.; **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 178–180.

²⁸ Annales OSB 38 (1930) 10–12.

²⁹ **Familiae Confoederatae 1960.**, 377. kk.

³⁰ A Pannonthalmi Szent-Benedek-Rend története VI/I. (Budapest, 1916) 459–462.

³¹ Az 1801. dec. 11-i „Puncta” így szólt: „Mons Pannoniae, archiabbatia, sicut hactenus semper, ita deinceps quoque debet esse centrum Ordinis et principalis domus. Hic novitiatus, pro omnibus Ordinis domibus individua suscipiens et parans”: i. m., VI/I. 457.

³² I. m., VI/I. 489–504; 550–572.

³³ **E. Schermann**, Geschichte des Benediktinerordens in Ungarn: SM 38 (1917) 166–173; lásd 103–105. o.

³⁴ **Familiae Confoederatae 1960.**, 56. kk.

Az *Angol Kongregáció* a tizennyolcadik és tizenkilencedik században a kontinensen elveszített néhány kolostort, de saját országában jobban ki tudott bontakozni, mint korábban, mert a kormányzat toleránsabb lett a katolikusokkal szemben. Továbbra is azon konstitúciók szerint élt, amelyek alapját a „Plantata” kezdetű bullában VIII. Orbán pápa fektetette le 1633-ban, és az egykori Valladolidi Kongregáció mintájára erősen centralizált volt.³⁵ 1899. június 29-én XIII. Leó pápa a „Diu quidem” Const. Apost.-ban megszüntette ezt az alkotmányt, és nagyobb autonómiát adott az egyes kolostoroknak. Mindenekelőtt újra biztosította a konventeknek azt a jogot, hogy maguk válasszák meg apátjukat.³⁶ A noviciátusnak ugyan eleinte még minden kolostor számára közösen a belmonti apátságban kellett maradnia, de 1908-ban azt a jogot is visszaadták az apátságoknak, hogy – amennyiben megvannak hozzá a feltételek – saját házukban képezzék ki az utánpótlást³⁷. Ma a kongregáció hét apátságból áll, ezek: Downside, Ampelforth, Woolhampton, Fort Augustus, Belmont, Ealing és Buckfast, és ezen kívül három konventuális perjelségből Washingtonban (USA), Portsmouthban (USA) és Worthban. 606 tagot számlál.³⁸

A *Cassinói Kongregáció* Napóleon bukása után 1821-ben újra tarthatott általános káptalant, de aztán a tizenkilencedik század második felében újabb veszteségek érték. Eleinte ez a kongregáció is ragaszkodott a Trient utáni alkotmányhoz és a tartományokra való tagolódáshoz, de 1915-ben átfogó alkotmánymódosítást hajtott végre, amelynek eredményeként a tartományok megszűntek, és a kongregáció-szövetségben belül a kolostorok újra teljes autonómiát kaptak.³⁹ A Cassinói Kongregációhoz tartozó kolostorok ma a rend ősmonostora, Montecassino, továbbá a falakon kívüli Szt. Pál Rómában, a cavai, a S. Martino delle Scale-i, a cesenai, a perugiai, a pontidai, az assisi, a farfai és a modenai apátság. Ebben a tíz apátságban 204 szerzetes él.⁴⁰

A *Subiacói Kongregáció* a Cassinói Kongregációból vált ki a tizenkilencedik században. A tizenkilencedik század közepén Pier Francesco Casaretto vezetésével olyan reformmozgalom indult ki a subiacói apát-

---

³⁵ Lásd 94–96. o.

³⁶ Bullarium Monachorum nigrorum S. Benedicti Congregationis Angliae (Fort Augustus, 1912), 120–130.

³⁷ Bullarium, 136. k.

³⁸ **Familiae Confoederatae 1960.**, 31. kk.

³⁹ **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 180–182.

⁴⁰ **Familiae Confoederatae 1960.**, 17. kk.

ságból, amely hamarosan Itáliában és külföldön is több kolostort megragadott. 1851-től először a Cassinói Kongregáción belül alkottak önálló tartományt. De a tartományi káptalan már 1867-ben úgy határozott, hogy kiválnak a Cassinói Kongregációból, és önálló szövetségként próbálják elismertetni magukat. A Szentszék még ugyanabban az évben próbaképpen, és 1872. márc. 9-én végleg megerősítette a „Congregatio Casinensis a primaeva observantia” konstitúcióit, amelyek a padovai S. Giustina Kongregáció eredeti alkotmányához nyúlnak vissza. A kolostorokban ellenállásba ütközött, és erős nyugtalanságot keltett a szövetség szigorú centralizációja. Ezért az alkotmányt egy szakvélemény alapján, amelyet egy bíborosi bizottság dolgozott ki, 1880-ban megváltoztatták.⁴¹ Mindenekelőtt megadták a jogot a konventeknek, hogy életre szólóan választhassák meg apátjukat. Ugyancsak fontos, hogy a szerzetesek azóta stabilitás-fogadalmuk révén egy meghatározott kolostorhoz kötődnek.⁴² A több tartományra tagolódást azonban megtartották. Ezek élén a tartományi káptalan által választott vizitátor állt, aki teljes jurisdikcióval rendelkezett kerülete kolostorai felett.⁴³ A kongregációt az általános káptalanon kívül a generális apát vezette, akinek ugyancsak messzemenő jogosítványai voltak a szövetség egésze vonatkozásában. Eredetileg a generális apát egyúttal a subiacói Santa Scolastica kolostor apátja és Sacro Speco elöljárója is volt; 1909-ben a „Proto-coenobium” megkapta a jogot, hogy a többi kolostorhoz hasonlóan maga választhassa meg apátját. Az általános káptalan által megbízott generális

---

⁴¹ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, III. 28–32.; **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch. Róma, 1961) 123–139.

⁴² **J. Tamburrino** (i. m., 136) szerint eredetileg Casaretto generális apátjának joga volt, hogy „monasterium, pro quo monachi vota solemniter emittere debuerant, ipsis assignare; Superiores monasteriorum Provinciae, etiam extra canonicam visitationem, constituere et mutare”. Most ezt a hatalmat megnyirbálták: **Subl. 1880.**, P. I. V. c. 4. n.: „Abbatibus et Prioribus Monasteriorum eligantur per secreta suffragia a Capitulis conventualibus Monasteriorum, praesidente ipsis Capitulis, at suffragium non ferente, Visitatore Provinciae”; P. II. III. c. 10. n.: „Solemnis professio fiat a Monachis Congregationis Nostrae pro singulari Monasterio, quod ipsi profitentes elegerint.”

⁴³ **Subl. 1880.**, P. I. III. c. 2. n.: „Reverendissimis Visitoribus iurisdictionem concedimus iuxta Constitutiones exercendam in Monasteria, Domos et personas suarum respective Provinciarum, qua non solum actu S. Visitationis, sed etiam extra illam et continuatim uti valeant.”

apát tanácsadóival először még Subiacóban székeltek, de később Rómába települt át.⁴⁴

A „Congregatio Sublacensis”, ahogy ma nevezik,⁴⁵ jelenleg négy provinciából és két pro-provinciából áll, és összesen 29 kolostort ölel fel; öt további ház közvetlenül a generális apátnak van alárendelve. 1846 tagja van. Az olaszországi provinciához nyolc apátság tartozik: Subiaco, Montevergine, Genova, Finalpia, Parma, Praglia, Padova és Noci; a belgához négy apátság: Afflighem, Dendermonde, Steenbrugge és Pietersburg (Dél-Afrika); a franciához nyolc kolostor: La-Pierre-qui-Vire, Belloc, Landevenec, En-Calcat, Tournay, Fleury, Lazcano (Spanyolország) és Thien An (Vietnám), a spanyolhoz pedig öt kolostor: Montserrat, Samos, El Paular, Viña del Mar és Mendellin. Az angol pro-provincia a Ramsgate és Prinknash, a német a sieburgi és a kornelimünsteri apátságból áll. A New Norcia (Ausztrália), a Niño Dios (Argentína), a Manila (Fülöp-szigetek), a Toumliline (Marokkó) és a Siambon (Argentína) kolostor közvetlenül a generális apátnak van alárendelve.⁴⁶

P. Andreas Amrhein, beuroni szerzetes 1884-ben nekifogott egy bencés missziós társaság megalapításának, ebből jött létre a külmisszióra szerveződött *Szt. Ottilien-i Kongregáció*.⁴⁷ Az új szövetség konstitúcióiban mindegyiknek a főmonostor-alkotmányt vette át a Beuroni Kongregációtól: a Szt. Ottilien főapátja jogszerűen a kongregáció prézes apátja.⁴⁸ Szt. Ottilien főapátságán kívül a szövetséghez tartozik Németországban a münsterschwarzachi, a schweiklbergi és a meschedei apátság, a privilegizált tokwoni (Észak-Korea), peramihói és ndandai (Tanganyika) apátság, a Yenki (Mandzsúria) és a Newton (USA) apátság, valamint két konventuális perjel-

---

⁴⁴ **Subl. 1880.**, P. I. I. c. 2. n.: „Residentiam habeat Sublaci in Proto-Coenobio ad S. Scholasticae, eiusque titulum ac regimen teneat una cum regimine Asceterii S. Specus. Potestate et iurisdictione polleat in universa Congregationis Monasteria, Domos et personas secundum Constitutiones, atque signa omnia praeminentiae et iurisdictionis ubique et semper faciat”: *Annales OSB* 17 (1909) 9. k.; **Subl. 1959.**, C. 71.

⁴⁵ **Subl. 1959.**, C. 3: „Congregatio nostra in posterum vocabitur *Congregatio Sublacensis O.S.B.*”

⁴⁶ **Familiae Confoederatae 1960.**, 259. kk.

⁴⁷ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 175. k.

⁴⁸ **Ott. 1950.**, n. 290: „Ut singula monasteria Congregationis nostrae coniuncta atque connexa maneant, Archiabbas Ottiliensis per se est caput totius Congregationis, ita tamen, ut autonomia singulorum monasteriorum et Superiorum Ecclesiasticorum in Missione integra maneat.”

ség: Caracas (Venezuela) és Freiburg (Svájc). Az egyszerű Inkamana perjelség azoknak a szerzeteseknek a kolostori központja, akik az eshowei missziós egyházmegyében (Dél-Afrika) munkálkodnak. A kongregációnak 1250 tagja van.⁴⁹

Portugál szerzetesek a tizenhatodik század végén több kolostort alapítottak Braziliában, amelyek 1596 óta külön tartományt alkottak a Portugál Kongregáción belül.⁵⁰ Amikor Brazília 1822-ben függetlenné vált, célszerűnek látszott, ha megszüntetik a braziliai kolostoroknak e kongregációhoz való kötődését. Ezért XII. Leó pápa 1827. június 7-én felállította a *Brazil Kongregációt*, amely eleinte megtartotta a Portugál Kongregáció konstitúcióit. A braziliai kormányzat kolostorelles politikája azonban a következő évtizedekben súlyos válságba sodorta az új szövetséget. Amikor a forradalom következtében 1889-ben újra ütött a szabadság órája, a hét apátságban már csak tizenkilenc öreg szerzetes élt! Ezért a Szentszéktől európai bencések segítségét kérték, amit 1894-től a Beuroni Kongregáció biztosított. Ennek a segítségnek köszönhetően Braziliában újra feléledhetett a bencés szerzetesség. A restauráció alkalmából a kongregáció új konstitúciókat is kapott, amelyek a kolostori autonómia tekintetében szorosan a beuroni státúumokhoz igazodtak.⁵¹ Jelenleg Bahiában, Rio de Janeiróban, Olindában és São Paulóban működnek apátságok, továbbá egy konventuális perjelség Santosban. Ehhez az öt önálló monostorhoz 214 szerzetes tartozik.⁵²

A belgiumi maredsous-i és löweni kolostor, amelyek eleinte a Beuroni Kongregációhoz tartoztak, az első világháború után kiváltak ebből, és XV. Benedek pápa 1920. február 20-án a zevenkerkeni St. André apátsággal együtt, amely addig a Brazil Kongregációhoz tartozott, a *Belga Kongregációvá* egyesítette őket.⁵³ Ma e három kolostoron kívül a trinidadai, a singevergai (Portugália) és a glenstali (Írország) apátság, valamint a tynieci (Lengyelország) konventuális perjelség tartozik a szövetséghez. A valyermói (korábban Kína, most száműzetésben az USA-ban), kanseniai (Kongó) és az asirvanami (India) perjelség a St. André apátságnak van alárendelve. Azon kívül az apátságra van bízva az elizabethville-i (Kongó) missziós egyházme-

---

⁴⁹ **Familiae Confoederatae 1960.**, 403. kk.

⁵⁰ **J. de Luna**, *Os monges beneditinos no Brasil* (Rio de Janeiro, 1947), 19; lásd 94.

⁵¹ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 197. k.; **J. de Luna**, i. m., 39–60.

⁵² **Familiae Confoederatae 1960.**, 113. kk.

⁵³ AAS 12 (1920), 102–104.

gye, míg a singevergai apátság egy angolai missziós területet gondoz. A kongregáció 760 tagot számlál.⁵⁴

A *Szláv Kongregáció* 1945-ben jött létre a csehszlovákiai Břevnov, Emaus, Braunau/Broumov és Raigern/Rajhrad apátságából, valamint a jugoszláviai opatijai perjelségből. A csehszlovákiai kolostorok jelenleg elnyomás alatt vannak, Braunau német szerzetesei Rohrbán (regensburgi egyházmegye) találtak új otthonra. Az Emaus apátsággal függő viszonyban álló lengyel lubini perjelség jelenleg „ad nutum Sanctae Sedis” a Belga Kongregációra van bízva. A kongregációnak már csak körülbelül száz szerzetese él.⁵⁵

Az *olivetánusok* szövetsége 1960. augusztus 27-én csatlakozott a Bencés Konföderációhoz.⁵⁶ A tizenkilencedik század végétől ez a rend szakított eredetileg erősen centralizált alkotmányával,⁵⁷ és különösen a konventeknek újra megadta a jogot, hogy szabadon válasszák meg apátjukat; ugyanakkor bevezették az apátok életre szóló hivatali idejét.⁵⁸ Néhány alkotmányjogi különbség azonban még fennmaradt a konföderációba tömörült más szerzetesi kongregációkkal szemben.⁵⁹ A 22 apátsággal, perjelséggel és függő helyzetben lévő házzal rendelkező szövetség – ezek közül tizenhárom Olaszországban, kettő-kettő Franciaországban és Braziliában, egy-egy Belgiumban, Angliában, Libanonban, Mexikóban és az USA-ban található – jelenleg összesen 355 tagot számlál.⁶⁰

Végül van néhány *közvetlenül a Bencés Konföderációhoz csatolt kolostor*, amelyek a fent említettek közül egyik kongregációhoz sem tartoznak. Minden esetben különleges okok kaptak döntő szerepet, amelyek miatt a kongregációhoz való csatolás nem látszott célszerűnek.⁶¹ Jelenleg a római St. Hieronymus, a trieri St. Matthias, a jeruzsálemi Dormitio B.M.V. és a Le Bouveret-i (Svájc) St. Benedict apátság, valamint a chevetogne-i (Belgium), az elmirai (USA) és a cuernavacai (Mexikó) perjelség foglal el ilyen különleges helyzetet.⁶²

---

⁵⁴ **Familiae Confoederatae 1960.**, 1960. 449. kk.

⁵⁵ **Ph. Schmitz**, *Geschichte*, IV. 190.; **Familiae Confoederatae 1960.**, 483. kk.

⁵⁶ **SC. Rel.**, Prot. Nr. 17634/60.

⁵⁷ Lásd 69. k.

⁵⁸ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, I. 263.

⁵⁹ Lásd 185. k.

⁶⁰ **Familiae Confoederatae 1960.**, 491. kk.

⁶¹ *Vö. Lex propria* 14. n.; lásd 152. o.

⁶² **Familiae Confoederatae 1960.**, 505. kk.

A bencés szerzetesség szempontjából kiemelkedő jelentőségűvé vált a konföderáció létrehozása, amelyben XIII. Leó pápa 1893. július 12-én az akkor fennálló bencés szerzetesi kongregációkat egyesítette.⁶³ A konföderáció ma tizenhat kongregációt és hét különálló monostort ölel fel. Az 1952. március 21-én kiadott „Pacis vinculum” bullával XII. Pius pápa részletesebben rendezte a konföderáció jogviszonyait, és pontosabban körülírta a primás apát, az apátkongresszus és a prézes színódus pozícióját.⁶⁴

A további fejtegetésekben a szerzetesi alkotmány struktúráját, az önálló monostortól a szerzetesi kongregáción át a konföderációig ívelő föderatív felépítését fogjuk bemutatni. A második fejezet a bencés monostorszövetségek szerveinek összehasonlító jogtudományi bemutatását adja, miközben az egyes rendelkezésekben megfigyelhető sokféleség, nem ritkán bizonyos bizonytalanság és kísérletekre való hajlam is napvilágra kerül. Végül a harmadik fejezetben közelebbről ki fogjuk fejteni, milyen feladatokat jelöl ki szerzetesi kongregációknak a CIC és a konstitúciók. Ennek során fel fogjuk ismerni, hogy a bencés alkotmányjogot lényegében a szubszidiaritás és a szolidaritás kettős rendezőelve formálja.

---

⁶³ **P. Gasparri**, *Codicis iuris canonici fontes*, III. (Róma, 1933) 619. n. 402–404. p. **S. Mayer**, *Die benediktinische Konföderation; Quellen* (Beuron, 1957), 16–29. A konföderáció létrehozását megelőző hosszú és változatos tárgyalásokat részletesen bemutatja **R. Molitor**, *Aus der Rechtsgeschichte benediktinischer Verbände*, III (Münster, 1933).

⁶⁴ **S. Mayer**, *Die benediktinische Konföderation; Quellen* (Beuron, 1957) 60–69; 74–159.

1. fejezet: A bencés alkotmány felépítése

8.§ Az önálló monostor

A bencés szövetségi alkotmány fundamentuma és lényegi része az autonóm kolostor. Vele szemben eltölpül a kongregáció és a konföderáció jogi és tényleges jelentősége. A bencés kongregációk prézes apátjai egy 1907-ben tartott szinóduson a leghatározottabban leszögezték: „Declaramus Ordinem nostrum ita esse constitutum, ut autonomia familiae monasticae in singulis Abbatibus iuxta S. P. Benedicti Regulam tamquam Ordinis fundamentum inconcussa remaneat.”¹

Miben áll mármost egy bencés apátság autonómiája? Nem lehet kétséges, hogy minden törvényesen létrehozott rendház, a központosított szövetségekben is, bizonyos önállóságot élvez: jogok és köteleességek önálló hordozója (vö. 531. kán.), és olyan előljáró vezet, aki egy, az általános és különös jog által rögzített feladatkört saját felelősségére gyakorol.² Ezzel azonban egy ilyen szerzetesház még messze nem *sui iuris*. Önállónak csak az a kolostor nevezhető, amely a kolostor belső életének minden rendes ügyét intézni tudja, és ebből következően életképes.³

Hogy világosan lássuk, mit jelent ez az önállóság, a CIC alapján be kell mutatnunk egy *monasterium sui iuris* lényegi jellemzőit. Közben nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a latin egyház törvénykönyve nem tartalmazza az önálló monostor törvényi definícióját. Kijelentései csak a kolostori autonómia néhány konkrét kihatását rögzítik. De éppen ezek az egyes előnyök, amelyek szükségszerűen az önálló monostor önállóságából követ-

---

¹ Protocollum seu relatio de sessionibus a Reverendissimis et Illustrissimis Praesidibus Congregationum OSB in aedibus S. Anselmi de Urbe mense Maio 1907... ad synodum convocatis habitis (Róma, 1907) 24. Vö. **R. Molitor**, Religiosi iuris capita selecta (Regensburg, 1909) 441. n. 482. p.

² Vö. **A. Scheuermann**, Die Rechtspersönlichkeit religiöser Orden und Genossenschaften nach kanonischem und nach deutschem Recht: Deutsche Landesreferate zum 3. Internationalen Kongreß für Rechtsvergleichung in London 1950. 121.

³ **A. Vermeersch**, De monasteriis vel domibus sui iuris et Superioribus maioribus: Periodica de re canonica et morali 10 (1922) (8) azt mondja: „Monasterium sui iuris est ens morale non tantum unum sed etiam, secundum se, totum et per se sibi sufficiens.” Vö. még **R. Molitor**, Capita, n. 327. p. 392. k.

keznek, adnak világos képet egy bencés apátság autonómiájának terjedelméről.

I. Az önálló monostor előljárójának hatalma

Az autonóm kolostor első lényegi ismertetőjegye az, hogy olyan előjáró vezet, aki a 488. kán. 8. pontja szerint házelöljárói minőségében a *superiores maiores*hez számít. Tehát azokkal a fontosabb feladatokkal és jogosítványokkal is fel van ruházva, amelyeket a jog, különös jelentőségük miatt, nem ad meg minden ház-elöljárónak, hanem a nagyobb rendi előjáróknak tart fenn. Az önálló monostor apátja ezáltal elvileg egyenlő jogállásúnak tekintendő egy centralizált szövetség provinciálisával, és az autonóm kolostor lényegében átveszi a tartomány funkcióját. Sőt, egyes esetekben nemcsak a rendtartomány helyére lép, hanem a kolostori össz-szövetség területére is áttérjed, mert a 647. kán. 1. §, a 896. kán. és az 1395. kán. 3. § ugyanazokat a jogosítványokat adja meg egy önálló monostor apátjának, amelyeket egy centralizált szövetség generálisának; hasonló egy sorba helyezés történik a 632. kánonban. Az önálló monostor tehát az autonómia olyan mértéke révén tűnik ki más rendházak közül, hogy a kolostor apátja azokat a fontosabb cselekményeket is végrehajthatja, amelyeket a jog a nagyobb, sőt, részben a legnagyobb rendi előjáróknak tart fenn.

A 488. kánon helyes megértéséhez figyelembe kell venni, hogy minden ott rögzített törvényi meghatározás a bevezető felső tétel alá tartozik: „In canonibus qui sequuntur, veniunt nomine...” Ezért szabálynak tekinthető, hogy amikor a CIC *superiores maiores*ről beszél,⁴ ezen mindig a 8. pontban megnevezett valamennyi rendi előjárót érti. De bár itt semmilyen kikötés nincs a saját jog javára, az egyházjogászok mégis azt tanítják, hogy a konstitúciók e jogosítványok és feladatok némelyikét kivonhatják az alacsonyabb fokú nagyobb előjárók hatásköréből, és a generálisnak tarthatják fenn. Ez a lehetőség nemcsak ott adott, ahol a törvényhozó kifejezetten a saját jognak engedi át a kompetenciák közelebbi szabályozását (vö. 511. kán., 543. kán.), hanem más helyeken is.⁵

---

⁴ E jogok és kötelességek egy részét jegyzékbe foglalta **A. Larraona**, *Commentarium Codicis: CpR 3* (1922). Vö. a CIC *analytico-alphabeticus Indexe*, a „*Superiores maiores*” címszó alatt.

⁵ **A. Larraona**, *Comm. Cod: CpR 3* (1922) 135. 203. jegyz.; *CpR 7* (1926) 240.

Ez azonban semmi körülmények között nem eredményezheti azt, hogy csaknem minden hatalmat a generálisra ruháznak, és a többi nagyobb előjáró *superiores maioresi* rangjából alig marad több a névnél. Ha ez a követelmény minden kolostori szövetségre érvényes, akkor a szerzetesi alkotmány esetében különösen nagy hangsúlyt kell kapnia. Az önmagában életképes szerzetesi kolostor belső lényegéből fakadó kíváncsóság, hogy autonómiáját ne veszélyeztesse és csorbítsa apátja hatalmának a szövetség előjárója javára történő csökkentése. Ezért határozottan el kell utasítani azt, amit **Larraona** mond: „Non solum extra Congregationes monasticas... sed etiam in ipsis Congregationibus monasticis, nihil prohibet quominus, iure particulari, plura imo etiam omnia, tribuantur Abbati generali, quae ex iure communi Superiori maiori et supremo competunt. Tantum ea excipienda sunt, quae expresse in Codice Abbati locali conceduntur, et taxative relate ad Abbatem, non relate ad Priorem conventualem.”⁶ Ahol ez megvalósul, ott már alá van ásva az apátnak mint nagyobb előjárónak a pozíciója, és ezzel a kolostor autonómiája! Mert a CIC-nek az *Abbas monasterii sui iuris*ra vonatkozó kijelentései mégis csak túl szórványosak, és egyáltalán nem szándékoznak a jogait még csak megközelítőleg sem kimerítően felsorolni. A rendelkezések túlságosan mellékesek, hogysem választ várhatnánk tőlük arra a kérdésre, milyen lényeges jogosítványai vannak egy önálló monostor előjárójának, és ezzel együtt arra, mi a minimális tartalma a kolostori autonómiának: az apát, tanácsa közreműködésével, elbocsáthat ideiglenes fogadalmat tett fogadalmasokat (647. kán. 1. §), magának tarthatja fenn bűnök feloldozását (896. kán.), és könyveket tilthat be szerzeteseinek (1395. kán. 3. §); ha a saját jog nem ír elő mást, első fokon bírása alárendeltjeinek (1579. kán. 1. §). Holott ki kell emelni, hogy az első három esetben csak azért említik meg külön az apátot, mert ott egy sorba állítják a centralizált szövetségek generálisaival.

Az sem járja, ha olyan jogosítványoknak, amelyek **Larraona** szerint csak a benedikált apátokat illetik meg, a *monasterium sui iuris* lényege szempontjából ilyen alapvető jelentőséget kívánnak tulajdonítani. Az SC. Rel. ugyanis 1922. december 12-én kijelentette, hogy a Bencés Konföderációban a konventuális perjelek, azaz a kisebb, önálló monostorok apátbenedikálásban nem részesült előjárói is a CIC értelmében vett nagyobb előjárókhöz számítanak.⁷ Ezért mindaz, amit az egyházi törvénykönyv vagy a

---

⁶ **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR 3 (1922) 134. 202. jegyz.

⁷ *Annales OSB* 28/34 (1920/26) 101. Vö. **B. Hegglin**, *Der benediktinische Abt* (St. Ottilien, 1961) 118–120.

saját jog az apátról mond, a konventuális perjelekre is érvényes, amennyiben kivételként nem veszik ki őket, vagy a benedikálás nem jelent előfeltételt (mint például a 625. kánonban és a 964. kán. 1. pontjában).⁸

A keleti egyházjog **A. Larraona**-féle⁹ meghatározása – „*Monasterium dicitur sui iuris, cuius Superiori iura et obligationes Superioris maioris, ad normam canonum et statutorum, competunt*”¹⁰ – csak azzal a feltétellel bizonyul helyesnek, ha a saját jog lényegében minden olyan jogosítványt és feladatot meghagy a kolostori előjárónak, amely az általános jog szerint a nagyobb előjárókat megilleti. Mivel azonban ezeket a feltételeket nem ismerik el általánosan, az önálló monostor egy másik lényegi jegyét különösen ki kell emelnünk.

II. A szerzeteseknek az önálló monostorba való beillesztése

1. A bencés stabilitás

Az önálló monostor második fontos ismertetőjegye, hogy a szerzeteseket fogadalmuk alapján veszik fel. A CIC ugyan ezt nem mondja ki kifejezetten, de a 632. kán. szükségszerű feltételként kezeli. Ott ez áll: „*Religiosus nequit ad aliam religionem, etiam strictiorem, vel e monasterio sui iuris ad aliud*

---

⁸ **Beur. 1959.**, 4. n.: „*Quae in sancta Regula aut in Constitutionibus aut in iure communi de Abbate regiminis definiuntur, valent etiam de Priore conventuali, exceptis privilegiis pontificalibus, et nisi aliud expresse caveatur.*” Hasonlóképpen **Cas. 1958.**, 10. n.; **Bav. 1922.**, 3. n.; **Bras. 1937.**, 115. n.; **Am. Cas. 1947.**, 3. n.; **Subl. 1959.**, D. 2.; **Helv. Am. 1950.**, 151. n.; **Ott. 1950.**, 247. n.; **Belg. 1935.**, 161. n. B; **Slav. 1947.**, 2. n. Ezzel szemben az úgynevezett egyszerű perjelek nem nagyobb előjárók, csupán egy függő helyzetben lévő ház *potestas delegatával* felruházott előjárói: **S. Mayer**, *Benediktinisches Ordensrecht in der Beuroner Kongregation*, II. (Beuron, 1932) 31.

⁹ **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR 3 (1922) 134.*: „*Domus ergo sui iuris illa dicitur, quae in suo interno regimine autonoma est; non quidem ita autonoma, ut ex se religionem constituat independentem, ac proinde omnem excludat unionem cum aliis et communi Superiori supremo subordinationem, sed eo saltem gradu, ut proprius ipsius Superior, maior, ad normas iuris, dicendus sit (488. c. 8. n.).*”

¹⁰ **IOsignif.**, 313. c. 2. § 2 n. b. *Vö. Const. Ap. Sponsa Christi*, *Stat. gen. art. VI. 1. §*; **SC. Rel.**, *Instr. Inter preclara n. XXIII, 5; AAS 43 (1951) 17. k.; 42. k.*

transire sine auctoritate Apostolicae Sedis.” Hogy ennek a rendelkezésnek a horderejét megértethessük, fontolóra kell venni a következőket:

A kolostori fogadalomnak mindig hármas kihatása van.¹¹ Először tartalmazza az élet megszentelését, amelyben a szerzetes az evangéliumi tanácsok melletti tartós elkötelezettség révén életét teljesen Istennek ajánlja. Továbbá azáltal, hogy az egyház hivatalosan elismeri és elfogadja fogadalmát (488. kán. 1. p. és az 1308. kánon 1. §), ez felvételét eredményezi a rend állományába (vö. 107. kán.). Végül a fogadalom jogi kihatása egy kétoldalú szerződés egyfelől a szerzetes, másfelől a kolostori közösség között. A novícius, akit jog szerinti előjárója fogadalomtételre bocsát, és akinek a fogadalmát kiveszi (572. kán. 1. §, 2. p., 6. p.), egy bizonyos kolostori közösség tagja lesz, és abba felveszik. Ezzel vállalja a kolostori életre való kötelezettséget ebben a kötelékben, és jogot nyer arra, hogy ez a rendi közösség gondoskodjék lelki és e világi javáról.

Mármost a kolostori közösség oldaláról a mindenkori saját jog szerint szerződő félként a szövetség egésze, a tartomány vagy az egyes ház jön tekintetbe. A 632. kán. feltételezi, hogy a szerzetesi alkotmány esetében csak az önálló monostor léphet fel szerződő félként; ez lesz a szerzetes lelki családi köteléke.¹² A szerzetes csak azáltal tartozik ahhoz a szerzetesi kongregációhoz, amelyhez ez a kolostor csatlakozott, hogy fogadalmá alapján felveszik egy meghatározott kolostori családba.

A szerzetes jogi kötődése fogadalmas kolostorához olyan erős, hogy akarata ellenére nem lehet tartósan áthelyezni egy másik apátságba, és egy saját kérésére történő átlépés egy másik kolostorba csak az úgynevezett stabilitás-átvitel formai aktusa révén lehetséges.¹³ A teljes jogú átlépés, ami a 632. kánon szerint csak a Szentszék jóváhagyásával történhet, a fogadalom két elsőként említett kihatását, az élet Istennek szentelését és a kolostori állományba való beillesztést, nem érinti. Változás csak a fogadalmi szerződés tekintetében lép fel, amennyiben most a rend részéről egy másik kolostor veszi át a szerződésből eredő jogokat és kötelezéseket. Ennek feltétele, hogy ne csak az átlépő szerzetes, hanem a két érintett kolostor is kész legyen erre, és közreműködjön benne.¹⁴ Itt megmutatkozik, hogy egy szerzetes átlépése rendje egyik kolostorából egy másikba, közeli rokonságot

---

¹¹ S. Mayer, III. 135–139.; H. Hanstein, *Ordensrecht* (Paderborn, 1958) 146. k.

¹² Bras. 1937., 146. n.: „Monachus vi professionis suae Capitulo monasterii incardnatur.”

¹³ Lásd 249–260. o.

¹⁴ Vö. *Lex propria*, 96a. a; *IOrel.*, 182. c; lásd 256–260. o.

mutat egy világi pap egy másik egyházmegyébe való inkardinációjával (vö. 112. kán. kk.), vagy még inkább azzal, ha egy klerikus a relatív ordináció idejére címtemplomából egy másikba vált át.¹⁵

2. A stabilitás következményei

A szerzeteseknek egyetlen apátság közösségébe való beillesztése először azt feltételezi, hogy az apátnak több olyan jogkört és feladatot jelöljenek ki, amelyek *actus maiiores*ként a nagyobb előljáróknak vannak fenntartva. Mivel ugyanis a fogadalmas kolostor lesz a szerzetesek otthon-köteléke, a szerzetesi jogban csak az önálló monostorok előljárói jönnek tekintetbe mint „superiores maiores... secundum peculiare religionis constitutiones”, akiket az 543. kán. szerint megillet az a jog, hogy valakit noviciátusra és fogadalomtételre bocsássonak. A fogadalmat is ők veszik át (572. kán. 1. § 6. p.), adott esetben elbocsátanak egy noviciust (571. kán. 1. §), vagy meghosszabbítják a próbaidőt (571. kán. 2. §, 574. kán. 2. §). Ez az oka annak is, hogy a törvényhozó még egy ideiglenes fogadalmat tett szerzetes elbocsátását is az *Abbas monasterii sui iuris* hatáskörében hagyta (647. kán. 1. §), holott ezzel a centralizált rendekben csak a generális rendelkezhet. Így a szerzetesek közvetlen odatartozása fogadalmas kolostorukhoz feltételezi kolostori előljárójuk magasabb jogállását, amennyiben belső szükségszerűséggel legalább néhányat meg kell adni neki azok közül a jelentős jogkörök közül, amelyeket a jog a nagyobb vagy akár a legnagyobb rendfőnököknek tart fenn.

Továbbá a szerzeteseknek az egyes kolostorba való felvétele, és ezzel a minden apátságot saját utánpótlásáért terhelő felelősség megköveteli, hogy az önálló monostor saját házában nevelhesse noviciusait. A noviciustól csak akkor lehet elvárni az élethossziglani kötődést egy önmagában zárt közösséghez, amelynek arculatát gyakran évszázados hagyomány határozza meg, ha elég alkalma volt rá, hogy belenőjön a kolostori családba, és a kolostori káptalanok is igényt tartanak arra, hogy mielőtt helybenhagyják egy új tag felvételét közösségükbe, lehetőleg alaposan megismerjék annak jellembeli

---

¹⁵ A bencés alkotmányjog mindig szorosan igazodott az egyházi területi alkotmány mintájához. Vö. **Ph. Schmitz**, *Geschichte des Benediktinerordens*, I. (Einsiedeln–Zürich, 1947) 26. k. 4. jegyz.; **B. Heggin**, *Der benediktinische Abt* (St. Ottilien, 1961) 27–30.

tulajdonságait. A törvényhozó nem zárkózott el ezek elől az érvek elől. Mert törvényi megalapításával egyidejűleg a saját noviciátusra való jogot is megadja az önálló monostornak, anélkül hogy ehhez szükséges lenne a Szentszéknek az 554. kán. 1. §-ban a pápai jogú szövetségekre vonatkozóan előírt felhatalmazása.¹⁶ A keleti egyházi törvénykönyv ezért azt mondja: „Unumquodque monasterium sui iuris iure potitur habendi proprium novitiatum”¹⁷. A latin CIC-ből ugyan hiányzik egy ennek megfelelő norma, de a szerzetesi kongregációk konstitúcióiban elismerik ezt az előjogot,¹⁸ és határozottan a kolostorok autonómiájában alapozzák meg.¹⁹

Végül a szerzeteseknek az egyes kolostorba való közvetlen beillesztéséből következik a prézes apátnak az egész kongregáció tagjai feletti korlátozott hatalma. A bencés fogadalmi formulában csak az apát nevét nevezik meg, nem a prézes apátét.²⁰ A Regula és a konstitúciók szerint csak az apátnak van általános jurisdikciója kolostora szerzeteseivel kapcsolatban, miközben a fogadalomban vállalt engedelmisségi köteletség csak meghatározott, az általános vagy a saját jog által rögzített esetekben terjed ki a szerzetesi kongregáció prézes apátjára is. A bencés szerzetes csak a saját apátjának van a 964. kán. 1. p. értelmében „subditus vi professionis”, a prézes apátnak azonban nem. Következésképpen az utóbbi csak saját, egyúttal apátként is igazgatott kolostora fogadalmasainak adományozhat érvényesen tonzúrát és alsó fokú fölszenteléseket, a kongregáció más kolostora tagjainak nem.²¹ Azt a privilégiumot, amellyel X. Pius pápa 1908. május 30-án a konföderációhoz tartozó bencés kongregációk prézes apátjait felhatalmazta, hogy kongregációja minden tagjának tonzúrát és alacsonyabb fokú fölszenteléseket adományozhasson, amennyiben a jelölt saját apátja ehhez

---

¹⁶ **R. Molitor**, *Capita* 330. n. k. 394. p. k.; **S. Mayer**, II. 23.

¹⁷ **IOrel.**, 86. c. 1. §.

¹⁸ **Pl. Beur.** 1959., 94. n.; „Quodlibet monasterium sui iuris canonice erectum eo ipso suum habet novitiatum.” **Vö. Bav.** 1922., 97. n.; **Bras.** 1937., 75. n.; **Helv. Am.** 1950., 92. n.; **Ott.** 1950., 163. n. Közelebbit lásd 245. o.

¹⁹ **Subl.** 1959., D. 133: „Monasteria nostra, utpote sui iuris, ad praeparandos et efformandos monachos proprios novitiatum et clericatum habere possunt.”

²⁰ **Vö. Ott.** 1950., 180. n.; **Beur.** 1959., 111. n. stb.

²¹ **M. Gómez**, *De Abbatum potestate tonsuram minoresque ordines conferendi*: **CpR** 10 (1929) 45–52. **Vö. Bav.** 1922., 109. n.; **Austr.** 1948., D. 126.; **Helv. Am.** 1950., 100. n.; **Angl.** 1930., 153. n.; **Subl.** 1959., D. 170. Lásd 172–176. o.

elbocsátó levelet állított ki, az SC.Rel. a CIC 1920. február 28-án történt hatálybalépése után a 964. kán. 1. pontjára hivatkozva visszavonta.²²

Itt világossá válik, hogy a törvényhozó nem önkényesen húzta meg azt a határt, amelyet az 501. kán. 3. § szab a prézes apát hatalmának, hanem ezt az önálló monostor természete követeli meg, és végső soron a bencés fogadalom kihatásában alapozódik meg.²³ Később még lesz alkalmunk kiemelni, hogy éppen ezért a saját jog – ha a kolostorok autonómiáját nem akarjuk feláldozni – nem is mozdíthatja el tetszés szerint.

Tekintettel azokra a messze ható következményekre, amelyek a szerzeteseknek az önálló monostorba való beillesztéséből adódnak, indokolt, ha ebben látjuk egy kolostor autonómiájának alapvető kritériumát. Ilyen értelemben mondja **M. Gomez**: „Ubi membra adsunt filiatione alicui coenobio addicta, ibi sui iuris monasterium”,²⁴ sőt, a **Bl. Füz** még azt is javasolta, hogy a CIC átdolgozásakor vegyék fel a következő törvényi definíciót: „Monasterium sui iuris est „domus regularium, cui membra vi professionis incorporantur”, ill. „in qua membra stabilitatem suam professione firmant”.²⁵

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a CIC minden olyan kijelentése, amelynek az önálló monostor meghatározása szempontjából jelentősége van, mindenekelőtt két ismertetőjegyre vezethető vissza: egy *monasterium sui iuris* autonómiájának első következménye előjárójának átfogó hatalma, úgyszólván ő is illetékes azokban a jelentős feladatokban és kötelességekben, amelyeket a jog a nagyobb, sőt, részben a legnagyobb rendi előjáróknak tart fenn. Másodszor feltételezi, hogy fogadalmuk nem a kongregációba, hanem a kolostorba mint lelkiotthon-kötélékbe illeszti be a szerzeteseket. Ebben a két tulajdonságban jut legvilágosabban kifejezésre, hogy az önálló monostor mennyire önmagából következően életképes és önmagának elégséges organizmus. Egy kívülálló előjáró minden szükségtelen beavatkozása szükségszerűen inkább gátolja, mint segíti a kolostor saját életének kibonta-

---

²² Annales OSB 1/16 (1893/1908) 22. k.; 28/34 (1920/26) 87. k. De a **Lex propria** megerősítette a primás apátnak azt a kiváltságát, hogy a római Szent Anzelm Kollégium alumnistáinak tonzúrárt és alacsonyabb fokú fölszenteléseket adományozzon, amennyiben saját előjárójuk kiállította az elbocsátólevelet. Ezt a jogot a primás apát nem a 964. kán. 1. pontja alapján, hanem külön kiváltság révén élvezzi.

²³ Vö. **R. Molitor**, Capita 502. n. 526. p.

²⁴ **M. Gómez**, De Abbatum potestate tonsuram minoresque ordines conferendi: CpR 9 (1928) 444. k. Vö. **R. Molitor**, Capita 324–332. n. 390–396. p.

²⁵ **Bl. Füz**, Propositiones de legislatione monastica in CIC; Relatio pro Liga monastica, 6. 11. 1959. (Kiadatlan kézirat) 6. o.

kozását és fejlődését. Ebben rejlik a legmélyebb oka annak, hogy a CIC-ben, a Szentszék külön dekrétumaiban vagy a konstitúciókban a törvényhozó miért korlátozta a prézes apát hatalmát néhány külön megnevezendő alkalomra (501. kán. 3. §).

Kénytelenek vagyunk felhívni a figyelmet a „domus sui iuris” fogalmának egy olyan jognyelvi továbbfejlesztésére, amit nem lehet helyeselni, mert ez csökkenti az önálló monostor autonómiájának az eredeti lényegi tartalmát, ahogy azt a CIC kijelentései alapján bemutattuk. Ha ugyanis azt a meghatározást adjuk, hogy minden rendház, amelynek az előjárója a nagyobb előjárók közé számít, önálló, de ugyanakkor kijelentjük, hogy a saját jognak jogában áll olyan jogköröket fenntartani a generálisnak, amelyeket az általános jog minden nagyobb előjárónak megad,²⁶ akkor fennáll a veszély, hogy belülről kiüresítjük az autonómiát. Ezért tartjuk fontosnak, hogy a szerzetesek beillesztését az önálló monostorba, minden következményével együtt, az autonómia lényegi alkotórészeként emeljük ki.

Ahol a törvényhozó az önálló monostorról beszél, figyelembe akarta venni a kanonoki és szerzetesi szövetségek, különösen a konföderált bencés kongregációk alkotmányát. Ez világosan kiderül a CIC beszédmódjából, mert a *monasterium*, *Abbas*, *congregatio monastica* fogalmaknak csak ezekben a rendekben van legitim helyük.²⁷ Az, amit a törvénykönyv a *monasterium sui iuris*-ről mond, teljes terjedelmében csak ezeknek a szövetségeknek a kolostoraira alkalmazható.

---

²⁶ Mint pl. **Larraona**: Comm. Cod: CpR 3 (1922) 133–138, különösen a 202. és a 203. jegyzetben.

²⁷ Annak ellenére, hogy a 491. kán. 1. § különbséget tesz *canonici regulares* és *monachi* között, az, amit a CIC a *monasteriumról* mond, alapvetően érvényes a kanonokokra is: **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR 2 (1920) 277. k. 101. jegyz.; **Ph. Hofmeister**: ZRGk 31 (1942) 358. Újabban a Const. Ap. Sedes *Sapientiae*, Stat. gen. 20. cikk. 2. §. 1. n., 22. cikk. 2. § „congregatio canonicalis et monastica”-ról beszél.

Kivételesen a kanonok- és szerzetesrendeken kívül is lehetnek önálló házak.²⁸ Különösen a hivatalos fogadalom nélkül közös életet élő egyesülések (673–681. kán.) és a világi intézetek fogadhatnak el olyan alkotmányformát, amelyek erősen hangsúlyozzák az egyes házak önállóságát.²⁹ De egy ilyen házra nem érvényesek minden további nélkül a CIC-nek a *monasterium sui iurista* vonatkozó normái.³⁰

---

²⁸ **A. Vermeersch**, De monasteriis vel domibus sui iuris et Superioribus maioribus: Periodica de re canonica et morali 10 (1922) (9); **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR 3 (1922) 138.

²⁹ Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung des Oratoriums des hl. Philipp Neri. In: Für Kirche und Recht, Festschrift J. Heckel (Köln–Graz, 1959) 199; **A. Larraona**, Legis peculiaris Institutorum Saecularium exegetica, dogmatica, practica illustratio: CpR 28 (1949) 244. kk.

³⁰ **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR 3 (1922) 133. 195. jegyz.

9. § A szerzetesi kongregáció

Szent Benedek a Regulában ismételtelen a szerzetesek *congregatiójáról* beszél; de ezen mindig csak az egyes kolostor-családot érti.¹ Ezt a fogalmat csak a tizenkettedik században terjesztették ki a kamalduliak és a vallumbroziánusok az egész szövetségre; emellett továbbra is használják még az egyes házak közösségére.² Ezeknél az erősen centralizált szövetségeknél talán az az elképzelés is közrejátszott, hogy most az egész rend egy nagy családot, tehát egy, a Regula értelmében vett *congregatiót* alkot. Bizonyára a *Congregatio Unitatis seu Sanctae Justinae de Padua* is ilyen jelentésben használta saját nevét. Valószínűleg ez a szövetség adott ösztönzést a Trienti Zsinatnak, amikor előírta a független, exempt apátságoknak, hogy egyesüljenek *congregatiókká*.³ Azóta ez a fogalom általánosan elterjedt a szerzetesi kolostorszövetségek megjelölésére, és a CIC-be is utat talált (vö. 488. kán. 2. p.; 501. kán. 3. § stb.).

A keleti egyház törvénykönyve ezzel szemben nem vette át. Ez a kolostori köteleket *confoederatió*nak nevezi, és több ilyen kötelek egyesülését *consociatió*nak.⁴ A szerzetesnői kolostorokra vonatkozó új törvények is lemondtak a *congregatio* fogalmáról, és helyette a nagyon megfelelő *foederatio* megjelölést választották.⁵

I. A szerzetesi kongregáció létesítése

1. A szerzetesi kongregáció tagjai

A CIC 488. kán. 2. pontjának meghatározása szerint a *Congregatio monastica* „plurium monasteriorum sui iuris inter se coniunctio sub eodem Superiore”. Ez a törvényi definíció mindenekelőtt azt mondja ki, hogy itt

---

¹ A következőkhöz vö. **Ph. Hofmeister:** ZRGkan 40 (1954) 271–276.

² PL 163, 330: „Camaldulensis eremi sive coenobii religio adeo aucta est, adeo abundavit, ut congregationes diversae in una congregationem Dei gratia convenirent, et loca plurima disciplinam unam, ordinem unum, et unum regimen tanquam corde et una anima continerent.” Vö. még PL 163, 373.

³ Sess. 25., De regularibus, VIII. c.

⁴ **IOsignif.**, 313. c. 1. §.

⁵ Const. Ap. *Sponsa Christi*, Stat. gen. VII. cikk.: AAS 43 (1951) 18. k.

nem egyes szerzetesek, hanem kolostorok egyesüléséről van szó. A szerzetesi kongregáció közvetlen tagjai tehát nem a szerzetes személyek, hanem a kolostorok mint jogi személyiségek. Az egyes szerzetesek csak kolostoruk révén tartoznak hozzá. Ez teljes mértékben megfelel a szerzetesi szövetségek felépítésének, amelyekben a szerzeteseket fogadalmuk révén nem közvetlenül a kongregációba, hanem az apátságokba veszik fel. A szerzetesi kongregáció ezért sokkal mélyebb értelemben vett kolostor-szövetség, mint a rendtartomány, bár ez a különbség a törvényi definícióban nem jut kifejezésre. A 488. kán. 6. pontja ugyanis a tartományt is rendházak egyesüléseként határozza meg. De **A. Stillhart** joggal mutatott rá, hogy ezt a definíciót nem szabad szó szerint venni. Egyes szövetségekben ugyanis az egyes szerzetesek messzemenően közvetlen kapcsolatban állnak a tartománnyal, mindenekelőtt akkor, ha a fogadalom révén abba vannak beillesztve.⁶

A 488. kán. 2. pontjának törvényi definíciója különösen kiemeli, hogy a szerzetesi kongregáció önálló monostorok szövetsége. Ezért a függő helyzetben lévő házak – a bencés jogban ezek megnevezése *prioratus simplices* vagy *cellae*⁷ – nem közvetlen tagjai a kongregációnak.

Magától értetődik, hogy a szerzetesi kongregációk elsősorban férfikolostorok szövetségei. Ez azonban nem zárja ki, hogy mellettük szerzetesnői kolostorok is ne tartozhatnának a kongregációhoz. Ezek tagsága lehet közveett, amennyiben a női kolostort közvetlenül egyetlen apátságnak rendelik alá,⁸ de többnyire közvetlen, amennyiben a kolostor közvetlenül a kongregációhoz van csatolva.⁹

A dolog természetében rejlik, hogy szerzetesnői kolostorok sohasem lehetnek ugyanabban az értelemben és ugyanazzal a kihatással egy szerzetesi kongregáció tagjai, mint a férfikolostorok. Az ő esetükben az exempció fokától függően, ami a kongregációhoz való csatoltságukból következik,

---

⁶ **A. Stillhart**, Die Rechtspersönlichkeit der klösterlichen Verbandformen nach kanonischem und schweizerischem Recht (Freiburg/Svájc, 1953) 99. k.

⁷ Vö. **S. Mayer**, Benediktinisches Ordensrecht in der Beuroner Kongregation, II. (Beuron, 1932) 30–32.

⁸ Így az Amelia, a Citerna és a Civitella S. Paolo szerzetesnői kolostorok a római Szt. Pál privilegizált apátjának, a helyi szerzetesnői apátságok Cassino és Subiaco privilegizált apátjainak vannak alárendelve: **Familiae Confoederatae 1960.**, 519–522; **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 16.

⁹ Így **Angl. 1930.**, 176. n.; **Helv. 1931.**, 169. n.; **Beur. 1959.**, 141. n.; **Bras. 1937.**, 110. n.; **Belg. 1935.**, 161. n.; **Subl. 1959.**, C. 108.

a tagság több fokozata lehetséges.¹⁰ De még ha a férfikolostorok szövetségével való kapcsolatuk joghatása különbözik is, mégis valamennyit valódi tagnak kell tekinteni.¹¹ Ezzel szemben szerzetesnői kolostorok olyan föderációit, amelyeket egy kongregációhoz csatolnak, valamint olyan bencés egyesüléseket és kolostorhoz hasonló közösségeket, amelyeket a 492. kán. 1. § szerint aggregálnak hozzá, csak nagyon tág értelemben lehet a kongregációhoz tartozónak tekinteni, mert ezek jogilag nincsenek alárendelve a kongregáció előjárója hatalmának.¹²

2. A szerzetesi kongregáció létesítése során alkalmazott eljárás

Egy szerzetesi kongregáció létesítése, ugyanúgy, mint egy-egy kolostor odacsatolása vagy leválasztása a Szentszéknek van fenntartva (494. kán. 1. §). A Bencés Konföderáció **Lex propriája** pontosabban szabályozta a kongregáció megalapítását célzó eljárást. A saját törvény mindenekelőtt úgy rendelkezik, hogy a jövőben minden újonnan létrejövő bencés monostorszövetség jogszerű létesítése ill. megerősítése révén jogszerűen a konföderáció rendes és közvetlen tagja lesz.¹³ Ezért a Szentszék először véleményt fog kérni a prézes szinódustól vagy a primás apáttól és tanácsától, hogy a szövetség megfelel-e azoknak a feltételeknek, amelyeket a Regula és a hagyomány megkövetel egy bencés kongregációtól. Az SC. Rel ennek az állásfoglalásnak az értékelésével létesíti a kongregációt.¹⁴

---

¹⁰ Lásd 273–275. o.

¹¹ Következésképpen a Bencés Konföderációnak is közvetett tagjai: **Lex propria**, 16. n. a; **Ph. Hofmeister**, *Das Breve* 15–17.

¹² Vö. **Lex propria**, 16. n. c–e; **Ph. Hofmeister**, *Das Breve* 17–20.

¹³ **Lex propria**, 11. n.: „*Novae Congregationes Monasticae, quae a S. Congregatione de Religiosis audito voto Synodi, aut Abbatis Primatis eiusque Consilii, ut Congregationes conformes S. Regulae et traditioni Ordinis S. Benedicti propriae recognitae et ab ipsa erectae fuerunt, fiunt ipso facto membra immediata et ordinaria Confederationis. Votum vero Synodi aut Consilii Primatialis sequatur principia in Congressu Abbatum definita de notis, quibus Congregatio conformis S. Regulae et traditioni propriae Ordinis S. Benedicti praedita esse debet.*”

¹⁴ Eddig rendszerint apostoli bullával hoztak létre egy szerzetesi kongregációt: **S. Mayer**, IV. 48. Vö. azokkal a bullákkal, amelyekkel 1920. február 20-án megalapították a belga és 1930. december 8-án egyesítették az addigi két osztrák kongre-

A **Lex propria** meghagyásának megfelelően a konföderáció apátjai 1953-as értekezletükön irányelveket bocsátottak ki arra vonatkozóan, hogyan készítse el szakvéleményét a prézes szinódus, ill. a primás apát és tanácsa. Azok a mércék, amelyeket itt lefektettek, sajnos nagyon nem kielégítő, sőt elégtelenek, mert nagy eltéréseket engednek meg a bencés monostor őstípusától. Az 1953-as apátkongresszus határozatai szerint ugyanis az új kongregációval szemben csak a következő követelményeket kell támasztani: több önálló monostorból kell állnia; nem követelmény, hogy a kolostori előljárókat a konventek válasszák meg, sem az, hogy az előljárók élet-hossziglan lássák el hivatalukat; a szövetség vezetését a Regula szellemének és a mindenkori saját jognak megfelelően kell rendezni; a kolostorokban meg kell tartani a közösségi életet és a reguláris szerzetesi obszervanciát, és itt a szemlélődő életnek kell dominálnia.¹⁵ Az önálló monostorra vonatkozó fejtegetéseink alapján érthető lesz, hogy itt mindenekelőtt a bencés stabilitás melletti egyértelmű kiállást hiányoljuk. Bármennyire kívánatos is, hogy minden bencés szövetség a konföderációban egyesüljön, ezt az egységet nem szabad olyan engedmények árán megvásárolni, amelyek végül minden kongregációban a bencés sajátosságot tennék kockára.

3. A szerzetesi kongregáció jogképessége

A szerzetesi kongregációk kétségtől eltekintve egyházi jogi személyek. **R. Mollitor** a CIC hatálybalépése után ugyan még habozott, hogy ezt a kijelentést

---

gációt: AAS 12 (1920) 102–104; Annales OSB 28/34 (1920/26) 29. k.; 38 (1930) 10–12.

¹⁵ Protocollum seu relatio de sessionibus quas Rev.mi et Ill.mi Abbates Congregationum confederatarum OSB habuerunt in aedibus S. Anselmi 1953., S. 28.: „Sequentes ergo notas Congressus uti requisitas definivit, ut nova Congregatio monastica aggregari possit Confoederationi nostrae: a) ut intra ambitum congregationis adsint plura monasteria sui iuris et autonoma; b) ut singulis domibus autonomis praesit Superior proprius sive legitime nominatus, sive a capitularibus electus, qui monasterium regat sive ad tempus definitum sive ad dies vitae; c) ut regimen Congregationis ordinetur iuxta mentem Regulae S. Benedicti ac legitime approbatas Constitutiones et Declarationes eidem congruas; d) ut in coenobiis vigeat vita communis et reguláris observantia monastica, cum contemplationes tendentia.”

megszorítás nélkül elfogadja,¹⁶ de ma minden szerző egybehangzóan ezt képviseli.¹⁷ A jogképesség egyértelműen következik az 1557. kán. 2. § 2. pontjából, ahol az egyházmegyék és az exempt rendi szövetségek mellett a szerzetesi kongregációkat sorolják fel példaként mint olyan jogi személyiségeket, amelyek közvetlenül a Szentszéknek vannak alárendelve, és ezért annak hatáskörébe tartoznak.

Mint minden kolostori szövetség, a szerzetesi kongregációk sem a Szent-szék külön adminisztratív aktusa révén kapnak jogképességet, hanem jogilag történő megalapításukkal.¹⁸ Közelebbről a szerzetesi kongregációkat azon testületek (*personae morales collegiales*, 99. kán.) módján kell jogi személynek tekinteni, amelyek a maguk részéről közvetlenül jogi személyekből, azaz önálló monostorokból állnak.¹⁹

Ezek a fejtegetések elsősorban csak az egyházjog keretében érvényesek. Ahol az állam kész egyházjogi tényállásokat a maga területén is elismerni, a szerzetesi kongregáció ott is jogi személyiséggel rendelkezik. Ezt az elismerést azonban sokszor megtagadják a kolostori szövetségektől, ezért ha jogok és kötelességek hordozóiként akarnak részt venni az állami jogi életben, a világi jog által előírt formában köz- vagy magánjogi személyekként kell magukat konstituálniuk.²⁰ Itt rendszerint az az érdek a meghatározó, hogy megszerezzék a vagyontulajdonlási képességet. Mivel azonban a szerzetesi kongregáció alig rendelkezik vagyontulajdonlási képességgel, a bencés szövetségekben megelégedtek azzal, hogy – a kongregációként történő elismertetésről lemondva – az egyes kolostorok számára találjanak többé-kevésbé alkalmas formát, amelyben az állami jog jogi személyeiként ügyelhessenek vagyoni jogi érdekeikre.²¹

---

¹⁶ **R. Molitor**, Orden und Kloster als kirchliche Persona moralis (Breslau–Carlowitz, 1939) 22.

¹⁷ **Pl. Larraona**, Comm. Cod: CpR 2 (1921) 278; **Hanstein** 22; **A Scheuermann**, Die Rechtspersönlichkeit religiöser Orden und Genossenschaften nach kanonischem und nach deutschem Recht: Deutsche Landesreferate zum 3. Internationalen Kongreß für Rechtsvergleichung in London 1950. 117. k.

¹⁸ **A. Scheuermann**, i. m., 118. k.; vö. 100. c. 1. §.

¹⁹ **A. Scheuermann**, i. m., 118; **SC. Rel.**, Instr. Inter praeclara, XXIII. n. 3.: AAS 43 (1951) 42.

²⁰ **K. Siepen**, Klösterliche Verbände als juristische Personen nach kanonischem und deutschem Recht (Diss. massch. München, 1958) 1–3.

²¹ Vö. **K. Siepen**, i. m., 147; lásd 271. o.

II. Apátság, kongregáció, konföderáció

1. Az apátság pozíciója a kolostorszövetségben

Az önálló monostor önmagában zárt közösséget alkot, amely a kolostori élet minden rendes ügyében ki tudja elégíteni önmagát. Autonómiája azonban nem zárja ki, hogy csatlakozzék egy szövetséghez, és alávesse magát egy kongregáció-káptalan és kongregáció-elöljáró korlátozott hatalmának. Ezért nem megengedhető a *monasterium sui iurist* úgy meghatározni, hogy ez belső vezetését tekintve nem függ más rendi elöljárótól, csak saját ház-elöljárójától.²² Egy ilyen körülhatárolás már a CIC-nek a szerzetesi kongregációról adott törvényi definíciójával sem egyeztethető össze, hiszen eszerint ez több önálló monostor egyesülése „sub eodem Superiore” (488. kán. 2. p.). Sőt, a prézes apát mint a szerzetesi kongregáció feje, még ha csupán azokkal a jogkörökkel rendelkezik is, amelyekkel az általános és a saját jog kifejezetten felruházta (501. kán. 3. §), a nagyobb elöljárókhoz tartozik (488. kán. 8. p.). A 488. kán. 8. pontja hangsúlyozza, hogy egy önálló monostor apátja akkor is nagyobb elöljáró marad, ha a kolostor egy szerzetesi kongregációhoz van csatolva.

Azonkívül jogilag ma már egyáltalán nem létezhetnek teljesen magukra hagyott bencés monostorok. XII. Pius pápa ugyanis 1952-ben a **Lex propria**ban megparancsolta a Bencés Konföderációnak: „Quodcumque monasterium Ordinis S. Benedicti alicui Congregationi Monasticae, a S. Sede erectae vel recognitae uniri debet et per eam ipso facto ad Confoederationem pertinet.”²³ Bencés monostor csak kivételesen, a Szentszék különleges indultuma alapján állhat kolostorszövetségen kívül. De még ebben az esetben is kapcsolódnia kell a konföderációhoz, és ekkor átmenetileg vagy a primás apát oltalmának vetik alá, vagy közvetlenül a konföderációhoz csatolják.²⁴ XII. Pius pápa még az önálló szerzetesnői kolostoroknak is, amelyek közül eddig csak kevés egyesült szövetségékké, sürgősen föde-

---

²² L. Fanfani, De iure religiosorum ad normam CIC (Rovigo, 1949) 20 n. 35. p. kk.; Ch. Berutti, Institutiones Iuris Canonici, III. (Torino–Róma, 1936) 12; J. Pejska, Ius canonicum Religiosorum (Freiburg, 1927) 8; E. Regatillo, Institutiones iuris canonici (Santander, 1951) I. 428.

²³ Lex propria, 13. n.

²⁴ Lex propria, 14. n.

rációk létesítését javasolta.²⁵ Egy kolostor tehát pusztán azzal, hogy belép egy szövetségbe, nem áldozza fel autonómiáját, amennyiben a szövetség szerveinek hatalma megfelelő korlátok között marad.²⁶

Ezért inkább azt kell mondanunk, hogy az önálló monostor saját előljáróján kívül nem tarozik más „superior ordinarius” alá.²⁷ Ezzel azt fogjuk kifejezésre juttatni, hogy az 501. kán. 3. § szerint egy kongregáció prézes apátjának csak meghatározott, rendkívüli esetekben van hatalma szövetsége kolostorai és szerzetesei felett.²⁸ A prézes apát ezen túlmenő jogai, amelyek lehetőséget adnak számára, hogy a kolostor rendes vezetésébe is beleavatkozzon, összeegyeztethetetlenek a kolostori autonómiával.

Külön ki kell emelni, hogy egy kormányzó apátnak akkor is megmaradnak a 647. kán. 1 §-ban, a 896. kánonban és az 1395. kán. 3. §-ban felsorolt jogai, ha kolostora egy szövetséghez tartozik; ugyanígy a 632. kán. előírása az azonos kongregáció egy másik kolostorába való átlépésre is érvényes.²⁹ A négy idézett hely tehát az apátságot egy szerzetesi kongregáció tagjaként is egyenlő jogállásúnak tekinti a szövetség egészével. Ehhez azonban megszorító értelemben hozzá kell tenni, hogy itt kivételes esetekről van szó, amelyek szorosan összefüggenek az autonóm apátság természetével. Már bemutattuk, hogy a 632. kán. és a 647. kán. 1. § rendelkezéseit az indokolja, hogy a szerzetest fogadalmá révén az egyes kolostorba veszik fel.³⁰ Azok a jogkörök, amelyeket a 896. kán. és az 1395. kán. 3. § ad meg az apátnak, lelkipásztori kötelességét érintik,³¹ amely az ő esetében természetesen más jellegű, mint a centralizált rendi szövetségek nagyobb előljárói esetében. Mivel ő állandóan alárendeltjei között él, jobban meg tudja ítélni

---

²⁵ Const. Ap. *Sponsa Christi*, Stat. gen. VII. cikk., 2. §, 2. n.: AAS 43 (1951) 18.

²⁶ Vö. **SC. Rel.**, Instr. *Inter praeclara*, XXIII. n. 5: uo. 42. k.

²⁷ **A. Vermeersch**, De monasteriis vel domibus sui iuris et Superioribus maioribus: Periodica de re canonica et morali 10 (1922) (7); **T. Schaefer**, 175 n. 71. p.; **F. X. Wernz–P. Vidal**, Ius canonicum, III. (Róma, 1933) 44. n. 46. p.

²⁸ **B. Heggin**, Der benediktinische Abt (St. Ottilien, 1961) 117. és a 36. jegyz. Mindazonáltal a „superior ordinarius” kifejezés félreérthető. **A. Larraona**, Comm. Cod. CpR 6 (1925) 427. szerint pl. a *superior ordinarius* abban különbözik az *extraordinariustól*, hogy az előbbinek „mumus... stabile et permanens in constitutione religionisa”-ja van, míg az utóbbi csak „functiones transitorias”-t gyakorol. Ebben az értelemben egy szerzetesi kongregáció prézes is *superior ordinarius*.

²⁹ Lásd 256. o.

³⁰ Lásd 140. o.

³¹ Vö. **Heggin**, 185–188.

egy bünikötés vagy egy könyvtalalom szükségességét és célszerűségét, mint a kongregáció prézes apátja.

2. A szerzetesi kongregáció mint kolostori össz-szövetség

Ettől a négy különleges esettől eltekintve azonban a bencés alkotmány-jogban nem az egyes apátságok, hanem a szerzetesi kongregációk esnek azonos elbírálás alá más rendek össz-szövetségeivel. Ez következik az 1557. kán. 2. § 2. pontjából, ahol az egyházmegyék mellett az exempt kolostori szövetségeket és a szerzetesi kongregációkat említik olyan jogi személyekként, „*quae Superiorem infra Romanum Pontificem non habent*”. Ezért kizárólag a Szentszék bíróságai jogosultak felettük bíraskodni. A kongregáción belüli apátságok nem tartoznak ide; mert az 1579. kán. 2. § szerint a két önálló monostor közti vitás ügyek elbírálásában, a saját jog egy másik rendelkezésének fenntartásával, a kongregáció prézes apátja illetékes. Az apátságok számára tehát a prézes apát az 1557. kán. 2. § 2. p. értelmében *superior*. Ezért általában sem az önálló monostorokat nem lehet kolostori össz-szövetségeknak, sem az apátokat legnagyobb rendi előljáróknak tekinteni. Köztük és a Szentszék között a szerzetesi kongregáció és annak prézes apátja áll. Ennek igazgatási panasz esetén a hivatalos út szempontjából van jelentősége. Az 1601. kán. azon normája ellenére, hogy egy főpásztor dekretumait kizárólag a római hatóságokhoz intézett panasz révén lehet megtámadni, a saját jog a szerzetesi kongregáció prézes apátját feljogosítja arra, hogy átvegyen valamely apát igazgatási aktusai elleni rekurziókat, és ezekben határozzon.³²

Ezzel szemben a szerzetesi kongregációk akkor is közvetlenül az Apostoli Szentszék alá tartoznak, ha csatlakoztak a konföderációhoz. Ez már a 488. kánonból is következik, ahol nem a rendtartománnyal összefüggésben (6. p.), hanem a kolostori össz-szövetségek között (1–4. p.) említik őket. Következik továbbá az 1557. kán. 2. § 2. pontjából, amely szerint a konföderáció mint általános köztes hatóság éppúgy nem jön számításba, mint a megyés püspökségek vonatkozásában az egyháztartomány. A konföderáció **Lex propriája** kifejezetten elismeri a szerzetesi kongregációnak ezt a pozícióját: „*Confoderatio est fraterna consociatio qua Congregationes Monasticae, omnes inter se pares, ad invicem autonomae et in propria sphaera*

---

³² Lásd 300. k.

supremae, quasi icto foedere a S. Sede confirmato, nexu suavi caritatis devinciuntur”; ezért minden kongregáció megtartja saját alkotmányát, és mindenekelőtt azt a jogot, hogy ügyei intézésére saját generális prokurátort bíz meg a Szentszéknél.³³ A „Sponsa Christi” apostoli konstitúcióhoz csatolt általános statútumokban is az olvasható, hogy a szerzetesnői kolostorok „ex fonte unde proveniunt atque ex Auctoritate a qua directe dependent et reguntur” föderációi a CIC szerint pápai jogúak, bár ezeket a szövetségeket is konföderációkká lehet egyesíteni.³⁴ Ennek megfelelően az egyházi törvénykönyv a szerzetesi kongregáció prézes apátját ismételtelen egyenlő jogállásúnak tekinti egy centralizált szövetség generálisával, és *supremus Moderator*nak nevezi; utaljunk itt csak a 223. kán. 1. § 4. pontra, az 510. kánonra, az 516. kán. 1. §-ra, az 1579. kán. 2. §-ra és az 1595. kán. 4. §-ra.

Mivel így a kongregációt össz-szövetségnek kell tekinteni, és általános köztes fórumot alkot az önálló apátság és a Szentszék között, nem találó, ha **G. Oesterle** abban látja a kolostori autonómia egyik lényeges összetevőjét, hogy az „actus positi ab alio superiore distinctio a superiore loci de quo agitur, v. g. confirmatio electionis, benedictio electi, visitatio canonica, ponuntur auctoritate apostolica, nisi privilegium in contrarium adsit”.³⁵ Természetesen a bencés saját jogban egy apát megválasztásának megerősítése általában a Szentszéknek van fenntartva, függetlenül attól, hogy ezt minden egyes esetben a SC. Rel.-től kell-e kérni,³⁶ vagy pápai felhatalmazással a prézes apát adja.³⁷ Egyes szövetségekben a vizitáció is *auctoritate apostolica* történik.³⁸ A Cassinói Kongregációban még az általános káptalan hatalmát is a Szentszék meghatalmazására vezetik vissza.³⁹ Végül az apátbenedikálás is csak pápai felhatalmazás alapján adományozható, amire XV. Benedek pápa 1921. június 19-én minden „extra Curiam Roma-

---

³³ **Lex propria.** 4. n.

³⁴ VII. cikk. 6. §: AAS 43 (1951) 19; **SC. Rel.**, Instr. *Inter praeclara*, XXIII. n. 1. 4.: uo. 42.

³⁵ **G. Oesterle**, *Praelectiones iuris canonici*, I. (Róma, 1931) 236.

³⁶ **Bav. 1922.**, 113. n.; **Austr. 1948.**, D 139; **Am Cas. 1947.**, 86. n.; **Bras. 1937.**, 138. n. 5.

³⁷ **Cas. 1958.**, 200. n.; **Angl. 1930.**, 216. n., 2.; **Helv. 1931.**, 136. n.; **Sol. 1947.**, D. ad cap. 64.; **Beur. 1959.**, 123. n.; **Oft. 1950.**, 295. n.; **Belg. 1935.**, 137. n.

³⁸ **Beur. 1959.**, 185. n.; **Cas. 1958.**, 276. n.; vö. már 7. kán. X. III. 35.

³⁹ **Cas. 1958.**, 265. n.: „Apostolica auctoritate, eius potestas iudicaria et legifera, quoad ea quae ad morum reformationem, ad regularem observantiam et ad mutua auxilia praestanda pertinent, ad normam Sacrorum Canonum et Constitutionum Casinensium, universalis censetur.”

nam” történő apátbenedikálás esetén „semel pro semper” az illetékes helyi püspököket hatalmazta fel (625. kán.).⁴⁰

Csak az a kérdés vetődik még fel, jogos-e ezeket a Szentszék javára szóló kikötéseket az önálló monostorok autonómiájára visszavezetni.⁴¹ Mindenekelőtt az a tény szól ezellen, hogy a Subiacói, a Svájci-amerikai és a Szláv Kongregációban a prézes apát saját jogköre alapján erősíti meg az apátválasztást,⁴² ugyanez érvényes az olivetánusok és a mindkét obszervanciájú ciszterciek szövetségére is.⁴³ Továbbá néhány szerzetesi kongregációban a prézes apátot saját jogánál fogva illeti meg a konventuális perjel megerősítése, jóllehet ezek a perjelségek ugyanúgy autonóm kolostorok, mint az apátságok.⁴⁴ Mindenekelőtt azonban azt az ellenvetést kell tenni **G. Oesterle** nézetével szemben, hogy itt olyan cselekményekről van szó, amelyeket szükségszerűen egy, a kolostoron kívül álló előljárónak kell végrehajtania. Egy apátság autonómiája ezért egyáltalán nem terjedhet odáig, hogy ezekben az ügyekben is önálló legyen. **R. Molitor** joggal állítja fel a következő alapelvet: „Iuxta communis iuris principia est superioris proximi et immediati electum confirmare.”⁴⁵

De amikor ebből nyomban arra következtet, hogy az említett kikötéseket az apátságok exempciója alapozza meg, nem törődik kérdésünk lényegével: „Quapropter confirmatio abbatis non exempti a Dioecetano peti debet. Iisdem autem principiis efficitur, abbates exemptos utpote qui Romano

---

⁴⁰ AAS 13 (1921) 416. k. A pannonthalmi főapát azzal a kiváltsággal rendelkezik, hogy a Magyar Kongregáció apátjait „auctoritate... Romani Pontificis pro tempore existens” benedikálja: AAS 14 (1922) 34. k.

⁴¹ A **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch. Róma, 1961) által képviselt elmélet, miszerint minden rendi előljáró csak *potestas vicaria Romani Pontificis*szel rendelkezik, és ezért hatalmát csak pápai felhatalmazás révén és az ő nevében gyakorolja, itt biztosan nem jön számításba. **J. Tamburrino** itt mesterére, **A. Gutiérrezre** hivatkozik, és úgy véli, hogy nézetét a XII. Pius által 1958. 2. 11-én a kolostori szövetségek rendfőnökeihez intézett beszéd egyik helye támasztja alá. Mi azonban úgy gondoljuk, hogy itt túlságosan messzemenő következtetést von le a pápai primátus tanából.

⁴² **Subl. 1959.**, D. 195.; **Helv. Am. 1950.**, 107. n.; **Slav. 1947.**, 90. n.

⁴³ **Oliv. 1932.**, 435. n.: „Ad ipsum (Abbatem Generalem) iure proprio attinet electionis confirmatio”; **Cist. Supr. 1934.**, 54. cikk. b; **Trapp. 1925.**, 67. n.

⁴⁴ **Ott. 1950.**, 295. n.: „Archiabbatis est rite electum, si est Abbas, nomine et auctoritate Apostolicae Sedis, si est Prior conventualis, propria auctoritate confirmare et instituere”; **Angl. 1930.**, 216. n. 2.; **Bav. 1922.**, 113. n.; vö. **Cam. Erem. 1957.**, D. 24.

⁴⁵ **R. Molitor**, *Capita* 355. n. 413. p.

Pontifici immediate subiecti sint, ab eo confirmandos esse.”⁴⁶ Ezzel a megállapítással **R. Molitor** valóban hivatkozhat a történeti fejlődésre. Amíg ugyanis az apátságok nem tartoztak kolostorszövetségekhez, saját apátjukon kívül természetesen nem voltak alárendelve más rendi előljáróknak. Ezért a nem exempt apátságokban a választás megerősítése, a vizitáció stb. a püspök hatáskörébe tartozott.⁴⁷ Ezek a jogosítványok csak az exempció-kiváltóságok eredményeként szálltak át a Szentszékre.⁴⁸ Ám továbbra is nyitva marad a kérdés, jogos-e még a szerzetesi kolostorszövetségek létrejötte után is a pápát tekinteni az apátok *superior proximus et immediatus*ának, vagy most már a kongregáció prézes apátja lép az apátság és a Szentszék közé. Úgy véljük, az eddigi fejtegetésekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a CIC jogrendjében a szerzetesi kongregáció valódi köztes fórumot alkot az apátság és a Szentszék között.⁴⁹

Ebből következően a rezervációk nem vezethetők le sem kizárólag az apátságok autonómiájából, sem exempciójukból. Vélekedésünk szerint abban a különleges rangban gyökereznek, amely az apátságokat megkülönbözteti más rendházaktól. A régi jogban az apátság kétségkívül a beneficiális jog szakszerű értelmében vett *dignitas*ok közé tartozott.⁵⁰ De mivel ezeket csak a Szentszék létesíthette vagy adományozhatta,⁵¹ az apátság alapítása és legalábbis az apátválasztás megerősítése (az exempt kolostorokban) a Szentszéknek volt fenntartva.⁵² Az érvényes jogban természetesen már nem lehet az apátságot valódi beneficiumnak, és ebből következően a beneficiális jog értelmében vett *dignitas*nak tekinteni,⁵³ de a rang, amely az apát tisztségét más rendi előjárók tisztségétől megkülönbözteti, mégis megmaradt. Ennek kézzelfogható kifejezése a tisztség birtokosának az a kiváltsága, hogy a benedikálást követően viselheti a főpapi jelvényeket (625. kán.). E miatt az elsőbbség miatt indokoltnak tűnik, hogy egy apátság

---

⁴⁶ **R. Molitor**, uo.; vö. 505. n. 527. p.

⁴⁷ Vö. **Regula**, 64. c.; **B. Heggin**, 48. k.

⁴⁸ Vö. **A. Scheuermann**, *Die Exemtion* (Paderborn, 1938) 61–63).

⁴⁹ Ezzel természetesen nem tagadjuk, hogy a pápa közvetlen főhatalommal rendelkezik minden szerzetes felett (218. c. 2. §; 499. c. 1. §). Ez azonban nem szünteti meg a rendes hatáskört; vö. **Eichmann-Mörsdorf**, I. 353. k.

⁵⁰ **R. Molitor**, *Capita*, 337–343. n. 398–402. p.

⁵¹ Ezek a rezervációk a székesegyházi és apátsági káptalanok dignitásai tekintetében még ma is fennállnak: 394. c. 2. §; 396. c. 1. §.

⁵² Az is gyakran előfordult, hogy a konventek választási szabadságát figyelmen kívül hagyva, a pápai Kúria nevezte ki az apátot; vö. **B. Heggin**, 135.

⁵³ **S. Mayer**, II. 22. 4. jegyz.

alapítása még ma is a Szentszéknek van fenntartva,⁵⁴ és hogy az apát megválasztásához a legtöbb bencés szerzetesi kongregációban szükség van a pápai megerősítésre. Mivel ez a rang csak az apátságot illeti meg, a konventuális perjeliséget azonban nem, az is jogos, hogy a perjeliségeket kivonják a rezervációk alól, jóllehet az autonómia és a exempció tekintetében nem maradnak le az apátságok mögött.

3. Rend-e a konföderáció?

XIII. Leó pápa az 1893. július 12-én kelt „Summum semper” bullával hozta létre a Bencés Konföderációt, amelyben egyesítette az úgynevezett fekete bencések akkor létező kongregációit.⁵⁵ XII. Pius pápa 1952. március 21-én a „Pacis vinculum” bullával és az azzal együtt közzétett **Lex propria**val még inkább előmozdította az egyesülést, és pontosabban rendezte a konföderáció jogviszonyait.⁵⁶ Ugyanakkor minden bencés szövetség előtt megnyitotta a konföderációhoz vezető utat,⁵⁷ és szabályozta a szerzetesnői kolostoroknak és föderációiknak, valamint a nővérkongregációknak és a bencés regulára épülő kolostorszerű közösségeknek a konföderációhoz való viszonyát is.⁵⁸ Ennek az újrendezésnek távolabbi célja nyilvánvalóan minden bencés szövetségnek a konföderációban való egyesítése.

Mármost hogyan lehet a konföderációt jogilag besorolni? Milyen helyet foglal el a bencés alkotmányjogban? Mivel XIII. Leó pápa *fraterna consociatió*ként jellemezte az új egyesülést, csaknem minden szerző egyetértett abban, hogy a konföderációnak nincs jogi személyisége, hanem inkább eszmei jellegű szövetség.⁵⁹ Ezzel szemben a **Lex propria** most törvényileg

---

⁵⁴ Lásd 266. k.

⁵⁵ **CICfontes**, III n. 619. p. 402–404.; **S. Mayer**, Die benediktinische Konföderation; Quellen (Beuron, 1957) 16–29.

⁵⁶ AAS 44 (1952) 520–522; **S. Mayer**, i. m., 60–68.; 74–158.

⁵⁷ **Lex propria** 12. n. szabályozza az „alii Ordines singulares sub Regula S. Benedicti militantes” csatlakozását. Ezek közül a rendek közül elsőként az olivetánusok szövetségét csatolták a konföderációhoz 1960. aug. 27-én (**SC. Rel.**, Prot. N. 17634/60).

⁵⁸ **Lex propria**, 16. n.

⁵⁹ Pl. **S. Mayer**, I. 139; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, III. 186; **A. di Vincenzo**, De abbate Primate Confoederationis Benedictinae (Róma, 1952) 43; **T. Schaefer**, 159 n.

meghatározta, hogy a konföderáció testületi jellegű jogi személy.⁶⁰ De a saját törvényben is az olvasható, hogy nem valódi rend, és nem új *Congregatio monastica*.⁶¹ Inkább csúcsszervezet, amelyet egyik fogalom sem ragad meg azok közül, amelyeket a CIC a 488. kánonban kínál.

Egyes esetekben a konföderációt mégis egységes rend módján kezelik. Ez mindenekelőtt a 633. kán. 3. §-ra érvényes, amely szerint annak a szerzetesnek, aki egy önálló monostorból „*eiusdem Ordinis*” egy másik kolostorába lép át, sem noviciátusát, sem fogadalmát nem kell megújítania; a stabilitás áthelyezésének napjától minden kétoldalú jog és kötelesség a *monasterium ad quodra* száll át (635. kán). Szigorúan véve csak az ugyanabba a kongregációba tömörült kolostorokat lehetne ugyanazon rend tagjainak tekinteni, mivel jogilag csak a kongregációt lehet rendnek minősíteni, a konföderációt nem. Ennek ellenére a bencés kongregációk konstitúciói akkor sem kívánnak meg új noviciátust és új fogadalmat, ha egy szerzetes a kolostorból a konföderáció egy másik kongregációjába lép át; elegendő, ha egy körülbelül egy éves próbaidőt tölt el az új kolostorban, és ezt követően a két érintett apát, az *ad quem* konvent és néha az érintett prézes apátok jóváhagyásával is, áthelyezi stabilitását.⁶² Ebben az esetben a keleti egyház-jog ugyancsak nem ír elő új noviciátust, jóllehet a státutumok kissé másképp rendelkeznek.⁶³

A Brazil Kongregáció ezenkívül megengedi az apátnak, hogy noviciusait nyomós okok esetén „*nostrae aut etiam alterius Congregationis*” egy másik kolostorába küldje a kánonilag előírt próbaévre; hasonló norma található a Svájci-amerikai Kongregáció státútumaiban is.⁶⁴ A többi kongregáció státútumai ezzel szemben csak annyit engednek meg, hogy a jelölt szükség esetén ugyanannak a kongregációnak egy másik kolostorában töltsse a novi-

---

66. p. Eleinte **A. Larraona** is ezt a nézetet képviselte, de már 1931-ben sikraszállt a jogi személyiségért: CpR 2 (1921) 280. 114. jegyz.; CpR 12 (1931) 247. 446. jegyz.

⁶⁰ **Lex propria**, 6. n.: „*Fraterna consociatio, quam Confoederatio secum fert, ut intimius ac fortius familias iungere valeat et efficacius suum finem consequatur, personae moralis collegialis figuram, ad normam CIC (c. 99., 100. c.) induit.*”

⁶¹ **Lex propria**, 5. n.: „*Ex Confoederatione non oritur nova religio vel monastica Congregatio nec ea Ordinem singillatim constituit (can. 488. 2).*”

⁶² **Helv. 1931.**, 194. n.; **Bras. 1937.**, 85. n.; **Belg. 1935.**, 118. n.; **Sol. 1947.**, D. ad cap 61. stb. Részletesebben lásd 256–258. o.

⁶³ **IOrel.**, 183. c. 2. §, 2. n. Sajátos módon az általános jog még azt sem írja elő, hogy a két kolostor legalább ugyanazt a regulát kövesse.

⁶⁴ **Bras. 1937.**, 154. n.; **Helv. Am. 1950.**, 162. n.

ciusi évet.⁶⁵ Ezért nézetünk szerint az 556. kán. 4. §-t, miszerint egy novicius „eiusdem religionis” egy másik noviciátus-házában folytathatja a próbaévet, a bencés konföderációra nem lehet kiterjeszteni; az 556. kán. 4. §-t is csak ott lehet megfelelően alkalmazni, ahol a saját jog megengedhetőnek nyilvánítja, hogy a noviciátust egy másik kongregáció kolostorában töltsék.⁶⁶

Hogy a bencés konföderációt milyen nehéz a kolostori össz- és részszövetség szokásos sémájába besorolni, különösen abból látjuk, hogy az Apostoli Szentszéknél minden kongregációnak saját generális prokurátort kell megbíznia, aki azonban a SC. Rel. gyakorlata szerint a konföderáció egy másik kongregációjához is tartozhat, habár ugyanez a SC. Rel. 1920. június 4-én külön kijelentette, hogy a prokurátor annak a szövetségnek kell hogy a tagja legyen, amelynek az ügyeit intézi.⁶⁷

Egyébként azok a korlátok, amelyeket az 501. kán. 3. § a primás apátnak szab, lényegesen szűkebbek, mint azok, amelyek egy szerzetesi kongregáció prézes apátját korlátozzák. A **Lex propria** szerint a primás apátnak csak néhány kivételes esetben van úri hatalma (*potestas dominativa*) és joghatósága a konföderáció felett, és a konföderált kongregációk konstitúciói is csak ritkán adnak neki teljes hatalmat. Így rangja alapján véve egy tiszteletbeli primátusra korlátozódik: tudósítani kell az apátválasztások eredményéről, valamint a kolostori előjárók haláláról, a közte és a konföderáció tagjai között folyó levelezés nem cenzúra-köteles, halálakor a kongregációk kolostoraiban joga van suffragiumokra. Nagyobb súlya csak a vizitációs jognak van – ez azonban rendkívüli esetekre korlátozódik – és annak, hogy az egyes kongregációk szerzeteseinek lehetőségük van a prézes apáttól a primás apáthoz fellebbezni.⁶⁸ **Ph. Hofmeister** ezért vélekedik úgy, hogy a 488. kán. 8. p. „bizonyára inkább honoris causa” sorolja fel a primás apátot a nagyobb előjárók között.⁶⁹ Mindenesetre amikor **A. Gambari** és **A. di**

---

⁶⁵ Pl. **Helv.** 1931., 107. n.; **Bav.** 1922., 97. n.; **Beur.** 1959., 94. n. **Ott.** 1950., 163. n. stb. Lásd 245. o.

⁶⁶ Más véleményen van **S. Goyenèche**, Consultationes: CpR 5 (1924) 155–157, és tőle függően **S. Mayer**, III. 92. 2. jegyz.

⁶⁷ Lásd 284. k.

⁶⁸ Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 25. k.; lásd 237. k., 301. k.

⁶⁹ **Ph. Hofmeister**, Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 369.

Vincenzo egyszerűen a konföderáció ordináriusának nevezi,⁷⁰ ez nem felel meg valóságos jogi helyzetének.

Közismert, hogy a bencéseknek, nem utolsósorban magának a primás apátnak, újra meg újra állást kellett foglalniuk a jogkörök kibővítésével és a konföderáció feszezebb szervezeti rendjével szemben.⁷¹ **C. Butlernek** bizonyára igaza van, amikor a kívülről hozott centralizációs törekvéseket jórészt abból eredezteti, hogy a római Kúriának egyszerűbb a primás apáttal kapcsolatba lépni, mint egy generálissal.⁷² Néha jelentős szerzőknél is hiányoljuk a bencés alkotmány sajátosságaira iránti valódi megértést. De különösen megütközünk, ha még egy bencés is így ír: „Optandum igitur est, ut haec Benedictina Confoederatio magis magisque proficiat, ita ut tandem aliquando ad verum Ordinem Sancti Benedicti, iuridice quoque, perveniat; in quo Congregationes monasticae, quoad rem, quasi Provinciae monasticae habeantur.”⁷³ Ehhez a kívánsághoz nem tudunk csatlakozni. Olyan tendencia jut benne érvényre, amely arra irányul, hogy a Bencés Konföderációt egységesítse a többi renddel, anélkül hogy erre jogos indokokat lehetne felsorakoztatni. A szubszidiaritás elve, amelyen a bencés alkotmány áll vagy bukik, a kongregációknak megtiltja, hogy olyan feladatokat ragadjanak magukhoz, amelyeket az apátságok maguk is meg tudnak oldani; ugyanígy a konföderációnak is csak azt szabad kiegészítenie, amit az egyes kongregációk nem képesek teljesíteni. Minden ezen túlmenő beavatkozási jogkört el kell utasítani. Szeretnénk hinni, hogy a **Lex propria** jelenleg kielégítő megoldást talált, és nincs ok arra törekedni, hogy a konföderáció valódi renddé épüljön ki.

III. A szerzetesi tartományok

1. A rendtartomány feladata általában

A kolostori szövetségek alkotmánya általában háromszintes hierarchikus tagozódást irányoz elő, amely az egyes házakból, a tartományokból és az

---

⁷⁰ **A. Gambari**, *Lex propria*: CpR 33 (1954) 12; **A. di Vincenzo**, *De Abbate Primate Confoederationis Benedictinae* (Róma, 1952) 29.

⁷¹ Vö. **C. Butler**, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 257–275.

⁷² **C. Butler**, i. m., 266.

⁷³ **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch. Róma, 1961) XX.

össz-szövetségből áll. Míg a házelöljárók *superiores minores* (vö. 505. kán.), addig mind a tartományfőnökök, mind a generálisok a *superiores maiores*hez tartoznak (488. kán. 8. p.), ám csak az utóbbiak *supremi moderatores* (502. kán.). Amíg a kolostori szövetség csak kevés házat ölel fel és kis területre korlátozódik, nem szükséges a generális és a helyi elöljáró közé újabb fórumot beiktatni. A generális minden ház vonatkozásában nehézségek nélkül vállalhatja és gyakorolhatja egy nagyobb és egyben legnagyobb elöljáró jogait és kötelességeit. Így például olyan püspöki jogú szövetségek, amelyek egy egyházmegye működési területére korlátozódnak, általában nem tagolódnak tartományokra. Amint azonban egy szövetség tovább terjeszkedik, és mindenekelőtt különböző országokban jönnek létre telephelyei, szükségessé válik, hogy tartományokat létesítsenek, mert a generális most csak nagyobb erőfeszítéssel érhető el, és közvetlenül már aligha tud az egyes házakkal a kellő gondossággal foglalkozni. Ám mivel szükség van arra, hogy gyorsan egy nagyobb elöljáróhoz lehessen fordulni, és ő gyakorolja hatalmát a lakóhelyek felett, elkerülhetetlen, hogy a nagy kolostorszövetségeket tartományokra tagolják.

2. Az önálló monostorokból álló szövetségek köztes tagjai

Az önálló monostorokból összetevődő szövetségekben rendszerint hiányoznak azok a feltételek, amelyek köztes instanciák létrehozását teszik szükségessé. Egyrészt azért mert ezek territoriálisan kis területre korlátozódnak, másrészt mert már a kolostori elöljárókat megilletik egy nagyobb elöljáró jogai és kötelességei (488. kán. 8. p.). Ezért ezek a kolostorszövetségek hierarchikus tagolódásuk tekintetében rendszerint megelégedhetnek két lépcsővel, az önálló monostorral és a kongregációval.

Az ő esetükben csak kivételesen válhat szükségessé, hogy rész-szövetségeket alkossanak. Mindenekelőtt nemzetközi összetétel esetében válik gyakran hasznossá, sőt akár szükségessé is, hogy az egyes országok kolostorait tartományok módján fogják össze. A belső és külső ügyekben meglévő közös érdekek, az azonos nehézségek és problémák, és nem utolsósorban a közös nyelv és mentalitás már önmagában is azt eredményezi, hogy egyazon ország kolostorai erősebben összenőnek, és saját csoport alakítására törekszenek.

A rendtartomány első nyomai azokban a statútumokban tűnnek fel, amelyeket Hugo apát bocsátott ki 1200-ban a clunyi szövetség számára. Mózes példájára hivatkozva, aki önmaga tehermentesítése céljából segítőköt bízott meg a nép vezetésével (Ter 18,13–27), elrendelte, „ut unaeque provincia unum aut duos habeat provisos, quos camerarios appellamus..., qui secundum Deum et praeceptum domni abbatis Cluniacensis ad honorem Dei et ecclesiae Cluniacensis utilitatem simul et honorem, et provinciarum sibi commissarum, disponenda disponant, et corrigant corrigenda”. A segítőknek körzetük házaiban utána kellett nézniük, hogy minden rendben van-e, és megállapításairól tájékoztatniuk kellett Cluny apátját; minden fontosabb döntés neki volt fenntartva.⁷⁴

Körülbelül két évtizeddel később létrejöttek a tartományok a ferencesek (1217) és dominikánusok (1221) rendjében. E két szövetségben a rendtartomány fokról fokra elnyerte szilárd jogi szerkezetét.⁷⁵ 1607. április 6-án V. Pál pápa ezek mintájára osztotta több tartományra a Cassinói Kongregációt.⁷⁶ Ez a példa iskolát teremtett, mert nem sokkal ezután más bencés kongregációkat, például a maurinusok szövetségét és a St. Vanne Kongregációt is részekre bontották.⁷⁷ A múlt század második felében a *Congregatio Casinensis a primaeva observantia*, ma Subiacói Kongregáció elrendelte a régi Cassinói Kongregáció hagyományának felélesztését, és a tartományokra való felosztást is átvette tőle.⁷⁸ Jelenleg négy provinciából és két provinciából áll; öt apátság közvetlenül a generális apátnak van alárendelve.⁷⁹

A ciszterci rendben is, amely a 15. század óta több *congregationes*ra tagolódik, vannak tartományhoz hasonló részsövetségek. A nacionalista áramlatok, amelyek a politikai szférában a nyugat középkori egységének felbomlását eredményezték, a ciszterciek szervezetére is bomlasztóan hatottak. Miközben a fekete bencések körülbelül ugyanekkor születő kongregációi az addig teljesen független apátságok unióra való törekvésének köszönhetőek létrejöttük, a ciszterci kongregációk a rend eredeti egysége

---

⁷⁴ Hugonis V Abbatis Cluniacensis decimi septimi Statuta, cap 56: PL 209, 893. k.; **J. Tamburrino**, De provinciis monasticis (Diss. masch. Róma, 1961) 45–70.

⁷⁵ Vö. **M. Plasschaert**, De origine officii superioris provincialis: Ephem. Theol. Lovanienses 34 (1958) 330–356.

⁷⁶ **Bull. Cas. I.**, const. 241. 278–282. p.; **J. Tamburrino**, i. m., 106–144; lásd 83. o.

⁷⁷ **Ph. Schmitz**, Geschichte, IV. 29, 43. k. 39. jegyz.

⁷⁸ **J. Tamburrino**, i. m., 123. kk.; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, III. 28–32.

⁷⁹ **Familiae Confoederate 1960.**, 259.

hanyatlásának jegyében álltak. A **Carta Caritatis** szándéka szerint ugyanis az általános káptalan ellenőrzése alatt álló egész rendet a kolostorok filiációs viszonya alapján kellett volna hierarchikusan tagolni.⁸⁰ Természetesen a rend nagyarányú kolonizációs periódusa után kiderült, hogy az új alapítások térbeli távolsága miatt a filiációs elv már nem tud megfelelni a megváltozott körülményeknek. Ezért a reformon buzgólkodó apátok azon fáradoztak, hogy – a rendezett felügyelet és vizitáció biztosítása céljából – filiációs viszonyuktól függetlenül fogják össze egy adott terület kolostorait. A ciszterci rend általános káptalana úgy próbált a középkor vége felé létrejövő kongregációk elszakadási tendenciáival szembeszállni, hogy az egyes körzetekbe vikáriusokat rendelt ki.⁸¹

A rendnek a 19. században végrehajtott újjászervezésekor a kolostorokat először négy „tartományra” osztották fel, amelyeket az általános káptalan megbízásából egy *Vicarius Generalis* vezetett, de ezt a „tartományi” tagolást hamarosan feladták a „kongregációkra” való felosztás javára.⁸² Jelenleg az általános obszervanciájú ciszterci rendnek tíz ilyen kongregációja és öt közvetlenül a generális apátnak alárendelt kolostora van.⁸³

Hasonló alkotmányjogi fejlődés állapítható meg a szabályozott kánonokok szövetségeinél.⁸⁴ A Laterán-kanonokok Kongregációja még ma is öt provinciára és a premontrei rend öt cirkáriára tagolódik.⁸⁵

---

⁸⁰ **Summa Cartae Caritatis**, III. c.; **Carta Caritatis Prior**, VIII. c.; **J. B. Mahn**, *L'ordre Cistercien et son gouvernement* (Párizs, 1951) 217–228.

⁸¹ Ezt az itt csak összefoglalóan érintett történeti fejlődést részletesebben tárgyalja **I. Eicheler**, *Die Kongregationen des Zisterzienserordens*: SM 49 (1931) 55–91.; 188–227; 308–340; **L. Lekai – A. Schneider**, *Geschichte und Wirken der weißen Mönche; Der Orden der Cistercienser* (Köln, 1958) 107. kk.

⁸² **I. Eicheler**, i. m., 62; 90.

⁸³ *Catalogus generalis abbatiarum, prioratum, monasteriorum et personarum religiosarum utrisque sexus S. Ordinis Cisterciensis* (Róma, 1954) 606.

⁸⁴ Vö. **H. Lentze**, *Die Verfassung des Prämonstratenserordens und die Wandlungen im weltlichen Bereich*: ÖAKR 10 (1959) 81–121.

⁸⁵ *Canonicorum Regularium Sodalitates* (Vorau, 1954) 200. k.

3. A részszevetségek helye a szerzetesi alkotmányszerkezetben

Utaltunk már rá, hogy az általános jog szerint a szerzetesi szevetségek csak egy kétfokozatú hierarchikus tagolódást ismernek: az autonóm kolostort és a szerzetesi kongregációt. Ha különjogilag mégis léteznek köztes fokok, akkor felvetődik a kérdés, hogyan illeszthetők be ezek a szerzetesi alkotmányjog szerkezetébe. A kánonjogban az az általános felfogás, hogy ezek nem lehetnek autonóm részszevetségek; ezért elvitatják tőlük a jogképeséget, és a *superior intermedius*t csak a generális apát helyettesének tekintik, akinek nincs önálló hatalma, hanem legfeljebb *potestas ordinaria vicariával* rendelkezik.⁸⁶

Az érintett szevetségek saját jogának vizsgálata mégis azt mutatja, hogy ez a fejtegetés ma már nem tarthat igényt általános érvényre. A Lateránkanonokok provinciáira⁸⁷ és a premontreiek cirkáriáira⁸⁸ még kétségtől érvényes. Hogy ezeknél milyen kevésé lehet a részszevetségek önállóságáról beszélni, a legvilágosabban az a rendelkezés mutatja, hogy a premontreiek generális apátja szabadon megteheti, hogy egy cirkária élére

---

⁸⁶ **A. Larraona**, Consultationes: CpR 1 (1920) 81; uő., *Legis peculiaris Institutorum Saecularium exetetica, dogmatica, practica illustratio*: CpR 28 (1949) 247; **H. Hanstein**, 57. k.

⁸⁷ **CRA. Lat. 1957.**, 294. n.: „Quoniam Abbatis Generalis officium magni ponderis est neque ipse valet omnia per se perficere, Congregatio nostra – salva semper eius unitate – in varias circumscriptiones seu vicariatus, quae vulgo provinciae dicuntur, est divisa, quarum singulis Visitatores praeficiuntur a Capitulo Generali, ad sexennium munus obituri. – Visitatores ordinariam, licet vicariam, habent potestatem in certis muneribus, harum Constitutionum libro definitis, et ab unoquoque in sua provincia exercendis. Sunt proinde vere Ordinarii, ad normam c. 198 § 1, et Superiores Maiores ad instar Provincialium (c. 488 n. 8), cum iurisdictione in utroque foro (cc. 501 § 1 et 875 § 1), et fruuntur facultatibus a iure canonico eis concessis.”

⁸⁸ **Praem. 1947.**, stat. 117: „Ut efficacius necessitatibus et utilitatibus pro regionum diversitate et morum varietate provideatur, Ordo noster dividitur in Circarias, complectentes varias canonicas eiusdem regionis.” – Stat. 135. 1. §: „Singulis Circariis praeficiatur unus ex Abbatibus de regimine illius regionis a Domino Praemonstratenensi designandus ad normam stat. 44 et ad eius nutum omni tempore amovibilis, qui cum titulo Vicarii Abbatis Generalis diligenter illius Circariae curam gerat.”

Vicariust bíz meg, vagy maga veszi át annak közvetlen vezetését.⁸⁹ De ha kinevezett is helyettesít, a cirkária káptalanának összehívása és az azon való elnöklés neki van fenntartva, „nisi ipse hoc negotium Vicario suo committat”.⁹⁰

A cisztercieknél ezzel szemben egyre inkább háttérbe szorult a helyettesítés gondolata. A kongregációk előljárói, akiket eredetileg ugyancsak „Vicarii generales”-nak neveztek, ma az „Abbatess Praesidentes” nevet viselik.⁹¹ Az új megnevezés a jogi felfogásban bekövetkezett változást juttatja kifejezésre. A részszövetségek nagyobb autonómiája irányába történő fejlődés legvilágosabban a Casamari Kongregációban figyelhető meg, amelyet 1929-ben egyesítettek az általános obszervanciájú ciszterci renddel. Mindenekelőtt az tűnik fel, hogy az a pápai bulla, amely 1943-ban ennek a kongregációnak a konstitúcióit megerősítette, valódi szerzetesi kongregációnak nevezi a szövetséget.⁹² Valóban, saját általános prokurátort bízhat meg a Szentszéknél; prézes apátja ötévente köteles beszámolni a Szerzetesi Kongregációnak, és felhatalmazása van arra, hogy tanácsával levezesse a pert, amely egy örökfogadalmat tett szerzetes elbocsátáshoz szükséges.⁹³ Ezekben az esetekben a casamari szövetség mint autonóm szerzetesi kongregáció⁹⁴ a ciszterci rend össz-szövetségével konkurál, mert ezek az ügyek egyébként a generális apát hatáskörébe tartoznak.⁹⁵ A ciszterci rendben a Casamari Kongregációnak láthatólag hasonló jogi státusa van, mint a konföderációban a bencés szerzetesi kongregációnak. A többi ciszterci kongregáció természetesen erősebben alá van rendelve a generális apátnak, de ezek is jelentős önállóságot élveznek. Mindenekelőtt valamennyinek vannak saját konstitúciói, amelyeket a Szentszék approbált; vagyon- és perképesek.⁹⁶

---

⁸⁹ **Praem. 1947.**, stat. 44: „Negotii Capituli (generalis) absolutis, constituat primum Dominus Praemonstratensis Vicarios suos pro variis Circariis, nisi ipse per se immediatam earum curam agere velit.”

⁹⁰ **Praem. 1947.**, stat. 120, 1. §.

⁹¹ Vö. **Annuario Pontificio 1921.**, 438; **1960.**, 858; **Cist. Supr. 1934.**, 66. cikkely.

⁹² „...Pius Pp. XI Casamariense Archicoenobium in Congregationem sui iuris cum domibus filialibus erexit et constituit.” – „Ut benignissimus Deus hanc monasticam Congregationem servet ac foveat”: *Constitutiones Congregatini Casamariensis SOCist (Isola del Liri, 1943)*, 10. p., 90. p.

⁹³ **Cist Casam. 1943.**, 5. n.; 12. n. 1.; 101. n. A prézes apátot ott a kongregáció *supremus Moderator*ának nevezik (12. n.).

⁹⁴ Vö. **Lex propria**, 4. n.; 510. c.; 655. c. 1. §.

⁹⁵ **Cist. Supr. 1934.**, 79–88. cikk.; 61.; 69c.

⁹⁶ Vö. **Cist. Supr. 1934.**, 4 u cikk.; 541. cikk., 56 cikk.; vö. AAS 54 (1962) 507. k.

Ezért nem lehet kétségbe vonni, hogy jogi személyek. Messzemenő autonómiájukat aligha lehet helyesen megítélni, ha prézes apátjukat a generális apát puszta helyettesének tartjuk.

A részszövetségek a Subiacói Kongregációban is egyre nagyobb autonómiát kaptak.⁹⁷ Az új, próbaképpen 1959-ben megerősített konstitúciók kifejezetten leszögezik, hogy a tartományok jogi személyek, és hogy a vizitátorok nem a generális apát vagy az általános káptalan puszta megbízottai, hanem valóságos tisztség birtokosai, következésképpen valódi hatalommal rendelkeznek.⁹⁸ Sőt, **J. Tamburrino** úgy véli, hogy a Subiacói Kongregáció tartományai a rendtartománynak az általános jog által meghatározott minden lényeges ismérével rendelkeznek, és csak fokozataiban különböznek ettől.⁹⁹ Ha ebben nem is lehet vele teljesen egyetérteni, annyi mégis megállapítható, hogy e kongregáció vizitátorai ugyanúgy valódi, önálló hatalmat élveznek, mint a centralizált rendekben a tartományfőnökök.¹⁰⁰

A szerzetesi szövetségek alrendszerekre osztásának jogszerűségét nem alaptalanul vonják kétségbe. **I. Eicheler** kimutatta, hogy a ciszterci kong-

---

⁹⁷ **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch. Róma, 1961) 147–152. A tartományoknak adott nagyobb autonómiával nyilvánvalóan a leválási tendenciákat akarják megelőzni. Egy idő óta ugyanis olyan törekvések jelentkeztek, hogy a spanyol tartományt önálló kongregációvá alakítsák (**Ph. Hofmeister**, *Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum”* vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68, 1957. 12.). Az angliai Buckfast apátság csak 1960-ban vált ki a Subiacói Kongregációból, és ekkor csatolták az Angol Kongregációhoz (BM 36, 1960. 302. k.). Ezek a széthullási jelenségek, amelyek minden nemzetközi összetételű szerzetesi szövetségben fellépnek, világosan mutatják, hogy az autonóm apátságok számára a természetes állapot egy regionálisan korlátozott egyesülés. A IV. Lateráni Zsinat azon rendelkezése, hogy az apátkáptalant „in singulis regnis sive provinciis” kell megtartani, már ezen a felismerésen nyugodott (7. c X III 35), és a szerzetesnői kolostorok vonatkozásában az új törvénykezésben is megtaláljuk a vetületét: **SC. Rel.**, Instr. *Inter praeclara*, XXIII. n. 2.: AAS 43 (1951) 42.

⁹⁸ **Subl. 1959.**, C 6b: „Tum provinciae, tum Congregatio induunt figuram personae moralis”; C. 6d: (Abbas Visitator et Abbas Generalis) „haec omnia agunt vigore potestatis sibi a Constitutionibus factae”. Vö. **J. Tamburrino**, i. m., 156–158.

⁹⁹ **J. Tamburrino**, i. m., 158–162. De megelégszik azzal a bizonyítékkal, hogy a Subiacói Kongregáció tartományaira is ráillik a 488. c. 6. n. törvényi definíciója.

¹⁰⁰ **J. Tamburrino**, i. m., 167. k. Az 1867-es konstitúciók még azt mondják, hogy a vizitátorok „a nome dell’Abate Generale” gyakorolják hivatalukat. A későbbi átdolgozásokból ez a meghatározás hiányzik (uo. 167.).

regációk ellentmondanak a **Carta Caritatis** betűjének és szellemének.¹⁰¹ Nem véletlen, hogy ma a ciszterciek újra tudatosan az eredeti filiációs elvet helyezik előtérbe. Az általános obszervanciájú ciszterciek általános káptalana néhány évtizeddel ezelőtt kijelentette, hogy a kongregációk által „minime derogatur iuribus Paternitatis ab antiquo in Ordine vigentibus, immo vero haec Paternitatis iura, ubicumque adhuc vigent, utpote Ordinis nostri lex fundamentalis, sarta tectaque servari debent”.¹⁰² A *Pater Immediatus* hatáskörébe tartozik mindenekelőtt a rendes vizitáció, egy elárvult leányapátság gondozása, valamint az új választáson való elnöklés és annak megerősítése.¹⁰³ A szigorú obszervanciájú ciszterciek (trappisták) konstitúcióiban, akik programszerűen vissza kívánnak térni a Regulához és a **Carta Caritatis**hoz, ez így hangzik: „Communitates Ordinis non ratione Provinciarum, sed ex veteri Instituto dividuntur in Domos-Matres et Filias.”¹⁰⁴

Legutóbb **J. Tamburrino** tett kísérletet a Subiacói Kongregáció tartományainak igazolására.¹⁰⁵ Azt akarja bizonyítani, hogy a szerzetesi tartomány nem különbözik lényegesen az általános jogban szereplő provinciától. De fejtegetései nem meggyőzőek. A Lateráni Zsinat és a **Benedictina**¹⁰⁶ *capitula provincialiá*ját nem lehet a későbbi cassinói tartományok előfutárának tekinteni. Hiszen épp abban rejlik az alapvető különbség, hogy sem a *capitula provincialia*, sem a belőlük létrejött szövetségek nem egy föléljük rendelt egész részeit alkotják,¹⁰⁷ míg a cassinói provinciák

---

¹⁰¹ **I. Eicheler**, Die Kongregationen des Zisterzienserordens: SM 49 (1931) 55–91; 188–227; 308–340.

¹⁰² Id. **I. Eicheler**, i. m., 225.; vö. **Cist. Supr. 1934.**, 102. cikk.: „Abbas vel Prior Conventualis, qui novum monasterium fundaverit vel monasterium illegitime suppressum instauraverit eiusque successores legitimi, ipso iure sunt Patres Immediati nativi huius monasterii sive fundati sive instaurati cum omnibus iuribus Patrum Immediatorum, nisi in Statutis singularum Congregationum aliud cavaetur.”

¹⁰³ **Cist. Supr. 1934.**, 102. cikk.; **Cist. Aug. 1923.**, 4. n., 5. n.; **Cist. Casam. 1943.**, 167. n.

¹⁰⁴ **Trapp. 1925.**, 41. n.; **V. Hermans**, Commentarium Cisterciense historico practicum in Codicis canones de Religiosis (Róma, 1961) 142–150.

¹⁰⁵ **J. Tamburrino**, De provinciis monasticis (Diss. masch. Róma, 1961).

¹⁰⁶ Lásd 75–80. o.

¹⁰⁷ **J. Tamburrino** (i. m., 97.) nézete, miszerint XII. Benedek a 14. században a fekete bencéseket „tamquam in Ordine stricte dicto coadunatos”-nak tekintette, és ezt a rendet tartományokra osztotta, nem tartható fenn. Hiszen egy valódi renدهz legalább valamilyen közös vezetésű forma tartozik, amire nézve azonban a

jellegetes részszevetségek. Az az utalás sem meggyőző, hogy a rendtartomány eredete nem a kolduló rendek alkotmányában, hanem a clunyi szervezetben keresendő. Hiszen az egyes kolostorok, ugyanúgy, mint a későbbi Cassinói Kongregációban, mindezekben a szervezetekben messzemenően elveszítették autonómiájukat. A rendtartomány végül is éppen a centralizált rendekben honosodott meg, és csak ott van legitim helye. A szerzetesi kongregációkban ezzel szemben az általános jog provinciájának minden funkcióját lényegében már az egyes önálló monostor vállalja. Azok a jogok és köteleességek, amelyeket a CIC a tartományi előjáróknak ad, az apátot is megilletik, sőt, az ő jogosítványai még szélesebbek is.¹⁰⁸ Ezért a szerzetesi részszevetség egészen más célt szolgál, mint egy olyan rend tartománya, amely nem önálló monostorokból áll. A subiacói tartományok élén álló vizitátorok nem rendelkeznek egy centralizált szervezet tartományfőnökeinek feladataival és kötelességeivel, akik a szerzetesek közvetlen nagyobb előjárói. Ez a szerzetesi és az általános jogi tartomány közti különbség olyan mélyreható, hogy nem lehet másodlagosként figyelmen kívül hagyni. Az viszont, hogy a 488. kán. 6. pontjának törvényi definíciója alkalmazható-e a Subiacói Kongregáció tartományaira is, másodlagos jelentőségű. Hiszen ez csak akkor nyeri el teljes tartalmát, ha egybevetjük mindazokkal a kijelentésekkel, amelyeket a CIC a tartományokra és azok előjáróira vonatkozóan tesz.

A köztes szervezetek sem a Subiacói Kongregációban, sem a premonstreiek és a ciszterciek rendjében nem csökkentik lényegesen az egyes kolostorok autonómiáját. A *superiores intermedii* nem a kolostori apátok jogköreit csorbítják, hanem abból a korlátozott hatalomból részesülnek, amellyel a generális apát az egész szervezet felett rendelkezik. Tartományukban az ő segítői, és pozíciójuknak leginkább az felel meg, ha a generális apát helyettesének tekintenénk őket, akik csak *potestas ordinaria vicariával* rendelkeznek. Ezért tartózkodni kellene attól, hogy a szerzetesi tartományokat rendpolitikai megfontolásokból autonóm köztes hatósággá építsék ki az önálló monostor és a kongregáció egésze között.

Benedictinában semmiféle támpont nem található, mert hiszen a gyakorlatban nem is létezett.

¹⁰⁸ Lásd 138. k.

IV. Szerzetesi kongregáció és szerzetesrend

1. A ma használatos terminológia

A kánonjogban általában különbséget teszünk szerzetesi kongregációk és szerzetesrend között. Emellett a föderalisztikus felépítésű kolostorszövetséget *congregatio monasticának*, a centralisztikus felépítésűt *ordo monasticusnak* szokás nevezni.¹⁰⁹ A CIC nem ismeri ezt a megkülönböztetést, de a Szentszék néhány későbbi törvényszövegében megjelenik.¹¹⁰ Az *Annuario Pontificio* is részben a *congregatiót*, részben az *ordót* használja a bencés szövetségek hivatalos megnevezésekor. Úgy tűnik azonban, hogy ebben nem annyira alkotmányjogi, mint inkább történeti mozzanatok játszottak szerepet.¹¹¹ Mert tekintet nélkül az alkotmányformára, a konföderált bencés kongregációk mellett a kamalduliak, a vallumbroziánusok és a szilvesztrinusok centralizált szövetségeit is *congregatió*nak nevezi, miközben a mechitaristákat és az általános és a szigorú obszervanciájú cisztercieket *ordónak* mondja. Hogy milyen önkényesen alkalmazzák a két fogalmat, azt az olivetánusoknál és a vallumbroziánusoknál látjuk. Az olivetánusok szövetségének hivatalos neve: „Ordo S. Benedicti Montis Oliveti, vel Congregatio S. Mariae Montis Oliveti O.S.B.”,¹¹² konstitúciói általában *congregatióról* beszélnek, de ismételten előfordul az *ordo* is.¹¹³ A vallumbroziánusok szövetsége statútumaiban „Ordo et Congregatio Vallis Umbrosae”-nak nevezi magát.¹¹⁴ Világos, hogy ez a terminológia nem támaszkodik semmiféle rendszeres megfontolásra.

---

¹⁰⁹ Lásd pl. **A. Larraona**, *Comm. Cod: CpR 3* (1922) 136. k.; **H. Hanstein**, 57.

¹¹⁰ Így mindenekelőtt a Bencés Konföderáció **Lex propriájában** (11. n. k.). Vö. a *Const. Ap. Sponsa Christi* általános statútumaival is, amelyek úgy szólnak, hogy a föderált szerzetesnői kolostorok autonómiáját bizonyos méltányos korlátozásoknak lehet alávetni „ad exemplum nonnullarum Congregationum monasticarum et Ordinum sive Canonicorum sive Monachorum”: VII. cikk. 5. § 1. n.: AAS 43 (1951) 18. k.

¹¹¹ A két fogalom történeti létrejöttéhez vö. **Ph. Hofmeister**, *ZRGkan* 40 (1954) 271–276.

¹¹² **Annuario Pontificio 1960.**, 853–859.

¹¹³ **Oliv. 1932.**, 322. n.; 331. n.; 547. n. a; 343. n. 341. n. stb.

¹¹⁴ **Vall. 1947.**, C. 10.; C. 18. stb.

2. A megkülönböztetés jogi alapja

Mégis célszerű fenntartani és jogilag megalapozni a szerzetesi kongregáció és a szerzetesrend közti megkülönböztetést. Mert a *congregatio monastica* törvényi definíciója minden önálló monostorokból álló szövetséget felölel. Az a kiegészítés, hogy ennek „sub eodem Superiore” egyesülésnek kell lennie, olyan szintelen, hogy egyaránt alkalmazható a laza és az erősen centralizált alkotmányrendszerre. Ezért a *congregationes monasticae* a szövetség előjárójának jogi állása alapján ajánlatos szorosabb értelemben vett föderalisztikus felépítésű szerzetesi kongregációkra és centralisztikusan megszervezett szerzetesrendekre osztani. Ennek a megkülönböztetésnek az alapvető kritériuma az a hatalom, amelyet a szövetség előjárójának átengednek.

a) A kolostori előjárók hatalma általában

A kolostori szövetségek előjárói élvezik az úri hatalmat (*potestas dominativa*). Ez egy mind a teljes, mind az egyszerű joghatóságtól különböző, de azokkal rokon hatalom,¹¹⁵ amelyben a rendi előjáró hivatala jogszerű átvétele révén részesül, és amelynek fogadalma révén a szerzetes aláveti magát¹¹⁶. A *potestas dominativa* a konstitúciók és az általános jog értelmében minden kolostori előjárónak és káptalannak kijár, a laikus szövetségekben is (501. kán. 1. §). A nagyobb előjárók (488. kán. 8. p.) az őket megillető hatalom terjedelme alapján különböznek az alsóbb helyi előjáróktól (vö. 505. kán.). Az előbbieket hatáskörébe jelentősebb ügyek tartoznak. A szövetség legfőbb hatalmának letéteményese az általános káptalan és a generális, aki a konstitúciók értelmében általános hatalommal

---

¹¹⁵ Vö. PCI 1952. 3. 26. VI. n.: AAS 44 (1952) 497.

¹¹⁶ A kánonjogban vitatott a *potestas dominativa* természete és eredete. Vö. **A. Larraona**, De potestate dominativa publica in iure canonico. In: Acta Congressus iuridici internationalis, IV (Róma, 1937) 145–180; **G. Kindt**, De potestate dominativa in Religione (Brügge, 1945). Az ellenkezőjéhez vö. **B. Hegglin**, 89–94. Nézetünk szerint a tulajdonképpeni értelemben vett *potestas dominativa* csak a fogadalomban válik hatékonyá, hiszen a fogadalom egyházi hivatali átvétele révén a kolostori állásba való teljes beillesztés is ebben következik be. Más véleményen van **H. Hanstein**, 50. Az egyházi vezetői hatalom fajtáihoz vö. **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 314–317.

rendelkezik a szövetség valamennyi tartománya, telepe és szerzetese felett (502. kán.).

A minden kolostori szövetség által birtokolt potestas dominatíván túl az exempt papi szövetségekben a bár alapvető, de mégsem teljesen kiiktatott helyi főpásztorok helyett,¹¹⁷ ugyancsak a konstitúciók és az általános jog értelmében, a szövetségek előljárói és káptalana rendelkeznek a belső és külső szférát illető egyházi joghatósággal alárendeltjeik felett (501. kán. 1. §). Míg az exempt papi szövetségek alsóbb ház-előljárói a külső szférában csak egyszerű joghatóságot élveznek, a nagyobb előljárók a teljes joghatóság hordozói. Részesülnek az egyház szuverén hatalmából és személyi főpásztorként (198. kán. 1. §) kvázi-püspöki pozícióban vannak alárendeltjeikkel szemben.¹¹⁸

b) A szerzetesi kongregáció prézes apátjának hatalma

A CIC a 488. kán. 8. pontjában a szerzetesi kongregáció prézes apátjait a nagyobb előljárók között sorolja fel, de az 501. kán. 3. §-ban azt a megszorítást teszi, hogy ők nem rendelkeznek azzal a teljes potestas dominatívával és jurisdikcióval, amely az általános jog szerint a nagyobb előljárókat megilleti. Potestas dominatívájuk és teljes joghatóságuk terjedelmét sokkal inkább a kongregációk saját joga, a Szentszék különleges rendelkezései és az általános jog néhány olyan normája határozza meg, amelyek világosan megnevezik a szerzetesi kongregációk prézes apátjait. A CIC törvényi rendszerében az 501. kán. 3. §-nak így az a feladata, hogy korlátozza ugyan, de ne érvénytelenítse teljesen a 488. kán. 8. pontjának a kongregáció prézes apátjára vonatkozó kijelentését. Az említett negatív megállapítás mellett ugyanis, hogy ezek a prézes apátok nem rendelkeznek a többi nagyobb előljáró teljes hatalmával, az 501. kán. 3. § azt a pozitív kijelentést tartalmazza, hogy elvileg hordozói *lehetnek* mind a potestas dominatívának, mind a jurisdikciónak, és a megadott keretek között valóban azok is.¹¹⁹

Az 501. kán. 3. §-ban kifejezett utalás található a prézes apát azon főpásztori jogaira, hogy ő elnököl egy élethossziglani fogadalmat tett alárendelt elbocsátását célzó büntetőeljárásnál (655. kán. 1. §), és a fellebbezési

---

¹¹⁷ A helyi főpásztoroknak az exempt papi szövetségekkel kapcsolatos jogairól tömör összeállítást készített **A. Scheuermann**, *Der Bischof als Ordensoberer*. In: *Episcopus, Festschrift Kard. Faulhaber (Regensburg, 1949)* 346–351.

¹¹⁸ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 315.

¹¹⁹ Vö. **A. Larraona**, *Comm. Cod: CpR* 7 (1926) 97. k.

fokon dönt a kolostori apát bírói ítéletéről (1594. kán. 4. §). Ehhez járul az az 501. kán. 3. §-ban nem említett felhatalmazás, hogy – amennyiben a saját jog nem rögzít más hatásköri rendet – első fokon ő bíraskodik a kongregáció két kolostora között (1579. kán. 2. §). A saját jog vagy a Szentszék külön rendelkezései a teljes joghatóságból következő további jogköröket jelölhetnek ki a prézes apát számára.

A prézes apát azonban nemcsak korlátozott jurisdikciós jogokkal bír, hanem az 501. kán. 3. § által kijelölt keretek között a potestas dominativa hordozója is a kongregáció felett. Abból a körülményből, hogy a fogadalmat „in manibus Abbatis” teszik le, nem lehet azt a következtetést levonni, hogy csak az apát kap családfői hatalmat a szerzetes felett.¹²⁰ Igaz, hogy a konstitúciók értelmében csupán az apát élvez *általános* potestas dominatívát a szerzetes felett, de ezt, éppúgy, mint a jurisdikciót, bizonyos ügyekben ki lehet terjeszteni a prézes apátra. Mind az 501. kán. 3. §, mind néhány szerzetesi kongregáció statútumai nemcsak a prézes apát „iurisdictionis” említik, hanem a szövetség felett gyakorolt „potestas” (scil. dominativa, vö. 501. kán. 1. §), ill. „auctoritas” is.¹²¹ Hogy önálló monostorok szövetségének a feje rendelkezhet potestas dominatívával, azt különösen a szerzetesnői kolostorok föderációi bizonyítják, amelyek előljárói alkalmatlanok arra, hogy jurisdikciót kapjanak (118. kán.). Ezért ők csak családfői hatalmuknál fogva tevékenykedhetnek.¹²²

Hogy az 501. kán. 3. §-t helyesen értelmezzük, szoros összefüggésben kell szemlélnünk a 488. kán. 8. pontjával, mert a 488. kán. úgy rendelkezik, hogy „in canonibus qui sequuntur” a „superiores maiores” fogalmába a 8. pontban megnevezett minden rendi előljárót bele kell érteni. Következésképpen fennáll az a jogi vélelem, miszerint valamennyien rendelkeznek mindazon jogosítványokkal, amelyeket az általános jog a nagyobb előljárókra ruház; az esetleges kivételeket a saját jogból kellene igazolni. Mármost a 488. kán. 8. p. a primás apátot és a szerzetesi kongregációk prézes apátjait is megnevezi, de őket illetően az 501. kán. 3. § megint csak érvényteleníti az

---

¹²⁰ Más véleményen van **M. Gómez**, De Abbatum potestate tonsuram minoresque ordines conferendi: CpR 10 (1929), 46–51, aki kizárólag a jurisdikcióra szeretné visszavezetni a prézes apát jogosítványait.

¹²¹ **Bras. 1937.**, 120. n.; **Belg. 1935.**, 181. n.; **Subl. 1959.**, C. 71.; **Slav. 1947.**, 122. n.; **Bav. 1922.**, 144. n.

¹²² Vö. **Pol. Mon. 1936.**, 210. n.: (Abbatissa Praeses) „in omnes Congregationis domus ac personas utitur dominativa potestas in actu visitationis aut recursus alicuius subditae”.

említett jogi vélelmet; és megfordítva.¹²³ Őket csak akkor illeti meg olyan jogosítvány, amelyet a CIC a nagyobb előljárókra ruház, ha igazolni tudják, hogy az egyházi törvénykönyv, a konstitúciók vagy a Szentszék külön rendelkezései azt kifejezetten megadják nekik. Ha ez nem sikerül, akkor egy szerzetesi kongregációban csak a kolostori előljáró tevékenykedhet nagyobb előljáróként, a prézes apát azonban nem. Az 501. kán. 3. pontjának döntő jelentősége tehát abban rejlik, hogy a 488. kán. 8. ponttal szemben megfordítja a bizonyítási terhet.

Közben azonban fel kell hívnunk a figyelmet egy félreértésre. Az 501. kán. 3. § önmagában véve nyitva hagyja a lehetőséget, hogy a saját jog messzemenő jogköröket ruházzon át egy szerzetesi kongregáció prézes apátjára, sőt, a konstitúciók akár a nagyobb előljárók összes általános jogi jogosítványával is felruházhatják.¹²⁴ Habár az 501. kán. 3. § szövegével összeegyeztethető lenne, hogy a prézes apát ilyen nagy hatalmat kapjon, belső indoklásával azonban nem, mert ennek a rendelkezésnek mégiscsak az a célja, hogy megvédje a kolostorok autonómiáját. Már bebizonyítottuk, hogy a prézes apát hatalmát a törvényhozó nem határozhatja meg és terjesztheti ki önkényesen, hanem ennek – az apátságok autonómiája és különösen a szerzeteseknek az egyes kolostorba való beillesztettsége folytán – van egy olyan határa, amelyet a kolostorok önállóságának csorbítása nélkül nem lehet átlépni.¹²⁵

Egy szerzetesi kongregáció prézes apátjának szövetsége kolostoraival szemben elfoglalt helyzetét joggal hasonlították a metropolitának szuffraganeus püspökségeihez való viszonyához.¹²⁶ Közös bennük, hogy egyiküknek sincs általános teljes joghatósága, csak bizonyos jogköreik, de a prézes apátnak a kongregációja apátsági felett gyakorolt jogai valamivel átfogóbbak, mint a metropolitáé egyháztartománya egyházmegyéi felett.¹²⁷

---

¹²³ A CIC-hez készült vázlatokban a mai 501. kán. 3. § normája a mai 488. kán. 8. pontjába volt bedolgozva: **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR* 6 (1925) 295. 113. jegyz. Az egyik ilyen tervezetben a 369. kán. 10. § így szól: „Superiores maiores sunt: 1. Abbas Primas et Abbas Praeses vel Generalis, qui tamen potestates et obligationes superioribus a iure tributis non habent, sed eorum potestas desumenda est ex peculiaribus Sanctae Sedis praescriptionibus.”

¹²⁴ **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR* 7 (1926) 98.

¹²⁵ Lásd 143. k.

¹²⁶ **M. Wolter**, *Praecipua Ordinis monastici elementa* (Brügge, 1880) 721–723.; **S. Mayer**, IV. 52. k.

¹²⁷ Vö. **E. Eichmann** – **Kl. Mörsdorf**, I. 388. A különbség mindenekelőtt abban rejlik, hogy a metropolitától a törvény megvonja mind az egyházmegyéi feletti

Tekintettel a korlátozott hatalomra, amellyel a prézes apát a kolostorszövetség felett rendelkezik, nem célszerű a kongregáció *supremus Moderatoráról* beszélni.¹²⁸ **Mörsdorf** rámutat arra, hogy a rendi előjárók vonatkozásában általában kevésbé megfelelő a *supremus* melléknév, mert ez csak a pápai teljhatalmat illeti meg; különösen szakszerűtlen és könnyen nélkülözhető egy szerzetesi kongregáció prézes apátja esetében.¹²⁹ A törvényhozó jóval helyesebben veszi számításba a prézes apát valódi helyzetét, amikor egyszerűen (*Abbas Superior Congregationis monasticaenak* nevezi.¹³⁰ A bencés kongregációkban az (*Abbas Praeses* megnevezés terjedt el a legszélesebb körben,¹³¹ a Bencés Konföderáció **Lex propriája**,¹³² a keleti egyházjog¹³³ és a szerzetesnők számára kiadott pápai rendeletek¹³⁴ is általánosan ezt használják.

Más címek ezzel szemben kevésbé alkalmasak szerzetesi kongregáció előjárójának megnevezésére. Tárgyilag nem indokolt, ha a Subiacói Kongregáció előjáróját „Abbas generalis”-nak és a Solesmesi Kongregáció fejét „Superior generalis”-nak nevezik.¹³⁵ Egyikük sem az 502. kán. értelmében vett valódi generális. Az „Archiabbas” megjelölés is kevésbé megfelelő. A bencés jogban ez mindenekelőtt olyan kolostor előjáróját jelöli, amely jelentősége miatt az „Archiabbatia” címet kapta. Ezzel a kitételéssel azonban nem feltétlenül jár együtt az az előjog, hogy ennek a kolostornak az apátja egyúttal jogszerűen a kolostorszövetség prézes apátja is. A konföderált kongregációkban a beuroni, a St. Vincent és a St. Meinrad apátság mint a beuroni, ill. a két amerikai kongregáció anyamonostora, valamint a salzburgi St. Peter kolostor főapátság rangot élvez, anélkül hogy a főapát

---

bíráskodást (1557. kán. 2. § 2.), mind a szuffraganeus püspökségei rendes vizitációjára (274. kán. 5. p.) és egy püspök igazgatási aktusa véleményezésére (1601. kán.) való jogosítványt.

¹²⁸ 516. c. 1. §; 655. c. 1. § 1579. c. 2. §; 1594. c. 4. §; vö. **Beur.** 1959., 162. n.

¹²⁹ **Kl. Mörsdorf**, *Die Rechtssprache des CIC* (Paderborn, 1937) 173. 52. jegyz.

¹³⁰ 223. c. 1. n. 4.; 488. c. 8. n.; 501. c. 3. §; 510. c.

¹³¹ **Cas.** 1958., 223. n.; **Angl.** 1930., 213. n.; **Helv.** 1931., 172. n.; **Bav.** 1922., 143. n.; **Am. Cas.** 1947., 118. n.; **Beur.** 1959., 162. n.; **Helv. Am.** 1950., 128. n.; **Austr.** 1948., C. 11; **Belg.** 1935., 180. n.; **Slav.** 1947., 122. n.; Vö. **Hung.** 1921., 547. n.; **Ott.** 1950., 330. n.

¹³² Vö. **Lex propria**, 7. n., 14. n., 18. n., 29. n. 65. n. kk. stb.

¹³³ **IOrel.** 28. c.; 39. c. 1. § 1. n.; **IOSignif.** 312. c. 5. §. 1. n.; 313. c. 1. §; **IOpers.** 168. c. 1. § 4. n. stb.

¹³⁴ **SC. Rel.**, Instr. *Inter praeclara* XXIV. n. 2.: AAS 43 (1951) 43.

¹³⁵ **Subl.** 1959., C. 68.; **Sol.** 1947., C.25.

a kongregáció *Praeses natusa* lenne.¹³⁶ Kiemeltségük csak tiszteletbeli elsőbbséget jelent, mindenekelőtt előjáróiknak a többi apáttal szemben élvezett elsőbbségét.¹³⁷ Hasonló tiszteletbeli ranggal rendelkezik a kongregáción belül Montecassino *Archicoenobiuma* és Subiaco *Protoconobiuma*.¹³⁸ Másfelől Pannonhalma és Szt. Ottilien főapátságai szövetségük főmonostorai, úgyhogy mindenkori főapátjuk egyúttal jog szerint mindig a kongregáció prézes apátja is.¹³⁹ Teljes címüknek így kellene hangzania: „Archiabbas N. et Praeses natus Congregationis N.”¹⁴⁰ Még kevésbé illik a század elején a Beuroni Kongregációtól átvett „Archiabbas” cím a Brazil Kongregáció prézes apátjára, mert ő nem főapátság előjárója.¹⁴¹ Nem kétséges, hogy minden más elnevezéssel szemben a „prézes apát” megjelölés érdemel elsőbbséget.

c) Egy szerzetesrend generálisának hatalma

A szerzetesi kongregáció prézes apátjával ellentétben a szerzetesrend generálisát nem érinti az 501. kán. 3. § megszorító normája.¹⁴² Ő inkább azzal a 488. kán. 8. pontban felállított jogi vélelemmel élhet, miszerint mindazok

---

¹³⁶ Mindazonáltal Beuron főapátja 1936-ig egyúttal jog szerint a kongregáció prézes apátja volt: **Beur. 1929.**, D. III. ad cap. 64.

¹³⁷ **Beur. 1959.**, 142. n.: „Monasterium Beuronense, cum sit venerabilis abbatiamater, ex qua Congregatio et originem duxit et nomen, Archiabbatiae titulo honoratur”. 184. n.: „Abbas vero Beuronensis, cum sit sponsus abbatiae-matris, Archiabbatis titulo insignitur. Sequitur Abbatem Praesidem eiusque vices actu gerentem et Abbatem loci.” **Am. Cas. 1947.**, 81. n.; **A. Kleber**, History of St. Meinrad Archabbey (St. Meinrad, 1954) 512. k.

¹³⁸ **Familiae Confoederate 1960.**, 18; 261. **Cas. 1958.**, 255. p. Mindkét apátnak elsőbbségi rangja van a konföderációban is: **Lex propria**, 18. n.; 40. n. k.; **Vö. L. Hanser**, Der Primat des Abtes von Montekassino: SM 46 (1928) 93–97; **T. Lecicisotti**, Sul diritto di precedenza dell’abate di Montecassino: Benedictina 5 (1951) 143–147; **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 6.

¹³⁹ **Hung. 1921.**, 547. n. k.; **Ott. 1950.**, 290. n.; A kongregáció előjárói minőségében néha „praesesnek” is nevezik őket: **Ott. 1950.**, 330. n.; 348. n.; **Hung. 1921.**, 547. n. kk.

¹⁴⁰ **Ph. Hofmeister**, Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 340.

¹⁴¹ **Bras. 1937.**, 118. n.: „Congregationis caput est unus Abbatum regiminis qui... ad duodecennium Archiabbas eligitur.”

¹⁴² **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR (1922) 134., 202. jegyz.; 4 (1923) 44., 299. jegyz.

a jogkörök, amelyeket a CIC a nagyobb eljárásokra ruház, őt is megilletik, amíg a saját jogból be nem bizonyosodik az ellenkezője. Ő tehát valóban az 502. kán. értelmében vett¹⁴³ *supremus religionis Moderator* – vagy inkább *Moderator generalis*.¹⁴⁴ Ezért találó, ha a saját jog ezen szövetségek előjáróira az „Abbas generalis”, ill. a „Prior generalis” nevet használja.¹⁴⁵

Annak oka, hogy a szerzetesrendek generálisai ilyen messzemenő hatalommal rendelkeznek szövetségük minden kolostora és tagja felett, abban rejlik, hogy a szerzetesek nagyon lazán kötődnek egy meghatározott kolostorhoz, sőt, ez a kötődés többnyire teljesen hiányzik is. Mint később még majd kifejtjük, ezekben a rendekben a szerzetes fogadalmával nem elsősorban egy bizonyos kolostorba illeszkedik be, hanem a rend egészébe. Ezért azok a következtetések, amelyeket a stabilitás elvéből levontunk, csak a szerzetesi kongregációkra illenek, a szerzetesrendekre azonban nem.¹⁴⁶

A szerzetesi kongregáció és szerzetesrend közti különbségtételt tehát az indokolja, hogy vannak bencés szövetségek, amelyek élén olyan generális áll, akinek a hatalmát nem korlátozza az 501. kán. 3. §. Teljességgel lehetséges, hogy egyes házak előjárói mégis a *superiores maiores* helyzetét foglalják el, jóllehet jogköreik már nem vágnak egybe az *Abbas monasterii sui iuris*nak az általános jog által körülírt hatalmával.

Összegezve, a szerzetesi kongregációra vonatkozóan a következő lényegi jegyeket lehet kiemelni:

1. A szerzetesi kongregáció több *önálló monostorból* tevődik össze, és pedig ezeknek olyan kolostoroknak kell lenniük, amelyekbe a szerzetesek fogadalmuk révén tagozódnak be.

2. Egy szerzetesi kongregáció prézes apátjának nincs *általános potestas dominatívája és jurisdikciója* a szövetség felett, hanem csak bizonyos úri és teljes felhatalmazásuk, amelyet a CIC, a konstitúciók vagy a Szentszék különleges rendelkezései ruháznak rá.

3. A szerzetesi kongregáció a *kolostori össz-szövetség* különös fajtája, és valódi köztes fokot képez az egyes kolostor és Szentszék között.

---

¹⁴³ A. Larraona, Comm. Cod: CpR 3 (1922) 136 k.; T. Schaefer, 444. p. 202.

¹⁴⁴ Kl. Mörsdorf, Die Rechtssprache des CIC (Paderborn, 1937) 173. jegyz. 52.

¹⁴⁵ Oliv. 1932., 302. n.; Vall. 1947., C. 16.; Cam. Erem. 1957v C. 2.; Silv. 1931., 89. n.; A cisztercieknél és a trappistáknál ezzel szemben ez a cím kevésbé megfelelő (Cist. Supr. 1934., 44. p.; Trapp. 1925., 15. p.). Régi szokás szerint a Monte Corona-i kamalduliak szövetségének előjárója a „P. Maior” nevet viseli (Cam Coron. 1934., 20. n.).

¹⁴⁶ Vö. 142–144. o; lásd 183–186. o.

4. Még ha a konföderációhoz van is csatolva, a szerzetesi kongregáció *közvetlenül* a Szentszéknek van *alárendelve*.

Hogy ezek a lényeges mozzanatok kifejezésre jussanak, a 488. kán. 2. pontban adott törvényi definíciót kibővítve a szerzetesi kongregációt úgy lehet meghatározni, mint *több önálló monostor föderatív felépítésű szövetségét, amely közvetlenül a Szentszéknek van alárendelve*.

A szerzetesrend centralisztikus alkotmány-felépítésében tér el a szerzetesi kongregációtól, mivel az előbbi generálisa általános úri és teljes hatalommal rendelkezik a szövetség és tagjai felett.

10. § A bencés monostorszövetségek alkotmányformái

Immár kísérletet tehetünk, hogy a szerzetesi kongregációknak az előbbieken adott definícióját a jelenleg létező bencés szövetségekre alkalmazzuk. Itt lényegében az egyes kolostorszövetségek konstitúcióinak a kijelentéseire kell támaszkodnunk. El kell azonban ismerni, hogy így nem minden esetben lehet teljesen tiszta képet kapni az alkotmányformákról, mert a konstitúciók néha csak röviden tárgyalják az alkotmányjogot, és ezt homályos és elmosódott terminológiába burkolják. Ennek a vizsgálatnak a során három csoport rajzolódik ki.

I. Bencés szövetségek önálló monostorok nélkül

1. A vallumbroziánusok

A vallumbroziánusok szövetsége nagyon eltávolodott a bencés szerzetesség alkotmányjogi sajátosságától. Házaik már nem tekinthetők *sui iuris*únak, akkor sem, ha az apátság nevet viselik, és előjáróit apáttá szentelték. A konstitúciók meghatározása világosan mutatja, milyen erősen centralizált ez a rend: „Quovis iure, nomine vel dignitate gaudeant, omnia et singula Monasteria et Congregationis loca ab una tantum Abbatis Generalis et Definitorii suprema auctoritate et potestate pendent.”¹ Ennek következtében a generális apát élvezi az általános jurisdikciót a belső és a külső szférát illetően, valamint a potestas dominatívát a szerzetesek és valamennyi ház felett, amellyel az általános jog és a konstitúciók értelmében élhet.²

---

¹ Vall. 1947., C. 8. A vallumbroziánusok létrejöttéről lásd 64. o.

² Vall. 1947., C. 18.: „Abbas Generalis, canonice electus, totius Ordinis et Congregationis Vallis Umbrosae personam gerit, iurisdictionem ecclesiasticam habet, tam pro foro interno quam externo, et potestatem obtinet in omnes domos et sodales, exercendam secundum ius et Constitutiones.”

Mivel a szerzeteseket fogadalmuk révén nem egy meghatározott kolostorba, hanem a szövetségbe veszik fel,³ mind a noviciátusra és a fogadalomra bocsátás, mind egy ideiglenes fogadalmat tett szerzetes elbocsátása a generális apátnak és tanácsának van fenntartva.⁴ Továbbá mindenekelőtt csak a generális apát rendelkezik azzal a jogosítvánnyal, hogy a rendtagoknak tonzúrát és alacsonyabb rendeket adományozzon. Habár a 964. kán. 1. pontja erre minden kormányzó apátot feljogosít, amennyiben pap, és apáttá szentelték, a vallumbroziánusok szövetségében a kolostori apátok ezeket a fölszenteléseket csak a generális apát külön felhatalmazása alapján adományozhatják saját alárendeltjeiknek.⁵ A statútumok a következőképpen indokolják meg ezt az előírást: „Cum Monachi nostri profiteantur non pro Monasterio, sed pro Congregatione, solus Abbas Generalis nostris Monachis Tonsuram et quatuor minores Ordines conferre potest; alii Abbates tantum ex delegatione Abbatis Generalis, qui solus concedere potest litteras dimissorias pro Ordinibus maioribus Episcopis ordinantibus.”⁶

Ezek a megszorítások gyökérében érintik az apát tisztségét. Egyúttal itt az önálló monostor két kritériumának a szerzetesi alkotmányjogra jellemző szoros összefonódása is megmutatkozik: Ha egy szerzetesi szövetségben feláldozzák a szerzeteseknek egy meghatározott kolostorba való felvételét, az mindig a kolostor előjárójának *superior maior* pozícióját is veszélyezteti. A szerzetesi kolostor autonómiája ugyanis mindkét elemet magában foglalja.

A konstitúciók megfogalmazásakor teljes mértékben tisztában voltak ezzel a konzekvenciákkal, és nem csoda, hogy bár a szövetség jogi jellegének meghatározásakor a *Congregatio monastica* törvényi definícióra (488. kán. 2. p.) támaszkodtak, arról tudatosan lemondtak, hogy a kolostorokat *sui iuris*nek nevezzék: „Ordo Monachorum Vallis Umbrosae... ad instar Congregationis monasticae, idest plurium Monasteriorum coniunctione sub uno Abbate Generali nuncupando constitutus est.”⁷

---

³ Vall. 1947., D. 1.: „Stabilitas apud nos iam abhinc multis saeculis, non in aliquo Monasterio firmatur, sed in Congregatione, cui vi professionis Monachus incardnatur.”

⁴ Vall. 1947., D. 176.; D. 200.

⁵ Vall. 1947., C. 92.: (Abbas ut) „primam tonsuram et Ordines minores valide, etiam suis subditis, conferre possit, debet... facultatem seu delegationem toties quoties ab Abbate Generali obtinere, ad normam Constitutionum.”

⁶ Vall. 1947., D. 206. I.

⁷ Vall. 1947., C. 1.

2. A szilvesztrinusok

A szilvesztrinusokról ugyanaz mondható el, mint a vallumbroziánusokról. Alapvetően ebben a szövetségben sincsenek önálló monostorok. Legalábbis a nagyon szűkszavú konstitúciókban erre vonatkozóan nem található támpont. Annál jobban kiemelik a generális apát hatalmát: az egész rendben csak ő és tanácsa tarthat fel magának büntelődést, holott ez a 896. kán. szerint minden önálló monostor apátját megilleti, és ő adományozhat a rend minden fogadalmának tonzúrát és alsó fokú fölszenteléseket, míg a többi apátnak ehhez meg kell szereznie a generális engedélyét.⁸

Az a kolostor azonban, amelyet a szilvesztrinusokra bízott missziós terület központjaként Ceylonon létesítettek, különleges státust foglal el. Ezt a kolostort egy „*aventi la qualifica di Superiore Maggiore, con facultà simili a quelle dei Provincialis*” apát vagy perjel vezeti.⁹ Ennek saját noviciátusa van,¹⁰ és a noviciátusra vagy fogadalomra bocsátás ügyében mint *Superior maior*, ennek a kolostornak az elöljárója illetékes.¹¹ Mégis kérdéses, hogy ezt a kolostort valóban *monasterium sui iuris*-nak lehet-e tekinteni. Mert ehhez az is szükséges, hogy az apát saját nevében, azaz rendes, önálló hatalommal gyakorolja hivatalát.¹² A szilvesztrinus misszionáriusok elöljárója ezzel szemben a generális helyettese ezen a távoli vidéken, és ezért, bár rendes, de csupán helytartói hatalma van.¹³ Úgy tűnik, nagyobb elöljárói minősége nem annyira azért illeti meg, mert *Abbas monasterii sui iuris*, hanem inkább azért, mert „*ad instar Provincialium*” hatalommal rendelkezik.¹⁴ De bárhogy is legyen, a ceyloni kolostor mindenképpen különleges helyzetet élvez. A szövetség többi kolostora biztosan nem tekinthető önálló monostornak.

---

⁸ *Silv.* 1931., 81. n.; 115. p. A szilvesztrinusok keletkezéséről lásd 67. k.

⁹ *Silv.* 1931., 177. n.

¹⁰ *Silv.* 1931., 178.

¹¹ 543. c.; *Silv.* 1931., 67. n.; 75. n.

¹² *Mayer*, IV. 8.

¹³ *Vö. Silv.* 1931., 181. n., ahol ezt az elöljárót a generális apát „vikáriusának” nevezik.

¹⁴ *Vö.* 488. c. 8. és *Silv.* 1931., 177. n., ahol ennek az elöljárónak a hatalmát egy provinciáliséval hasonlítják össze.

3. A mechitaristák

Az örmény mechitaristák szövetségét a tizennyolcadik század elején először az Antal-regula alapján hozták létre. Amikor Mechitar szövetsége megerősítését kérte az Apostoli Szentszéktől, arra utasították, hogy vegye át valamelyik nyugati rend reguláját. Mechitar a bencés regula mellett döntött, mert ez állt legközelebb Szent Antal regulájához, a keleti szerzetesség hagyományától viszont elszakadt.¹⁵ A törökök elől menekülve a mechitaristák 1717-ben Velencébe jöttek; a 18. század végén egy csoport levált, akik először Triesztben, 1810-től pedig Bécsben leltek otthonra.¹⁶

A két szövetségben, amely jelenleg csak kevés tagot számlál,¹⁷ minden hatalom a generális apát kezében van,¹⁸ a házak elöljárói „in omnibus” neki vannak alárendelve.¹⁹ Neki van fenntartva új tagoknak a noviciátusba való felvétele és a fogadalomra bocsátás, a szerzetesek más kolostorba való áthelyezése és a házak elöljáróinak kinevezése.²⁰ Ezek a rendelkezések világosan mutatják, hogy itt sem beszélhetünk már önálló monostorokról.

---

¹⁵ Vö. **Mechit. Vienn. 1885.**, I. c. 4. n.: „Congregatio nostra patrem et protectorem principalem veneratur ducem vitae coenobiticae in Oriente S. Antonium Abbatem, a cuius nomine etiam Mechitar fundator eam appellari voluit. S. Antonio coniunctus est pater monachorum Occidentis, S. P. Benedictus, in cuius regulis Constitutiones huius nostrae Congregationis suum habent fundamentum.”

¹⁶ **B. Sargisean**, La congregazione Mechitarista e le sue benemerenze nell’Oriente e nell’Occidente: *Rivista storica Benedettina* 1 (1906) 161–183; 334–363; 560–578. **M. A van den Oudenrijn**, Mechithar en de Mechitharisten: *Het Christelijk Oosten en herening* 3 (1950/51) 245–259.

¹⁷ A velencei szövetségnek 1960-ban 51, a bécsinek 31 tagja volt: **Annuario pontificio 1960.**, 857. k.

¹⁸ **Mechit Venet. 1920.**, 311. n.: (Abbas Generalis) „gubernat et administrat universam Congregationem ad normam Constitutionem, plenamque auctoritatem habet in omnes et singulos illam componentes. Itaque omnibus Congregationis monachis praecipere potest, eosque corrigere et punire, adhibito in casibus expressis consensu Assistentium, recursusque monachorum recipere”. – **Mechit Vienn. 1885.**, XV. c. 1. n.: „Nostrae Congregationi praest Abbas generalis, qui semel electus a capitulo generali usque ad mortem in munere suo manet, et plenariam habet auctoritatem in universam Congregationem, atque in omnes et singulos illam componentes.”

¹⁹ **Mechit. Vienn. 1885.**, XV. c. 6. n.

²⁰ **Mechit. Vienn. 1920.**, 335. n.

Mivel azonban az önálló monostor a szerzetesi alkotmány lényegéhez tartozik, a vallumbroziánusok, a szilvesztrinusok és a mechitaristák szövetségeit alkotmányjogi szempontból már nem lehet monasztikusnak nevezni. Az SC. Orient 1955. december 16-án az újra kodifikált keleti rendi joghoz csatlakozva, amely újra erőteljesen előtérbe helyezi a szerzetesi alkotmányt, a maroniták és a melkiták keleti szövetségeit nem monasztikus rendeknek nyilvánította, mert ezek a Szentszék sürgetése ellenére nem akartak vagy talán nem is tudtak úgy nyilatkozni, hogy készek visszatérni a szerzetesi joghoz. Ehhez nem utolsósorban meg kellett volna változtatni ezeknek a szövetségeknek a modern kongregációkhoz hozzáigazított alkotmányait.²¹

A bencés szellemiség olyan mértékben az egyes kolostornak a Benedek Regulájában gyökerező családjellegére épül, hogy a kolostor autonómiája nem adható fel anélkül, hogy ezáltal a szövetség bencés és szerzetesi saját-szerűsége is ne váljék kérdésessé.

II. A bencés szerzetesrendek

A szerzetesrendek ismertetőjegyeként kiderítettük, hogy generálisai általános potestas dominatívával és jurisdikcióval rendelkeznek a rend felett, amelyet az 501. kán. 3. § nem korlátoz meghatározott, kifejezetten megnevezendő jogosítványokra. A generálisok nagyobb hatalmának végül is az a feltétele, hogy ezekben a szövetségekben a szerzeteseket nem egy meghatározott kolostorba, hanem az egész rendbe veszik fel.²² Másrészt viszont egy szerzetesrendtől legalább azt meg kell követelni, hogy az egyes kolostorokat olyan előljárók vezessék, akik a 488. kán. 8. pont értelmében vett *superiores maiores*hez tartoznak.

---

²¹ **Annuario Pontificio 1960.**, 860, 862. **N. Edelby**, *Renouveau dans les Ordres religieux melkites: Proche-Orient Chrétien* 6 (1956) 229–236. A „monachus” és „monasticus” fogalmához a keleti egyházjogban (**IOsignif**, 313. c. 3. §) vö. **Cl. Pujol**, *De religiosis orientalibus ad normam vigentis iuris* (Róma, 1957) 23. n. 23–26.

²² Lásd 140–146. o.; 172. sk.

1. A kamalduli remeték

A *Congregatio Monachorum Eremitarum Camaldulensium OSB*, amely 1935. július 2-án a remeték és cönobiták addig elkülönült szövetségének egyesüléséből keletkezett,²³ konstitúcióiban nyomatékosan hangsúlyozza házai autonómiáját, mivel ezeket olyan perjelek vezetik, akik a nagyobb előjárókhöz tartoznak.²⁴ Minden ház létesíthet saját noviciátust, és a perjeleket az elárvult konventek választják, amennyiben meghatározott számú választásra jogosult szerzetest tudnak felmutatni.²⁵

Ha e szövegrészek alapján arra a nézetre hajlunk, hogy itt egy szorosabb értelemben vett szerzetesi kongregációval van dolgunk, a konstitúció más részei óvatosabb ítéletre intenek. Ott ugyan szintén arról van szó, hogy minden kolostori családnak megvannak a fogadalom révén felvett szerzetesei, de az ünnepélyes fogadalomkor ez az alapelv lényegesen csorbul, mivel azt – jöllehet egy meghatározott házra vonatkozóan – a kongregációra teszik le. Az ünnepélyes fogadalom ezért így hangzik: „Promitto stabilitatem meam et conversionem morum meorum et obedientiam... in Congregatione Camaldulensi, ac nominatim in familia N.”²⁶ Ennek következtében ha az általános káptalan vagy a generális perjel és tanácsa egy másik házba való áthelyezésről rendelkezik, egyetlen szerzetes sem hivatkozhat a fogadalomban szerzett jogaira, mert az egyes családban való stabilitás alá van rendelve az egész kongregáció szükségleteinek.²⁷ Ezzel a Remeték Kamalduli Kongregációja megkísérelte ugyan újra előtérbe helyezni a kolostori autonómiát, de a stabilitásnak az ünnepélyes fogadalom során történő korlátozása arra indít bennünket, hogy ne valódi szerzetesi kongregációnak, hanem szerzetesrendnek tekintsük.

---

²³ AAS 27 (1935) 296–298. A kamalduliak eredetéről lásd 65. k.

²⁴ **Cam. Erem. 1957.**, D. 2.: „Le case della Congregazione che hanno i requisiti richiesti dalle Costituzioni sono, a norma del Diritto Canonico (c. 488. 2 e 8) case autonome o sui iuris, rette da Superiori Maggiori.”

²⁵ **Cam. Erem. 1957.**, C. 88.

²⁶ **Cam. Erem. 1957.**, C. 88. és D. 317. „La professione solenne è emessa per la Congregazione con riguardo speciale ad un eremo o un cenobio determinato cui il religioso viene ascritto” (D. 316).

²⁷ **Cam. Erem. 1957.**, D. 316.

2. A Monte Corona-i kamalduliak

A Monte Corona-i Kamalduli Kongregációban a remeték nem az egyes házakra, hanem a kongregációra fogadnak stabilitást. Fogadalmi formulájuk ezért így hangzik: „Promitto stabilitatem meam in Congregatione Eremitarum Camaldulensium Montis Coronae.”²⁸

Másfelől a remetésegek perjeleit bizonyosan nagyobb előjáróknak kell tekinteni, noha erre vonatkozóan a konstitúciók csak gyenge támpontokat kínálnak. Így a noviciátusra és a fogadalomra bocsátást, ami az 543. kán. szerint a nagyobb előjárók dolga, a perjel végzi, természetesen a kongregáció előjáróinak engedélyével.²⁹ Ugyanígy a perjel is egyházi cenzúrákat rendelhet el, tehát a külső szférában teljes hatalommal rendelkezik alárendeltjei felett.³⁰ **Kl. Mörsdorf** szerint ez a jogkör csak a nagyobb előjárókat illeti meg, de **A. Larraona** nyitva hagyja azt a lehetőséget, hogy alacsonyabb rangú helyi előjárók is rendelkezzenek ilyen jurisdikcióval.³¹

Mindenesetre a perjelek jogkörei nagyon korlátozottak, mivel a legfontosabb jogosítványok, amelyeket a CIC általában a nagyobb előjáróknak tart fenn, ennek a szövetségnek a saját jogában kizárólag a rendi előjárónak vannak fenntartva.³² Itt tehát nem a korábban adott definíció értelmében vett szerzetesi kongregációról, hanem szerzetesrendről van szó.³³

3. Az olivetánusok

Az 1960. augusztus 27-én a Bencés Konföderációhoz csatlakozó olivetánusok³⁴ generális apátjára biztosan nem alkalmazható az 501. kán. 3. §. Ennek a szövetségnek a konstitúcióiban ez olvasható: „Majores nostri... ab uno Abbati Generali, qui plenam in omnes et singulos monachos auctori-

---

²⁸ **Cam. Coron. 1934.**, 258. n.

²⁹ **Cam. Coron. 1934.**, 239. n.; 253. n.

³⁰ **Cam. Coron. 1934.**, 346. n.

³¹ **Kl. Mörsdorf**, *Die Rechtssprache des CIC* (Paderborn, 1937) 175; **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR* 4 (1923) 76, különösen a 337. jegyz.

³² Vö. pl. a 646. kán.; 2385.k; 964. kán. 2. pontját és a **Cam. Coron. 1934.**, 76, 78, 276. pontját.

³³ Így vélekedik **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 57. is.

³⁴ **SC. Rel. 1960.**, 8. 27. Prot. N. 17634/60. Az olivetánusokról lásd 69. k.; 135.

tatem haberet, gubernandum esse Congregationem statuerunt.”³⁵ Ő a rend minden tagjának *Superior maior propriusa* és *Ordinarius propriusa*.³⁶ A generális apát átfogó hatalmát az alapozza meg, hogy a szerzeteseket fogadalmuk révén közvetlenül a rendbe veszik fel; mind a fogadalomra bocsátás, mind annak elfogadása ezért csak a generális apátot illeti, aki annyiszor helyezheti át a szerzeteseket, ahányszor csak szükségesnek véli.³⁷

Ami az apátok mint nagyobb elöljárók rangját illeti, ebben a szövetségben a kolostori elöljárók hatáskörét már az is érzékenyen korlátozza, hogy az egyes kolostorban való stabilitást feladták. Külön ki kell emelni, hogy egy ideiglenes fogadalmat tett fogadalmas elbocsátása, amit a 647. kán. 1. § szerint az *Abbas monasterii sui iuris* és tanácsa foganatosíthat, az olivetánusoknál nem a kolostori apátok, hanem kizárólag a generális apát és tanácsa hatáskörébe tartozik.³⁸ Másrészt viszont a konventeknek joguk van arra, hogy miután a választók letették az 506. kán. 1. §-ban előírt esküt, szabadon válasszák meg elöljárójukat. Az apát élethossziglan látja el hivatalát.³⁹ Jogairól azonban nagyrészt le kell mondania a generális apát javára. Azok közül a jogkörök közül, amelyeket a CIC általában megad a nagyobb elöljáróknak, a részletes konstitúciók csak azt a jogosítványt említik, hogy az apát jogos indokból felmentheti papjait az éves vizsgák alól.⁴⁰ Ezek a rövid fejtegetések azt mutatják, hogy az olivetánusok szövetsége is a szerzetesrendekhez tartozik.⁴¹

---

³⁵ **Oliv. 1932.**, 302. n.

³⁶ Vö. **Oliv. 1932.**, 593. n. k. és 2385. c. k.; **Oliv. 1932.**, 578. n., 582. n.-t a 2331. c.-vel, a 2343. c. 4. §-sal.

³⁷ **Oliv. 1932.**, 243. n. 2. és 6.; 308. n. „Quoties expedire videbitur, Abbas Generalis alumnos Congregationis removere poterit a monasterio cui addicti sunt, siquidem quisque professus, iuxta schedam suae professionis, ab ipso Abbatae Generali in Congregationem admittitur, in qua per stabilitatem perpetuam mansurum promittit.”

³⁸ **Oliv. 1932.**, 245. n.

³⁹ **Oliv. 1932.**, 432. n.; 438. n.; vö. 505. c.

⁴⁰ 590. c.; **Oliv. 1932.**, 510. n.

⁴¹ Így vélekedik **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 57 és **Ph. Hofmeister**, *Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 376. is.*

4. A Magyar Bencés Kongregáció

Ugyanezt kell mondanunk a Magyar Bencés Kongregációról is, noha ez is a konföderációhoz tartozik. Bár ennek a szövetségnek az új, a CIC-hez igazított konstitúcióit a Szentszék még máig sem erősítette meg, az 1921-es tervezet lényegében visszatükrözi a tényleges jogviszonyokat. Eszerint Pannonhalma főapátjának generálisi rangja van. Hatalmáról a tervezet a következőket mondja: „Suprema potestas, quae ad totam Congregationem refertur atque monarchica temperata est, non solum integram Congregationem, sed etiam singulas eiusdem partes singulosque sodales ac bona directe attingit.”⁴² Mindkét szférára vonatkozóan általános potestas dominatívával és jurisdikcióval rendelkezik az egész kongregáció felett, és egy ordinárius korlátlan jogait élvezi (198. kán. 1. §).⁴³ Emellett azonban alárendeltjeik vonatkozásában az apátok és más házelöljárók is a CIC értelmében vett *superiores maiores* és *Ordinarii* maradnak,⁴⁴ úgyhogy ennél a szövetségnél minden olyan ismertetőjegy megvan, amely a szerzetesrendet jellemzi.

III. A bencés szerzetesi kongregációk

1. A konföderációba tömörült bencések

Az imént tárgyalt magyar bencések és az olivetánusok kivételével valamennyi bencés kongregáció, amely a konföderációhoz csatlakozott, két-ségkívül a tulajdonképpeni értelemben vett szerzetesi kongregációkhoz számít. Mind az apátok, mind a konventuális perjelek nagyobb elöljárók, a szerzetesek a kolostori elöljáró kezébe teszik le fogadalmukat, és a konstitúciók szerint csak ő rendelkezik felettük általános potestas dominatívával és jurisdikcióval, míg a prézes apátnak az 501. kán. 3. § szerint a kongregáció vonatkozásában csak bizonyos, az általános vagy a saját jog által külön

---

⁴² Hung. 1921., 546. n.

⁴³ Hung. 1921., 550. n.; 203. n.

⁴⁴ Hung. 1921., 737. n.; 203. n.

meghatározandó jogosítványai vannak. A közelebbi magyarázatról itt lemondhatunk, mert a következő fejezet fejtegetései ezt majd kielégítően kifejtik.

2. Az általános és a szigorú obszervanciájú ciszterciek

A szerzetesi kongregáció ismérvei azonban nemcsak a konföderált bencéseknél található meg, hanem az általános és a szigorú obszervanciájú ciszterci rendeknél is. A szerzeteseket fogadalmuk révén náluk is az egyes önálló monostorba veszik fel,⁴⁵ és alárendeltjei felett csak az apát rendelkezik általános potestas dominatívával és jurisdikcióval. A generális apát hatalma ezért az 501. kán. 3. § szerint határozható meg, de a ciszterciek és a trappisták generális apátjainak a saját jog általában több jogosítványt ad, mint a konföderált bencés kongregációk prézes apátjainak.

Ezért a ciszterciek két szövetségét is a korábban adott definíció értelmében vett *Congregationes monasticae*nek kell tekinteni, de rájuk nem érvényes minden további nélkül minden olyan kijelentés, amit a CIC a szerzetesi kongregációkra vonatkozóan tesz.⁴⁶

A következő fejezetekben vizsgálódásainkat a fekete bencések kongregációira fogjuk korlátozni. Magától értetődik, hogy a szerzetesi kongregációk és a szerzetesrendek közti alkotmányjogi különbség jelentős különbségeket feltételez a szövetség vezetésének szervezetében és a hatáskörök elosztásában. A kevés és kicsiny szerzetesrendek tekintetbevételére ezért azzal a veszéllyel járna, hogy elfedné a bencés szerzetesi kongregációk lényeges alapvonásaiban egységes alkotmányformáját. Ha ezenkívül a konföderált kongregációkkal való közeli rokonságuk ellenére a ciszterci szövetségeket is kizárjuk, ezt egyrészt az indokolja, hogy ezek nem ugyanolyan mértékben kötődnek a CIC-nek a szerzetesi kongregációra vonatkozó kerettörvény-

---

⁴⁵ Vö. **Cist. Austr. 1920.**, 31. n.; **Cist. Aug. 1923.**, 82. n.; **Cist. Casam. 1943.**, 12. n. g; Appendix de Stabilitate; **Trapp. 1925.**, 169. n. Az egyetlen kivétel az olaszországi Szent Bernát Kongregáció, amely nem önálló monostorokból áll. Úgy tűnik, hogy a magyar kongregációban csak a főmonostor, Zirc autonóm; a többi ház előljárói a prézes apát helyettesei: „Priores locales singulorum Conventuum habent potestatem ordinariam vicariam, non propriam, cum vices Abbatis Praesidis tantum in Conventu agent in subditos” (**Cist Zirc. 1941.**, 123 n p.).

⁴⁶ **Ph. Hofmeister**, ZRGkan 31 (1942) 358.

kezéséhez, másrészt azonban az, hogy a több, részben nagyon változó saját joggal rendelkező, autonóm kongregációból álló általános obszervanciájú ciszterci rend összetétele⁴⁷ újra csak könnyen korlátozná a kilátást a jellegzetesen szerzetesi alkotmányra,⁴⁸ ahogy az a konföderált bencés kongregációkban alakot öltött.

---

⁴⁷ Lásd 163–169. o.

⁴⁸ A reguláris kanonokok közül alkotmányjogilag az Ágoston-rendi kanonokok ausztriai kongregációja áll a legközelebb a konföderált bencés szövetségekhez: **CRA. Austr. 1940.**, Prologus: „Tametsi Canoniae in Congregationem unitae sint atque communibus Constitutionibus regantur, autonomia singularum domum non tangitur. Immo firma manente stabilitate loci, unaquaeque domus sui iuris est.” Vö. **G. Koberger**, Rechtsprobleme der Lateranenser Chorherren: **ÖAKR 9 (1958)** 36–50. – A premontrei rend is föderaliztikusan szervezett, de generális apátja nagyobb jogkörökkel rendelkezik, mint a bencés kongregációk prézes apátja. Hatalmát a **Praem. 1947.**, stat. 60. a következőképpen írja le: „§ 1 Ipse potestatem obtinet in omnes Circarias, domos et sodales Ordinis secundum haec statuta exercendam. § 2 Iurisdictioni ipsius immediate subsunt omnes Abbates etiam emeriti et titulares, Priores de regimine, et in quantum regimen Ordinis universi aut Circariarum illud exigit, omnes religiosi Ordinis. § 3 Religiosi autem, immediate alicui Praelato subiecti, subduntur Abbati Generali in casu tantum visitationis, recursus, appellationis, aut quoties negotium, quod in causa est, ad eius spectat competentiam.”

2. fejezet

A szerzetesi kongregációk szervei

A szerzetesi kongregációk egyházi jogi személyek. Tehát jogok és kötelességek hordozói, de mivel ideális jogképződmények, mint ilyenek nem tudnak cselekedni, hanem képviselőikhez külön szervekre van szükségük, amelyek a nevükben, érdekükben és irányukban jelentkező joghatással cselekszenek.⁴⁹ A rendi jogban a kolostori össz-szövetségeknek két képviselői szervük van: az általános káptalan, amely „modo extraordinario”, és a rendi előljárók, akik „modo ordinario” képviselik és vezetik a szövetséget.⁵⁰

11. § Az általános káptalan

I. Az általános káptalan helyzete a szerzetesi kongregációban

A jogszerűen összegyűlt általános káptalan az egész kongregációt reprezentálja.⁵¹ Habár ülései rövid időtartama miatt csak rendkívüli módon tudja vezetni a kolostorszövetséget, a káptalan a szerzetesi kongregáció legfelső szerve, és az 501. kán. 1. § szerint az össz-szövetség vonatkozásában ez a potestas dominativa és a jurisdikció hordozója.

Hatalmának azonban korlátot szab a szövetséghez tartozó kolostorok autonómiája. Az a megszorító kijelentés, amelyet az 501. kán. 3. § a szerzetesszövetségek előljárói vonatkozásában tesz, értelemszerűen a szerzetesi kongregáció általános káptalanára is érvényes. A káptalan hatalma is azokra

---

⁴⁹ E. Eichmann – Kl. Mörsdorf, I. 214. k.

⁵⁰ 501. c.; 502. c. Vö. **SC. Ep.Reg.** 28. 6. 1901, Normae secundum quas **SC. Ep.Reg.** Procedere solet in approbandis novis Institutis votorum simplicium, 203. n.; **SC. Prop.** 19. 3. 1937, Normae pro Constitutionibus Congregationum iuris dioecesani a Sc. Prop. dependentium, 134. n.; T. Schaefer, 1122. n.; 1094. n.

⁵¹ **Cas. 1958.**, 265. n.; **Angl. 1930.**, 187. n.; **Bras. 1937.**, 125. n.; **Beur. 1959.**, 148. n.; **Helv. Am. 1950.**, 124. n.; **Ott. 1950.**, 343. n.

a jogkörökre korlátozódik, amelyeket a kongregáció statútumai és a Szent-szék különleges rendelkezései külön megneveznek.⁵²

A káptalanok közé eső időszakra a kongregáció vezetésével megbízott prelátusok az általános káptalannak vannak alárendelve. A prelátusok hivatalvezetésükért felelősséggel tartoznak az általános káptalannak, amelynek felhatalmazása van, hogy átvegye a prézes apát vagy a vizitátorok határozatai ellen emelt ügykezelési panaszokat,⁵³ és ellenőrizze a kongregáció előjáróinak rendelkezéseit, hogy megerősítse vagy visszavonja azokat.⁵⁴

A prézes apát tehát nem ugyanolyan módon áll szemben az általános káptalannal, mint az apát kolostora káptalanával. Mert míg az utóbbi az összegyűlt konvent monarchikus feje,⁵⁵ az előbbi csak „primus inter pares” az általános káptalan többi prelátusa között.⁵⁶ Ezért a kolostori káptalan általában csak véleményező szervként tevékenykedik, amely a 105. kán. szerint korlátozza az apát elvileg szabad cselekvését;⁵⁷ azok a cselekvések, amelyeket az apát a konvent meghallgatása vagy éppen beleegyezése alapján végrehajt, a beleszólás következtében nem válnak a káptalan aktuáivá, hanem továbbra is az apát felelősségi körébe tartoznak. Az apátot ezért a jogilag előírt egyetértés megtagadásával meg lehet akadályozni az

---

⁵² Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 7. k.

⁵³ Pl. **Ott. 1950.**, 329. n.: „Omnibus religiosis licet de aliqua decisione vel sententia Archiabbatis ad Capitulum generale recurrere. Qui recursus per litteras immediate fit ad Capitulum generale, non ad Archiabbatem.” Lásd 300. k.

⁵⁴ „Omnia, quae Abbas Praeses inde ab ultimo Capitulo generali ordinavit, in sequenti vel retractare licet vel expresse confirmare”: **Beur. 1959.**, 153. n.; vö. **Ott. 1950.**, 339. n.; **Bras. 1937.**, 127. n. Korábban némely szövetségben az általános káptalanon néhány *conservatores*t bíztak meg, akiknek az volt a feladatuk, hogy alapos vizsgálatnak vessék alá mindazokat a döntéseket és rendelkezéseket, amelyeket a prézes apát és a vizitátorok az elmúlt hivatali periódusban hoztak. Pl. **Cas. 1578.**, P. I. 14. c.

⁵⁵ Vö. **J. Jassmeier**, Das Mitbestimmungsrecht der Untergebenen (München, 1954) 20. k.

⁵⁶ **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephem. Iur. Can. 5 (1949) 412. Ugyanilyen különbség van a metropolitának a tartományi zsinaton elfoglalt helye és a püspöknek az egyházmegyei zsinaton elfoglalt helye között. – A Tridentinum korában azonban az apátgyűlések (négy) elnökének jelentős elsőbbségi rangja volt. Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Wahl des Vorstehers eines Ordensverbandes mit selbständigen Klöstern: SM 69 (1958) 117–121.

⁵⁷ Vö. **B. Hegglin**, 189. kk.

érvényes cselekvésben, de pozitív szakvéleménnyel sohasem lehet cselekvésre kényszeríteni.⁵⁸

Az általános káptalan ezzel szemben széles körben nem pusztá véleményező szervként, hanem testületi határozatokat hozva a kongregáció önálló, reprezentatív szerveként tevékenykedik. Ezekben az esetekben a káptalan minden résztvevője, amennyiben teljes szavazati joggal rendelkezik, azonos módon és azonos joghatással vesz részt az elhatározás megalkotásában,⁵⁹ úgyhogy a káptalan többi résztvevőjének többsége leszavazhatja a prézes apátot. Ennek következtében azonban ezek ugyanolyan felelősséggel tartoznak a döntésért, mint a prézes apát. Az így meghozott határozatok nemcsak olyan módon kötik a prézes apátot, hogy nem cselekedhet ellenükben, hanem az általános káptalan megbízásából még akkor is köteles azokat végrehajtani, ha akarata ellenére jöttek létre. Ennyiben a prézes apát, ha nem is kizárólagosan, de messzemenően az általános káptalan végrehajtó szerve,⁶⁰ ami az apátról a kolostori káptalan vonatkozásában sohasem állítható.

II. Az általános káptalan résztvevői⁶¹

1. Az előljárók

A IV. Lateráni Zsinat (1215) „commune capitulum abbatum atque priorum abbates priores non habentium”-ra kötelezte a szerzetesi kolosto-

---

⁵⁸ E. Eichmann – Kl. Mörsdorf, I. 239–241. Kivételesen, különösen a választójog gyakorlásakor maga a kolostori káptalan tevékenykedik az apátság reprezentánusaként. Ezért helytelen, ha a **Cas. 1958.**, 17a. és a **Sol. 1947.**, Da ad cap. 3. azok között az ügyek kötött sorolja fel, amelyeket csak a kolostori káptalan *egyetértésével* lehet végrehajtani.

⁵⁹ A. Larraona, Comm. Cod: CpR 6 (1925) 430: „In Capitulis... vocales sunt semper cum Superiore coelectores et actus nullo modo Superiori adscribi vel inscribi potest sed Capitulo seu Collegio adscribendus vel inscribendus necessario est.” Ez a kijelentés azonban csak akkor érvényes, amennyiben a káptalan a szövetség önálló, reprezentatív szerve, nem pedig csupán az előljáró véleményező szerve.

⁶⁰ „Ad Praesidem in primis pertinent exsequi qae Capitulum Generale vel Diaeta decreverint”: **Cas. 1958.**, 231. n.

⁶¹ A következő fejtegetésekhez vö. Ph. Hofmeister, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Eph. Iur. Can. 5 (1949) 368–459.

rokat.⁶² Résztvevőként itt az önálló monostorok előljáróit nevezik meg. A következő évszázadokban ezt a rendelkezést mind az általános jogban, mind a bencés monostorszövetségek statútumaiban bizonyos mértékig kiegészítették.

a) A kongregációk előljárói

Az általános káptalan résztvevői között első helyen a prézes apátot és tanácsát említjük. A kongregáció ezen előljárói rendszerint egyúttal kormányzó apátok is, és már e címük alapján jogosultak arra, hogy teljes szavazati joggal részt vegyenek az általános káptalanon. A 164. kán. rendelkezése szerint azonban ennek következtében nem kettőződik meg a szavazatuk.

A tartományokra tagolt Subiacói Kongregációban a köztes szövetségeknek az előljárói, a *Visitatores* is részt vesznek az általános káptalanon.⁶³

b) A kolostori előljárók

Magától értetődik, hogy a kormányzó apátoknak minden szövetségben joguk és kötelességük, hogy részt vegyenek az általános káptalanon. Továbbá már a IV. Lateráni Zsinat előírta, hogy az úgynevezett konventuális perjelek is részt vesznek a gyűlésen.⁶⁴ Ehhez ma is szinte minden szerzetesi kongregáció joggal ragaszkodik. Csak három szövetségben, a Bajor, az Osztrák és a Svájci Kongregációban nem említik a konventuális perjeleket a résztvevők között,⁶⁵ de az elsőként említett szövetség statútumai úgy rendelkeznek, hogy – amennyiben külön nem vonják ki őket a rendelkezés hatálya alól – mindaz, ami az apátokról szól, a konventuális perjelekre is érvényes.⁶⁶ Mivel pedig az ellentétes norma hiányzik, a konventuális perjelek a Bajor Kongregációban is egyenlő jogú résztvevői az általános káptalannak. De a konventuális perjeleknek bizonyára a két másik szövetségben is megadják a részvétel jogát és kötelességét, hiszen ők is önálló monostorok előljárói. Az a körülmény, hogy őket nem szentelték apáttá, éppoly kevésbé igazolhatja az általános káptalanról való kizárásukat, mint az a tény,

---

⁶² 7. c. X III 35.

⁶³ **Subl. 1959.**, C. 97.

⁶⁴ A zsinat a *priores abbates proprios non habentes*ről beszél: 7. c. X III 35.

⁶⁵ Vö. **Helv. 1931.**, 181. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Bav. 1922.**, 133. n.

⁶⁶ **Bav. 1922.**, 3. n.; lásd 139. k.

hogy a konventuális perjelségeknek kevesebb tagjuk van, mint az apátságoknak.⁶⁷

Mind az apátok, mind a konventuális perjelek csak addig jogosultak részvételre, amíg hivatalban vannak. A Subiacói Kongregáció ezt korábban azoknak az apátoknak is megengedte, akik letették hivatalukat, az új konstitúciók azonban őket már nem említik.⁶⁸ Ha rendkívüli okból koadjutort állítanak egy kormányzó apát mellé, akkor a kirendelési határozatban általában mindkét prelátus kompetenciáit közelebbről meghatározzák. Ha a kolostor vezetése a korábbiakhoz hasonlóan teljes mértékben a kormányzó apát kezében van, akkor továbbra is joga van részt venni az általános káptalanon. De szabadságában áll helyettesként a koadjutort küldeni.⁶⁹ Ha azonban már csak a kormányzó apáti címre való joga marad meg a koadjutorttal szemben, miközben minden hatalom a koadjutorra száll át, akkor csat az utóbbit hívják meg az általános káptalanra.⁷⁰ Nem helyeselhető, hogy a Subiacói Kongregációban mindkét prelátus részvételre jogosult, mert ezáltal apátságuk alaptalanul előnyös helyzetbe kerül.⁷¹

Ezért azokat a kolostorokat, amelyeknek az általános káptalan időpontjában nincs előjárójuk, nem szabad megfosztani attól a jogtól, hogy a kongregáció gyűlésén ugyanúgy képviseltessék magukat, mint a többi kolostor. Már XII. Benedek úgy rendelkezett 1336-ban, hogy az elárvult kolostor egyik szerzetesét, vagy ha ez nem oldható meg, egy másik alkalmas személyt küldjön a káptalanra.⁷² A ma létező kongregációk közül hét hasonlóan rendelkezik konstitúcióikban. Hat közülük minden további nélkül a kolostori perjelt (elárvult konventuális perjelségekben az alperjelt) irányozza

---

⁶⁷ Hasonló véleményen van **S. Mayer**, IV. 69. k.; **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Benediktinerkongregationen*: SM 66 (1955) 9. Annak az oka, hogy a konventuális perjeleket miért nem említik meg, nyilvánvalóan abban kereshető, hogy ebben a két szövetségben a statútumok megszerkesztése idején nem voltak konventuális perjelségek.

⁶⁸ **Subl. 1923.**, P. II. 1. c. 3. n.; **Subl. 1959.**, C. 97.

⁶⁹ Vö. 282. c. 1. §.

⁷⁰ Vö. **Ph. Hofmeister**, *Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden*: Ephem. Iur. Can. 5 (1949) 414. k.

⁷¹ **Subl. 1959.**, C. 97: „Capitulum Generali intersint... Abbates actu regimen habentes et illi qui Coadiutorem acceperunt.” Az első csoporthoz kétségkívül a koadjutort számít, mert ha egy apát koadjutort kap, „ipse retineat titulum suae Abbatiae, et ius interveniendi ad Capitulum Generale. Coadiutor, cuius electio a Conventu fiat, plenam iurisdictionem obtineat” (**Subl. 1959.**, D. 198)

⁷² **Benedictina**, I. c.

elő átmeneti előljáróként, és őt hívják meg az általános káptalanra.⁷³ A Brazil Kongregációban ezzel szemben, bár az elárvult apátság vezetését a kolostori perjel veszi át, az általános káptalanon való képviselőlet céljából a kolostor szerzetesei külön prokurátort választanak.⁷⁴ **Ph. Hofmeister** joggal mutat rá, hogy azokban a kongregációkban is az átmeneti kolostori előljárót hívják meg az általános káptalanra, amelyek statútumai az elárvult kolostor képviselőletére vonatkozóan nem tartalmazznak normákat, mert „is qui ius succedit alterius, eo iure, quo ille, uti debet”.⁷⁵

A részvételre jogosult előljárók kötelesek személyesen megjelenni. Csak akkor képviseltethetik magukat, ha jogszerűen vannak akadályoztatva. Már XII. Benedek pápa így akarta, aki ráadásul azt kívánta, hogy az előljáró mindenekelőtt saját kolostora egy szerzetesét küldje maga helyett.⁷⁶ A későbbi bencés kongregációk átvették ezt a rendelkezést, de míg egyes kongregációk teljes szavazati jogot adtak a helyetteseknek, mások ezt kifejezetten megtagadták tőlük.⁷⁷ Gyakran azonban csak egy, a gyűlésen jelen lévő apátot lehetett helyettesként megbízni.

Az érvényes jogban minden bencés kongregáció teljes szavazati joggal ruházta fel a jogszerűen akadályozott apátok prokurátorait. De a prézes apátnak ill. az általános káptalannak legitimnek kell elismernie azt az okot,

---

⁷³ **Beur.** 1959., 156. n.; 129. n.; **Ott.** 1950., 327. n.; **Belg.** 1935., 163., 143. n.; **Slav.** 1947., 112. n.; **Subl.** 1959., C. 97; D. 200.; **Helv. Am.** 1950., 121. n.

⁷⁴ **Bras.** 1937., 96. n. 125. n.; „Sede abbatiali aliqua vacante, licet Capitularibus huius coenobii ad Capitulum generale maiore suffragiorum numero Procuratorem mittere, qui voce deliberativa gaudet”. Az elárvult kolostornak a Bencés Konföderáció apátkongresszusán való képviselőlete is ilyen módon van szabályozva: **Lex propria** 29. n. k.

⁷⁵ **Regula Iuris** 46 in VI°; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 9.

⁷⁶ **Benedictina**, I. c.: „Qui vero ad ipsum Capitulum personaliter venire nequiverint, ad allegandam iusti impedimenti causam commonachum suum eiusdem Ecclesiae vel Monasterii (si commode fieri valeat) alioquin alium idoneum cum sufficienti mandato causam excausationis sufficientem et claram, et etiam potestatem in animas eorum iurandi veram esse causam huiusmodi exprimente, ad dictum capitulum transmittere teneantur.”

⁷⁷ Teljes szavazati jogot biztosított többek között **Claustr.** 1361. V. c.; **Bav.** 1686., I. c. 1. §; **Salisb.** 1641 (**Bl. Huemer**, Die Salzburger Benediktinerkongregation, Münster, 1918. 108). Közelebbi vö. **Ph. Hofmeister**, Les représentants des Prélats aux synodes: Revue de Droit Canonique 8 (1958) 319–328.

amellyel az előjáró a távolmaradását indokolja; máskülönben az előjáró szavazati joga elvész.⁷⁸

Több kongregációban az előjárónak kolostora szerzetesei közül kell ki-
szemelnie helyettesét.⁷⁹ A Subiacói Kongregációban épp ellenkezőleg: csak
az általános káptalan résztvevőjét lehet megbízni a helyettesítéssel.⁸⁰ Más
szövetségek választást engednek az előjárónak, hogy egy, az általános
káptalanon részt vevő apátot vagy saját kolostora,⁸¹ ill. kongregációja⁸² egy
szerzetesét küldi-e maga helyett. A Cassinói és a Belga Kongregációban
csak szerzetest lehet prokurátorként kijelölni, de ez a kongregáció bármely
kolostorához tartozhat.⁸³ Végül a Brazil és a Francia Kongregáció statú-
tumai szabad kezet adnak az akadályozott előjárónak helyettese megválasz-
tásában, mivel semmilyen közelebbi követelményt nem támasztanak.⁸⁴ Ha
különleges okok nem szólnak ellene, az apát mindig jól teszi, ha saját
alárendeltjét küldi, éspedig lehetőség szerint a perjelt vagy egy, a kolostor
vezetésében jártas másik szerzetest, mert ez lesz leginkább abban a
helyzetben, hogy apátját képviselje. Ha az akadályozott előjárót olyasvalaki
képvisei, aki már teljes szavazati joggal bíró tagja az általános káptalannak,
akkor ezzel egy újabb szavazatot kap, de második helyettesítést semmi
körülmények között nem vállalhat.⁸⁵ Ez a rendelkezés azt hivatott meg-
akadályozni, hogy a káptalan valamely résztvevője túl nagy befolyásra te-
gyen szert.

Sajnos, a konstitúciók csak hiányosan informálnak arról, hogy a
prokurátort a választások és szavazások alkalmával mennyire kötik azok az
utasítások, amelyeket a képviselttől kap. Erre vonatkozólag csak néhány
kongregáció állított fel normákat. A Beuroni és a Cassinói Kongregációban

---

⁷⁸ **Cas. 1958.**, 252. n.; **Angl. 1930.**, 184. n.

⁷⁹ **Angl. 1930.**, 183. n.; **Bav. 1922.**, 134. n.; **Am. Cas. 1947.**, 111. n.; **Austr. 1948.**,
C. 3.; **Slav. 1947.**, 112. n.; **Helv. 1931.**, 181. n. (itt kivált a perjelnek kell az apátot
helyettesítenie).

⁸⁰ **Subl. 1950.**, C. 97.

⁸¹ **Helv. Am. 1950.**, 121. n.; a Beuroni Kongregációban egy másik apátot kívül csak
a saját kolostor perjele jöhet számításba: **Beur. 1959.**, 156. n.

⁸² **Ott. 1950.**, 325. n.

⁸³ **Cas. 1958.**, 252. n.; **Belg. 1935.**, 164. n.; ahol azonban a saját kolostor szerzetesét
részesítik előnyben.

⁸⁴ **Sol. 1947.**, C. 34.; **Bras. 1937.**, 125. n.

⁸⁵ **Beur. 1959.**, 156. n.: „Procurator si fuerit unus e Capituli Patribus, duplici suffra-
gio gaudet, nec tamen alteram procuraturam suscipere potest.” **Vö. Ott. 1950.**, 325.
n.; **Subl. 1959.**, C. 97.

csak „cum mandato generalis” lehet prokurátort állítani; ugyanez érvényes az Angol Kongregációra.⁸⁶ Következésképpen ezekben a szövetségekben a személyesen megjelenni nem tudó elöljáró végül is minden szavazás esetén a prokurátornak kénytelen átengedni a döntést. A Szt. Ottilien-i Kongregáció ezzel szemben különbséget tesz az ügyviteli és a választó káptalan között. A választásokkor a képviselő mindig csak saját ítéletéhez van kötve, az ügyviteli káptalanon ezzel szemben az őt küldő esetleges utasításaihoz kell magát tartania. Ezért adott esetben legjobb belátása ellenére kell leadnia a helyettesítés révén őt megillető szavazatot.⁸⁷ Ennek a normának a problematikus volta kézenfekvő, hiszen a szavazást megelőző vitában olyan szempontok merülhetnek fel, amelyek az utasítást adót is véleménye megváltoztatására készíthették volna. Az okosság ezért sürgetően azt parancsolja, hogy a prokurátornak csak általános képviseleti utasítása legyen; a megbízó kívánságai csak irányadók legyenek számára, ne pedig kötelezőek.

c) A szerzetesnői kolostorok képviselete az általános káptalanon

Mint már kifejtettük, szerzetesnői kolostorok is jogi függő viszonyba léphetnek egy szerzetesi kongregációval.⁸⁸ Mivel ezáltal ezek alá vannak vetve az általános káptalan hatalmának, a méltányosság azt követeli, hogy megfelelő formában képviseltethessék érdekeiket a kongregáció gyűlésén. Erre vonatkozóan a Beuroni, a Brazil és az Angol Kongregációhoz tartozó szerzetesnői kolostorok konstitúciói tartalmaznak világos normákat. Ezekben a szövetségekben a prézes apát a szerzetesnők mindenkori *Superior regularisa*, de jogköreit a két elsőként említett kongregációban általában egy, a szerzetesnői kolostorral szomszédos apátra ruházza át, aki azután az általános káptalanon a szerzetesnők érdekeit is képviseli.⁸⁹ Az Angol Kongregációban az apátnő, tanácsa meghallgatása alapján, a káptalan egy résztve-

---

⁸⁶ **Beur. 1959.**, 156. n.; **Cas. 1958.**, 252. n.; **Angl. 1930.**, 189. n.

⁸⁷ **Ott. 1950.**, 326. n.: „Nulli delegato in electione aliquod mandatum a mandante accipere licet de eligenda persona, et si habeat duo suffragia, utrumque suffragium secundum suam conscientiam ac iudicium ferre debet. Si agitur de aliis rebus, secundum mandantis mandatum sententiam dicere et suffragium ferre debet, etiam suum suffragium aliter ferat”.

⁸⁸ Lásd 148. k.

⁸⁹ **Beur. Mon. 1927.**, D. ad cap. 1.: A prézes apát „delegat, tamquam Commissarium, Abbatem vicinioris monasterii vel alterius cum speciali facultate sui vices gerendi in illud monasterium monialium curae huius Abbatis commissum, quique simul in Capitulo Generali monasterium monialium repraesentat”. **Vö. Bras. Mon. 1936.**, 4. n.

vőjét bízhatja meg a képviselettel.⁹⁰ A szerzetesnői kolostorok ezen delegáltjai az általános káptalanon nem kapnak pótlólagos szavazatot.⁹¹

A Svájci Kongregációban a szerzetesnői apátságok ugyan szintén fel vannak véve a kolostorszövetségbe, de mind úgy van hozzárendelve egy férfikolostorhoz, hogy mindig ennek a kolostornak az apátja a rendi prelátusuk.⁹² Az általános káptalanon is ő lép fel a neki alárendelt szerzetesnői kolostor érdekeiért. A Solesmes-i és a Subiacói Kongregációban az érintett konstitúciók nem foglalkoznak kifejezetten az aggregált szerzetesnői kolostorok képviseletével, de általában itt is egy szomszéd apát ügyel az érdekeikre.⁹³

d) Egy kongregációra bízott misszió előljárói

Egyes bencés szerzetesi kongregációkra olyan missziós területek vannak rábízva, amelyeket a szövetséghez tartozó egyházi előljárók vezetnek.⁹⁴ Míg a Szt. Otilien-i Kongregáció azt szorgalmazza, hogy az egyházi előljáró egyúttal az adott területen tevékenykedő szerzetesek kolostori előljárója is legyen, a Belga Kongregáció ezt inkább kivételes megoldásnak tekint.⁹⁵ Ami ezeknek a prelátusoknak az általános káptalanon való részvételét illeti, a Szt. Otilien-i Kongregáció a kongregációra bízott missziós területnek mind a kongregációhoz tartozó egyházi, mind a kolostori előljáróknak engedélyezi, hogy teljes szavazati joggal részt vegyenek a káptalanon. A Belga Kongregációban ezzel szemben felváltva lehet meghívni az általános káptalanra az egyházi vagy a kolostori előljárót; de nekik ott csak tanácskozási joguk van.⁹⁶

---

⁹⁰ **Angl. Mon. 1934.**, 158. n.: „Abbatissae vel Priorissae Conventuali licet, audito suo Concilio, unum e viris Capitularibus eligere, qui partes monialium in Capitulo Generali agat.”

⁹¹ **S. Mayer**, IV. 71.

⁹² Lásd 273. o.

⁹³ **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephem. Iur. Can. 5 (1949) 420. k.

⁹⁴ Lásd 277 k.

⁹⁵ **Ott. 1950.**, 369. n.; **Belg. Miss. 1936.**, 29. n. Mindkét kongregáció egy privilegizált apátság létesítését részesíti előnyben, úgyhogy az egyházi és a kolostori előljáró hivatala jogszerűen egyesül.

⁹⁶ **Ott. 1950.**, 324a. n.; **Belg. Miss. 1936.**, 58. n.

2. Az alárendeltek képviselte

a) Történeti áttekintés⁹⁷

A bencés apátgyűlésekre vonatkozó általános jogi rendelkezések nem tervezték alárendeltek részvételét.⁹⁸ Mégis már a 13. század közepéről bizonyítékaink vannak egyszerű szerzetesek részvételéről. 1248-ban ugyanis a hambuyei (Normandia) szövetség általános káptalana úgy határozott, hogy „quod singuli conventus ad praedictum capitulum aliquem monachum discretum de communi assensu eorum electum cum abbate seu priore mitant”.⁹⁹

De a bencés szövetségekben nem alakult ki egységes szabályozás. Több kongregáció sohasem engedélyezte alárendeltek részvételét,¹⁰⁰ másokban a szerzeteseknek mindig erős pozíciójuk volt az általános káptalanon.¹⁰¹ Az alárendeltek részvétele nem ritkán vezetett feszültségekhez és vitákhoz. Világosan kirajzolódnak a forrongások a Cassinói Kongregáció törvényhozásában, ahol az alárendeltek eleinte nagyobb befolyást tudtak gyakorolni az általános káptalanra, mint az előljárók. A 16. században azonban szavazati jogukat fokozatosan korlátozták, és az 1680-as konstitúciók a szerzeteseket

---

⁹⁷ Itt csak a legfontosabb megoldási kísérleteket kívánjuk felsorolni. Közelebbi adatokért vö. **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: Ephem. Iur. Can. 5 (1949) 392–407; **J. Jassmeier**, Das Mitbestimmungsrecht der Untergebenen in den älteren Männerordensverbänden (München, 1954) 21–30.

⁹⁸ Lásd 75–80.

⁹⁹ **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer, 392.

¹⁰⁰ Ide tartozik a Bursfeldi, a Svájci, a Felső-sváb és a Straßburgi Kongregáció: **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Bursfelder Kongregation: SM 53 (1935) 49; **Helv. 1757.**, A. 1. § 1. n.; **Suev. 1671.**, P. IV c. unicum pc. IV 1. n.; **P. Volk**, Die Statuten der Straßburger Benediktinerkongregation: Archiv für elsässische Kirchengeschichte 8 (1933) 322.

¹⁰¹ Pl. az olivetánusok szövetségében és később különösen a Lengyel Kongregációban, amelyben a definitorium csak két apátból és négy egyszerű szerzetesből állt: **Pl. Lugano**, Il primo corpo di costituzioni monastiche per l'ordine di Montoliveto: Rivista storica Benedettina 6 (1911) 110; **Pol. 1712.**, P. I. V. c.

már nem említik a káptalan résztvevői között. Máig ez maradt a helyzet.¹⁰² Hasonló fejlődés figyelhető meg a valladolídi szövetségben is.¹⁰³

A tarragonai klausztrálok kongregációjában épp ellenkezőleg eredetileg csak az előljárók voltak jelen az általános káptalanon. 1592-től a konventek képviselői is részt vehettek rajta, és pedig teljes aktív és korlátozott passzív választójoguk volt.¹⁰⁴ 1692-ben a Salzburgi Kongregáció is úgy határozott, hogy a választásoknál és „in causis et casibus aliis regularem disciplinam non concernentibus” döntési szavazatot adnak a szerzetesek küldötteinek.¹⁰⁵

Nagyon sajátos szabályozás található a régi Bajor és az Augsburgi Kongregáció statútumaiban. Az előbbi minden konventnek engedélyezte, hogy egy-egy képviselőt küldjön az általános káptalanra, de az összes megjelent szerzetes közül csak négynek volt meg a teljes szavazati joga; az Augsburgi Kongregáció az apátokon kívül csak két kolostori perjelnek és két egyszerű szerzetesnek engedélyezte, hogy határozati szavazattal részt vegyen a káptalan ülésein; ezeket az összes konvent közösen választotta meg.¹⁰⁶ – Egészében véve a szerzetesek részvétele az általános káptalanon csak nagyon tévován tudott érvényre jutni.

b) Az érvényes jog¹⁰⁷

Jelenleg az Angol és a Bajor Kongregáció a legmesszebbmenő beleszólási jogot adja meg a szerzeteseknek. Az egyes konventek által választott képviselőknek ugyanolyan aktív szavazati joguk van, mint az előljáróknak. Az Amerikai-cassinói Kongregáció csak annyiban tér el ettől, hogy a küldöttek nem vehetnek részt a prézes apát megválasztásában; minden más

---

¹⁰² **Ph. Hofmeister**, *Die Teilnehmer*, 397–399; vö. **T. Leccisotti**, *La Congregazione Cassinese ai tempi del Bacchini*: *Benedictina* 6 (1952) 24. k. Lásd 83. o.

¹⁰³ **Ph. Hofmeister**, *Die Teilnehmer*, 400. Lásd 92. o.

¹⁰⁴ **Claustr. 1592.**, VII. c.: „In Capitulo vocem activam habeat, sed in difinitoribus, scrutatoribus, visitoribus et secretario eligendis etiam passivam.”

¹⁰⁵ **Salisb. 1692.**, D. 4 ad cap. 4.

¹⁰⁶ **Bav. 1686.**, I. c. 1. §; **Aug. 1699.**, P. I I. c. 3. § 1. n.: „In Conventu triennali aut si necessitas exigat frequentiori, sufficient Conventuum deputati quatuor; nimirum duo Priores et alii duo ab ipsis Conventibus electi, quorum vota Dms. Praeses per proprium nuntium colligat, ... et hi cum votis decisivis sessionibus, consultationibus necnon electionibus intererunt.”

¹⁰⁷ Részletesen **Ph. Hofmeister**, *Die Teilnehmer*, 421–429; **J. Jassmeier**, i. m., 30–38.

választás és szavazás esetében azonban teljes szavazati joguk van.¹⁰⁸ Az alárendeltek képviselőinek a Subiacói Kongregációban is teljes aktív választójoguk van; az általános káptalanon azonban csak gyenge a befolyásuk. Míg ugyanis a korábban említett három szövetségben azonos számú, lényegében egyenlő jogú egyszerű szerzetes áll szemben az előjárókkal, a Subiacói Kongregációban a prelátusok egyértelműen megőrzik túlsúlyukat. Az általános káptalanon ugyanis nem minden kolostort, hanem csak az egyes provinciákat képviseli egy-egy szerzetes. A küldöttek megválasztása a tartományi káptalanokon történik, amelyeken az előjárókon kívül minden önálló monostorból a konvent által megválasztott egy-egy szerzetes vesz részt.¹⁰⁹

A Belga és a Szláv Kongregációban a konventek képviselői a választásokon és a konstitúciók módosításában döntő szavazattal vesznek részt, egyébként csak tanácskozási joguk van.¹¹⁰ A Brazil Kongregációban viszont, ahol a konventuális perjelségek nem, csak az apátságok delegálhatnak alárendeltek, ezek csak a főapát megválasztásában működnek közre; az általános káptalan minden más üléséről ki vannak zárva.¹¹¹ A Szt. Ottilien-i Kongregáció 1950 óta engedélyezi a közösségek képviselőinek az általános káptalanon tanácskozási joggal való részvételét.¹¹²

Hat konföderált bencés kongregáció, a cassinói, a francia, a beuroni,¹¹³ a svájci és svájci-amerikai és az osztrák nem irányozza elő az alárendelteknek az általános káptalanon való részvételét. Ha meggondoljuk, milyen magától értetődően ismerik el a szerzeteseket az egyes kolostorokban megillető beleszólási jogot, amelyet Szent Benedek Regulája alapozott meg, bizonyára

---

¹⁰⁸ **Angl. 1930.**, 181. n.; **Bav. 1922.**, 133. n.; **Am Cas. 1947.**, 112. n. k.

¹⁰⁹ **Subl. 1959.**, C. 97; C. 63; C. 50. Vö. **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch., Róma, 1961) 198–202; 222–235.

¹¹⁰ **Slav. 1947.**, 113. n.; **Belg. 1935.**, 165. és 171. n. 2. A Belga Kongregációban az apátságokat két szerzetes képviseli; az egyiket az előjáró bízza meg, a másikat a konvent választja. A konventuális perjelségek csak egy, a konvent által választott küldöttet delegálnak. A Belgiumon kívül fekvő kolostorok nem tarthatnak igényt arra, hogy képviselőt küldjenek, de a prézes apát, tanácsa meghallgatása alapján, meghívhat ilyeneket.

¹¹¹ **Bras. 1937.**, 125. n.; 115. n.

¹¹² **Ott. 1950.**, 324b n.

¹¹³ A Beuroni Kongregáció alapítója, M. Wolter „*Praecipua Ordinis monastici elementa*” (Brügge, 1880) c. művében így indokolta az alárendeltek kizárását: „*ne praesentibus monachis Patrum auctoritas ullum detrimentum faciat.*”

meglepő ezeknek a szövetségeknek a tartózkodása, amikor arról van szó, hogy a kongregáció síkján beleszólási jogot biztosítsanak az alárendelteknek. Másrészt az alárendeltek teljes egyenjogúsága, akiknek mindenképp előtt a titkos szavazásokkor ugyanolyan súlyú szavazatot adnak, mint a prelátusoknak, nem kevés kétséget vet fel. A benedeki regula harmadik fejezete szellemének megfelelően a legjobb megoldás az, ha az általános káptalanon minden bencés szövetségben részt vesznek választott szerzetesek. Általában elegendő, ha csak tanácskozási szavazatot adnak nekik. Ezáltal az előljárók tekintélye, ahogy azt Benedek a Regulájában kívánta, nem szenved csorbát. Úgy tűnik, csak különleges esetekben célszerű, hogy teljes szavazati jogot adjanak az alárendelteknek, éspedig a konstitúciók módosításakor, mert ez érinti a fogadalomban megszerzett jogait és vállalt kötelezettségeiket, ill. a prézes apát és a vizitátorok megválasztásakor, mert ezek tekintélye csak nyerhet azon, ha a prelátusok és az alárendeltek képviselői együtt választják meg őket.¹¹⁴

3. A káptalan egyéb résztvevői

Amennyiben a kongregációhoz tartozik, néhány szövetségben az általános prokurátor is tagja az általános káptalannak, részben döntő,¹¹⁵ részben tanácskozási szavazattal.¹¹⁶ Az angol szövetségben a kongregáció tanulmányi prefektusa is döntő szavazattal van jelen az ügyviteli káptalanon, a Belga és az Osztrák Kongregációban ezzel szemben csak azért, hogy jelentést tegyen.¹¹⁷ Az Angol Kongregációban, a tanulmányi prefektussal azonos jogokkal, az *assessor in rebus iudicialibus* és az *inspector rei familiaris* is jelen van.¹¹⁸ A Szt. Ottilien-i Kongregáció – mint a főapát offiálisainak – a kongregáció titkárának és a missziós prokurátornak a

---

¹¹⁴ Hasonlóan vélekedik **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Benediktinerkongregationen* SM 66 (1955) 13. és **J. Jassmeier**, *Das Mitbestimmungsrecht der Untergebenen* (München, 1954) 37. k. Újabbán **Ph. Hofmeister** a Szentszék gyakorlatára és a *Mater et Magistra* társadalmi enciklikára hivatkozva azt a nézetet képviseli, hogy a konstitúcióknak minden választásnál és szavazásnál döntő szavazati jogot kellene biztosítaniuk az alárendeltek képviselőinek.

¹¹⁵ **Cas. 1956.**, 251. n.; **Angl. 1930.**, 181. n.; **Subl. 1959.**, C. 97.

¹¹⁶ **Ott. 1950.**, 324b n.

¹¹⁷ **Angl. 1930.**, 181. n. 6. és 201. n.; **Belg. 1935.**, 166. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.

¹¹⁸ **Angl. 1930.**, 181. n. 7 és 8, valamint 201. n.

részvételét is engedélyezi, tanácskozási joggal.¹¹⁹ **Ph. Hofmeister** joggal mutat rá, hogy tulajdonképpen minden itt említett официális csak a hozzá közel álló szakterületek szaktanácsadójaként kap meghívást, ezért nem kellene szavazati jogot kapnia.¹²⁰ Ezenkívül a Beuroni Kongregáció statútumai úgy rendelkeznek, hogy a prézes apát az asszisztens apátok jóváhagyásával „quemlibet in aliqua re peritum invitare potest, ut certis deliberationibus ad referendum intersit”.¹²¹ Hasonló norma található a Szláv Kongregáció konstitúcióiban, de ezt bizonyára általában minden kongregációra ki lehet terjeszteni, legalábbis akkor, ha a káptalan többi tagja egyetért vele.¹²²

III. A rendes általános káptalan

1. A káptalan összehívása

A középkor általános jogi normái előírták, hogy az egyháztartományi apátgyűléseket háromévente kell megrendezni.¹²³ A történelem során a legtöbb bencés kongregáció ragaszkodott ehhez a szabályhoz. Néhány szövetség, mindenekelőtt a Cassinói Kongregáció és a Bursfeldi Unió, kezdetben évenként tartandó káptalant írt elő, de a magas költségek és az ezekkel összefüggő más nehézségek miatt később ők is a hároméves intervallumot vették át.¹²⁴ Ezzel szemben az Osztrák és az Felső-sváb Kongregációban kétévente kellett megtartani az általános káptalant¹²⁵, míg a valladolidi

---

¹¹⁹ **Ott. 1950.**, 324b. n.

¹²⁰ **Ph. Hofmeister**, Die Teilnehmer an den Generalkapiteln im Benediktinerorden: *Ephem. Iur. Can.* 5 (1949) 458.

¹²¹ **Beur. 1959.**, 157. n.

¹²² **Slav. 1947.**, 113. n.; vö. **Belg 1935.**, 166. n.; **Helv. 1931.**, 181. n. **Austr. 1948.**, C. 2.

¹²³ 7. c. X III 35; **Benedictina** I. c.

¹²⁴ **Bull. Cas.**, I. const. 49 § 2 n.; **Cas. 1680.**, P. I. 1. c. 1. n.; **P. Volk**, Die Gesetzgebende Körperschaft der Bursfelder Benediktinerkongregation: *ZRGkan* 27 (1938) 453.

¹²⁵ **Austr. 1625.**, P. IV. I. c.; **Suev. 1671.**, P. IV. unicum pc. IV. 1. n.

szövetség és az Angol Kongregáció, az előbbi befolyására, megelégedett azzal, hogy négyévente tartson káptalant.¹²⁶

A legtöbb bencés kongregáció az érvényes jog szerint is háromévente hívja össze az általános káptalant.¹²⁷ Ettől eltérő normák találhatók a Cassinói, a Beuroni és a Subiacói Kongregációban, amelyek ezt az időközt megkettőzték, ennek fejében viszont köztes káptalanokat irányoznak elő;¹²⁸ a Svájci Kongregációban, amely évente, az angol szövetségben, amely régi hagyományának megfelelően még most is négyévente, és végül a Szt. Ottilien-i Kongregációban, amely – tekintettel arra, hogy több földrészre terjed ki – csak hétévente tart rendes általános káptalant.¹²⁹

A káptalan összehívása a prézes apát jogosítványa. Általában a találkozó helyét és időpontját is ő határozza meg.¹³⁰ Az első lépés, hogy a részvételre jogosultakat és kötelezetteket időben meghívják. Aztán az előjáróknak tudatniuk kell alárendeltjeikkel a küszöbönálló általános káptalant.¹³¹ Mert hiszen sok konventben választani kell egy szerzetest, akinek az a feladata, hogy az általános káptalanon rendtársai érdekeit képviselje. Ezenkívül a szerzeteseknek csaknem minden kongregációban joguk van arra, hogy javaslatokat terjesszenek a káptalan elé, amelyek nézetük szerint a kongregáció javát szolgálhatják.¹³² A beadványokat általában a prézes apátnak küldik el. Úgy tűnik, ezzel kapcsolatban csak az Angol és az Amerikai-cassinói Kongregációban vannak kétségek. Az előbbiben a káptalan valame-

---

¹²⁶ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, I. 5 (Münster, 1935) 327; **Angl. 1784.**, II. c. 1. n.

¹²⁷ **Bav. 1922.**, 132. n.; **Bras. 1937.**, 125. n.; **Sol. 1947.**, C. 34.; **Am. Cas. 1947.**, 11. n.; **Helv. Am. 1950.**, 120. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Belg. 1935.**, 162. n.; **Slav. 1947.**, 111. n.

¹²⁸ **Cas. 1958.**, 250. n.; **Beur. 1959.**, 154. n.; **Subl. 1959.**, C. 95.

¹²⁹ **Helv. 1931.**, 180. n.; **Angl. 1930.**, 180. n.; **Ott. 1950.**, 320. n.

¹³⁰ Néha azonban az előző általános káptalanon határozzák meg a helyet: **Bav. 1922.**, 132. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Cas. 1947.**, 111. n.; **Slav. 1947.**, 11. n.

¹³¹ **Cas. 1958.**, 257. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Ott. 1950.**, 331. n. stb.

¹³² **Angl. 1930.**, 193. n.; **Cas. 1958.**, 257. n.; **Bras. 1937.**, 127. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Belg. 1935.**, 168. n.; **Slav. 1947.**, 115. n. Ezekben a szövetségekben csak az ünnepélyes fogadalmas kanonokok jogosultak beadványokra. A St. Ottilien az élet-hossziglani fogadalmat tett testvéreknek is megadja ezt a jogot: **Ott. 1950.**, 328. n., míg úgy tűnik, hogy némely kongregáció az ideiglenes fogadalmat tett szerzeteseknek is engedélyezi: **Subl. 1959.**, C. 103.; **Beur. 1959.**, 155. és 23. n. k.; ugyanígy korábban **Ott. 1935.**, 328. n. Vö. **Helv. 1931.**, 184. n. **Am. Cas. 1947.**, 112. n.

lyik résztvevőjének kell átadni a beadványokat, az utóbbiban két apátot választanak az előző általános káptalanon, és a beadványokat nekik kell eljuttatni.¹³³

A prézes apátnak a gyűlés kezdete előtt időben meg kell küldenie a káptalan résztvevőinek a megtárgyalandó témák jegyzékét, amely legalább a legfontosabb tárgyalási témákat tartalmazza, hogy a káptalan minden résztvevője érett megfontolás után tudjon ítéletet alkotni, és ezt adott esetben írásban is kidolgozhassa.¹³⁴ De a prézes apát ill. az általános káptalan elnökei általában olyan témákat is előterjeszhetnek, amelyek ezen a listán nem szerepeltek, különösen ha az egyedi esetben a tanácskozási téma előzetes közlése nem volt lehetséges.¹³⁵

2. Az elnöklés

A Lateráni Zsinatnak a bencés szövetségi alkotmány szempontjából alapvető normái elrendelték, hogy az apátgyűléseken négy prelátus elnököljön közösen, éspedig két ciszterci apát, „quum sint in huiusmodi capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati”, és két bencés apát. A négy elnök nemcsak a napirendet határozta meg, hanem olyan uralgó pozíciójuk is volt egy káptalanon, hogy minden határozat csupán az ő helybenhagyásukkal vált jogerőssé.¹³⁶

Ez a törvénykezés azonban a következő évszázadokban nem igazán jutott érvényre. A leghívebben a tarragonai Klausztrálok Kongregációjában tartották be, amely csak annyiban tért el ettől a rendelkezéstől, hogy itt az elnökség mindössze három apátból állt.¹³⁷ Úgy tűnik, kezdetben a Magyar

---

¹³³ **Angl. 1930.**, 193. n.; **Am. Cas. 1947.**, 113. n.

¹³⁴ **Beur. 1959.**, 155. n.; **Subl. 1959.**, C. 96.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Belg. 1935.**, 168. n.; **Slav. 1947.**, 115. n.

¹³⁵ Ez abból következik, hogy csak a *causae graviores* esetében van előírva az előzetes közlés, de néha mérlegelés kérdése, milyen esetek tekinthetők annak. Másrészt néhány kongregáció statútumai a „si fieri potest” kiegészítéssel korlátozzák ezt a kötelezettséget: **Helv. 1931.**, 184. n.; **Bras. 1937.**, 127. n.; **Ott. 1950.**, 332. n.

¹³⁶ 7. c. X III 35; vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 8. k.

¹³⁷ **Claustr. 1361.**, V. c.: (Presidentes) „de usu et consuetudine nostrae provinciae tres in numero esse solent”, éspedig a kolostorok számának megfelelően mindig két elnököt választottak a tarragonai és egyet a saragossai egyháztartományból: **A. M.**

Kongregáció is tartotta magát ezekhez a normákhoz, habár Pannonhalma apátjának már korán sikerült törvényes *primus praesidens*nek elismertetnie magát, és uralkodó pozíciót elfoglalni a káptalanon.¹³⁸ Hasonlóképpen a Bursfeldi Unió is mindig ragaszkodott hozzá, hogy az első elnök (a 16. századig mindig Bursfeld mindenkori apátja) az előző káptalan elnökei által választott két társelnökkel elnököljön az általános káptalanon.¹³⁹ Végül a Bajor Kongregációban is kezdetől fogva a prézes apát vezette az általános káptalant, közösen a káptalanon résztvevők közül választott két vizitátorral.¹⁴⁰ Az összes többi szövetség, különösen a Tridentinum után keletkezett kongregációk, csak egyetlen káptalani elnököt ismertek.

A ma fennálló kongregációk közül a Bajor Kongregáció megtartotta a háromfős elnökség intézményét, és továbbadta néhány befolyása alatt álló kongregációnak.¹⁴¹ A többi szövetségben a prézes apát egyedül elnököl az általános káptalanon.

3. Az ülés menete

A dolog természetében rejlik, hogy egy szerzetesi kongregáció általános káptalana részben más témákkal foglalkozik, mint egy centralizált szövetségé. A tanácskozási témákat itt nem fogjuk egyenként felsorolni, mert a következő rész fejtegetései majd bemutatják és értelmezik ezeket. Több konstitúcióban a következőképpen írják le az általános káptalan feladatait: „In Capitulo generalis tractatur, quidquid pertinet ad spiritum Religionis ac

---

Tobella, La congregació claustral Tarraconense: Catalonia monastica II (Montserrat, 1929) 123; lásd 100. k.

¹³⁸ A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története, III. (Budapest, 1905) 645., 651.; lásd 103. o.

¹³⁹ **Bursf. 1474.**, D. I. II. c.; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benedikti-nerkongregationen: SM 66 (1955) 15, 18. jegyz.; lásd 105. o.

¹⁴⁰ **Bav. 1686.**, I. c. 1. §; **Bav. 1860.** I. c. 1. §: „In principio Capituli eligentur per vota secreta Praeses et duo Visitatores, qui una cum Praeside eidem praesidere debebunt, Directorium habebunt, proponenda proponent, consilia et vota aliorum requirent, atque secundum ea quae scilicet per maiorem partem suffragiorum ultra medietatem fuerint conclusa et approbata, recessus seu statuta Capitularia conficient?”

¹⁴¹ **Bav. 1922.**, 137. n.; **Am. Cas. 1947.**, 114. n.; **Austr. 1948.**, C. 5.; **Slav. 1947.**, 114. n.

sanctitatis vel reformandum vel promovendum... Quare imprimis defectus corriguntur tam Abbatum quam Monachorum; inculcantur disciplinae capita, quae forte neglecta fuerint; quidquid communiter agendum est, deliberatur ac decernitur; enarrantur labores, difficultates, necessitates; controversiae, si quae ortae fuerint, componuntur; caritas denique fraternitatis instauratur.”¹⁴²

A témákat az elnökség terjeszti elő, ennek során figyelembe kell venni a benyújtott beadványokat. Egyes szövetségekben a káptalan résztvevői pótlólag is tehetnek indítványokat, és ezekről vitát és szavazást kérhetnek,¹⁴³ ami alkalmasint általánosan érvényes, ha a káptalan többsége támogatja őket.¹⁴⁴ Másképp kezelik az alárendeltek beadványait. Az Angol Kongregációban a káptalan résztvevői „in virtute sanctae obedientiae” kötelesek minden hozzájuk eljuttatott javaslatot és kívánságot az általános káptalan elé terjeszteni. Hasonlóképpen Szt. Ottilien főapátjának is elő kell terjesztenie megbeszélésre minden hozzá eljuttatott beadványt.¹⁴⁵ Más szövetségek ezzel szemben előzetes átnézést rendelnek el, úgyhogy az általános káptalanon csak az kerül szóba, aminek megfelelő jelentősége van. A kiválasztást vagy az általános káptalan által külön kijelölt bizottság¹⁴⁶ vagy a prézes apát és tanácsa végzi el.¹⁴⁷ Ezzel szemben aligha lehet helyeselni, ha kizárólag a prézes apát dönti el, melyik beadványt fogják megtárgyalni az általános káptalanon, ahogy a Brazil Kongregációban történik.¹⁴⁸

---

¹⁴² **Beur. 1884.**, D. III. ad cap. 64; majdnem azonos szöveggel **Sol. 1947.**, C. 35.; **Beur 1959.**, 149. n.; **Ott. 1950.**, 334. n.; **Bras. 1937.**, 127. n.; **Helv. Am. 1950.**, 125. n.; **Slav. 1947.**, 117. n.

¹⁴³ **Angl. 1930.**, 192. n.: „Cuius Capitulari liberum sit sententias ac desideria sua in Capitulo proponere et ut suffragia de his ferantur postulare.” Vö. **Cas. 1958.**, 259. n.

¹⁴⁴ **Am. Cas. 1947.**, 116. n.; **Subl. 1959.**, C. 102: „In Capitulo autem nihil deliberationi mandetur, nisi quod in schemate ab Abbate Generali praeparato provisum fuerit, vel saltem ab uno ex Capitularibus propositum, pluralitati Patrum visum fuerit examinis dignum.”

¹⁴⁵ **Angl. 1930.**, 193. n.; **Ott. 1950.**, 333. n.

¹⁴⁶ **Subl. 1959.**, C. 103.: „Si quis Fratrum nostrorum voluerit aliqua notificare Capitulo Generali, clare et breviter scribat, adiecta sui nominis subscriptione: quod si litterae subscriptione careant, nulla eis fides adhibeatur. Capitulum autem Commissionem designet, quae litteras examinet, atque ex iis desumat et Capitulo proponat ea tantum quae utilius visa fuerint”. Vö. **Am. Cas. 1947.**, 113. és 116. n.

¹⁴⁷ **Cas. 1958.**, 257. n.; **Belg. 1935.**, 168. n. A Belga Kongregációban azonban a kirostált beadványokat is meg kell említeni az általános káptalanon, hogy a káptalan résztvevőinek lehetőségük legyen ezen kérdések valamelyikét javasolni.

¹⁴⁸ **Bras. 1937.**, 127. n.

Gyakori előírás, hogy egyes kérdéseket először bizottságokban kell megbeszélteni, mielőtt a plénumon vitára bocsátják őket. A bizottság által kidolgozott eredmények alapján a káptalan többi résztvevője könnyebben tud ítélni. Különösen a kongregációhoz tartozó kolostorok gazdasági helyzetének vizsgálatára írnak elő ilyen bizottságokat,¹⁴⁹ de néha más tárgyalási témák előkészítésére is betervezik őket.¹⁵⁰ A bizottságok tagjait az általános káptalan választja meg.

Miután a témákat alaposan megtárgyalták, amennyiben szükséges, következik a szavazás. A szavazati jognak a résztvevők egy kisebb csoportjára – a négy elnökre,¹⁵¹ vagy a káptalan tagjai által választott kilenctagú definatoriumra¹⁵² – való korlátozása ma ismeretlen a bencés szerzetesi kongregációkban, de a Monte Corona-i kamalduliak rendjében csökevényes formában még megvan.¹⁵³

Az általános káptalan egy testület kollegiális eljárásra kötelezett szerve.¹⁵⁴ Ha a saját jog nem rendelkezik másként, akkor mind az ügyviteli, mind a választó káptalan határozathozatalára a 101. kán. 1. §-ának előírását kell alkalmazni. De az ügyviteli káptalan esetében általában egyszerűbb eljárásmodot irányoznak elő; itt egyetlen szavazás történik, és a feles többség dönt; szavazategyenlőség esetén vagy a prézes apát szavazata hozza meg a döntést,¹⁵⁵ vagy elutasítottnak tekintik az indítványt.¹⁵⁶ Egyes szava-

---

¹⁴⁹ **Bav. 1922.**, 137. n.; **Am. Cas. 1947.**, 115. n.; **Austr. 1948.**, C. 6.

¹⁵⁰ **Subl. 1959.**, C. 99.: „Ne forte inter tot Patres difficilium sit cum maximo fructu sine aliqua praeparatione deliberare, unumquodque ex praecipuis negotiis quae in schemate describuntur, committatur tribus vel quattuor definatoribus, inter Patres a Capitulo electis, qui illud communiter explorent ac perpendant, antequam totius Capituli proponatur deliberationi. Re autem diligenter discussa, ipsi mutuo consensu unum inter se designent relatores, qui coram Capitulo omnia et singula ordinate exponat; quibus cognitiss, Patres mature et utilius deliberate et statuere possint.” Vö. **Angl. 1930.**, 194–199. n.

¹⁵¹ 7. c. X III 35; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 9.

¹⁵² **Cas. 1578.**, P. I 12. c. 2. n.: „Ordinamus, quod Diffinitores tempore Capituli Generalis omnem repraesentent Congregationem, ipsisque electis intelligatur omnis a Capitulo tributa potestas.”

¹⁵³ **Cam Coron. 1934.**, 392. n.: „Penes hos novem (Definitores) suprema in totam Congregationem auctoritas et potestas residet.” Vö. még **Oliv. 1932.**, 411. n.

¹⁵⁴ Vö. **A. Larraona**, Comm. Cod: CpR 6 (1925) 429.

¹⁵⁵ **Cas. 1958.**, 263. n.; **Angl. 1930.**, 188. n.; **Belg. 1935.**, 173. n.

zások, különösen a státútumok megváltoztatását célzók esetében általában súlyosbító feltételek érvényesek.¹⁵⁷

A Bajor Kongregáció státútumai arra kötelezik az egyes konventek által küldött delegátusokat, hogy három hónappal a káptalan befejezése után *ex officio* jelentsék a prézes apátnak, hogy kolostorukban végrehajtották-e az általános káptalan rendelkezéseit. Ez a norma nem helyeselhető, mert semmibe veszi az apát felelősségét, és alkalmas arra, hogy bizalmatlanságot ébresszen.¹⁵⁸ Bizonyára jobb, ha maga az apát ad a szeniorok által aláírt írásbeli jelentést a teljesítésről, ahogy azt az Osztrák Kongregáció előírja.¹⁵⁹ Ám semmi sem szól az ellen, hogy ezt a konvent küldötte is aláírja.

IV. A rendkívüli általános káptalan

A törvényben rögzített időközökben megrendezett rendes általános káptalan mellett a státútumok rendkívüli kongregációs káptalanokat is előírnak, amelyeket sürgős okokból lehet összehívni.¹⁶⁰ Összehívásához a prézes apátnak tanácsa jóváhagyására van szüksége,¹⁶¹ de a Beuroni és a Szt. Ottilien-i Kongregációban a káptalan résztvevőinek többsége is kérheti, hogy a prézes apát rendkívüli általános káptalant hívjon össze.¹⁶²

---

¹⁵⁶ **Beur. 1959.**, 158. n.: „Res suffragiorum Patrum saltem maioritate absoluta diiudicantur et quidem per suffragia secreta, ubi Abbas Praeses id praescribit, in paritate votorum res proposita recusari censetur.”

¹⁵⁷ Lásd 291–293. o.

¹⁵⁸ **Bav. 1922.**, 141. n.; vö. még. 199. o. a vizitációs egyezségről.

¹⁵⁹ **Austr. 1948.**, C. 9.

¹⁶⁰ **Angl. 1930.**, 212. n.; **Bav. 1922.**, 132. n.; **Bras. 1937.**, 125. n.; **Subl. 1959.**, C. 76.; **Helv. Am. 1950.**, 120. n.; **Austr. 1948.**, C. 2.; **Ott. 1950.**, 321. n.; **Belg. 1935.**, 162. n. A Beuroni és a Szláv Kongregáció státútumai ezzel szemben már akkor jogosnak tekintik egy rendkívüli általános káptalan összehívását, ha az „expedire videtur”: **Beur. 1959.**, 154. n.; **Slav. 1947.**, 111. n.

¹⁶¹ Csak a **Bav. 1922.**, 132. n. és **Austr. 1948.**, C. 2. nem kívánja meg kifejezetten a vizitátorok jóváhagyását. Ezzel szemben a Subiacói Kongregáció generális apátja csak a vizitátorok és minden kolostori előjáró meghallgatása alapján hívhat össze rendkívüli általános káptalant: **Subl. 1959.**, C. 76.

¹⁶² **Beur. 1959.**, 154. n.; **Ott. 1950.**, 321. n.: „Capitulum generale extraordinarium ab Archiabbate cum consensu Abbatum Assistentium convocatur, cum causae urgentissimae deliberationem Praesulum totius Congregationis exigunt, aut dimidia pars Capitularium, ut convocetur, exposcit.” Vö. 411. c. 1. §.

A rendes általános káptalanhoz hasonlóan ez is potestas dominativa és jurisdikció hordozója, de az Angol és a Subiacói Kongregáció statútumai előírják, hogy itt csak azokat a kérdéseket szabad megtárgyalni, amelyek a rendkívüli ülés összehívását indokolták.¹⁶³ Ezért a Subiacói Kongregációban a rendkívüli káptalanok nem szakítják meg a következő rendes általános káptalanig tartó időszakot, míg a Szt. Ottilien-i és a Brazil Kongregáció statútumai határozottan kimondják, hogy a következő rendes káptalanig tartó időszakot ettől a rendkívüli káptalantól kell számítani.¹⁶⁴

A rendkívüli káptalanra minden olyan előjárót, alárendeltet és hivatalviselőt meg kell hívni, akik a rendes káptalanon való részvételre jogosultak. A Szt. Ottilien-i Kongregáció, amelynek a kolostorai több kontinensen fekszenek, emellett még egy *capitulum specialét* is ismer, amely az Európában időző prelátusokból tevődik össze; a többi előjárónak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a felvetett kérdésekkel kapcsolatos véleményüket írásban fejezzék ki. A határozatokat és a legfontosabb káptalani aktákat minden esetben azonnal el kell nekik küldeni. A *capitulum specialét* az asszisztens apátok egyetértésével a főapát hívhatja össze, „quando res vere urgentes et totam Congregationem attingentes communi consilio tractandae sunt”. A következő rendes általános káptalanig terjedő időszakot ez nem szakítja meg.¹⁶⁵

V. Apátkonferenciák és időközi káptalan

1. Apátkonferenciák

A Beuroni Kongregáció konstitúciói arra buzdítják a prézes apátot, hogy kb. évente egyszer közös tanácskozásra hívjon össze minden apátot.¹⁶⁶ Ezek

---

¹⁶³ **Angl. 1930.**, 212. n.; **Subl. 1959.**, C. 112.: „In eo autem, illa dumtaxat negotia tractentur, quorum causa convocatum est; iisque expeditis, dimittatur.”

¹⁶⁴ **Subl. 1959.**, C. 112.; **Bras. 1937.**, 126. n. **Ott. 1950.**, 321. n.

¹⁶⁵ **Ott. 1950.**, 322. n. k.

¹⁶⁶ **Beur. 1959.**, 161. n.: „Temporis spatio, quod inter Capituli generalis sessiones interfluit, Abbas Praeses curet, ut Abbates regiminis haud impediti fere semel in anno statuto tempore in aliquo monasterio conveniant, ut collatis consiliis videant, quanam in monasteriis agenda sint, ut bonum Congregationis promoveatur eaque

a püspöki konferenciák (292. kán.) mintájára megrendezett apátszinódusok nem rendelkeznek az általános káptalan jogosítványaival, és mindenekelőtt nincs teljes hatalmuk.¹⁶⁷ Ugyanez érvényes a Cassinói Kongregáció rendszerint kétévente megrendezett „diétájára”, amelyen a prézes apát, a vizitátorok és a Szentszékhez delegált generális prokurátor vesz részt, valamint azokra a tanácskozásokra, amelyekre a Belga Kongregáció prézes apátja szükség esetén az asszisztens apátokon túl minden olyan kolostori előljárót meghív, akiknek a részvételét szükségesnek véli.¹⁶⁸

2. A tartományi káptalan a Subiacói Kongregációban

Egészen más jellegű az a káptalan, amelyet a Subiacói Kongregáció minden tartományában rendeznek meg háromévente. Ennek ugyanis a tartomány vonatkozásában ugyanolyan jogosítványai vannak, mint az általános káptalannak az egész kongregáció tekintetében: „Capitulum Provinciale plena auctoritate et iurisdictione polleat ad commune bonum Monasteriorum, in omnia Monasteria, Domos et Personas Provinciae.”¹⁶⁹ Ez a káptalan a tartomány élén álló vizitátorból, valamint az előljárókból és az önálló monostoroknak a konventek által választott képviselőiből tevődik össze, akik valamennyien teljes szavazati joggal rendelkeznek.¹⁷⁰ A tartományi káptalan aktáit a generális apát elé kell terjeszteni, aki konzultoraival megvizsgálja őket; Csak akkor emelkednek jogerőre, ha ő már megerősítette őket, és ekkor kell őket az érintett tartományban közzétenni.¹⁷¹

---

praeparent, de quibus in futuro Capitulo generali erit agendum. Monachi vero desideria sua tempore opportuno proprio Abbati suggerant.”

¹⁶⁷ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 16; vö. **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 393.

¹⁶⁸ **Cas. 1958.**, 248. n. k.; **Belg. 1935.**, 178. n.

¹⁶⁹ **Subl. 1959.**, C. 52.; **J. Tamburrino**, De provinciis monasticis (Diss. masch., Róma, 1961) 211–219..

¹⁷⁰ **Subl. 1959.**, C. 50. k.; **J. Tamburrino**, i. m., 206–208.

¹⁷¹ **Subl. 1959.**, C. 66.; **J. Tamburrino**, i. m., 219–221.

12. § *A prézes apát és tanácsa*

I. A kongregáció vezetése a káptalanok közti időszakban

Az általános káptalan csak ritkán, többnyire csak háromévente ül össze. Ezért, noha ez a kolostorszövetség legfőbb hatósága, csak rendkívüli módon tudja intézni a kongregáció vezetését. De hogy a kolostorszövetség célkitűzései ne kerüljenek veszélybe, a rendes feladatok végrehajtására és az újonnan felmerülő kérdések gyors feldolgozására és eldöntésére olyan előjárókat kell megbízni, akik a káptalanok közti időszakban is fel vannak ruházva a kongregáció vezetéséhez és képviseléséhez szükséges jogosítványokkal.

XII. Benedek rendelkezései szerint a káptalan befejezése után az apátgyűlések négy elnökének a következő apátalálkozóig hivatalban kell maradnia.¹⁷² E törvénykezés hatására a Klausztrálok Kongregációjában a három elnök tisztsége is egyik káptalantól a másikig tartott.¹⁷³ Emellett ennek a három elnöknek azonos volt a jogállása, és mindhárom azonos módon hozhatott döntéseket.¹⁷⁴ Azok az elnökök, akik az általános káptalanon elnököltek, a Bursfeldi Kongregációban is a következő káptalanig maradtak hivatalban. Kevésbé fontos kérdésekben – mindenesetre a kolostoruk néhány szerzetesével folytatott tanácskozások után – mindhárman önállóan dönthettek, a nehezebb kérdéseket a három elnöknek és a két defínitorinak együtt kellett megbeszélnie, és döntést hozni.¹⁷⁵

---

¹⁷² **Benedictina**, I. c.: „Quorum potestas de uno provinciali ad aliud provinciale Capitulum habeat produrare.”

¹⁷³ **Claustr. 1361.**, V. c.

¹⁷⁴ **Claustr. 1361.**, II. c.

¹⁷⁵ **Bursf. 1474.**, D I II. c.: „Ad Praesidentes spectat, expedire causas infra annum emergentes, quae capitulum futurum expectare nequeunt. Quod si leves fuerint, quisque eorum eas quae ad se deferuntur, solus cum aliquibus sui conventus, terminare poterit. Sin autem arduae fuerint, ad earum determinationem, omnes una cum Deffinitoribus conveniant. Et si aliqui forsan eorum interesse commode nequiverint, alii loco ipsorum substituantur. Terminatas autem causas scripto commendent, de eis in futuro capitulo rationem reddituri.” (229. o.)

A Tridentinum után azonban a bencés szövetségekben általában az a gyakorlat érvényesült, hogy az általános káptalanok közti időszakokra a több fős elnökség helyett csak egyetlen prelátust bízhatnak meg a káptalan vezetésével, aki mellé azonban az általános káptalan tanácsot állított, azzal az utasítással, hogy minden fontos ügyben igénybe kell vennie ennek közreműködését.¹⁷⁶ A jelenleg fennálló szerzetesi kongregációk is így járnak el.

A prézes apát feladata lényegében a következő feladatkörökkel írható le: Intézi azokat a rendes ügyeket, amelyek szükségszerűen következnek a kolostorszövetség céljából, és az egyes kongregációk konstitúcióiban pontosabban le vannak fektetve. Ügyel arra, hogy az egyes kolostorokban végrehajtsák az általános káptalan határozatait, és rendkívüli esetekben, általában tanácsa közreműködésével, olyan rendelkezéseket és döntéseket hoz, amelyek tulajdonképpen az általános káptalan hatáskörébe tartoznak, de nem tűnnek halasztást.¹⁷⁷ Végül ellátja a kongregáció külső képviselését, és a szövetség nevében cselekszik; különösen azokat a tárgyalásokat folytatja le az egyházi és világi hatóságokkal, amelyek az egész kongregációt érintik.¹⁷⁸ Ezeknek az ügyeknek az intézésében továbbra is alá van rendelve az általános káptalannak, amelynek hivatalvezetéséért felelősséggel tartozik.¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ Még sokáig kivételt képezett a Svájci Kongregáció, amelyben az általános káptalan kezdetben három vizitátort bízott meg a közbeeső időben felmerülő feladatok intézésével. Csak 1846-ban választottak helyettük egy prézes apátot és egy prézesapát-helyettest: vö. **A. Saub**, *De origine et actibus Congregationis Helveto-Benedictinae* (Einsiedeln, 1924) II. 66. k.

¹⁷⁷ **Ott. 1950.**, 300. n.: „Ad Archiabbatem defertur, quidquid neque ab Abbatibus peragi neque ad Capitulum generale proximum differri potest... Tales questiones Archiabbas omnibus bene ponderatis et audito Consilio suo definit.” Vö. **Cas. 1958.**, 227. n.; **Angl. 1930.**, 222. n. k.; **Helv. 1931.**, 173. n.; **Bav. 1922.**, 143. n.; **Am. Cas. 1947.**, 118. n.; **Beur. 1959.**, 166. n.; **Subl. 1959.**, C. 72 III, IV; **Helv. Am. 1950.**, 131. n.; **Austr. 1948.**, C. 11.

¹⁷⁸ **Helv. 1931.**, 173. n.: „Abbas Praeses Congregationem in omnibus eiusdem causis et actibus ad extra representat, imprimis, si agitur de negotiis Congregationis cum Sede Apostolica gerendis vel cum Gubernio civili.” Vö. még **Beur. 1959.**, 164. n. k.; **Ott. 1950.**, 292. n.; **Belg. 1935.**, 182. n.

¹⁷⁹ Lásd 192. k. Vö. **Bras. 1937.**, 143. n. 1.; **V. Hermans**, *Commentarium Cisterciense historico-practicum in Codicis canones de Religiosis* (Róma, 1961) 115.

II. A prézes apát megbízása¹⁸⁰

A bencés szerzetesi kongregációk prézes apátjait általában a kormányzó kolostori elöljárók közül választják, és kongregáció-elöljárói tisztségük ideje alatt is megtartják kolostoruk vezetését. E szabály alól csak az Angol Kongregációban vannak kivételek, ahol olyan apátot is prézes apáttá lehet választani, aki lemondott hivataláról, ill. nem választották újra apáttá,¹⁸¹ és mindenekelőtt a Subiacói Kongregációban. Az ő generális apátjuk ugyan kezdetben egyúttal a subiacói Santa Scolastica kolostor apátja is volt, de 1909-ben ezt a két tisztséget elválasztották egymástól; a generális apát tanácsosaival most már Rómában székel. A választás elfogadásával magától elveszíti mindazon tisztségeit, amelyeket korábban a kongregációban betöltött.¹⁸²

A prézes apát megválasztása tekintetében két különböző jellegű alkotmányos rendszer alakult ki. Ahol régóta fennálló, autonóm apátságok többékevésbé önként egyesültek kongregációvá, természetes, hogy minden kolostornak azonos jogállása van a szövetségben. Mindenekelőtt minden apátság ugyanolyan befolyást gyakorol a szövetség elöljáróinak megbízására, mivel ezeket az általános káptalan valamennyi szavazásra jogosult résztvevője választja meg. Ezt az első csoportot *egyenjogú kolostorok szövetségének* nevezhetjük.

Néha azonban az egyik apátság a szövetség létrejöttékor vagy a további fejlődés eredményeként jelentős elsőbbségre tehet szert, úgyhogy ennek a kolostornak az apátja prézes apátként jog szerint egyben a kongregációt is igazgatja. Ez különösen akkor fordul elő, ha egy apátság olyan életképes volt, hogy a többi kolostort közvetlenül vagy közvetve maga alapította vagy újította meg. Azokat a kongregációkat, amelyekben egy kolostor ilyen kiüntetett helyet foglal el, a leghelyesebb *főmonostor-szövetségeknek* nevezni.¹⁸³ Ez utóbbi csoportban azonban ajánlatos egy újabb megkülönböztetést

---

¹⁸⁰ A következőkhöz vö. **Ph. Hofmeister**, Die Wahl des Vorstehers eines ordensverbandes mit selbständigen Klöstern: SM 69 (1958) 101–133.

¹⁸¹ **Angl. 1930.**, 213. n. Az Angol Kongregációban az apátokat csak nyolc évre választják meg, nem élethossziglan (159. n.).

¹⁸² *Annales OSB* 17 (1909) 9. k.; **Subl. 1959.**, 69.; C. 71.

¹⁸³ A két alkotmányos rendszer megnevezésére általában a „lateráni szövetségek – anyakolostor-szövetségek” fogalom párt szokás használni, pl. **C. Butler**, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 247, 249; **Ph. Hofmeister**, *Die Verfassung der Benediktinerkongregationen*: SM 66 (1955) 5. k. Ezek a terminusok azonban

teni. Ha ugyanis egy ilyen szövetségben a konventektől megvonták a ház-elöljárók megválasztásának jogát, és az általános káptalanra ruházták át, akkor ebből természetesen következik, hogy a szövetség elöljáróját is a káptalanon összegyűlt elöljárók (és a szerzetesek képviselői) bízzák meg. A főmonostornak tehát nincs különösebb befolyása az elöljáró megválasztására, előjoga kimerül abban, hogy az egész kongregáció által megválasztott kongregációs elöljáró egyúttal saját ház-elöljárója is. Ezzel ismerik el az ezt a kolostort megillető tiszteletbeli pozíciót.¹⁸⁴ Ebben az esetben nem valódi főmonostori alkotmányról beszélhetünk.

A valódi főmonostori alkotmány ezzel szemben csak azokban a szövetségekben lehetséges, amelyekben a konventeknek meghagyják a választás jogát. Itt ugyanis a főapátság kolostori konventjének megadják azt az előjogot, hogy a prézes apát jelölésére, aki egyúttal saját ház-elöljárója is, nagyobb befolyást gyakoroljon, mint a többi kolostor, még ha valamilyen formában ezeknek is biztosítanak valamilyen közreműködési jogot. A főmonostor ezáltal jelentős elsőbbségre tesz szert a kongregáció többi kolostorával szemben.

1. A prézes apát megválasztása az egyenjogú kolostorok szövetségeiben

a) A választóttestület

Az egyenjogú kolostorok szövetségeiben a prézes apát megválasztása az általános káptalanon történik, amelyen minden kolostornak egyforma képviselője van. Eredetileg azonban csak a négy elnök kezében volt a megbízás joga, és a Tridentinumot megelőző idők káptalani ismertetőiből csak egyes esetekben lehet bizonyítani, hogy tanáccsal vagy teljes szavazati

---

kevésbé tűnnek szerencsés választásnak, mert az egyik csak homályosan fejezi ki, miről van szó, a másik pedig az anyakolostor és főmonostor nem mindig és nem szükségszerű egyenlősítését tartalmazza (lásd 175. k.).

¹⁸⁴ A vallumbroziánusoknál és a szilvesztrinusoknál törvényesen még ma is így van: **Vall. 1947.**, C. 14. „Eo ipso quo aliquis Abbas Generalis creatus fuerit, Abbas quoque Archicoenobii Vallis Umbrosae electus et declaratus evadet, eoque titulo et iure toto tempore potietur sui generalatus, etiam si iusta de causa residere Vallis Umbrosae non possit”; **Silv. 1931.**, 100. n.

joggal minden apát részt vett a választásban.¹⁸⁵ A S. Giustina Kongregáció később az általános káptalan kilenc definatorával választotta meg a prézes apátot, őket viszont a káptalan valamennyi szavazásra jogosult résztvevője választotta meg.¹⁸⁶ Csak a Tridentinum után keletkezett kongregációk terjesztették ki az aktív választójogot minden jelen lévő prelátusra és részben az alárendeltek képviselőire is.

Ez a szabályozás ma minden bencés kongregáció közkincse. Következésképpen a prézes apát megválasztásában – az általános káptalan már tárgyalt összetételétől függően – vagy csak az előjárók, vagy rajtuk kívül a konventek képviselői is részt vesznek.¹⁸⁷ Érdemes külön kiemelni, hogy a Brazil Kongregáció a kolostori káptalanok küldötteinek csak a főapát megválasztásán való részvételt engedélyezi, de az általános káptalan minden más üléséről kizárja őket, míg az Amerikai-cassinói Kongregáció, amely a konventek tagjainak elvileg ugyanolyan szavazati jogot ad, mint az apátoknak, épp ellenkezőleg, csak a prézes apát megválasztásán való részvételüket nem engedélyezi.¹⁸⁸

b) A választhatóság

A passzív választójoggal minden kongregációban a kormányzó apátok rendelkeznek. Az a kérdés, hogy egy konventuális perjel is kinevezhető-e prézes apátnak, valószínűleg inkább elméletileg tarthat számot érdeklődésre, mint gyakorlatilag. Egyes konstitúciók mégis azt tanácsolják, hogy gondolkodjunk el ezen a lehetőségen. Mivel a konventuális perjeleket, amennyiben a dolog természetéből nem következik valami más, vagy külön nem veszik ki őket,¹⁸⁹ általában ugyanolyan jogállás illeti meg, mint az apátokat, ha tehát a saját jog hallgat, akkor elvileg nekik is oda kell ítélni a választhatóságot, mert a kongregáció vezetéséhez nem szükségeltetnek feltétlenül az apátbenedikálásból fakadó kiváltságok. Az Angol Kongregáció statútu-

---

¹⁸⁵ **Ph. Hofmeister**, Die Wahl des Vorstehers eines Ordensverbandes mit selbständigen Klöstern: SM 69 (1958) 118–121.

¹⁸⁶ **Cas. 1578.**, P. I 11. c.; 22. c.

¹⁸⁷ Lásd 200. kk. Az itt tárgyalandó tizenkét kongregáció közül hat, az Angol, a Bajor, a Brazil, a szláv, a Belga és a Subiacói Kongregáció engedélyezi a részvételt a konventek képviselőinek a prézesapát-választáson.

¹⁸⁸ **Bras. 1937.**, 118. n.; **Am. Cas. 1947.**, 112. n. k.

¹⁸⁹ Pl. **Beur. 1959.**, 4. n.: „Quae in sancta Regula aut in Constitutionibus aut in ure communi de Abbate regiminis definiuntur, valent etiam de Priore conventuali, exceptis privilegiis pontificalibus, et nisi aliud expresse caveatur.” Lásd 139. k.

mai kifejezetten engedélyezik a konventuális perjel prézes apáttá választását, de úgy rendelkeznek, hogy ebben az esetben kapja meg az apátbenedikálást egy elenyészett apátság címére.¹⁹⁰ Ugyanakkor a Svájci-amerikai, a Cassinói és a Brazil Kongregációban a perjelek ki vannak zárva a passzív választójogból, az utóbbiban azonban egy egyszerű szerzetes, közvetzésképpen mindenekelőtt egy konventuális perjel posztulációja engedélyezett, „si Capitulum generale electionem difficiliorem habet”.¹⁹¹ A Subiacói Kongregáció konstitúcióiban nincs semmiféle utalás arra vonatkozólag, hogy a generális apát csak a nagyobb előljárók soraiból kerülhetne ki.¹⁹² Természetesen általában ebben a kongregációban is csak apátot választanak meg a kongregáció előljárójává.

A jelöltnek meg kell felelnie azoknak a feltételeknek, amelyeket az 504. kán. a nagyobb előljárókkal szemben támaszt¹⁹³. Vitatott, hogy a prézes apátot az 504. kán. értelmében vett *supremus religionis moderatorem* kell-e tekinteni, és ebből következően 40 évnél idősebbnek kell-e lennie, vagy elegendő a más nagyobb előljáróktól megkövetelt minimum 30 éves életkor. **G. Oesterle** rámutat arra, hogy a CIC más helyeken a rendfőnökök mellett külön megemlíti a szerzetesi kongregációk prézes apátjait; mivel ez az 504. kánonban nem történik meg, ez a norma a prézes apátokra vonatkozóan nem lehet kötelező, úgyhogy az ő esetükben mint *alii superiores*nél elegendő a 30 éves kor. **Ph. Hofmeister**¹⁹⁴ Oesterle véleményéhez csatlakozik. Ezzel szemben **A. Larraona** úgy vélekedik, hogy az 504. kánonban a prézes apátot „ex iuris analogia” legfőbb rendi előljárónak kell tekinteni.¹⁹⁵ Ez az analógiás következtetés a 19. kán miatt aggályos. A római Kúria gyakorlatára hivatkozva **B. Hegglin** is a magasabb korhatár mellett foglal állást. Valóban, a bencés szövetségek mindazon statútumai, amelyek szólnak a

---

¹⁹⁰ **Angl. 1930.**, 214. n.: „Si Praeses eligatur ex iis qui Prioratibus Conventualibus praesunt, is Abbatiae alicuius veteris titulum assumat et benedictionem abbatialem accipiat ad normam canonis 625”.

¹⁹¹ **Helv. Am. 1950.**, 154. n.; **Cas. 1958.**, 225. n.; **Bras. 1937.**, 115. n., 118. p.

¹⁹² **Vö. Subl. 1959.**, C. 68.

¹⁹³ **Vö. B. Hegglin**, 123–130.

¹⁹⁴ **G. Oesterle**, *Praelectiones Iuris Canonici*, I. (Róma, 1931) 253; **Ph. Hofmeister**, *Die Ordensoberen im Kodex*: AKKR 126 (1953/54) 370. k.

¹⁹⁵ **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR* 4 (1923) 44. 302. jegyz.

prézesapát-jelölt minimális életkoráról, megkívánják a 40. életév betöltését.¹⁹⁶

Azt a lehetőséget, hogy a prézes apátot hivatali ideje lejárta után többször is újraválasszák, ma sehol sem zárják ki, hanem szinte minden kongregációban külön kiemelik.¹⁹⁷ Néha azonban az újraválasztáshoz a konstitúciók nagyobb szavazattöbbséget követelnek, mint az első megválasztás esetében.¹⁹⁸

c) A választás módja

A rendi káptalanokon lefolytatott választásoknál a választási jogra vonatkozó általános normákat (160–182. kán.) és a szövetségek saját jogában rögzített rendelkezéseket kell figyelembe venni.¹⁹⁹ Az általános jogi normák szerint (174. kán és 101. kán. 1. §. 1. p.) az érvényes választáshoz az első két menetben feles, a harmadik szavazásnál egyszerű többség szükséges. Ha a harmadik választási menetben szavazategyenlőség alakul ki, a választás elnöke dönthet szavazatával, vagy az számít megválasztottnak, akinek mindenekelőtt a fölszentelés, aztán az első fogadalom és végül az életkor alapján elsőbbsége van. De ez nem kötelező jogi előírás; a saját jognak módjában áll más választási eredményeket megkívánni. A bencés kongregációk különböző módon használták fel ezt a lehetőséget.

---

¹⁹⁶ **B. Hegglin**, 127; **Angl. 1930.**, 213. n.; **Beur. 1959.**, 163. n.; **Subl. 1959.**, C. 68.; **Helv. Am. 1950.**, 128. n. Ugyanezt az életkort kívánja meg a két főmonostor-szövetség is: **Sol. 1947.**, C. 31.; **Ott. 1950.**, 235. n.

¹⁹⁷ **Cas. 1958.**, 26. n.; **Slav. 1947.**, 121. n.; **Bav. 1922.**, 140. n.; **Austr. 1948.**, C. 8.

¹⁹⁸ **Bav. 1922.**, 140. n. Ez a rendelkezés már a Bajor Kongregáció első statútumaiban megtalálható: „Quolibet triennio Praeses Congregationis officium deponet, ita tamen, ut sexennio et amplius illius officium continuari possit, si ita pro bono Congregationis disponendum Capitulo videbitur, dummodo tamen confirmatio fiat per secreta suffragia a duabus ex tribus partibus Vocalium in Capitulo existentium” (**Bav. 1686.**, I. c. 2. §).

¹⁹⁹ 507. kán 1. §. Néhány szerzetesi kongregáció a prézes apát és a vizitátorok megválasztásakor minden további formáság mellőzésével csak azt kívánja meg, hogy titkos, írásbeli szavazás formájában történjék, pl. **Am. Cas. 1947.**, 113. n.: „In his electionibus, qae fiunt per vota secreta in scriptis data, proceditur de plano et absque formis in electione Abbatis praescriptis.” Más kongregációk ezzel szemben szigorúan ragaszkodnak minden formai előíráshoz, pl. *Directorium et Formularium Congregationis Anglicae OSB* (Stanbrook, 1932¹) 37–49. n, 82–87. n; 9. k.; 15. p.; **CRA Austr. 1940.**, 138–143. n.; vö. még **Lex propria**, 45–56. n.

A Beuroni és a Szláv Kongregáció az első két fordulóban kétharmados, a harmadikban, ill. negyedikben feles, az ezt követő választási menetekben egyszerű többséget kívánnak.²⁰⁰ A Bajor és az Osztrák Kongregációban az addigi prézes apát újraválasztásához a káptalan tagjai kétharmadának egyetértése szükséges; az első megválasztás esetére nincs közelebbi utasítás, így a 101. kán. 1. §. 1. p. nyer teret.²⁰¹ A Svájci és a Svájci-amerikai Kongregáció minden esetben abszolút többséget kíván meg,²⁰² míg a Cassinói és a Subiacói Kongregáció ezt csak az első három választási fordulóban követeli meg; a negyedik szavazásnál csak annak a két jelöltnek van passzív választójoga, akik a harmadik alkalommal a legtöbb szavazatot kapták.²⁰³ Az Amerikai-cassinói Kongregációban az általános jogi normák érvényesek, mert ennek saját joga nem tartalmaz más rendelkezést, az Angol Kongregációban, amely kifejezetten a CIC-re utal, valamint a Belga és a Brazil Kongregációban, de ezekben a harmadik választási fordulóban kialakult szavazategyenlőség esetén az számít megválasztottnak, akinek az apáti rang alapján elsőbbsége van.²⁰⁴

A választást a Szentszéknek általában nem kell megerősítenie,²⁰⁵ de a Svájci Kongregáció mindenkinek példaképpül szolgálva előírja, hogy a megtörtént választásról értesíteni kell a Szentszékét, a primás apátot és minden konföderált kolostor prézes apátját.²⁰⁶

---

²⁰⁰ **Slav. 1947.**, 121. n.; **Beur. 1959.**, 163. n. A beuroni statútumok emellett a pápaválasztási jog mintájára mindig a megadottnál egy szavazattal többet kívánnak, hogy a jelölt önválasztása miatt semmis szavazata (170. c.) következtében a választás érvényessége ne kerüljön veszélybe

²⁰¹ **Bav. 1922.**, 140. n.; **Austr. 1948.**, C. 8.

²⁰² **Helv. 1931.**, 172. p.; **Helv. Am. 1950.**, 128. n.

²⁰³ **Cas. 1958.**, 264. n.; **Subl. 1959.**, C. 68.

²⁰⁴ **Angl. 1930.**, 202. n.; **Belg. 1935.**, 180. n.; **Bras. 1937.**, 118. n.

²⁰⁵ Vö. **Belg. 1935.**, 180. n.; **Bras. 1937.**, 118. n.; **Slav. 1947.**, 121. n.; Csak a **Beur. 1959.**, 163. n. kívánja meg, hogy a SC. Rel. megerősítse a választást; ez a rendelkezés nyilvánvalóan arra az időre nyúlik vissza, amikor a Beuroni Kongregáció még főmonostor-szövetség volt.

²⁰⁶ **Helv. 1931.**, 172. n.

2. A prézesapát-választás a főmonostor-szövetségekben

a) Történeti áttekintés

Azok a bencés apátságok, amelyekben a prézes apát tisztsége úgy kapcsolódik össze egy meghatározott kolostorral, hogy ennek a kolostornak az apátja egyúttal mindig a kongregáció feje is, a szövetség elöljárójának megbízásakor mindig nehéz helyzetben vannak, mert a főapátság érdekei ütköznek az egész kongregáció érdekeivel. A főmonostor konventjének ama jogával, hogy elöljáróját ugyanolyan szabadon választhassa meg, mint a többi kolostori káptalan, a szövetség többi apátsága azt a jogos igényt állítja szembe, hogy megfelelően közreműködhessen a prézes apát megbízásában.

De ezt a követelményt nem mindenütt tudták érvényre juttatni. A clunyi szövetségben mindvégig csak a magában Clunyben tartózkodó szerzetesek választották az új apátot.²⁰⁷ Ugyanígy Pannonhalma apátjának, a Magyar Kongregáció örökös prézes apátjának a megválasztása is mindig kizárólag a főapátságban élő konventtagok előjoga volt.²⁰⁸ Eredetileg a valladolidi szövetség és a Cseh Kongregáció elöljáróját is csak a mindenkori főmonostor szerzetesei választották.²⁰⁹

Ezzel szemben Cîteaux-ban a leány-kolostorok apátjait is kezdettől fogva meghívták az apátválasztásra, 1134-től ők is aktívan részt vettek a választáson, 1265-ben azonban tanácskozási pozícióba szorították vissza őket.²¹⁰ A bursfeldi apát megválasztásában is részt vett a kongregáció. A főmonostor konventje mellett kilenc külső prelátus is rendelkezett az aktív választójoggal, éspedig a két társelnök, két definitör, a két illetékes vizitátor és

---

²⁰⁷ Az 1789-es statútumokban a 9. § azt mondja: „Abbas Cluniacensis eligitur et postulatur a solo conventu Cluniacensi”: Bullarii Romano continuatio, ed. **A. Barbéri** VIII (Róma, 1844) 288.

²⁰⁸ A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend Története, III. (Budapest, 1905) 654. k.

²⁰⁹ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladoid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, I. 5 (Münster, 1935) 318; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der ehemaligen böhmischen Benediktinerkongregation: SM 46 (1928) 39.

²¹⁰ **Summa Cartae Caritatis**, V. c.; **J. M. Canivez**, Statuta Capitulum generalium Ordinis Cisterciensis I (Löwen, 1933) 29; **Klemens IV.**, *Parvus fons* 4. §: Bull. Rom. III/I 430.

három szomszéd apát. A következő általános káptalanon az új bursfeldi apátnak le kellett tennie az hűségesküt az unióra, az apátok összessége ekkor erősítette meg első elnökként.²¹¹ A választás mindaddig így zajlott, mígnem 1542-ben protestáns kolostori rendet vezettek be Bursfeldben. Feltűnő, hogy az általános káptalan Bursfeld elvesztése után is még évtizedekig húzódozott attól, hogy végleges alkotmánymódosításra szánja el magát. Most ugyan már egy másik apátot választott első elnökké, de hangsúlyozta, hogy ez nem fogja érinteni Bursfeld elsőbbségi rangját.²¹² Ez a magatartás azt mutatja, hogy a szövetség kolostoraiban bizonyára mégis nagyon elégedettek voltak a főmonostor-alkotmánnyal.

A Cseh Kongregációban is elsősorban külső okok vezettek az eredeti alkotmány hatályon kívül helyezéséhez. Egy Prága érseke és a Břevnov–Braunau apátság közti exempció-vitában ugyanis XIII. Kelemen pápa 1758-ban úgy döntött, hogy ez a kolostor nem exempt, és arra sem tarthat jogszerű igényt, hogy a kongregáció feje legyen.²¹³

Néhány más kongregációban azonban éppen a kongregáción belüli alkotmányjogi feszültségek vezettek a főmonostor elsőbbségi pozíciójának elvesztéséhez. Így a regensburgi St. Jakob skót kolostornak 1692-ben azért kellett lemondania előjogairól, hogy elkerülje a szövetség teljes széthullá-

---

²¹¹ **Bursf. 1474.**, D. I. I. c.: „Cum autem monasterio S. Thomae Bursfeldensi, de novo Abbate providendum fuerit, Prior et Conventus iam dicti monasterii, propter praerogativam praesidentiae principalis capituli nostri annalis, Abbati loci illius ex Apostolico indulto concessam: advocare habebunt ad futuri Abbatis electionem seu postulationem, duos Compraesidentes, duos Deffinitores capituli memorati, duos visitatores in eodem capitulo novissime eis deputatos, et tres in confinio commorantes Abbates, novem numero: qui cum praefatis priore et conventu monasterii Bursfeldensis, voces habebunt in electione seu postulatione novi Abbatis et praesidentis principalis monasterii, et capituli praefati. Illum autem quem Abbates, Prior et conventus praelibati, canonicè et solemniter, servato iuris ordine concorditer elegerint, hunc rite confirmatum post iuramenti soliti, cum literis desuper confectis, et sigillo suo corroboratis in capitulo annali exhibitionem, omnes et singuli patres et domini Abbates, Praepositi, Rectores, Priores, caeterique dicto capitulo subiecti, in eorum principalem Praesidentem, cum reverentia et honore recipere habebunt et debent, omni tergiversatione semota.” – Vö. **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Bursfelder Kongregation: SM 53 (1935) 56. k.

²¹² **Ph. Hofmeister**, i. m., 57–60.

²¹³ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der ehemaligen böhmischen Benediktinerkongregation: SM 46 (1928) 31.

sát.²¹⁴ A kongregáció előjárójának megválasztása a valladolidi szövetségben volt a legvitatottabb. Miután a többi kolostor prelátusai felszámolták Valladolid szerzeteseinek kizárólagos választási jogát, és kikényszerítették az általános káptalan részvételét, a 16. század közepétől különböző kísérletek történtek, hogy mind Valladolid szerzeteseit, mind a kongregációhoz tartozó kolostorok előjáróit kielégítsék. Alapjában véve újra meg újra abban keresték a megoldást, hogy a választójogot a két érdekelt csoport egyikének adják át, de a másiknak engedélyezzék, hogy két vagy három jelöltet javasoljon a választó testületnek. Mivel azonban ezen a módon nem értek el tartós nyugalmat, V. Pál pápa 1609-ben érvénytelenítette a főmonostoralkotmányt, és az általános káptalanra bízta, hogy az apátok egyikét prézes apáttá válassza.²¹⁵

A beuroni főapátságnak, amelynek alapítója egyszer s mindenkorra olyan elsőbbséget szánt a többi kolostorral szemben, mint amilyent a metropolitai székhely élvez a szuffraganeus püspökségekkel szemben,²¹⁶ a többi apát nyomására 1936-ban ugyancsak alkotmánymódosítást kellett elfogadnia, és le kellett mondania elsőbbségéről. Amíg Beuron főmonostor volt, a főapát megválasztásában a beuroni szerzetesek, valamint minden kolostorból az apát és a konventek által megválasztott egy-egy képviselő vett részt.²¹⁷ Amikor 1918-ban a háború miatt nem lehetett megvalósítani a kongregáció részvételét a főapátválasztáson, a Szentszék ez egyszer önálló választást engedélyezett a beuroni kolostori káptalannak, de a kongregáció vezetése nem az újonnan megválasztott főapátra szállt, hanem az utolsó általános káptalanon megválasztott két asszisztens apátra. A következő általános káptalan azt a feladatot kapta, hogy tárgyalja meg az ügyet, és az eredményt terjessze a Szentszék elé. Erre a kongregáció káptalana a következő megoldást javasolta, amit a SC. Rel 1922-ben hét évre jóváhagyott: a főapátot a jövőben csak a beuroni szerzetesek fogják megválasztani, mégis ő marad a kongregáció *preses perpetuus*a. Ő elnököl

---

²¹⁴ **G. A. Renz**, Beiträge zur Geschichte der Schottenabtei... in Regensburg: SM 16 (1895) 83.

²¹⁵ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, I. 5 (Münster, 1935) 316–323; **Ph. Hofmeister**, Die Wahl des Vorstehers eines Ordensverbandes mit selbständigen Klöstern: SM 69 (1958) 108. k.

²¹⁶ **M. Wolter**, Praecipua Ordinis monastici elementa (Brügge, 1880) 719–723.

²¹⁷ **Beur 1884.**, D. III. ad cap. 64.: (Ad electionem Archiabbatis) „praeter Monachos Beuronenses admittuntur duo legati e singulis Congregationis Monasteriis, scilicet Abbas... et Monachus a maiori vocalium numero electus.”

az általános káptalanon és az apátválasztásokon, de a rendes vizitáció jogát megvonják tőle, és ez most a két asszisztens apátra száll át. A prézes apát, az asszisztens apátok egyetértésével és egyikük kíséretében, csak akkor végezhet rendkívüli vizitációt, ha nyomós okok követelik. Ez a kompromisszum láthatólag nem vált be, legalábbis a SC. Rel. által kijelölt próbaidő lejártá után nem kérelmezték a meghosszabbítását, hanem újra visszatértek a régi főmonostor-alkotmányhoz,²¹⁸ de nem sokáig, mert egy végleges alkotmánymódosítás már 1936-ban teljes mértékben egyenjogú kolostorok szövetségévé alakította át a kongregációt.

b) Az érvényes jog

A bencés szerzetesi kongregációk között jelenleg két főmonostor-szövetség van, Solesmes-é és a Szt. Ottilien-i. Ami a kongregáció előljárójának megválasztását illeti, Solesmes konstitúciói ragaszkodnak a már korábban kifejlődött formához: aktív választójoguk a főmonostor szerzeteseinek van, ehhez jönnek a szövetség önálló monostorainak előljárói.²¹⁹

A Szt. Ottilien-i Kongregáció teljesen új útra lépett. Aktív választójoggal kizárólag a főapátsághoz tartozó szerzetesek rendelkeznek, de a választásra meg kell hívni a kongregáció minden nagyobb előljáróját, akik jogszerű akadályoztatás esetén prokurátort nevezhetnek meg. Szt. Ottilien konventje először néhány jelöltet állít, akikről vitát folytatnak, amelyen a prelátusok is részt vesznek. Ezután ezek visszavonulnak, és titkosan szavazás során nyilatkoznak arról, hogy a kolostori káptalan által megnevezett jelölteket alkalmasnak tartják-e a kongregáció előljárói tisztjére. Akinek az alkalmasságát a prelátusoknak több mint a fele kétségbe vonja, ez alkalommal nem választható főapáttá. Ha az előljárók tiltakozása miatt háromnál kevesebb pályázó marad a listán, a konventnek további szerzeteseket kell javasolnia, akiknek újra el kell nyerniük a prelátusok approbációját. Ezután kizárólag a főapátság szerzetesei a nagyobb előljárók által jóváhagyott jelöltek egyikét főapáttá választják.²²⁰ Ily módon Szt. Ottilien kolostori káptalanának megmarad a választási szabadsága a házelőljáró megbízásában, másfelől azon-

---

²¹⁸ S. Mayer, IV. 55. k.

²¹⁹ Sol. 1947., C. 30.: „Huic electioni interveniendi ius habent omnes conventuales Solesmensis abbatae ac omnes Congregationis Abbates de regimine et Priores conventuales.” Eredetileg az apát mellett minden kolostorból egy, a konvent által választott szerzetes is részt vett a választáson (Sol. 1837., 92. n.).

²²⁰ Ott. 1950., 235–240. n.

ban a többi kolostornak is teljes mértékben szavatolva van az a joga, hogy a kongregáció előjárója megválasztásában hatékonyan érvényesítsék az őket megillető befolyást. Ez a választási mód szerencsés megoldásnak tekinthető arra a problémára, amelyet a prézes apát választása tekintetében a főmonostor-alkotmány felvet.²²¹

A megválasztáshoz mindkét főmonostor-szövetségben minden körülmények között kétharmados többség kívántatik, és csak az választható, aki betöltötte a 40. életévét. A választás megerősítését a Szerzetesi Kongregációtól kell kérni.²²²

III. A prézes apát hivatalának időtartama és ideiglenes utódlása

A bencés kongregációkban az a gyakorlat, hogy a prézes apátot minden általános káptalanon,²²³ vagy ha ez háromévente kerül megrendezésre, legfeljebb minden második káptalanon²²⁴ választják meg, úgyhogy a rendes hivatali idő általában legfeljebb hat év. Hosszabb időtartamot csak a Brazília

---

²²¹ Hasonlóképpen ítéli meg **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 17. Kevésbé szerencsésnek nevezhető a rendi előjáró-választás az olivetánusok és a kamalduli remeték szerzetesrendjében. Ezekben a szövetségekben, amelyek ragaszkodnak ahhoz, hogy a kolostori előjárókat minden megkötés nélkül a konventek válasszák, a rendi előjárót az általános káptalanon választják meg, amelyen minden kolostor előjárói és küldöttei mellett a főmonostor további három szerzetese vesz részt a választáson: **Oliv. 1932.**, 380. n.: „Cum Abbas Generalis sit Archicoenobii Pater, decet omnino, praeter Priorem claustralem, et Visitatores, qui iure suo intersunt Comitibus, quatuor Discretos ab illa familia eligi, qui ad Abbatis sui electionem concurrant. Qua peracta, primus tantum electus in discretum simul cum Priore remanet in Capitulo ad coetera agenda.” **Cam. Erem. 1957.**, C. 74.

²²² **Sol. 1947.**, C. 31.; **Ott. 1950.**, 225. n.; 235c. n.; 242. n. Ha St. Ottilien konventje tíz választási menet után, vagy a választók összehívását követően egy hónap után nem tud egy jelöltben kétharmados többséggel megegyezni, a kinevezési jog a Szentszékre száll át (241. p.).

²²³ **Cas. 1958.**, 269. n.; **Beur. 1959.**, 163. n.; **Angl. 1930.**, 213. n.; **Bav. 1922.**, 140. n.; **Austr. 1948.**, C. 8.

²²⁴ **Am. Cas. 1947.**, 124. n.; **Helv. Am. 1950.**, 128. n.; **Belg. 1935.**, 180. n.; **Slav. 1947.**, 121. n.

és a Subiacói Kongregáció irányoz elő, ahol a szövetség elöljáróját tizenkét évre választják,²²⁵ valamint a Svájci Kongregáció, amelyben a prézes apát, a két főmonostor-szövetséghez hasonlóan, élethossziglani megbízást kap.²²⁶

A prézes apát lemondásáról érthető módon csak azon kongregációk statútumai nyilatkoznak, amelyek hosszabb hivatali időt irányoznak elő. Ezek előírják, hogy a prézes apát visszalépési kérelmét a beadás előtt beszélje meg tanácsával. Ha a Szentszék erősítette meg hivatalában, lemondása elfogadását is attól kell kérnie.²²⁷ De a Szláv Kongregációban is, ahol a prézes apát megválasztásához nem kell megerősítés, a Szentszék illetékes a hivatalról való lemondás elfogadásában,²²⁸ míg a Belga Kongregációban a két asszisztens apátnak van felhatalmazása arra, hogy az általános káptalan egyetértésével helybenhagyja a visszalépést.²²⁹ A főmonostor-szövetségben a prézes apátnak az apátságról való lemondása egyúttal prézes apátként való lemondását is jelenti, mivel e két tisztség között realunió áll fenn.

A prézes apát nyomós okból szükségessé vált felmentése természetesen nem történhet meg a Szentszék közreműködése nélkül.²³⁰

Ha a prézes apát tisztsége nem az általános káptalanon üresedik meg, akkor a kongregáció vezetését először az első asszisztens apát veszi át.²³¹ A svájci, a bajor, az osztrák, a szláv és a két észak-amerikai kongregációban al-prézes apátként ő viszi tovább az ügyeket a következő általános káptala-

---

²²⁵ **Bras. 1937.**, 118. n.; **Subl. 1959.**, C. 70.

²²⁶ **Helv. 1931.**, 172. n.

²²⁷ **Ott. 1950.**, 234. n.; **Beur. 1959.**, 173. n.

²²⁸ **Slav. 1947.**, 96. n.: „Si autem Abbas Praeses ut Praeses resignare voluerit, intentionem suam Convisitatoribus communicet, qui causam cum votis suis Sedi Apostolicae proponunt.”

²²⁹ **Belg. 1935.**, 176. n. Mivel a Belga Kongregációban csak minden második általános káptalanon történik új választás, itt valószínűleg arra gondolnak, hogy a prézes apát már az első trienniumot követően a rendes általános káptalan alkalmával lemond.

²³⁰ Erre vonatkozó norma csak a **Subl. 1959.**, C. 81-ben található, amely szerint a leváltást egy rendkívüli általános káptalan kétharmados többségének kell elhatároznia és a Szentszéknek megerősíteni, amennyiben a konzultorok nem tartják helyesebbnek, hogy az ügy eldöntését teljesen a Szentszékre bízzák.

²³¹ A valladolidi szövetség és az Angol Kongregáció erre az esetre korábban minden általános káptalanon helyettest választott: **F. Curiel**, Congregatio Hispano-Benedictina alias Sancti Benedicti Vaallisoleti: SM 26 (1905) 50; **Angl. 1784.**, II. c. II. S. 2 § 4. n.

nig,²³² a többi szövetség a választási testület mielőbbi összehívását, többnyire tehát rendkívüli általános káptalan megtartását írja elő. Közben a 161. kán. által előírányzott három hónapból, amelyen belül az új választást meg kell ejteni, néha fél vagy akár egy teljes év is lesz,²³³ más szövetségekben ezzel szemben lerövidítik ezt az időt.²³⁴

IV. A prézes apát tanácsa

Az 516. kán. 1. § szerint egy szerzetesi kongregáció prézes apátját néhány tanácsosnak kell segítenie a kolostorszövetség vezetésében, és a konsztitúciók vagy az általános jog által meghatározott esetekben a prézes apátnak ki kell kérnie az ő beleegyezésüket vagy tanácsukat. A bencés szövetségek alkotmányjogában a Tridentinum óta általában ez a megoldás intézményszerűsült, felváltva az eredetileg a pápai törvényekben előírt több fős elnökséget.²³⁵

1. A tanács megbízása

A mai bencés szerzetesi kongregációkban a prézes apát tanácsa rendszerint két apátból áll,²³⁶ akiket részben „Abbatess Assistentesnek”, részben „Visitatoresnek” vagy „Convisitatoresnek” neveznek. Általában mindkettőt az általános káptalan választja meg, és pedig legalább az első választási menetekben abszolút szavazattöbbséggel.²³⁷ Az Angol, a Belga és a Brazil Kong-

---

²³² **Helv. 1931.**, 179. n.; **Bav. 1922.**, 148. n.; **Austr. 1948.**, C. 16.; **Slav. 1947.**, 127. n.; **Am. Cas. 1947.**, 125. n.; **Helv. Am. 1950.**, 145. n.

²³³ **Cas. 1958.**, 238. n. k.; **Beur. 1959.**, 174. n.; **Belg. 1935.**, 187. n.; **Bras. 1937.**, 126. n.

²³⁴ **Subl. 1959.**, C. 80.; **Angl. 1930.**, 232. n.

²³⁵ Lásd 213. o.

²³⁶ Az Angol és a St. Otilien-i Kongregációban a tanácsot néhány kongregációs offciálissal bővítették ki: **Angl. 1930.**, 218. n.; **Ott. 1950.**, 310. n.

²³⁷ **Cas. 1958.**, 269. n, 264. p.; **Helv. 1931.**, 179. n.; **Bav. 1922.**, 140. n.; **Am. Cas. 1947.**, 113. n.; **Beur. 1959.**, 175. n. k.; **Helv. Am. 1950.**, 144. n.; **Austr. 1948.**, C. 8.; **Ott. 1950.**, 311. n. A Szláv Kongregáció kétharmados többséget kíván, a Solesmes-i

regációban azonban a két asszisztens apát közül csak az egyiket választja az általános káptalan, a másikat a prézes apát nevezi ki.²³⁸ Amennyiben a konventuális perjelek nincsenek kifejezetten kizárva a passzív választójogból,²³⁹ őket is ki lehet nevezni tanácsstagokká.²⁴⁰

Ha valamelyik tanácsos megválik tisztségétől, akkor vagy egy, a prézes apát által kinevezett apát lép a helyére,²⁴¹ vagy minden további nélkül a leghosszabb szolgálati idejű apát foglalja el a helyét.²⁴² A Belga és az Angol Kongregációban sajátosan szabályozták a kérdést. Az előbbiben minden általános káptalanon két alasszisztent választanak; a rendes asszisztens apátok akadályoztatása vagy halála esetén ők pótolják a hiányt; az utóbbiban, szintén automatikusan, a konventkáptalan által utódként apáttá választott szerzetes veszi át az asszisztens megüresedett hivatalát.²⁴³ Ezt a megoldást nem lehet éppen szerencsésnek és okosnak nevezni.

A Subiacói Kongregáció jelentősen eltér a tanácsnak a bencés kongregációkban szokásos összetételétől, és a modern szövetségek alkotmányjogának hatására *Consultorok* olyan grémiumát állította a generális apát mellé, amelyben a kongregáció minden tartományát egy-egy küldött képviseli. A tartományi káptalan két szerzetest javasol a tisztségre, akik közül a generális apát választhat. Ha a konzultor hatéves hivatali ideje alatt kiválik, a javaslatétel joga – kerülete minden apátja és konventuális perjele meghallgatása

---

Kongregáció megelégszik az egyszerű többséggel: **Slav. 1947.**, 121. n.; **Sol. 1947.**, C. 32.

²³⁸ **Angl. 1930.**, 204. n.; **Belg. 1935.**, 175. n.; **Bras. 1937.**, 129. n.

²³⁹ **Bras. 1937.**, 115. n.; **Helv. Am. 1950.**, 154. n.

²⁴⁰ **Belg. 1935.**, 175. n.; **Cas. 1958.**, 225. n.; itt az apátokon és a perjeleken kívül még minden „monachus experientiae et virtutum laude insignis” is megválasztható. Az apátok és konventuális perjelek elvi egyenjogúvá tételét vö. 106. o.

²⁴¹ **Sol. 1947.**, C. 32.; **Am. Cas. 1947.**, 125. n.; **Ott. 1950.**, 312. n.; **Helv. Am. 1950.**, 144. n. A Beuroni Kongregációban a prézes apátnak a kinevezés előtt minden apátot meg kell hallgatnia: **Beur. 1959.**, 177. n.

²⁴² **Cas. 1958.**, 240. n.; **Bav. 1922.**, 149. n.; **Bras. 1937.**, 129. n.; **Austr. 1948.**, C. 17.

²⁴³ **Belg. 1935.**, 175. n.: „Eodem modo designentur de gremio Capituli duo Vice-assistentes, qui, si ipsi Assistentes impediuntur, eorum munere fungantur.” **Angl. 1930.**, 233. n.: „Officio Praelati Assistentis intra quadriennium vacante, succedat ille qui in locum eius a suo conventu uti Praelatus regiminis electus fuerit.”

után – az érintett tartomány vizitátorát illeti meg. A konzultorok a generális apáttal Rómában székelnék.²⁴⁴

2. A tanács feladata

A tanács legfontosabb feladata, hogy tanáccsal és segítséggel támogassa az előljárót a kolostori szövetség vezetésében. Ez szükségszerűen korlátozza is az előljárót a szabad cselekvésben, ami azonban különböző hatékonyságú lehet.

Az előljáró függősége akkor a legerősebb, ha olyan kollégiumot alkot asszisztenseivel, amely a 101. kán. 1. § rendelkezése szerint testületileg hozza meg határozatait. Itt ugyan az előljáró elnököl, de nem vezetőként áll a tanáccsal szemben, hanem csak mint *primus inter pares*. A szavazásokban ugyanúgy részt vesz, mint a többi tanácsstag, ezért a tanácsosok többsége leszavazhatja. A rendtanácsnak ezt a testületi működését a CIC csak az elbocsátási eljárásokra vonatkozóan írja elő kötelezően.²⁴⁵ A saját jog ugyan ezt más esetekre is kiterjeszhetné, de ehhez biztos bizonyítékot kellene felhozni. A vélelem amellett szól, hogy a rendtanács – a rendi káptallal ellentétben – a 105. kánonnak megfelelően csak véleményező szervként tevékenykedik. Ezért az előljáró a tanács feje, és azokért a cselekedetekért, amelyeket asszisztensei jóváhagyásával végrehajt, teljes mértékben ő felelős.²⁴⁶

A tanácsstagok pusztá beleszólási jogából a 105. kán. szerint újra csak az előljáró kettős függése adódhat. Az általános vagy a saját jog rendelkezései szerint az előljáró kötöttsége nem ritkán kimerül abban, hogy egy bizonyos terv megvalósítása előtt meg kell kérdeznie tanácsadói véleményét. Ez arra szolgál, hogy megóvja őt az elsietett és átgondolatlan döntésektől, és rábírja az előadott kétségek és nehézségek mérlegelésére, és arra, hogy a cselekvést csak érett megfontolás után hajtsa végre. Az előljáró az ilyen esetekben már azzal eleget tesz a jogi előírásnak, ha tudomásul veszi tanácsosai szavait; még egyhangú véleményüket sem köteles elfogadni, ami természetesen csak

---

²⁴⁴ **Subl. 1959.**, C. 82. kk.; C. 29, 5. Vö. **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch., Róma, 1961.).

²⁴⁵ 650. c. 2. §; 1577. c. 1. §; vö. 205. c. 1. §.

²⁴⁶ **A. Larraona**, *Comm. Cod. CpR 6* (1925) 429. k.; **Ph. Hofmeister**, *Der Ordensrat* (Bonn, 1937) 102–104.

akkor vállalható, ha döntése végrehajtását nagyon nyomós indokok igazolják (105. kán. 1. p.). A cselekvés érvényességéhez azonban mindig elengedhetetlen, hogy a tanácsnak biztosítsák a meghallgatásra való jogot; amennyiben ez az előírt esetekben elmarad, az előjáró által mégis végrehajtott cselekvés jogilag érvénytelen. A 105. kán. 1. pontjának szerencsétlen megfogalmazása miatt – „*satis est ad valide agendum ut Superior illas personas audiat*” – egyes szerzők arra a téves felfogásra jutottak, hogy a megkérdés nem feltétlenül szükséges a cselekvés érvényességéhez. **Kl. Mörsdorf**²⁴⁷ joggal utasítja el ezt a magyarázatot, és a kánonnak a keleti egyházjog kodifikációja alkalmából történt újrafogalmazása megerősítette felfogását.²⁴⁸

Sokkal erősebb megkötést jelent az előjáró számára, ha azt írják elő neki, hogy bizonyos cselekvésekhez meg kell szereznie tanácsa beleegyezését. Ezekben az esetekben csak akkor tud érvényesen cselekedni, ha tanácsadói többsége hozzájárul tervéhez. De a tanácsosok befolyása itt is arra korlátozódik, hogy az egyetértés megtagadásával megakadályozzák az előjárót a joghatályos cselekvésben, arra azonban, hogy valaminek a megtételére indítsák, nincs lehetőségük.²⁴⁹

Sajnos nem mindig lehet biztosan megállapítani, hogy a törvényhozó a beleegyezési jogot vagy csak a meghallgatásra való jogot akarja-e megadni a véleményező szervnek. A 105. kán. 1. pontban ajánlott beszédsszabály sem magában a CIC-ben, sem a konstitúciókban nem mindig bizonyul elégségesnek.²⁵⁰ Ha a kétség nem küszöbölhető ki, az előjárótól nem lehet megkívánni, hogy meghallgassa tanácsa véleményét. Mivel ugyanis a beleszólási jog korlátozza őt hivatali hatalma szabad gyakorlásában, a 19. kán. szerint szorosan kell értelmezni.²⁵¹

A rendtanács tagjai nem magánszemélyekként, hanem a kolostori szövetség képviselőiként közösen rendelkeznek beleszólási joggal. Ezért a 105. kán. 2. pontja szerint joguk gyakorlásához össze kell őket hívni. Nem elég tehát valamennyi tanácstagot külön-külön megkérdezni. Ez az előírás a

---

²⁴⁷ **Kl. Mörsdorf**, *Die Rechtssprache des CIC* (Paderborn, 1937), 86. k.

²⁴⁸ **IOpers.** 35. c. 1. § 2. n.a latin 105. c. 1. n. fent idézett szövegét a következőképpen módosította: „*Non requiritur ad valide agendum nisi ut Superior illas personas audiat.*”

²⁴⁹ Ezért a 105. c. 1. n. találóan mondja: „*Si consensus exigatur, Superior contra earundem votum invalide agit.*”

²⁵⁰ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 242. k.

²⁵¹ **Ph. Hofmeister**, *Der Ordensrat* (Bonn, 1937) 105.

szervezeti kongregációkban nagy nehézségbe ütközik, mert a prézes apát asszisztensei általában nem ugyanabban a házban élnek, mint ő, hanem olykor távoli kolostorok előljárói. Ezért a saját jogban ajánlatos külön nyitva hagyni azt a lehetőséget, hogy a kevésbé jelentős ügyekben a prézes apát írásban is megszerezhesse a tanácsstagok véleményét. Erre vonatkozóan megfelelő normát tartalmaznak a Cassinói, a Beuroni, a Szláv és az Angol Kongregáció konstitúciói.²⁵²

Mint már említettük, a prézes apát tanácsa rendszerint csak két apátból áll. Azokban az esetekben, amikor a prézes apát rá van utalva az egyetértésükre, elvileg elég, ha kettőjük közül csupán az egyik beleegyezését adja, még ha a másíknak ellenkező is a véleménye. Az így létrejövő szavazategyenlőséget a prézes apát szavazata dönti el.²⁵³ A konstitúciók csak kivételesen követelik meg kifejezetten, hogy a prézes apát bizonyos cselekedeteit mindkét asszisztens apátnak jóvá kell hagynia.²⁵⁴ Ha a prézes apát véleménye szerint a kongregációt nagy kár fenyegeti annak következtében, hogy tanácsosai egy bizonyos ügyben megtagadták tőle beleegyezésüket, egyetlen megmaradt lehetősége, hogy összehívja az általános káptalant.²⁵⁵

---

²⁵² **Cas. 1958.**, 227. n.; **Beur. 1959.**, 180. n.; **Slav. 1947.**, 122. n.; **Angl. 1930.**, 219. n. szerint a tanácsnak akkor kell összeülnie, „si res ita poscat”. A ciszterciek általános statútumaiban pontosabban körülhatárolják azokat az eseteket, amelyekben a generális apátnak össze kell hívnia a definitórokat, és amelyekben elegendő, ha írásban megkérdezi őket: **Cist. Supr. 1934.**, 69. cikk. k.

²⁵³ Vö. 101. c. 1. § 1. n.; **Ph. Hofmeister**, *Der Ordensrat* (Bonn, 1937) 215.

²⁵⁴ Pl. **Beur. 1959.**, 180. n.; **Ott. 1950.**, 344. n. stb.

²⁵⁵ **Ph. Hofmeister**, *Der Ordensrat* (Bonn, 1937) 108.

3. fejezet: A szerzetesi kongregációk feladatai

13. § A kolostorok segítése és támogatása

Az egyes kolostor autonómiája a bencés szövetség alkotmányának rendíthetetlen fundamentuma. Minden apátság önmagát kormányozza, és maga kezeli vagyoni ügyeit. A kongregáció csak akkor avatkozik közbe, amikor a magára hagyott kolostor nem boldogul eléggé feladatával, és külső segítségre van utalva. A kongregáció szubszidiárius tevékenységre szorítkozik, és nem gátolhatja és akadályozhatja az apátságok saját életét, hanem azt ereje szerint segítenie és támogatnia kell.

I. A vizitáció

A prézes apát joga és kötelessége, hogy rendszeres időközökben ellenőrizze a kongregáció kolostorait. Ez nagyon nehéz feladat elé állítja, amit csak sok tapintattal és beleélő képességgel oldhat meg kielégítően. Az a feladata, hogy személyes szemrevételezés alapján megismerje a kolostor állapotát lelki és e világi vonatkozásban, és az esetleg megállapított hiányosságokat kifogásolja, vagy saját maga megszüntesse. E célból közvetlen potestas dominatívával és jurisdikcióval, és ezáltal olyan átfogó beavatkozási joggal rendelkezik a kongregáció minden tagja felett, amely hivatala gyakorlásában különben soha nem illeti meg.²⁵⁶ Ugyanakkor azonban nem szabad megfeledkeznie arról, hogy az apátság önmagában zárt organizmus, amelynek élete a rá jellemző törvényszerűségek szerint bontakozik ki. Minden külső beavatkozás súlyos következményekkel járhat. A prézes apátnak ezért böles tartózkodást kell tanúsítania, és a szabálytalanságok feltárása és megszüntetése során nagyon elővigyázatosan kell eljárnia. Min-

---

²⁵⁶ **Helv. 1931.**, 190. n.; **Bras. 1937.**, 120. n.; **Ott. 1950.**, 291. n.; **Belg. 1935.**, 181. n. **Slav. 1947.**, 122. n. stb.

denekelőtt mindig meg kell gondolnia, hogy egy bencés monostorban apát és szerzetesek sokkal erősebben egymásra vannak utalva és kötődnek egymáshoz, mint egy olyan szövetségben, amely korlátozza az előjárók hivatali idejét, és minden további nélkül engedélyezi a szerzetesek áthelyezését. Ezért a vizitátornak igyekeznie kell, hogy mindent elkerüljön, ami csorbítaná a kolostor autonómiáját, és ártana az apát tekintélyének. A vizitáció csak akkor lesz valóban hasznos, ha ezt sikerül megoldani. A konstitúciók teljes joggal figyelmeztetnek nyomatékosan: „Visitatio ut revera incremento monasteriorum iuxta spiritum S. P. N. Benedicti inserviat, ita instituenda est, ut neque autonomia monasteriorum neque auctoritas Abbatum miniatur, sed corroboretur.”²⁵⁷ A prézes apátnak különösen arra kell ügyelni, hogy a hibázó szerzetesekre ne maga szabjon ki büntetéseket, hanem a vétségek megfenyítését az apátnak engedje át,²⁵⁸ hiszen elsősorban ő viseli a felelősséget saját kolostora fegyelmeért.²⁵⁹ A vizitáció végrehajtása tehát soha nem indíthatja arra a prézes apátot, hogy uralkodjon a többi kolostoron, hanem ez a legnagyobb és legnehezebb szolgálat, amelyet nekik tesz.

Már korán felismerték, milyen nagy jelentősége van a kolostorok szerves fejlődése szempontjából, hogy saját rendjük tagjai vizitálják őket, akik maguk is jól ismerik a kolostori élet sajátosságait. Egy püspöki vizitáció is képes ugyan arra, hogy hibákat tárjon fel, kifogást emeljen és megszüntesse a hibákat, de a püspök mégis távol áll a mindenkori kolostor sajátosságának megértésétől, amelyre éppen e kényes feladat esetében sürgető szükség van. Számára egy kolostor vizitációjakor más szempontok mérvadóak, mint egy rendi előjáró számára. Hiszen az exempció kiváltságát és ezzel együtt a püspöki vizitációtól való mentességet éppen az indokolja, hogy a kolostori szövetségeknek teret kell hagyni saját életük kibontakoztatásához.²⁶⁰

A független bencés monostorok számára a 9. század elején jelölték ki az első tervszerű rendi vizitátorokat. Feladatuk az volt, hogy elvigyék az apát-

---

²⁵⁷ **Helv. Am. 1950.**, 135. n.; vö. **Helv. 1931.**, 190. n.; **Beur. 1959.**, 191. n.; **Ott. 1950.**, 348. n.; **Belg. 1935.**, 189. n.; **Bras. 1937.**, 131. n.; **Slav. 1947.**, 129. n.; **Subl. 1959.**, C. 30.

²⁵⁸ 8. c. X III 35; **Bav. 1922.**, 151. n.; **Am. Cas. 1947.**, 128. n.; **Austr. 1948.**, C. 19.; **Angl. 1930.**, 242. n.; **Bras. 1937.**, 132. n. 4.

²⁵⁹ „Ratio... non proprie a Praeside et Visitoribus, sed ab unoquoque Abbate Deo accurate et rigidissime reddenda erit”: **Suev. 1671.**, P. IV. c. unicum pc. III n. 15.

²⁶⁰ Vö. **A. Scheuermann**, Die Exemption (Paderborn, 1938) 33.

ságokba Aniane-i Benedek reformjait, és felügyeljük ezek végrehajtását.²⁶¹ A nagyszabású terv azonban nem hozott tartós eredményt. Egy évszázaddal később Cluny karolta fel Benedek eszméjét. Cluny apátja mindazon kolostorok felett, amelyek csatlakoztak a reformhoz, igényt tartott a vizitációs jogra.²⁶² A vizitációs jog fejlődése szempontjából nagyobb jelentősége volt a ciszterciek *Carta Caritatis*ának. Ez arra kötelezte az apátokat, hogy évente ellenőrizzék mindazokat a kolostorokat, amelyeket apátságuk alapított. Maga Cîteaux mint a rend anyakolostora mentes maradt a vizitációtól, míg III. Sándor pápa meg nem bízta ezzel Cîteaux legrégebbi leánykolostorainak apátjait.²⁶³

A ciszterciek példáján felbuzdulva III. Ince és III. Honorius pápa minden bencésnek nemcsak apátgyűléseket írt elő, hanem rendszeres vizitációkat is. A káptalanokon szerzeteseket kellett kijelölni, akiknek az volt a feladatuk, hogy a pápa megbízásából ellenőrizzék a körzet minden kolostorát.²⁶⁴ XII. Benedek megerősítette és kiegészítette ezeket a törvényeket; mindenekelőtt kizárta, hogy két apát kölcsönösen egymás kolostorát vizitálja.²⁶⁵ A Trienti Zsinat is újra felhívta a figyelmet a *congregationes* kereteiben tartott rendszeres vizitációkra, habár ezzel kapcsolatban csak az exempt kolostorokról szólt. Nagyon hatékonyak bizonyult az a kitétel, amely szerint azokat a kolostorokat, amelyek kivonják magukat a vizitáció alól, a jövőben exempciós

---

²⁶¹ Ph. Schmitz, I. 99. k.; vö. B. Albers, *Consuetudines monasticae*, III. (Montecassino, 1907) 94.

²⁶² K. Hallinger, *Gorze–Kluny*, II. (Róma, 1951) 756. k.

²⁶³ *Summa Carta Caritatis*, III. c.; *Carta Caritatis posterior*, II. c.: „Semel per annum visitet abbas maioris ecclesiae per se vel per aliquem de coabbatibus suis omnia coenobia, quae ipse fundaverit, et si fratres amplius visitaverit, inde magis gaudeant. Domum autem cisterciensem simul per se ipsos visitent quatuor primi abbates de Firmitate, de Pontiniaco, de Claravalle, de Morimundo die, quam inter se constituerint praeter annum capitulum, nisi forte aliquem eorum gravis aegritudo detineat.”

²⁶⁴ 7. c. X III 35: „Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosae ac circumspectae personae, quae singulas abbatias eiusdem regni seu provinciae, non solum monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi praefixam, vice nostra studeant visitare.” Vö. uo. 8. c.

²⁶⁵ *Benedictina*, II. c.: „Quia cupimus ut huiusmodi Praefatorum Visitorum officium cum omni sinceritate procedat, interdicimus, quod nullus Visitoris sibi deputati eodem anno esse valeat Visitor.”

kiváltságuk ellenére a helyi püspököknek mint a Szentszék küldötteinek kell alárendelni.²⁶⁶

Ma a szerzetesi kongregációkban végzett kánoni vizitáció rendszeresen a prézes apát feladata. Egyes szövetségekben egyedül hajthatja végre,²⁶⁷ másokban mindig egyik tanácsosa vagy egy másik apát kell, hogy kísérje.²⁶⁸ A prézes apát apátságát többnyire a két asszisztens apát közösen, a Svájci és a Svájci-amerikai Kongregációban az al-prézes egyedül vizitálja,²⁶⁹ csak az Angol Kongregációban választanak az általános káptalanon külön erre a célra két olyan prelátust, akik a kongregáció vezetésében ugyanakkor nem viselhetnek tisztséget.²⁷⁰

A rendes vizitációra csaknem minden szövetségben háromévente kerül sor.²⁷¹ Bizonyos körülmények között azonban a prézes apát kitűzheti egy kolostor rendkívüli vizitációját is. Az egyes kongregációk ezt nagyon különböző feltételek megléte esetén engedélyezik. Több kongregációban a prézes apát bármikor elrendelheti, ha megítélése szerint hasznosnak²⁷² vagy sürgősen szükségesnek tartja.²⁷³ Tekintettel arra, hogy egy rendkívüli vizitáció mindig nagy nyugtalanságot vált ki a kolostorokban, üdvözlendő, hogy a legtöbb kongregáció ehhez megkívánja az asszisztens apátok beleegyezését,²⁷⁴ vagy legalább azt, hogy a prézes apát előzetesen meghallgassa a tanácsukat.²⁷⁵

---

²⁶⁶ Sess. 25., De regularibus, VIII. c. Lásd 79. o.

²⁶⁷ **Angl. 1930.**, 238. n.; **Cas. 1958.**, 231. n.; **Helv. 1931.**, 187. n.; **Bras. 1937.**, 130. n.; **Sol. 1947.**, C. 26.; **Helv. Am. 1950.**, 135. n.; **Ott. 1950.**, 348. n.; **Belg. 1935.**, 188. n.

²⁶⁸ **Bav. 1922.**, 149. n.; **Am. Cas. 1947.**, 126. n.; **Austr. 1948.**, C. 17.; **Slav. 1947.**, 128. n.; **Beur. 1959.**, 185. n. A Subiacói Kongregációban a vizitátort egy olyan szerzetes kíséri, akit javaslatára a generális apát nevez ki: **Subl. 1959.**, C. 34.

²⁶⁹ **Helv. 1931.**, 179. n.; **Helv. Am. 1950.**, 145. n.

²⁷⁰ **Angl. 1930.**, 205. n.; 238. n.

²⁷¹ Kivételt képez az Angol Kongregáció, amelyben az időtartam négy év, és a Svájci Kongregáció, amelyben csupán ötévente tartanak vizitációt: **Angl. 1930.**, 238. n.; **Helv. 1931.**, 187. n.

²⁷² **Cas. 1958.**, 274. n.: „Monasteriorum Visitationes aliae sunt ordinariae, tertio quoque anno, aliae extraordinariae, quae peraguntur quoties illarum utilitas Praesidi probat fuerit.”

²⁷³ **Bav. 1922.**, 150. n.: „Potest tamen unumquodque monasterium extraordinarie visitare, dummodo necessitas urgeat.” Vö. **Helv. 1931.**, 187. n.; **Bras. 1937.**, 130. n.

²⁷⁴ **Beur. 1959.**, 186. n.: „Urgente necessitate Abbas Praesens, obtento consensu Abbatum Assistentium visitationem extraordinariam instituere potest; si de monasterio

A vizitáció a kolostor minden személyére, tárgyára és helyére,²⁷⁶ az apát-ságtól függő helyzetben lévő házakra is kiterjed.²⁷⁷

Néhány hónappal a vizitáció lezárása után a vizitátort tájékoztatni kell arról, hogy végrehajtották-e a vizitációs határozatban elrendelt intézkedéseket. Ezt a jelentést a Bajor Kongregációban rendszerint az ellenőrzött apátság perjele adja,²⁷⁸ különben mindenütt az apát.²⁷⁹ Az Osztrák és a Szláv Kongregáció statútumai megkívánják, hogy az apát által elkészített jelentést mind ő, mind a szeniorok aláírják. **Ph. Hofmeister** joggal ezt a rendelkezést tartotta a legmegfelelőbbnek.²⁸⁰

Bizonyos feltételek esetén kivételesen a primás apát is ellenőrizhet egy egész kongregációt vagy egyetlen kolostort.²⁸¹ Az első esetben meg kell szereznie tanácsa beleegyezését, és előzőleg meg kell beszélnie a vizitációt az érintett kongregáció prézes apátjával. Az természetesen ritkán válik szükségessé, hogy a primás apát egy kongregáció minden kolostorát ellenőrizze, az azonban már inkább hasznos és szükséges lehet, hogy valamilyen

---

Praesidis agitur, extraordinariam visitationem peragere potest primus Abbas Assistens.” Vö. **Slav. 1947.**, 128. n.; **Angl. 1930.**, 239. n.; **Subl. 1959.**, C. 73. V.

²⁷⁵ **Belg. 1935.**, 188. n.; **Austr. 1948.**, C. 18.; **Am. Cas. 1947.**, 127. n.: „Praeter visitationes triennales, ex iusta causa quodlibet Monasterium visitatione extraordinaria affici potest. Quo in casu, utpote graviore, Praeses consilio duorum Visitorum uti debet.”

²⁷⁶ Vö. **Cas. 1958.**, 276. n. felsorolásait; **Ott. 1950.**, 351. n. stb.

²⁷⁷ **Cas. 1958.**, 231. n.; **Ott. 1950.**, 294. n.; **Belg. 1935.**, 194. n. Ezzel szemben **Angl. 1930.**, 245. n. így rendelkezik: „Domus filiales et paroeccias monasterio subiectas ne localiter visitet Praeses, nisi quando ipse censuerit oportere: harum enim domorum Visitatio ordinaria ad Abbatem proprium pertinet. Antequam ad talem Visitationem Praeses procedat, Abbatem monasterii ad quod pertinet domus vel paroeccia de hac re certiore facere debet, ut ipse Abbas ad Visitationem praesens esse possit. In Visitatione tamen monasterii Praeses diligenter examinet status domorum filialium et ordinationes Abbatis de earum disciplina aeque ac monasterii perpendat.”

²⁷⁸ **Bav. 1922.**, 152. n.: „Tribus a visitatione elapsis mensibus prior claustralis, si non alius ad hoc a visitoribus destinatur, ex officio ad Praesidem refert, num visitorum recessus ad effectum deducti sint”.

²⁷⁹ **Helv. 1931.**, 193. n.; **Bras. 1937.**, 133. n.; **Am Cas. 1947.**, 129. n.; **Beur. 1959.**, 195. n.; **Ott. 1950.**, 360. n.; **Belg. 1935.**, 196. n.

²⁸⁰ **Austr. 1948.**, C. 20.; **Slav. 1947.**, 131. n.; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen: SM 66 (1955) 25. Lásd 210. o.

²⁸¹ **Lex propria**, 118–124. n.; **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 201–205.

különös okból egyetlen kolostort ellenőrizzen. Ezt mindenekelőtt a prézes apát kérésére vagy a kolostor meghívására teheti meg, de az utóbbi esetben előzőleg meg kell beszélnie a prézes apáttal, vagy legalábbis tudatnia kell vele a küszöbön álló vizitációt. De „Propter graves necessitates difficiliaque adiuncta” a primás apát saját kezdeményezésére is ellenőrizheti egy kongregáció egyik vagy másik kolostorát, de csak tanácsai beleegyezésével és miután a prézes apát állásfoglalását kérte, vagy legalább értesítette őt. Végül a primás apátnak joga van vizitációt tartani azon konföderált kolostorokban, amelyek rendes vizitációját az illetékes eljárók két perióduson keresztül elmulasztották.²⁸² Amikor a primás apát rendkívüli vizitációs jogát gyakorolja, mindig annak a kongregációnak a statútumai szerint kell eljárnia, amelyhez az érintett kolostor tartozik. Ezzel ugyanazt a hatalmat is megkapja, ami a rendes vizitátort megilleti.²⁸³ A vizitációt végezheti személyesen vagy képviselője révén, és a vizitáció során lehetőség szerint a kongregáció egy apátjának vagy szerzetesének kell őt kísérnie.

II. A kolostori fegyelem felett gyakorolt felügyelet

A Szent Benedek Regulájában minden bencés szerzetesi kongregáció számára adott közös életnormák spiritualitásukban egységes formát adnak a szövetségeknek. Az áthagyományozott örökség magyarázatában és alkalmazásában mégis jelentős különbségek mutatkoznak. Néha már alapítójuk szellemisége, de még inkább a maguk elé tűzött cél és a nekik kiszabott feladatok következtében minden kongregáció sajátos arculatot kap, amely világosan megkülönbözteti a többi bencés szövetségtől. A kongregációk szellemisége statútumaikban, de még inkább gyakorlatukban és szokásaikban nyilvánul meg. Bár még az egyes apátságoknak is marad bizonyos korlátozott terük, hogy saját szokásaik szerint alakítsák a kolostori életet,²⁸⁴ általában nem lehet nem észrevenni azt a törekvést, hogy a kongregáció

---

²⁸² Eltekintve ezektől a rendkívül vizitációktól, a primás apát mint rendes vizitátor háromévente ellenőrzi azokat a kolostorokat, amelyek egyik kongregációhoz sem tartoznak, vagy közvetlenül neki vannak alárendelve: **Lex propria**, 123. n.

²⁸³ **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 228.

²⁸⁴ **Pl. Bav. 1922.**, 159. n. Vö. még **CRA. Austr. 1940.**, Prológus.

minden házában egységes obszervancia érvényesüljön.²⁸⁵ Ennek a célnak az elérése érdekében a kongregáció szervei bizonyos felügyeleti jogokat kapnak, és a prézes apátot „legitimus custos ac vindex ut S. Regulae ita propriae, quae Congregationem distinguit, observantiae monasticae”-vé teszik meg.²⁸⁶ A kolostori fegyelem tekintetében a konstitúciók külön kiemelik a prézes apát és az általános káptalan egyes jogosítványait.

A kolostori élet alakulása szempontjából nagy jelentősége van a *napi-rendnek*. Szent Benedek nem hiába foglalkozott ezzel olyan behatóan.²⁸⁷ Ma majdnem minden statútum előírja a kongregáció közreműködését a napi-rend kialakításában. Amennyiben a legfontosabb pontok nincsenek már a konstitúciókban egységesen előírva,²⁸⁸ az apátnak szabadságában áll, hogy – általában a szeniorok bevonásával – egyszer s mindenkorra rögzítse kolostora napi-rendjét, de ezt a tervet az általános káptalannak vagy a prézes apátnak, ill. a vizitátornak meg kell erősítenie, és az apátnak akkor is hozzájuk kell fordulnia, ha tartós változtatásokat kell rajta végrehajtani.²⁸⁹ A napi-rend összeállításánál csak az Angol és az Amerikai-cassinói Kongregációban nem kívánják meg a szövetség elöljáróinak közreműködését, eltekintve attól, hogy a korai officium kezdetét a statútumok általánosan kötelezően rögzítik.²⁹⁰

A konstitúciók különös figyelmet fordítanak a *klauzúra-törvény* betartására is. Az ugyan az apát dolga, hogy kolostorában pontosan leírja, és sürgető okból tartósan eltolja a klauzúra határait. De ha nagyobb változtatásról van szó, akkor a Svájci Kongregáció apátjainak a prézes apáthoz vagy az általános káptalanhoz kell fordulniuk.²⁹¹ Nem a kolostorhoz tartozó személyek az angol szövetségben csak a prézes apát kifejezett engedélyével

---

²⁸⁵ **Beur. 1884.**, D. III. ad cap. 64: „Archicoenobii ritus atque usus generales, quorum servantur libri, in tota Congregatione valeant”; **Helv. Am. 1950.**, 119. n.: „Congregationis autem ratio id spectat, ut in cunctis eiusdem coenobiis spiritus et uniformitas disciplinae ac caritatis et servetur et instauretur”; vö. **Belg. 1935.**, 159. n.; **Bras. 1937.**, 109. n.; **Ott. 1950.**, 281a n.; **Am. Cas. 1947.**, 108. n. stb.

²⁸⁶ **Beur. 1884.**, D. III. ad cap. 64.; Vö. **Belg. 1935.**, 181. n.; **Bras. 1937.**, 120. n.; **Ott. 1950.**, 291. n.; **Beur. 1959.**, 166. n.

²⁸⁷ **Regula**, 8. cap., 16. cap., 41. cap., 48. cap. stb.

²⁸⁸ **Pl. Sol. 1947.**, D. b ad cap. 16; vö. C. 10.

²⁸⁹ **Cas. 1958.**, 31. n.; **Bav. 1922.**, 77. n.; **Bras. 1937.**, 53. n.; **Beur. 1959.**, 67. n.; **Helv. Am. 1950.**, 80. n.; **Austr. 1948.**, D. 19.; **Ott. 1950.**, 129. n.; **Belg. 1935.**, 68. n.; 57. n.; **Slav. 1947.**, 14. n.; **Helv. 1931.**, 85. n.; **Subl. 1959.**, D. 21.

²⁹⁰ **Angl. 1930.**, 36. n.; **Am. Cas. 1947.**, 14. n.

²⁹¹ **Helv. 1931.**, 142. n.

lehetnek jelen folyamatosan a klauzúrán belül.²⁹² Másfelől néhol a szerzetesek hosszabb klauzúrán kívüli időzését is csak a prézes apát engedélyezheti. A Cassinói és a Subiacói Kongregáció szerzeteseinek, akik három hónapnál tovább tartózkodnak kolostoron kívül, meg kell szerezniük a kongregáció elöljárójának engedélyét; ha a kint tartózkodás ideje – nem tanulmányi okokból – túllépi a fél évet, még a Szentszéktől is engedélyt kell kérni.²⁹³ Ha egy szerzetes olyan lelkipásztori feladatok teljesítése céljából tartózkodik hosszabb ideig a kolostoron kívül, amelyekre a kongregáció kötelezte el magát statútumaiban, akkor ehhez nem szükséges a Szentszék engedélye;²⁹⁴ ezekben az esetekben a konstitúciók annál nagyobb súlyt helyeznek a kongregáció által történő ellenőrzésre. Az Angol Kongregációban csak a prézes apátnak az asszisztenseivel folytatott megbeszélés után kiadott engedélyével lehet olyan lelkipásztorokat kinevezni, akiknek a kolostoron kívül kell lakniuk, az Amerikai-cassinói Kongregációban pedig az apátnak meg kell szereznie az általános káptalan engedélyét, ha az a követelmény, hogy valamelyik atya három évnél tovább egyedül maradjon egy plébánián vagy egy missziós állomáson.²⁹⁵ A vizitáció alkalmával a prézes apát különösen alaposan köteles ellenőrizni a klauzúra betartását.²⁹⁶

A kolostori fegyelem betartása érdekében nem kevésbé fontos, hogy az elöljárók teljesítsék *helyben-lakási kötelezettségüket*.²⁹⁷ Ezért egyes konstitúciók megkívánják, hogy ha egy apát több mint egy hónapig távol van kolostorától, időben értesítse a prézes apátot,²⁹⁸ vagy ha a távollét két vagy három hónapig tart, ill. egy évben összesen meghaladja a három hónapot, akkor ehhez az elöljáró kifejezett engedélye szükséges.²⁹⁹

Végül egyes konstitúciók kiemelik az *irodalomnak* a prézes apát által történő *ellenőrzését*. Exempt szerzetesepapok sem publikálhatják írásműveiket a helyi főpásztor approbációja nélkül, aki kerületében felelős a keresztény hit- és erkölcsstan tisztaságáért.³⁰⁰ A szerzeteseknek ezenfelül előzetesen nagyobb elöljárójuk engedélyét is meg kell szerezniük (1385. kán. 3. §),

---

²⁹² **Angl. 1930.**, 101. n.

²⁹³ **Cas. 1958.**, 211. n.; **Subl. 1959.**, D. 206.; 606. c. 2. §.

²⁹⁴ **A. Krimmel**, Die Rechtsstellung der außerhalb ihres Verbandes lebenden Ordensleute (Paderborn, 1957) 28. k.; **Beur. 1959.**, 81. n.

²⁹⁵ **Angl. 1930.**, 225. n.; **Am. Cas. 1947.**, 59. n.

²⁹⁶ **Vö. Cas. 1958.**, 276. n.; **Ott. 1950.**, 351. n. stb.

²⁹⁷ **Heggin**, 182. k.

²⁹⁸ **Bras. 1937.**, 124. n.; **Belg. 1935.**, 184. n.

²⁹⁹ **Cas. 1958.**, 233. n.; **Subl. 1959.**, D, 212.

³⁰⁰ 1385. c. 2. §. **A. Scheuermann**, Die Exemption (Paderborn, 1938) 147.

amit a bencés kongregációkban saját apátjuk ad meg.³⁰¹ Egyes kongregációk azonban könyvek publikációjaker még a prézes apát engedélyét is előírják, esetleg általában,³⁰² de legalábbis különleges esetekben.³⁰³ Az a jog ezzel szemben, hogy az alárendelteknek megtiltsa bizonyos könyvek olvasását, az általános jog előírásának megfelelően minden szerzetesi kongregációban a szeniorok közreműködését igénybe vevő apátot illeti.³⁰⁴

III. A gyóntatási jog

A prézes apát csak akkor rendelkezik a szentségi feloldozáshoz szükséges, belső fórumra is kiterjedő teljes hatalommal kongregációja minden szerzetese felett, ha a statútumok ezt külön megadják neki.³⁰⁵ A legtöbb bencés kongregációban ez a helyzet, éspedig úgy, hogy a prézes apát bármikor meghallgathatja a kongregáció azon tagjainak gyónását, akik saját akaratukból hozzá fordulnak (518. kán. 2. §).³⁰⁶ Ez a jogosítvány csak a Svájci és a Belga Kongregációban korlátozódik a vizitáció idejére.³⁰⁷ A primás apát is rendelkezik a „pro confessionibus audiendis monachorum, novitiorum, aliorumque de quibus in can. 514 omnium Congregationum et monasteriorum Confoederationis OSB” hatalmával.³⁰⁸

³⁰¹ Pl. Cas. 1958., 118. n. k.; Bav. 1922., 85. n. stb.

³⁰² Beur. 1959., 20. n.; Angl. 1930., 106. n.; Bras. 1937., 123. n.

³⁰³ Subl. 1959., D. 132.; Sol. 1947., D. f ad cap 48.; Ott. 1950., 152. n.; Belg. 1935., 228. n. Néhol különösen az apátok esetében a prézes apátnak van fenntartva, hogy könyvek megjelentetését engedélyezze: Cas. 1958., 233. n.; Belg. 1935., 182. n. 8.

³⁰⁴ 1395. c. 3. §; vö. pl. Bav. 1922., 85. n.; Beur. 1959., 16b n.

³⁰⁵ 501. c. 3. §. Ph. Hofmeister, Das Beichtrecht der männlichen und weiblichen Ordensleute (München, 1954) 155.

³⁰⁶ Cas. 1958., 235. n.; Bras. 1937., 122. n.; Beur. 1959., 168. n.; Sol. 1947., C. 26.; Subl. 1959., C. 71.; Ott. 1950., 291. n.

³⁰⁷ Helv. 1931., 190. n. Nagyon sajátágosnak tűnik Belg. 1935., 181. n., amely szerint a prézes apát mindkét szférában csak „in actu visitationis aut in recursu alicuius subditi necnon in rebus a Constitutionibus praevisis” alkalmazhatja jurisdikcióját.

³⁰⁸ Lex propria, 97b n. Ez a hatalom azonban csak a konföderáció férfi tagjaira terjed ki, a szerzetesnőkre és a nővérekre nem; az ő gyónásukat a primás apát is csak egy külön neki adományozott jurisdikció alapján fogadhatja el (876. c. 1. §). A Lex propriában ezért helyesen az 504. c. 1. §-ra kellene utalni: Ph. Hofmeister, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 193.

A prézes apát gyóntatási jurisdikciója általában kiterjed „omnes religiosos Congregationis”, csak a beuroni statútumok veszik be joggal, a **Lex propriára** támaszkodva, mindazokat a személyeket, akiket az 514. kán. 1. § megnevez.

A prézes apát gyóntatási jogosítványa esetében alacsonyabb jogú rendes hatalomról van szó, amely nem ruházható át.³⁰⁹ Két kongregációban a statútumok tartalmaznak egy törvényes átruházást, amely révén a szövetség minden olyan papja, aki apátjától saját kolostora vonatkozásában megkapta a gyónási jurisdikciót, kongregációja minden tagjának a gyónását meghallgathatja.³¹⁰

IV. A tanulmányi rend

Az 1956. május 31-én kiadott Const. Ap. *Sedes Sapientiae*vel és a hozzá csatolt általános statútumokkal XII. Pius pápa újra szabályozta a kolostori és kolostorhoz hasonló szövetségekben élő papok tanulmányi rendjét. E törvény általában fokozott felelősséget ró a szövetségek elöljáróira a szerzetesi utánpótlás kiképzéséért. A szerzetesi kongregációkban is a prézes apát különleges oltalma alá helyezi az egész tanulmányi felügyeletet, és előírja egy olyan bizottság felállítását, amelynek a prézes apát vezetésével gondoskodnia kell a klerikusok neveléséről és oktatásáról.³¹¹ A kongregációk elöljáróinak beleegyezésével minden önálló monostor továbbra is maga képezheti utánpótlását a filozófiai és teológiai tudományágban, de csak akkor, ha biztos, hogy az általános és a saját jog által megkívánt minden feltétel adott a rendezett tanulmányi működéshez. Továbbá az oktatásnak olyan tanterv szerint kell történnie, amelyet a prézes apát és tanácsa, valamint az SC. Rel. megerősített.³¹² Minden szövetségnek, a szerzetesi kong-

---

³⁰⁹ Ph. Hofmeister, *Das Breve* 193; A. di Vincenzo, *Lex propria* (Genova, 1955) 200; Vö. E. Eichmann – Kl. Mörsdorf, II. 71. k.

³¹⁰ Ott. 1950., 33.e n.: „Quivis sacerdos professus nostrae Congregationis a suo Superiore legitime approbatus potest excipere confessiones cuiusvis religiosi nostrae Congregationis”; Am. Cas. 1947., 49. n.: „Qui proprio in Monasterio facultates audiendi confessiones habet, potest, ubicunque erit, excipere confessiones Confratrum nostrae Congregationis.”

³¹¹ Const. Ap. *Sedes Sapientiae*, Stat. Gen. 20. cikk. 2. § 1. n.

³¹² Uo., 21. cikk. 3. §; 22. cikk. 2. §; 19. cikk. 3. §, 4. §.

regációknak is azt tanácsolják, hogy vegyék fontolóra közös tanulmányi székhelyek létesítését.³¹³

Azóta újonnan megerősített konstitúcióiban a Subiacói Kongregáció továbbra is engedélyezi a klerikusoknak az egyes kolostorokban történő kiképzését. A kongregáció elöljárójának felügyeletét azzal biztosítják, hogy az apátok kötelesek kolostoruk tanulmányi rendjét megerősítés céljából a generális apát és konzultorai elé terjeszteni, és ezen túlmenően minden tanév elején közölniük kell a vizitátorokkal az előadások pontos jegyzékét és a bentlakók számát, akik erről jelentést tesznek a generális apátnak. Ha egy kolostor hallgatók vagy megfelelő tanerők hiányában vagy más okokból nem tud megfelelni a követelményeknek, akkor az apátok vagy az általános káptalan gondoskodjanak segítségről.³¹⁴

A Const. Ap. által javasolt közös tanulmányi székhelyek létesítése a benedécs kongregációkban korántsem új jelenség. A *studium commune* korábban már jelentős hasznot hajtott, mindenekelőtt a maurinusoknál és a bursfeldieknél, és akkoriban több más szövetség is tervezte és törekedett ilyenek létrehozására.³¹⁵ Jelenleg Beuron, Szt. Ottilien, Ausztria, Brazília és Belgium kongregációiban vannak közös tanulmányi székhelyek, ahova minden kolostorból hallgatókat kell küldeni.³¹⁶ Amennyiben a hely nincs egyszer s mindenkorra rögzítve,³¹⁷ az általános káptalan határozza meg, hogy a tanulmányi központot melyik kolostorban hozzák létre.³¹⁸ A tanerők és nevelők megbízását az egyes kongregációkban különbözőképpen szabá-

---

³¹³ Uo., 22. cikk. 2. §.

³¹⁴ **Subl. 1959.**, D. 172.; D. 180.

³¹⁵ **Molitor**, Rechtsgeschichte, II. 606–620.; **Maur. 1769.**, P. I S.I 16. c. 17. c.; **Bursf. 1700.**, D. I V. c.; **Austr. 1625.**, P. IV. XV. c.; **Bav. 1686.**, II. c. 3. §; **Aug. 1690.**, P. I IV. c. 4. §; **Pol. 1712.**, P. I XVI. c.

³¹⁶ **Beur. 1959.**, 217. n. k.; **Ott. 1950.**, 414. n.; **Austr. 1948.**, D. 125.; **Bras. 1937.**, 170. n.; **Belg. 1935.**, 210. n. kk. A Beuroni, a Brazil és a Belga Kongregációban tanulmányok közös folytatása csak a teológiai tudományágban van előírva, míg a filozófiát az egyes kolostorokban lehet tanítani. A St. Ottilien Kongregációban csak a filozófiai stúdium közös, míg a teológiai képzés mindig a legközelebb eső teológiai karon vagy főiskolán (a német apátságok számára Münchenben, Würzburgban, Passauban és Paderbornban) történik.

³¹⁷ Mint az Osztrák Kongregáció számára a St. Benedikt tanulmányi kollégiumét Salzburgban: **Familiae Confoederatae 1960.**, 381.

³¹⁸ **Belg. 1935.**, 210. n.; **Beur. 1959.**, 218. n.: „Schola theologica Beuronensis habeatur ut sedes studiorum communis pro tota Congregatione, nisi Capitulum generale aliud statuít.”

lyozzák. Részben – az általános káptalant ill. az asszisztens apátokat meghallgatva – a prézes apát³¹⁹ bizza meg őket³²⁰, részben – minden apátot meghallgatva – annak a kolostornak az apátja nevezi ki őket, amelyben a tanulmányi székhely létrehozták,³²¹ vagy az ő javaslatára az általános káptalan (sürgős esetben a prézes apát és asszisztens apátjai választja meg őket.³²²

A római nemzetközi Szent Anzelm Kollégium, amelynek a kezdetei 1687-re nyúlnak vissza, az egész bencés konföderáció érdekét szolgálja. Miután újra megnyitották a XI. Ince pápa által eredetileg a Cassinói Kongregáció tanulmányi házaként létrehozott intézményt, és létrejött a konföderáció, XIII. Leó kívánságára a kollégiumot minden kongregáció számára hozzáférhetővé tették.³²³ Az „Athenaeum Pontificium” rangjára emelt kollégium teológiából, egyházjogból és filozófiából tudományos fokozat adási joggal rendelkezik;³²⁴ ezáltal a konföderáción belül adva van a lehetőség, hogy minden bencés kongregációban olyan tanerők végezzék a klerikusok oktatását, akik az egyházjog előírásainak megfelelően ezen karok egyikén doktori fokozatot vagy legalább licenciátust szereztek.³²⁵

V. Szerzetesek felvételében és elbocsátásában való közreműködés

Minden önálló monostornak joga és kötelessége, hogy maga gondoskodjon utánpótlásáról. Az egyes apátság a felelős mind a novíciusoknak a próbaév során történő formálásért, mind a szerzetesi életre való alkalmasságuk megítéléséért. A noviciátusra és a fogadalomra bocsátás az apátot

---

³¹⁹ Ott. 1950., 414. n.

³²⁰ Bras. 1937., 172. n.

³²¹ Beur. 1959., 219. n.

³²² Belg. 1935., 217. n.

³²³ Vö. R. Molitor, *Rechtsgeschichte*, II. 375–391; III. 105–113; *Lex propria*, 127. n. kk. A tanerőknek a nemzetközi kollégiumba való megbízására vonatkozóan lásd 252. o.

³²⁴ *Lex propria*, 128. n. Ezt a jogot először XIII. Leó pápa adományozta szóban, és 1914. 6. 24-én X. Pius pápa egyszer s mindenkorra megerősítette: *Annales OSB* 22/27 (1914/19) 8. k.

³²⁵ 1366. c. 1. §; Const. Ap. *Sedes Sapientiae*, Stat. gen. 46. cikk. 5. §.

mint közvetlen nagyobb előljárót illeti meg (543. kán.); ebben igénybe kell vennie a kolostori káptalan közreműködését; az első fogadalom esetében a káptalan véleményezési joga döntő, az örök fogadalom esetében csak tanácsadói jellegű.³²⁶

A kongregáció előljárójának ma már általában nem adnak olyan beeszlási jogot, mint amilyen a korábbi jogban néha szerepelt.³²⁷ A Cassinói és a Svájci Kongregáció csak néhány különösen indokolt esetben kívánja meg a prézes apát (és tanácsa) közreműködését; az előbbi akkor, ha olyan jelölt újrafelvételéről van szó, akit egyszer már elbocsátottak a noviciátusból vagy felmentettek a szerzetesi fogadalom alól,³²⁸ az utóbbi akkor, ha a pályázó törvénytelen származású, vagy első fokú rokonságban áll a kolostori káptalan valamely tagjával.³²⁹ A Subiacói Kongregációban lehetőség van arra, hogy a generális apát, konzultorai egyetértésével, nyomós okból megakadályozza egy ideiglenes fogadalmat tett szerzetes ünnepélyes fogadalomra bocsátását.³³⁰

A novíciusok rendszerint abban a kolostorban töltik kánoni próbaévüket, amelyhez csatlakozni akarnak. Korábban már kifejtettük, hogy ez a rendelkezés a szerzeteseknek a fogadalmas kolostorukhoz való élethossziglani kötődésében találja meg belső igazolását.³³¹ De ha hiányoznak a megbízható lelki és aszketikus képzés feltételei, vagy más nyomós okok forognak fenn, a kolostor előljárója a kongregáció³³² egy másik kolostorának noviciátusába is küldheti őket. Ez természetesen csak akkor lehetséges, ha az érintett kolostor apátja beleegyezik ebbe; egyes szövetségek ezenkívül a prézes apát egyetértését is megkívánják.³³³ Tudomásunk szerint közös

---

³²⁶ 575. c. 2. §; **B. Hegglin**, 198.

³²⁷ A kongregáció előljárójának kifejezett egyetértését kívánta a felvételhez pl. **Cas. 1578.**, D. 9 ad cap. 58; **Maur. 1769.**, P. II S. II. 2. c. 3. n.; **Angl. 1784.**, XVI. c. 2. n. 10. n.

³²⁸ **Cas. 1958.**, 162. n, 65. n. Az utóbbi esetben az általános jog szerint a Szentszéktől is engedélyt kell kérni (542. c. 1. n.).

³²⁹ **Helv. 1931.**, 108. n.

³³⁰ **Subl. 1959.**, C. 73 XI és C. 74.

³³¹ Lásd 142. o.

³³² A Brazil és a Svájci-amerikai Kongregációban a konföderációra való kiterjesztésről lásd 158. o.

³³³ **Helv. 1931.**, 107. n.; **Beur. 1959.**, 94. n.; **Ott. 1950.**, 163. n.; **Bras. 1937.**, 154. n.; vö. **Cas. 1958.**, 169. n. Az Amerikai-cassinói Kongregációban az apátnak konventje beleegyezését is meg kell szereznie, ha egy novíciust a kongregáció egy másik kolostorába akar küldeni: **Am. Cas. 1947.**, 73. n.

noviciátus jelenleg csak a Subiacói Kongregáció olaszországi tartományában létezik.³³⁴ Azok a megfontolások, amelyek a korábbi Augsburgi Kongregációt arra indították, hogy a noviciátus végrehajtását a fogadalmas kolostorhoz kössék, ma is figyelmet érdemelnek: „Optandus quidem esset absolute communis in certo aliquo Monasterio Novitiatus, quia tamen praeter alias eius instituendi difficultates et incommoda non minima sunt, quod nec Superiores et Conventus eo medio genium, ingenium, spiritum suscipiendorum ad ordinem et Congregationem satis explorare et cognoscere, nec vicissim ipsi venientes ad Religionem sufficienter notitiam disciplinae, observantiae regularis, onerum chori, consuetudinum aut denique Monasterii, cui incorporandi per Professionem essent, inde experimentum sumere possint, ideo in quovis Monasterio Novitii in loco ab reliquis separato... instituantur, tum ad cavenda illa inconvenientia, tum quia hoc conformius est S. Regulae cap. 58.”³³⁵

Az elbocsátás

Ahogy az új jelöltek felvételében, úgy a posztulánsok és noviciusok elbocsátásában is minden egyes kolostor, éspedig általában egyedül az apát illetékes.³³⁶ Az egyházi törvénykönyv a 647. kánonban az önálló monostor apátjának megadja azt az – egyébként a generálisoknak fenntartott – jogot, hogy az ideiglenes fogadalom tartama idején elbocsásson egy szerzetest, de csak a szeniorok egyetértésével és egy olyan igazgatási bírósági eljárás során, amelyben betartják a lényeges bírósági formákat.³³⁷ Az elbocsátás eszközhöz csak akkor lehet nyúlni, ha vagy a kolostor vagy a szerzetes oldaláról nyomós okok forognak fenn, amelyekkel az apátnak biztos tudomással kell bírnia, és amelyeket a fogadalmassal közölni kell, hogy

---

³³⁴ **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch., Róma, 1961) 160, 38. jegyz.

³³⁵ **Aug. 1699.**, P. I IV. c. 3. §. Korábban mégis néhány olyan kongregáció is, amely tudatosan ragaszkodott a stabilitáshoz, közös noviciátust létesített, pl. **Bav. 1686.**, II. c. 2. §; **Pol. 1712.**, P. I XV. c.; **Austr. 1625.**, P. IV XI. c. – Instr. *Inter praeclaratione* a SC. Rel. is nyitva hagyja a szerzetesnői kolostorok közös noviciátusának lehetőségét: XXII. n. 2: AAS 43 (1951) 42.

³³⁶ 571. c. 1. §; **Bav. 1922.**, 99. n.; **Ott. 1950.**, 170. n. stb.

³³⁷ **Kl. Mörsdorf**, *Rechtsprechung und Verwaltung im kanonischen Recht* (Freiburg, 1941) 123; 126.

védekezni tudjon. Az elbocsátó rendelkezés ellen a szerzetes tíznapos határidőn belül halasztó hatállyal panaszt nyújthat be a Szentszékhez.³³⁸

Ezzel szemben egy örökfogadalmas szerzetes elbocsátása, akár egy magától bekövetkezett kiválás hivatalos megállapításáról van szó, akár egy olyan előzetes rendszabályról, amelyet egy kifelé ismertté vált súlyos botrány miatt vagy a kolostori közösséget fenyegető jelentős veszély miatt hoztak meg, nem tartozik a kolostori apát hatáskörébe.³³⁹ A 654. és a következő kánonok normája szerint ugyanis egy örök fogadalmas szerzetest csak egy, a prézes apát elnöklete alatt üléselő öttagú bíróság előtt lefolytatott büntetőper útján³⁴⁰ lehet elbocsátani.³⁴¹ A vádat a kongregációhoz tartozó ügyészégi megbízott képviseli, és a bepereltet védőnek kell segítenie.³⁴² Az

---

³³⁸ 647. c. 2. § 4. n.; SC. Rel. 1923. 7. 20.: AAS 15 (1923) 457. k. **Ph. Hofmeister**, Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 372. szerint az elbocsátó apátnak a prézes apáthoz intézett panaszja is megengedhető hasonló joghatással, mert a törvényhozó tévedése, hogy a 647. c. 1. §-ban ugyan nem, de a 2. § 4. pontban figyelembe veszi a szerzetesi alkotmányjog sajátosságát. Úgy tűnik, hogy ez a nézet a 970. c. rokon rendelkezéséhez hasonlóan (20. c.), amely szerint a fõlszentelés elfogadásából való kizárás ellen, amelyet a tartományfõnök rendelt el, nemcsak a Szentszékhez, hanem a generálishoz is panaszt lehet benyújtani, nem megalapozatlan, habár a konföderált kongregációk statútumai az elbocsátó rendelkezés ellen, a CIC-nek megfelelően, csak a Szentszékhez benyújtott panasz lehetőségét említik, pl. **Ott. 1950.**, 66. n.; **Beur. 1959.**, 208. n.; **Bav. 1922.**, 39. n. stb. **Ph. Hofmeister**, i. m., 373. k. mégis úgy gondolja, hogy a premontreiek és a szigorú obszervanciájú ciszterciek statútumai igazolják véleményét. Itt ez áll: **Praem. 1947.**, stat. 595: „§ 1 Professum a votis temporariis dimittere potest proprius Praelatus de consensu Consilii domus per secreta suffragia manifestato. – § 2 Abbas Generalis de consensu Assistentium hoc facere potest, quando haec dimissio ad ipsum delata est.” **Trapp. 1925.**, 160. n.: „Professum a votis temporariis dimittere potest Abbas Generalis cum consensu Consilii Generalis, vel Abbas localis cum consensu Consilii sui Monasterii, utroque per secreta suffragia manifestato.” – Ezekon a helyeken azonban talán nincs szó többrõl, mint hogy az elbocsátási eljárásban *elsõ fokon* mind a saját kolostor apátja, mind a generális apát illetékes, az utóbbi mindenestre akkor, ha döntést kértek tõle. A „Quando haec dimissio ad ipsum delata est” fordulat ebben az értelemben értendõ.

³³⁹ 646. c.; 668. c. Az apátnak mindkét esetben bírnia kell a szeniorok beleegyezését; szükség-elbocsátás esetén ráadásul haladéktalanul meg kell indítani a pert.

³⁴⁰ **Kl. Mörsdorf**, Rechtsprechung und Verwaltung im kanonischen Recht (Freiburg, 1941) 122; lásd 303. k.

³⁴¹ Távol esõ területekre a prézes apát tanácsa beleegyezésével egy legalább három szerzetesbõl álló kiküldött bíróságot jelölhet ki (667. c.).

³⁴² 655. c. 2. §; 1589. c. 2. §; 1655. c. 1. §

apát dolga, hogy elvégeztesse az előzetes vizsgálatokat,³⁴³ megadja a kánoni intéseket (659. kán.), és ha a kánoni per feltételei teljesültek, az aktákat eljuttassa a prézes apátnak (663. kán). Az apátot tehát csak a feljelentési jog illeti meg, a vádemelés joga nem, az a kánoni büntetőperben kizárólag az ügyészi megbízottnak van fenntartva.³⁴⁴ Az elbocsátó ítéletet csak akkor lehet végrehajtani, ha a Szentszék megerősítette; ezért a bíróság elnöke köteles minden periratot beküldeni a Szerzetesi Kongregációnak.³⁴⁵ Mivel a bencés kongregációk statútumai nem hoznak ellenkező rendelkezéseket, egy életfogytiglani fogadalmas szerzetes elbocsátása nem jelenti végleges elválását a kolostortól, hanem kötve marad fogadalmához, és köteles visszatérni a kolostorba, és ha három éven át bebizonyította teljes megjavulását, a kolostor elvileg köteles őt újra felvenni.³⁴⁶

---

³⁴³ Az 1940. c. utasításának megfelelően az előjárónak általában nem feladata, hogy személyesen vezesse az előzetes vizsgálatokat.

³⁴⁴ 1934. c.; vö. 664. c. 1. §: „Si promotor iustitiae... accusationem proponat.” Ezért nem találó, ha ezt az apátot olykor „actor aut accusatornak” mondják, mint pl. **Belg. 1935.**, 241. n. Más véleményen van **Ph. Hofmeister**, Die Ordensoberen im Kodex: AKKR 126 (1953/54) 350–353.

³⁴⁵ 666. c.; vö. **Ph. Hofmeister**, Die Bestätigung der Entlassung eines Religiosen durch den Heiligen Stuhl: Theol. Quart. Schrift 126 (1946) 447–486.

³⁴⁶ 669. c. 1. §; 672. c. Ez a büntető elbocsátás ezért részben vezeklési, részben meghajlító büntetés: **A. Krimmel**, Die Rechtsstellung der außerhalb ihres Verbandes lebenden Ordensleute (Paderborn, 1957) 181. k.

VI. Áthelyezés és átlépés

1. Áthelyezések³⁴⁷

A szerzeteseknek az egyes kolostorhoz való kötődése egyik lényeges eleme a bencés alkotmányjognak. A fogadalom révén a szerzetest egy meghatározott kolostori közösség családjába veszik fel, és jogot nyer arra, hogy mindig ahhoz tartozzon.³⁴⁸ A bencés stabilitás többet jelent pusztán a kolostorba való jogi betagozódásnál, azt is alapvetően megköveteli, hogy a kolostor minden tagja együtt éljen ugyanabban a házban: „Egy bencés számára a normális, természetes és önmagában helyes tartózkodási hely mindig saját kolostora.”³⁴⁹ A stabilitás-fogadalom meggátolja a szerzetest, hogy kivonja magát kolostora családközösségéből, de az előjárónak is megtiltja, hogy egy szerzetest másik apátságba helyezzen át.

Valószínűleg helytálló, hogy Szent Benedek a *stabilitas loci* szigorú értelmében fogta fel ezt a rendelkezést; de az is ugyanilyen biztos, hogy már korán megtűrték kivételeket és könnyítéseket.³⁵⁰ Mindenekelőtt azok a kolostorszövetségek, amelyek a késő középkorban és a Tridentinum után keletkeztek, engedtek meg státútumaikban áthelyezéseket a kongregáció más kolostoraiba, még ha elvben ragaszkodtak is a stabilitáshoz. A

---

³⁴⁷ A határidős áthelyezést egy másik egyenjogú kolostorba világosan meg kell különböztetni mind egy szerzetesnek a fogadalmas kolostorától függő házba való kiküldésétől, mind egy másik kolostorba való tartós és formális átlépéstől. Az első esetre vonatkozóan pl. a Solesmes-i Kongregáció státútumai így rendelkeznek: „Monachus, si ad... novi monasterii fundationem dirigitur, ex obedientia pergere tenetur, quin ius suae stabilitatis ullo modo possit oppnere”: **Sol 1947.**, C. 14.; vö. **Ott. 1950.**, 422. n.; **Bras. 1937.**, 149. n. stb. Az átlépésről később lesz szó.

³⁴⁸ Lásd 140–144. o.

³⁴⁹ **C. Butler**, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 125.

³⁵⁰ **C. Butler**, i. m., 115. kk. Nem lehet kereken elutasítani, ha **C. Butler**, i. m., 120. és a következőkben azt mondja: „A bencések láthatólag úgy vannak a Szent Benedek-féle stabilitással, mint a ferencesek Szent Ferenc szegénységével. Az öskép mindkét esetben e rendalapítók gondolatvilágának a magva és középpontja volt, mindkét esetben az ő legsajátabb hozzájárulásuk, amelyre ők mindig rendkívüli súlyt helyeztek. És gondolatuk szószserinti értelmezésben mégis mindkét esetben keresztülvihetetlennek bizonyult.”

fogadalmat kifejezetten ebben az értelemben korlátozták.³⁵¹ A bencés kongregációk konstitúciói bizonyos feltételek között ma is megadják az előjáróknak azt a jogot, hogy egy alárendeltjüket átmenetileg áthelyezzék ugyanannak a szövetségnek egy másik kolostorába, még egyetértése nélkül és akarata ellenére is. A szerzetes fogadalmára hivatkozva nem szegülhet szembe az apát ilyen jellegű parancsával, hiszen a stabilitást „secundum Regulam S. P. Benedicti et constitutiones a S. Sede approbatas” ígérte meg.

Az ideiglenes áthelyezést igazoló okokként a konstitúciók az egész kongregáció, egy kolostor vagy a szerzetes javát, ill. egy delikvens megbüntetését sorolják fel.³⁵² Egy ilyen intézkedés tartama legfeljebb három, ritkán öt vagy hat évre korlátozódik; csak különleges esetekben lehet határozatlanul hosszú idejű, mint például egy missziós területre való kiküldés esetén, amire a szerzetes fogadalmával kötelezte el magát.³⁵³ Mindenesetre az idegen kolostorban időző szerzetesnek saját kívánságára a maximális határidő lejárta előtt is engedélyezni kell a visszatérést, ha az áthelyezés oka megszűnt, de az erről való döntés természetesen végső soron az előjárót illeti meg.³⁵⁴

---

³⁵¹ Pl. **Bav. 1686.**, II. c. 1. §: „Ut exigente iusta causa Religiosorum de uno ad alterum Monasterium translatio commode fieri possit, in posterum omnes ad Novitiatum seu Professionem in quocumque nostrae Congregationis Monasterio admittendi se obligabunt expresse, quod a loco Professionis ad tempus discedere et in alio Monasterio vivere, aut functiones iniugendas subire teneantur, quoties id in Capitulo Generali vel Domino Praesidi, sive pro exigentia alterius Monasterii, sive pro sua propria salute necessarium videbitur, eo tamen salvo, quod quilibet in Monasterio Professionis suae semper ius et titulum, item vocem activam et passivam retineat, ad quod etiam regressum cessante causa translationis habeat.”

³⁵² **Cas. 1958.**, 289. n.: „Propriae iurataeque stabilitatis vinculo fratres ita suo monasterio addicuntur, ut ad aliud coenobium transferri nequeant nisi ad poenam, aut ad commune aliquod bonum de Superiorum praecepto procurandum”; vö. **Subl. 1959.**, C. 9.; **Beur. 1959.**, 223. n.; **Belg. 1935.**, 229. n. stb. Korábbi korokban az áthelyezés nagy szerepet játszott a reform egy másik kolostorban történő keresztülvételében, vö. pl. **Benedictina**, XXXIV. c.

³⁵³ Három év: **Cas. 1958.**, 291. n.; **Beur. 1959.**, 223. n.; **Slav. 1947.**, 133. n. stb. Öt év: **Ott. 1950.**, 184. n.. Három, legfeljebb hat év: **Subl. 1959.**, C. 10. k. A mssziókra vonatkozóan vö. **Ott. 1950.**, 184. n.; **Belg. 1935.**, 234. n.; **Belg. Miss. 1936.**, 43. n. A **Helv. Am. 1950.**, 95. n. is lehetőséget ad egy esetleg élethossziglani áthelyezésre.

³⁵⁴ Vö. **Bav. 1922.**, 155. n.; **Am. Cas. 1947.**, 76. n. Már **Bav. 1686.**, II. c. 1. § úgy rendelkezett: „Omnes sic translati in visitatione aut Capitulo Generali se insinuare, et restitutionem ad locum Professionis urgere possunt, exaudiendi, si specialis ratio non obstat.”

Ezek a rendelkezések azt mutatják, hogy a szerzeteseknek azt a jogát, hogy fogadalmas kolostorukban tartózkodjanak, ma örömteli módon újra jobban tiszteletben tartják, mint a bencés szövetségekben a szekularizáció előtt gyakran szokás volt. Így például a maurinusok konstitúcióiban ez olvasható: „Nullus in uno potius quam in alio monasterio domicilium, quasi pro suo iure, sibi vindicet”,³⁵⁵ és a 17. század elején még a kolostorok autonómiájához ragaszkodó Bursfeldi Kongregáció is kijelentette, hogy a prelátusok szabadon áthelyezhetik alárendeltjeiket az unió egy másik kolostorába; börtönbüntetéssel fenyegetve megtiltotta a szerzeteseknek, hogy saját apátjuk vagy a vizitátor parancsa nélkül visszatérjenek fogadalmas kolostorukba.³⁵⁶

Ma nemcsak a szerzetesek, hanem az érintett apátok jogát is megint erősebben figyelembe veszik, mint egykor. A Cassinói Kongregáció 1680-ban approbált és 1915-ig érvényben lévő konstitúcióiban úgy rendelkezett, hogy a kongregáció elöljárói áthelyezést rendelhetnek el, „etiam invitis Praelatis, tam mittente, quam recipiente, ac etiam ipso Monacho”.³⁵⁷ Ugyanez a norma más centralizált bencés szövetségek statútumaiban, még az autonóm kolostorokból álló régi Osztrák Kongregációban is megtalálható.³⁵⁸ Az Angol Kongregációban azonban ezt azzal enyhítették, hogy a prézes apátnak legalább tudatnia kellett a két érintett ház-elöljáróval a küszöbönálló áthelyezést, hogy legyen alkalmuk véleményt mondani róla. A prézes apát számára azonban nem volt kötelező, hogy meggondolásait elfogadja.³⁵⁹

Ma minden szerzetesi kongregációban kizárt, hogy a két érintett apát belegegyezése nélkül áthelyezést hajtsanak végre. Az elöljárók akarata ellenére sem a prézes apát, sem az általános káptalan nem rendelhet el áthelyezést. 1915 óta még a Cassinói Kongregációban is megfelelően korlátozták a prézes apát hatalmát: „Translationes ad commune commodum procurandum, instante quidem abbate receptore, sed de expresso consensu abbatis ipsius Fratris cuius auditorium exquiritur, decernuntur a Praeside, sed sine ipsius Fratris sic translati consensu, nequeunt protrahi ultra triennium.”³⁶⁰

---

³⁵⁵ **Maur. 1769.**, P. II S. II 10. c. 1. n.

³⁵⁶ **Ph. Hofmeister**, Die Versetzung der Ordensleute in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 116 (1936) 19. k.

³⁵⁷ **Cas. 1680.**, P. II. 4. c. 3. n.

³⁵⁸ **Austr. 1625.**, P. IV X. c.

³⁵⁹ **Angl. 1784.**, XV. c. 2. n.; 3. n.

³⁶⁰ **Cas. 1915.** és **Cas. 1958.**, 291. n.

Ugyanígy a többi szerzetesi kongregációban is megkövetelik mindkét apát egyetértését.³⁶¹ Míg tehát egy szerzetest korlátozott időre akarata ellenére is át lehet helyezni, egyetlen apát sem kötelezhető arra, hogy egyik alárendeltjét átmenetileg a kongregáció egy másik kolostora rendelkezésére bocsássa. Másfelől azonban megfontolandó, hogy a kongregáció lényeges célja a kölcsönös segítségnyújtás, és hogy ezért a kolostorok kötelesek egymást támogatni.³⁶² Ezért a Beuroni Kongregáció korábban így határozott: „Si qua domus rei familiaris vel personarum angustia premitur, omnes maximo caritatis studio ad opem ferendam consentiant sibique tamquam unius Familiae membra praesto sint”³⁶³; ugyanez a norma ma még megtalálható más kongregációkban is.³⁶³ Ha egy efféle norma nem is kínál jogi kapaszkodót ahhoz, hogy az apátot segítségnyújtó intézkedésre kényszerítse, annyi mégis kétségtelen lehet, hogy a lehetséges és a kívánatos keretei között kötelessége segíteni.

Különleges problémát vet fel a professzoroknak és hivatalviselőknek a római nemzetközi Szent Anzelm apátságba való meghívása. A konföderáció **Lex propriája** az 1947-es apátkongresszus egyik határozatával összhangban jogot ad a primás apátnak, hogy – tekintetbe véve az egyes kongregációk erejét – alkalmas szerzeteseket kérjen az apátoktól ezekre a feladatokra. De egy személynél többet egy kolostor sem köteles rendelkezésre bocsátani. Ha egy előljáró úgy gondolja, hogy nem tud megfelelni ennek a kívánságnak, a primás apát megbeszélheti az ügyet a rektorral és négy tanácsadójával. Ha ezután is ragaszkodik kéréséhez, az előljáró köteles elküldeni a kért szerzetest.³⁶⁴ Ez melleleg a szerzetesnek azt a kötelességét is kimondja, hogy engedelmeskednie kell a megfelelő parancsnak, és legalábbis átmenetileg vállalnia kell a római kollégiumban neki szánt hivatalt. Itt véleményünk szerint ugyanazt a szabályt kell érvényesíteni, mint a kongregáción belüli áthelyezés esetében. Igaz ugyan, hogy a Szent Anzelm Kollégium nem tartozik egyik kongregációhoz sem, de éppen mivel valamennyi kongregációt azonos módon szolgálja, és minden kongregációnak részt kell vennie az

---

³⁶¹ **Bav. 1922.**, 155. n.; **Ott. 1950.**, 419. n.; **Subl. 1959.**, C. 10.; **Slav. 1947.**, 133. n.; **Austr. 1948.**, C. 23.; **Belg. 1935.**, 231. n.

³⁶² **Cas. 1958.**, 2. n.; **Angl. 1930.**, 175. n.; **Bav. 1922.**, 153. n.; **Helv. 1931.**, 166. n.; **Bras. 1937.**, 109. n.; **Sol. 1947.**, C. 2.; **Beur. 1959.**, 141. n.; **Subl. 1959.**, C. 5.; **Ott. 1950.**, 281. n.; **Belg. 1935.**, 159. n.

³⁶³ **Beur. 1884.** és **Beur. 1929.**, D. III ad cap. 64.; **Sol. 1947.**, C. 2.; vö. **Belg. 1935.**, 159. n.; **Bras. 1937.**, 109. n. **Ott. 1950.**, 336. n.

³⁶⁴ **Lex propria**, 134. n.; **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 255–258.

eltartásában, nem lehet az egyes kongregációkon teljesen kívülállónak tekinteni, hanem inkább úgy, mint amely azonos módon mindegyikhez tartozik.³⁶⁵

A szerzeteseknek és előjáróknak megadott jogok fenntartásával a kongregáción belüli áthelyezés általában a prézes apát hatáskörébe tartozik, ha az az egész kongregáció érdekében történik,³⁶⁶ ha egy alárendelt megbüntetését célozza,³⁶⁷ vagy egy büntető eljárás folyamán ideiglenes rendelkezésnek szánják.³⁶⁸ A Bajor Kongregáció és az ő hatására az Osztrák és a Szláv Kongregáció még azt is megköveteli, hogy általában az általános káptalan állapítsa meg az áthelyezés szükségességét, és csak sürgős esetekben a prézes apát és a vizitátorok.³⁶⁹ A Subiacói Kongregációban egy három évnél nem hosszabb időtartamú áthelyezést, ha ugyanazon a tartományon belül történik, a vizitátor rendelhet el, egyébként az érintett vizitátorok és ház-előjárók egyetértésével a generális apát. Ha az áthelyezés túllépi ezt az időtartamot, akkor a tartományi káptalan, ill. az érintett tartományok káptalanainak egyetértése szükséges.³⁷⁰

Emellett néhány kongregációban az apátoknak jogukban áll egymást személyekkel kiségiteni, anélkül hogy ezért a prézes apáthoz vagy az általános káptalanhoz kellene fordulniuk. A Szt. Ottilien-i Kongregáció konsti-

---

³⁶⁵ Vö. **Lex propria**, 127. n.: „Idem Pontifex (Leo XIII.), erecta Confoederatione, voluit, ut Collegium non alicui ex Congregationibus monasticis pertineret, sed familiam ex omnibus Congregationibus conflatum haberet et in omnium profectum aequae inserviret”. – Más véleményen van **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII. „Pacis vinculum” vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 210.

³⁶⁶ **Cas. 1958.**, 291. n.; **Ott. 1950.**, 419. n.; **Belg. 1935.**, 231. n.

³⁶⁷ **Beur. 1959.**, 200d n.; **Belg. 1935.**, 239. n.; **Sol. 1947.**, C. 18.; **Cas. 1958.**, 290. n. Ezzel szemben **Ott. 1950.**, 420. n. magának az apátnak adja meg a büntető áthelyezés jogát.

³⁶⁸ Ha ugyanis egy szerzetes a Szentszékhez fellebbez, és „interea in suo monasterio quiete vivere non posse videtur”: **Bav. 1922.**, 146. n.; **Helv. Am. 1950.**, 133. n.; **Austr. 1948.**, C. 14.

³⁶⁹ Ez a norma már a Bajor Kongregáció legrégebbi konstitúcióiban megtalálható: **Bav. 1686.**, II. c. 1. §, onnan vette át **Bav. 1922.**, 155. n.; **Austr. 1948.**, C. 23.; **Slav. 1947.**, 133. n.

³⁷⁰ **Subl. 1959.**, C. 10f. Ha az utóbbi esetben nem lehet megkérdezni a két tartományi káptalant, elegendő helyette a két vizitátornak a generális apát által megerősített egyetértése.

túciói elrendelik: ha egy előjáró „alicui monasterio religiosum ad tempus subsidio mittere vult, de hac re ambo Superiores inter se conveniant”³⁷¹.

Az áthelyezés idejére a szerzetes megtartja a káptalani jogokat fogadalmas kolostorában, de az ülésekre nem kell meghívni, akkor sem, ha olyan nagyon fontos ügyekről van szó, mint egy kolostori előjáró megválasztása vagy egy új alapítás elhatározása.³⁷² Az abban a kolostorban élvezett szavazati jogával kapcsolatban, amelybe áthelyezték, az egyes kongregációk különböző normákat állítottak fel. A káptalani jogokban való részesülés természetesen csak akkor jön szóba, ha az áthelyezés annak a kolostornak az érdekében történt, amelyben jelenleg időzik, vagy az egész kongregáció érdekében, de ha a szerzetessel vagy fogadalmas kolostorával szemben tanúsított szívésségből hajtották végre, akkor nem.

Korábban egyes bencés szövetségek nagyon messze mentek az áthelyezett szerzetesnek megadott szavazati jogok tekintetében. A S. Giustina Kongregációban jogi kihatását tekintve az áthelyezést egyenlőnek tekintették az átlépéssel, mert az áthelyezett szerzetesek azonnal megkapták a teljes szavazati jogot az új kolostorban, „acsi ibidem professi forent”.³⁷³ Hasonló hatása volt az áthelyezésnek több más szövetségben is.³⁷⁴ A Cassinói Kongregáció ma is a legerősebb kihatásokat kapcsolja egy áthelyezéshez. A kolostor szolgálatában álló idegen szerzetesnek a konvent fél éven belül köteles megadni a káptalani jogokat, kivéve a házelőjáró választására való jogot. Ha a kolostori káptalan további tárgyakat akar kizárni, a döntés a prézes apátnak és a vizitátoroknak van fenntartva.³⁷⁵ A legtöbb szerzetesi

---

³⁷¹ **Ott. 1950.**, 419. n.; vö. **Helv. Am. 1950.**, 95. n. Már a korábbi Augsburgi Kongregáció statútumai kimondták: „Hac enim potestate (Abbas) per Congregationem non privatur”: **Aug. 1699.**, P. I IV. c. 2. § 3 n. – A Belga Kongregáció apátjainak ezekben az esetekben előbb ki kell kérniük a prézes apát tanácsát: **Belg. 1935.**, 230. n.

³⁷² Vö. pl. **Beur. 1959.**, 223 és 7. n.; **Bav. 1922.**, 155 és 5. n.; **Subl. 1959.**, C. 12.; **Cas. 1958.**, 12. n.; **Sol. 1947.**, C. 17.

³⁷³ **Bull. Cas. I. const. 49. 5. § 47. n.**

³⁷⁴ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregation von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, I. 5 (Münster, 1935) 335.; **Angl. 1784.**, XV. c. 8. n.; még a Bursfeldi Unió is átvette a Cassinói Kongregáció normáit: **Ph. Hofmeister**, Die Versetzung der Ordensleute in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 116 (1936) 18. k.

³⁷⁵ **Cas. 1958.**, 292. n.: „Monachus ad commune bonum procurandum ad aliud monasterium translatus, post semestre, a conventuali coenobii capitulo in quo ad tempus degit admittendus est ad participationem iurium capitularium et familiarium

kongregáció ezzel szemben csak akkor engedélyezi az áthelyezett szerzetesnek a káptalan ülésein való teljes jogú részvételt, ha az fontos kolostori tisztséget vállalt, vagy úgy, hogy ekkor jogszerűen megilleti a szavazati jog,³⁷⁶ vagy úgy, hogy a konvent ezt megadhatja neki.³⁷⁷ Ezenkívül néhány kongregáció a kolostori káptalanra bízta, hogy akkor is engedélyezi-e aktív szavazati joggal való részvételét az üléseken, ha az illető csak alárendelt szolgálatot lát el a kolostorban.³⁷⁸ A teljes szavazati jog elnyerése, amennyiben nem jog szerint következik be, mindig mind az előjáró engedélyétől, mind a konvent egyetértésétől függ.

Vagyonjogi vonatkozásban meg kell jegyezni, hogy mindaz, amit az áthelyezett szerzetes nem saját szorgalma révén ér el (ajándékok, örökségek stb.), ha az adományozó másképp nem rendelkezett, fogadalmas kolostora javát szolgálja. Ezzel szemben saját munkájának gyümölcsei azt a kolostort illetik, amelyben tartózkodik; ezért a szokásos költségeket is ez fedezi. Ha munkáját az egyik kolostorban kezdte meg, és egy másikban fejezi be, ahogy az általában tudományos munkák esetében történhet, az apátoknak rögzíteniük kell kolostoruk részét a bevételből; ha nem tudnak megegyezni, a prézes apát dönt.³⁷⁹

---

conventus, una excepta Abbatis vel Prioris conventualis electione. Quod si quid capitulum excipere duxerit, id Regiminis iudicio definiatur.”

³⁷⁶ **Ott. 1950.**, 421. n.: „Iure suffragii tunc tantum gaudet, si in illo monasterio officio Prioris, Subprioris, Magistri alterutrius novitiatus, Instructoris primi conversorum, rectoris scholae, cellarii fungitur, quo in casu in monasterio suae professionis iura sua capitularia suspensa manent, excepto iure eligendi Abbatis, quod ei solummodo in monasterio suae professionis competit.” **Vö. Sol. 1947.**, C. 16.; **Subl. 1959.**, C. 13.; **Bras. 1937.**, 148. n.

³⁷⁷ **Bav. 1922.**, 155. n.; **Austr. 1948.**, C. 23.; **Belg. 1935.**, 232. n.

³⁷⁸ **Beur. 1959.**, 223. n.; **Helv. Am. 1950.**, 7. n.; **Slav. 1947.**, 133. n. Más kongregációk csak azt a jogot adják az előjárónak, hogy szavazati jog nélkül engedje részt venni az üléseken: **Ott. 1950.**, 421. n.; **Sol. 1947.**, C. 16.; **Bras. 1937.**, 148. n.

³⁷⁹ **Beur. 1959.**, 224. n.; **Bras. 1937.**, 165. n.; **Ott. 1950.**, 431. n.; **Belg. 1935.**, 45. n. stb. Közelebbit lásd **Ph. Hofmeister**, Die Versetzung der Ordensleute in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 116 (1936) 379–382.

2. Átlépés egy másik kolostorba

Az áthelyezéssel ellentétben, amelyet a szerzetes akarata ellenére is el lehet rendelni, és elvileg korlátozott időtartamú, az átlépést csak az illető kérelmére lehet foganatosítani; ez végleges felvételt eredményez egy másik kolostor közösségébe. Attól a perctől kezdve, hogy az átlépés joghatályos lesz, a szerzetes minden joga és kötelessége a fogadalmas kolostorról az új lelkiotthon-szövetségül választott kolostorra száll át, és a kolostor és a szerzetes közti fogadalmi szerződésben új partnerként ez lép a fogadalmas kolostor helyére.³⁸⁰

A 632. kán. szerint az átlépés egy önálló monostorból egy másikba csak a Szentszék felhatalmazása alapján lehetséges. A törvényszöveg általános megfogalmazása miatt ez akkor is érvényes, ha a váltás a kongregáción belül megy végbe. Ezzel a CIC túllépett a régi jogon, amelyben legalábbis ilyen mértékben nem állt fenn az átlépés általános jogi korlátozása.³⁸¹ A CIC hatálya lépéséig a bencés szövetségekben még messzeemenően az a norma érvényesült, amelyet már Szent Benedek rögzített Regulája 61. fejezetében: egy idegen szerzetes, aki önként beilleszkedik a kolostori közösségbe, és példájával épületes hatást tesz a testvérekre, legyen mindig örömmel üdvözölt vendég a kolostorban. Ha egy idő után kinyilvánítja kívánságát, hogy örökre ott maradjon, és „stabilitatem suam firmare” akarja, ezt szívesen biztosítani kell neki. De ha ismert kolostorból származik, akkor apátja egyetértése és ajánlólevele nélkül nem fogadható be vendégként, és még kevésbé a kolostori család tagjaként. Feltételezhető, hogy a két érintett apát egyetértésén kívül, amit Benedek megkíván, annak a konventnek a közreműködését is már korán megkövetelték, amelyhez a szerzetes csatlakozni akart.³⁸² Több olyan statútumban, amelyeket nem sokkal a CIC megjelenése előtt approbáltak,³⁸³ még ilyen szabályozás található, de egyes kongregációk a kongregációk eljáróinak közreműködését is megkívánták.³⁸⁴

---

³⁸⁰ 635. c. 1. n.; lásd 140. k.

³⁸¹ **Ph. Hofmeister**, *Der Übertritt in eine andere religiöse Genossenschaft*: AKKR 108 (1928) 440.

³⁸² **Ph. Hofmeister**, i. m., 437.

³⁸³ **Pl. Beur. 1884.**, D. ad cap. 61; **Bav. 1905.**, 107. n.; **Am. Cas. 1908.**, 81. n.; lásd még. 130. jegyz.

³⁸⁴ **Helv. Am. 1901.**, D. ad cap. 61; **Cas. 1915.**, 184. n.; **Bras. 1910.**, 147. n.

A huszadik század elejéig még akkor sem követelték a Szentszék engedélyét, ha az átlépés egy másik kongregáció kolostorába történt, amennyiben mindkét kolostor *Ordinis nostri* volt, azaz az úgynevezett fekete bencésekhez számított, ill. (1893 óta) a konföderációhoz tartozott.³⁸⁵ De úgy tűnik, hogy aztán mégis kétségek merültek fel az ilyen eljárás jogszerűségét illetően. Mindenesetre 1907-ben a primás apát azt a felhatalmazást kérte magának, hogy ő engedélyezhesse az átlépést egy másik konföderált kolostorba,³⁸⁶ és a Brazil és a Cassinói Kongregáció nem sokkal később approbált konstitúciói a szövetségen belüli kolostorváltáshoz ugyan nem, de a más kongregációba való átlépéshez a Szentszék engedélyét követelik.³⁸⁷

Jelenleg a primás apát rendelkezik azzal a Szentszék által ráruházott hatalommal, hogy „transferendi formaliter scil. cum translatione stabilitatis, monachos fratresque conversos OSB ab uno ad aliud monasterium etiam diversae Congregationis”; ugyanezzel a joggal bír szerzetesnők és nővérek átlépése vonatkozásában is, amennyiben mindkét kolostor a konföderációhoz van csatolva. Minden esetben szükség van a két érintett kolostori előjárónak, a befogadó kolostor káptalanának és – amennyiben a saját jog előírja – az érintett kongregációk előjáróinak beleegyezésére.³⁸⁸ Az átlépést ugyanannak a kongregációnak egy másik kolostorába olykor apostoli felhatalmazással a prézes apát engedélyezheti,³⁸⁹ de legalább a beleegyezésére

---

³⁸⁵ **Beur. 1884.**, D. ad cap. 61: „Religiosus ex alio monasterio Ordinis nostri ad nostram Congregationem transgressurus per aliquod tempus probandus est in Novitiatu; deinde, obtenta dimissione ab Abbate suo, subiicietur suffragiis secretis, quorum si faverint duae ex tribus partibus, recipiatur in Congregationem”; majdnem azonos szöveggel **Am. Cas. 1908.**, 81. n.

³⁸⁶ Acta Sanctae Sedis 41 (1908) 44. k.

³⁸⁷ **Bras. 1910.**, 85. n.; 147. p.; **Cas. 1915.**, 184. n.; 186. n.

³⁸⁸ **Lex propria**, 96. n. Egy másik kongregációból való szerzetes felvételéhez több kongregáció még *mindkét* prézes apát beleegyezését is megkívánja: **Cas. 1958.**, 186. n.; **Helv. 1931.**, 194. n.; **Bras. 1937.**, 85. n.; **Belg. 1935.**, 118. n.; **Subl. 1959.**, C. 16; az Angol Kongregáció ama szerzetesének, aki egy másik kongregáció kolostorába akar átlépni, ráadásul még az angol prézes apát és tanácsa egyetértése is kell: **Angl. 1930.**, 226. n. 2. A többi szövetségben a kongregációk előjáróinak közreműködése nincs előírva.

³⁸⁹ **Pl. Bav. 1922.**, 107. n.; **Bras. 1937.**, 153. n.; **Ott. 1950.**, 428. n.; **Helv. Am. 1950.**, 95. n.; **Subl. 1959.**, C. 15. azonban nem tartalmaz arra vonatkozó utalást, hogy a generális apát apostoli felhatalmazással biztosítja az átlépést.

szükség van.³⁹⁰ A Szt. Ottilien-i és a Belga Kongregáció konstitúcióiban az a további rendelkezés található, hogy az általános káptalan pótolhatja az addigi előjáró által megtagadott hozzájárulást, ha a káptalan tagjainak kétharmada csatlakozik a szerzetes kérelméhez.³⁹¹

Nemcsak az egyazon kongregáción belüli átlépéskor, hanem minden olyan esetben, amikor mind az addigi, mind az új kolostor a Bencés Konföderációhoz tartozik, megszűnik az új noviciátusra és új fogadalomra irányuló kötelezettség.³⁹² Elég, ha az átlépő szerzetes próbaidőt tölt az új kolostorban, amely – ha már ugyanahhoz a kongregációhoz tartozik – általában legalább hat hónap, egyébként legalább egy évre terjed; de nem tartozik a CIC-nek a kánoni novicius-évre vonatkozó szigorú rendelkezései alá.³⁹³ Ezután a szerzetes, miután megvannak a szükséges meghatalmazások és beleegyezések, csak egy új stabilitás-fogadalmat tesz, amellyel az új kolostorhoz köti magát.³⁹⁴

Egy újonnan létesített önálló monostorban is a stabilitás áthelyezésével megy végbe a konvent megalapítása. Az alapító személyzethez tartozó szerzeteseknek addigi fogadalmas kolostorukhoz való kötődését vagy az önálló ház létrehozásával egyidejűleg vagy egy meghatározott várakozási idő után feloldják. Az első nagyobb előjáró átlépése jog szerint mindig kinevezése, ill. az autonóm kolostor megalapítása pillanatában történik meg; ugyanez a joghatás következik be a Solesmes-i és a Subiacói Kongregációban, valamint a két észak-amerikai szövetségben az új kolostorban tartózkodó többi atya és testvér számára, amennyiben ezzel ők maguk, valamint addigi és új előjárójuk egyetértenek.³⁹⁵ Az átlépés a Belga Kongregációban is azonnal hatályossá válik, de mind az átlépett szerzetest, mind az új kolostor előjáróját megilleti az a jog, hogy öt év letelte után az átlépést érvény-

---

³⁹⁰ **Cas. 1958.**, 185. n.; **Beur. 1959.**, 225. n.; **Belg. 1935.**, 235. n. Úgy tűnik, **Am. Cas. 1947.**, 76. n. és **Slav. 1947.**, 77. n. kivételt képez, mert itt nem történik említés a prézes apát beleszólási jogáról.

³⁹¹ **Ott. 1950.**, 428d n.; **Belg. 1935.**, 235. n.

³⁹² 633. c. 3. §; lásd 159. o.

³⁹³ Vö. a 133–136. jegyzetekben ajánlott helyekkel.

³⁹⁴ *Rituale Monasticum Congregationis Ottiliensis OSB pro missionibus exteris* (St. Ottilien, 1936), 196. n. 110 ehhez a következő formulát írja elő: „Ego frater N., professus... monasterii N. promitto stabilitatem in hoc monasterio N. et oboedientiam Reverendissimo Patri Domino N., Abbati huius monasterii, et successoribus eius.”

³⁹⁵ **Am. Cas. 1947.**, 135. n.; **Sol. 1947.**, C. 15; **Subl. 1959.**, C. 20.; **Helv. Am. 1950.**, 163. n.

telenítse. A megkeresésről az érintett előjárók meghallgatása után a prézes apát vagy az asszisztens apátok döntenek; a konvent együttműködését nem követelik meg.³⁹⁶ Hasonló szabályozást alkotott a Beuroni Kongregáció. Annak a szerzetesnek, aki egy önálló monostor kánoni megalapítása alkalmával oda helyezte át stabilitását, megadja a lehetőséget, hogy hat év eltelte után a két előjáró egyetértésével, de a kolostori káptalanok megkérdezése nélkül, visszatérjen eredeti fogadalmas kolostorába.³⁹⁷ Ezzel szemben a Svájci, a Brazil és a Szt. Ottilien-i Kongregációban egy önálló monostor létrehozása után ötéves függő időszakot írnak elő, amely alatt a szerzetesek az új kolostorban gyakorolják káptalani jogaikat. Ez idő alatt mindkét előjáró csak kölcsönös egyetértésben mentheti fel őket.³⁹⁸ Ők maguk ezalatt nem formálhatnak jogot a fogadalmas kolostorukba való visszatérésre. Csak a várakozási idő letelte után nyilatkoznak úgy mindkét előjáró hozzájárulásával, hogy egyetértenek stabilitásuknak az új kolostorra való végleges áthelyezésével, vagy visszatérnek fogadalmas kolostorukba. Ha fontos okból továbbra is az új kolostorban maradnak, anélkül hogy stabilitásukat átvinnék, olyan szerzeteseknek számítanak, akiket ideiglenesen áthelyeztek egy másik kolostorba.³⁹⁹

Az átlépés vagyoni jogi vonatkozásait illetően a statútumok a 635. kán. 2. pontjával egybehangzóan úgy rendelkeznek, hogy mindazok a vagyoni javak, amelyek már végleg a fogadalmas kolostor tulajdonába kerültek át, ennek a birtokában maradnak, azok a vagyonértékek ezzel szemben, amelyek az átlépő szerzetes (kvázi-)tulajdonában állnak, követik őt.⁴⁰⁰ A beuroni konstitúciók külön megemlítik, hogy egy egyszerű, bár élethossziglani ígéretet tett fogadalmas a kolostorváltás alkalmával szabadon megváltoztathatja a vagyona kezelésére és hasznélvezetére vonatkozóan a fogadalom előtt tett rendelkezését és végrendeletét, a Belga Kongregáció pedig megadja a szerzetesnek azt a jogot, hogy ünnepélyes fogadalma előtt rendelkezhet arról, hogy egy későbbi átlépés esetén melyik kolostoré legyenek

---

³⁹⁶ Belg. 1935., 207. n.

³⁹⁷ Beur. 1959., 243f n.

³⁹⁸ Szükséghelyzetben a prézes apát döntését lehet kérni: Ott. 1950., 424. n.

³⁹⁹ Helv. 1931., 209f. n.; Bras. 1937., 150–152. n.; Ott. 1950., 422–424. n.

⁴⁰⁰ Helv. 1931., 195. n.; Bav. 1922., 107. n.; Ott. 1950., 430. n. stb. Részletesebben lásd Ph. Hofmeister, Der Übertritt in eine andere religiöse Genossenschaft: AKKR 108 (1928) 459–480.

azok a javak, amelyek az átlépés után öröklés, hagyományozás vagy ajándék gyanánt rászállnak.⁴⁰¹

VII. Közreműködés a kolostori előjárók kinevezésében

1. A kolostori előjárók megválasztása

Szent Benedek Regulájában az apát megválasztásánál számolt a szerzetesek választójogával, de ezenkívül a püspökök és a szomszéd apátok felügyeleti és közreműködési jogával is.⁴⁰² Ennek ellenére az első évszázadokat illetően nem bizonyítható a külső apátok említésre méltó befolyása. Inkább csak a püspökök és mindenekelőtt a kolostorok földesurai voltak befolyással az apátválasztásokra, és a későbbi időszakokban nem ritkán saját jelöltjeiket kényszerítették rá az apátságokra. Ezeket a béklyókat csak Cluny reformtörekvései és azután mindenekelőtt VII. Gergely tudta szétfeszíteni, és az előjárók megbízását újra elsősorban kolostori belüggé tenni.⁴⁰³

Amikor a középkor vége felé a bencés monostorok mind többen egyesültek szövetségekké, új értelmet nyert a Regulának a szomszéd apátok választási közreműködésére vonatkozó rendelkezése. A kongregációk különböző mértékben használták ki az itt kínált lehetőséget. De több középkori reformrend és mindenekelőtt a S. Giustina Kongregáció olyan messzire ment ebben, hogy egy átfogó reform és a kommandatúra kivédése érdekében a konventeket teljesen megfosztotta a választójogtól, és azt az általános káptalanra ruházta át. Mivel a kolostori tisztségek betöltéséről minden káptalanon újra döntöttek, ezzel egyben megszűnt az apátok megbízásának élethossziglani tartama. Az újlatin országokban csaknem minden bencés szövetség ezt a példát követte.⁴⁰⁴

---

⁴⁰¹ **Beur.** 1959., 227. n.; **Belg.** 1935., 45. n.

⁴⁰² **Regula**, cap. 64.; vö. **B. Hegglin**, 46–49.

⁴⁰³ **B. Hegglin**, 130–135.

⁴⁰⁴ **Silv.** 1325., D. V I. c.; **Oliv.** 1445., 21. c.; **Bull. Cas.**, I, const. 53 6. §, 15. § 51.f n.; **Maur.** 1769., P. II S. I 39. c. 2. n., 5. n.; **Angl.** 1784., II. c. S II 2. § 11. n. kk; **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Benediktinerkongregationen von Valladolid: Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, I. 5 (Münster, 1935) 330–333. – A bencés rend legtöbb mellékágában a kolostori előjárók megválasztása még ma is az

A német nyelvterületen létrejött kolostorszövetségek ezzel szemben nem nyúltak a konventek választójogához. Ragaszkodtak hozzá, hogy az apátokat életre szólóan a kolostori káptalanok válasszák. De az apátválasztások gyakran náluk is a kongregáció néhány apátjának közreműködésével mentek végbe. A nem exempt szövetségekben ezek természetesen csak alárendelt funkciót tölthettek be. Mivel a választáson való elnöklés és a választás megerősítése a püspököt vagy helyettesét illette, az apátoknak meg kellett elégedniük azzal, hogy jelen lehettek a választási aktuson, bevonták őket mint szavazatszámológát,⁴⁰⁵ és a jelöltek megítélésében tanácsot adhattak a püspöki megbízottaknak.⁴⁰⁶

Azokban a szövetségekben azonban, amelyek erősebben ki voltak vonva a püspökök jurisdikciója alól, a prézes apát már azokkal a jogosítványokkal rendelkezett, amelyeket az érvényes jog is megad neki: ő határozza meg a választás napját, intézkedik a választók szabályszerű összehívásáról, vezeti a választást, de ő maga nem jogosult szavazásra.⁴⁰⁷ Nemcsak az elárvult kolostor egyik szerzetesapját lehet megválasztani, hanem a jelölt ugyanannak a kongregációnak egy másik kolostorához is tartozhat; ez azonban csak saját apátja engedélyével fogadhatja el a megválasztást.⁴⁰⁸

általános káptalanon történik: **Cam. Coron. 1934.**, 423.n. kk; **Silv. 1931.**, 109. n. **Vall. 1947.**, C. 89.

⁴⁰⁵ **Argent. 1624.**, D. 4 ad cap. 64; **Salib. 1941.**, D. 3 ad cap. 64.; **Suev. 1671.**, P. III I. c. I. pc. 5. n.

⁴⁰⁶ **Austr. 1625.**, P. IV. IX. c.

⁴⁰⁷ **Bav. 1922.**, 113. n.; **Beur. 1959.**, 123. n. stb. Vö. még **IOrel.**, 34. c. 2. §. – Korábban a választáson való elnöklés nem ritkán lehetőséget adott a választás határozott befolyásolására. Már a cîteaux-i szövetségben, amelyben az elárvult apátság anyakolostorának apátja elnökölt az apátválasztásokon, a szerzetesek a leánykolostorok apátjaival együtt választották meg új elöljárójukat „ad arbitrium patris abbatis” (Általános káptalan 1134., LXVII): **J. M. Canivez**, *Statuta Capitulum generalium Ordinis Cisterciensis*, I (Löwen, 1933) 29. Vö. *Carta Caritatis Posterior IV. c.*; **J. B. Mahn**, *L'ordre cistercien et son gouvernement des origines au milieu du XIIIe siècle* (Párizs, 1951) 224.

⁴⁰⁸ **Cas. 1958.**, 199. n.; **Helv. 1931.**, 136. n. 2. jegyz.; **Bav. 1922.**, 114. n.; **Helv. Am. 1950.**, 105. n.; **Austr. 1948.**, D. 140.; **Belg. 1935.**, 137. n.; **Beur. 1959.**, 123. n.; **Ott. 1950.**, 220. n.; **Am. Cas. 1947.**, 84. n. De vö. **Ott. 1950.**, 397. n., ahol előírják, hogy az apát nem tagadhatja meg hozzájárulását.

Miután az egyik jelölt összegyűjtötte a saját jogban megkövetelt szavazatszámot,⁴⁰⁹ a prézes apát megerősíti a választást,⁴¹⁰ és pedig egy apát esetében rendszerint általános pápai felhatalmazással,⁴¹¹ hacsak nem kell minden egyes esetben a Szentszékhez fordulni.⁴¹² Ha a megválasztott alkalmasságát és a választás jogszerűségét illetően nem merülnek fel kétségek, akkor a megerősítést nem lehet megtagadni.⁴¹³ Néhány szövetségben az újonnan megválasztott apátnak a kongregációhoz való hűsége jeleként meg kell ígérnie, hogy aláveti magát a szent regulának és a kongregáció konstitúcióinak,⁴¹⁴ néha még azt is, hogy engedelmes lesz a kongregáció mindenkori prézes apátjával szemben.⁴¹⁵

Az a kolostori káptalan, amely megismételt szavazások ellenére⁴¹⁶ vagy a saját jogban rögzített határidőig⁴¹⁷ nem tud a megkívánt kétharmados⁴¹⁸

---

⁴⁰⁹ Az első választási menetben általában kétharmados többséget kívánnak, csak néhány kongregációban elég már kezdetben is a feles többség; vö. **B. Hegglin**, 146. a 158. jegyzettel.

⁴¹⁰ **Helv. Am. 1950.**, 107. n.; **Slav. 1947.**, 90. n.; **Subl. 1959.**, D. 195.; **Angl. 1930.**, 167. n.; **Bav. 1922.**, 113. n.; **Ott. 1950.**, 246. n.

⁴¹¹ **Cas. 1958.**, 200. n.; **Helv. 1931.**, 136. n.; **Ott. 1950.**, 295. n.; **Beur. 1959.**, 123. n.; **Belg. 1935.**, 137. n.; **Angl., 1930.**, 216. n.; 2.; **Sol. 1947.**, D. ad cap. 64.

⁴¹² **Bav. 1922.**, 113. n.; **Am. Cas. 1947.**, 86. n.; **Bras. 1937.**, 138. p. n. – Ehhez a kérdéshez lásd 155–158. o.

⁴¹³ 177. c. 2. § – Arra az esetre, ha a prézes apát úgy gondolja, hogy nem erősítheti meg a választást, **Ott. 1950.**, 228. n. így rendelkezik: „Si Archiabbbati persuasum sit, electores ita aberrasse, ut electus certe vel inhabilis vel indignus sit ad monasterii administrationem, rem statim ad S. Sedem deferat.”

⁴¹⁴ Pl. **Bursf. 1474.**, D. I I. c.; **Beur. 1959.**, 123. n. A *Rituale Monasticum Congregationis Ottiliensis* (St. Ottilien, 1936) 34. n. 20 p. szerint ez az ígéret a következő formula szerint történik: A prézes apát a következő kérdést intézi az újonnan megválasztotthoz: „Reverende Domine, promittis subiectionem sub Regula sancti Patris Benedicti et Constitutionibus Congregationis nostrae Ottiliensis, nec non disciplinam monasticam in monasterio N. fideliter servandam?” Az új apát így válaszol: „Promitto.”

⁴¹⁵ *Directorium et Formularium Congregationis Angliae OSB* (Stanbook, 1931) 31. n. 46. p.: „Ego N. electus Abbas Monasterii N. promitto coram Deo, quod vobis, Reverendissime Congregationis nostrae Abbas Praeses, iisque qui legitime et canonicè in vestrum fuerint locum substituti, semper in omnibus secundum Regulam sancti Patris Benedicti nostrasque Constitutiones, debitam obedientiam reverentiamque praestabo.”

⁴¹⁶ A konstitúciók által engedélyezett választási fordulók száma három (**Bav. 1922.**, 117. n.) és tíz között mozog (**Bras. 1937.**, 138. n. 4.).

vagy feles többséggel⁴¹⁹ megegyezni egy jelöltben, elveszti választójogát, és a prézes apát joga és kötelessége,⁴²⁰ hogy az új előljárót kinevezze.⁴²¹ E jog gyakorlása során egyes kongregációkban annyiban korlátozzák a prézes apát szabadságát, hogy meg kell hallgatnia tanácsadóit,⁴²² vagy meg kell szereznie a Szentszék speciális megerősítését.⁴²³

Külön szabályozás érvényes egy újonnan alapított önálló monostor első nagyobb előjárójának kinevezésére. Az első konventuális perjel, ill. apát kinevezése általában az új alapítást elindító kolostor apátjának az előjoga.⁴²⁴ A prézes apát kongregáció-előjárói minőségében csak két szövetségben részese a megbízásnak: a Solesmes-i Kongregációban az alapító apát által kinevezett előljárót az általános előjárónak kell megerősítenie, a Beuroni Kongregációban pedig a hivatalba való beiktatás a prézes apátnak van fenntartva.⁴²⁵ Míg a ciszterci szövetségekben a filiációs viszony többnyire az anyakolostor tartós, bár korlátozott elsőbbségét eredményezi,⁴²⁶ a konföderált bencéseknél az anyakolostor befolyása kimerül az első nagyobb előjáró kinevezésében.

---

⁴¹⁷ A választótétel összeülésétől számított három hónap (**Sol.** 1947., D. ad cap. 64), ill. a megüresedéstől számított három hónap (**Ott.** 1950., 226. n.; **Slav.** 1947., 90. n.; **Helv. Am.** 1950., 107. n.).

⁴¹⁸ A következő konstitúciók követelnek meg minden esetben kétharmados többséget: **Beur.** 1959., 123. n.; **Sol.** 1947., D. ad cap. 64.; **Ott.** 1950., 225. n.; **Belg.** 1935., 136. n.

⁴¹⁹ **Helv.** 1931., 135. n. és **Subl.** 1959., D. 194. szerint a negyedik választási fordulóban elegendő a relatív többség, úgyhogy ezekben a kongregációkban aligha jön szóba devolúció.

⁴²⁰ A prézes apát nem mondhat le a devolúciós jogról, főleg nem a késlekedő választók javára: **B. Hegglin**, 139; **A. Larraona**, De electionibus religiosorum: CpR (1927) 295.

⁴²¹ **Helv. Am.** 1950., 107. n. szerint a kinevezési jog nem a prézes apátra száll át, hanem a Szentszékre.

⁴²² **Cas.** 1958., 198. n.; **Belg.** 1935., 136. n.

⁴²³ **Belg.** 1935., 136. n.; **Slav.** 1947., 90. n.; **Austr.** 1948., D. 143.

⁴²⁴ **Ott.** 1950., 211. n.; **Bras.** 1937., 92. n. stb. Emellett **Beur** 1959., 241. n. és **Slav.** 1947., 94. n. joggal arra kötelezi az alapító apátot, hogy előzetesen hallgassa meg azoknak a szerzeteseknek a véleményét, akik az új konventet fogják alkotni. – Kivételt tesz a Subiacói Kongregáció, melyben az első nagyobb előljárót is az új konvent választja meg, de ebben az esetben a választáson nem a vizitátor, hanem az anyakolostor apátja elnököl: **Subl.** 1959., D. 192.

⁴²⁵ **Sol.** 1947., C. 3.; **Beur.** 1959., 241. n.

⁴²⁶ Lásd 58–63. o.; 129–133. o. **Cist. Supr.** 1934., 102. cikk.; **Trapp.** 1925., 42. n.

Az önálló monostorokban az apát officialisainak megbízásában a kongregációk elöljárói sohasem vesznek részt⁴²⁷. Már Benedek tiltakozott az ellen a Regulában, hogy külső hatóságok nevezzék ki és bízzák meg a *praepositust*, az apát első számú segítőjét és helyettesét, mert ez könnyen egyenetlenséget és feszültséget támasztana a kolostorokban.⁴²⁸

2. A kolostori elöljáró lemondása és leváltása

Eltekintve az Angol Kongregációtól, amelyben az apátokat mindig csak nyolc évre választják,⁴²⁹ ma minden bencés szerzetesi kongregáció ragaszkodik az apátok élethossziglani kormányzásához.⁴³⁰ Ha egy preláthus úgy látja, hogy magas kora, betegség vagy más ok miatt már nem képes hivatalát a kolostor hasznára és üdvére ellátni, akkor ezt beszélje meg a prézes apáttal. Ha ez az asszisztenseivel folytatott tanácskozás után valamilyen eléggé jelentős okból indokoltnak tartja a hivatalról való lemondást,⁴³¹ egy konventuális perjel esetében maga fogadja el a visszalépést, egyébként a kérelmet, véleményével ellátva, a primás apát útján a Szentszékhez továbbítja. Az Angol és a Subiacói Kongregáció⁴³² kivételével ugyanis az apát lemondásának elfogadása a Szerzetesi Kongregációnak van fenntartva.⁴³³

---

⁴²⁷ **Bav. 1922.**, 122–125. n.; **Ott. 1950.**, 251. n. k.; **Subl. 1950.**, D. 34–38.; **Beur. 1959.**, 128. n. stb

⁴²⁸ **Regula**, cap. 65. Lásd 35. k.

⁴²⁹ **Angl. 1930.**, 159. n. A kritikához vö. **C. Butler**, *Benediktinisches Mönchtum* (St. Ottilien, 1929) 222–230.

⁴³⁰ Ez érvényes a konventuális perjelre is, hacsak a perjelséget nem emelik apátságá; azzal tisztségre minden további nélkül megszűnik: **Ott. 1950.**, 248. n; **Beur. 1959.**, 241. n. stb.

⁴³¹ 189. c. 1. §. A **Carta Caritatis posterior** V. c. ezt a bölcs normát tartalmazza „Si quis abbas pro inutilitate seu pusillanimitate sua a patre suo abbate domus illius, unde sua exivit, postulaverit, ut ab onere abbatiae suae relaxetur, caveat ille, ne facile ei sine causa rationabili et multum necessaria adquiescat. Sed et si fuerit tanta necessitas, nihil per se inde faciat, sed convocatis aliquibus abbatibus aliis nostri ordinis eorum consilio agat, quod pariter noverint oportere.”

⁴³² **Angl. 1930.**, 216. n. 3.; **Subl. 1959.**, D. 197.

⁴³³ **Ott. 1950.**, 234. n.; 249. n.; **Bav. 1922.**, 121. n.; **Helv. 1931.**, 175. n.; vö. **Beur. 1959.**, 124. n. stb.

Az autonóm kolostorok apátjainak állásukból való felmentésére vonatkozó normák legkorábban a cisztercieknél jelentek meg. Az úgynevezett **Carta Caritatis posterior** elrendeli, hogy az anyakolostor apátja négyszer intse meg azt az apátot, aki túlteszi magát a Regula előírásain vagy a rend obszervanciáján, vagy nem lép fel alárendeltjei mulasztásaival szemben. Ha a figyelmeztetések eredménytelenek maradnak, és az apát vonakodik önként lemondani, az atya-apát, néhány más apátot bevonva, leválthatja⁴³⁴. Ezekhez a normákhoz igazodva III. Ince és III. Honorius pápa hasonló törvényeket bocsátott ki a fekete bencések számára, azzal az eltéréssel, hogy maguk a vizitátorok nem hajthattak végre leváltást, hanem nem exempt apátok esetében az illetékes püspökhöz, exempt apátok esetében a Szentszékhez kellett fordulniuk.⁴³⁵ 1686-ban ezeket a rendelkezéseket felvették a Bajor Kongregáció statútumaiba, és onnan bekerültek a Bajor, az Osztrák és az Amerikai-cassinói Kongregáció ma érvényes konstitúcióiba.⁴³⁶

A többi konföderált bencés szövetség közül csak a Subiacói Kongregáció tárgyalja Regula-magyarázataiban az apátok leváltását célzó eljárást, amelyben a vizitátorok és a tartományi káptalanok nagyon messzemenő jogosítványokat kapnak. Ha egy apátot „ob infirmatem vel senium vel aliam honestam causam”, vagy „si graves eius culpae id mereantur”, akarata ellenére el akarnak távolítani hivatalából, az ügyet a tartományi káptalan elé kell terjeszteni. Ha a káptalant nem lehet megvárni, a vizitátor joga, hogy a nem büntetés jellegű hivatalból való felmentést tartománya összes kolostori előljárója meghallgatása után „iuxta conscientiam” elrendelje. Büntető intézkedésként alkalmazott leváltást csak a vizitátor és a tartomány legalább három apátja vagy szerzetese előtt lefolytatott eljárás alapján lehet fogantatítani. Mindkét esetben meg kell kapni a generális apát megerősítését.⁴³⁷ Ezzel a törvénykezéssel a Subiacói Kongregáció, az angolhoz hasonlóan,

---

⁴³⁴ **Carta Caritatis posterior**, V. c.: „Si quis vero abbatum contemptor sanctae regulae aut ordinis esse praevaricator vel comissorum sibi fratrum vitiis consentiens innotuerit, abbas matris ecclesiae per se ipsum vel per priorem suum aut quo modo oportunitas poterit de emendatione eum admoneat usque quater. Quod si nec ita correctus fuerit nec sponte cedere voluerit, congregato aliquanto numero abbatum nostre congregationis transgressorem sanctae regulae ab officio suo amoveant.” Mielőtt Cîteaux megkapta az exempció-kiváltságot, a leváltás alapvetően a püspök jogköre volt: **Carta Caritatis prior**, IX. c.

⁴³⁵ 7. c., 8. c. X III 35.

⁴³⁶ **Bav. 1686.**, I. c. 3. §; **Bav. 1922.**, 151. n.; **Austr. 1948.**, C. 19.; **Am. Cas. 1947.**, 128. n. 6.

⁴³⁷ **Subl. 1959.**, D. 197.; D. 199.

jelentősen eltér a többi szerzetes-kongregációtól,⁴³⁸ amelyek azzal adnak különös állandóságot az apát tisztségének, hogy a lemondási kérelem elfogadását és különösen a leváltást mindig a Szentszéknek tartják fenn.

VIII. Új alapítások

1. Fügő ház alapítása

Egy új házat alapító apátságot kettős szándék vezethet. Vagy a kolostor terjeszkedésre és kibontakozásra unszoló életerejére jut benne kifejezésre, vagy egy olyan ház alapításáról van szó, amelynek az a rendeltetése, hogy egyszer s mindenkorra az anyakolostor szolgálatában álljon (gazdasági birtok, tanulmányi kollégium stb.). Az első esetben a törekvés arra irányul, hogy az új házat minél hamarabb önállóvá tegyék, és biztosítsák neki az autonómiát, a másokban mindig teljesen fügő helyzetben marad az anyakolostortól. De tekintet nélkül arra a célra, amelyet az új alapításnak szántak, státusa kezdetben mindig a fügő helyzetben lévő házé.⁴³⁹

Egy ilyen telepet nem tekintenek külön kolostornak, hanem az anyapátság tartozékának; nincs jogképessége, nem alkot saját káptalant, és olyan előljáró vezet, aki csak az apát által átruházott hatalommal rendelkezik, és nem számít a CIC értelmében vett *superior localis*nak.⁴⁴⁰ Ezért a ház létrehozásához nem kell megszerezni a Szentszék engedélyét, amit a 497. kán. 1. § az exempt kolostorok alapításához előír; a 497. kán. 3. § szerint elegendő hozzá a helyi főpásztor írásbeli engedélye,⁴⁴¹ ahogy egyes bencés kongregációk statútumai kifejezetten megállapítják.⁴⁴²

---

⁴³⁸ A Bencés Konföderáción kívül a trappisták általános káptalana van felhatalmazva arra, hogy apátokat és perjeleket leváltson: **Trapp. 1925.**, 2. n. 2.

⁴³⁹ Vö. **S. Mayer**, II. 30–36; **Bras. 1937.**, 149. n.; **Subl. 1959.**, C. 24.; A keleti egyházjog világosan megkülönbözteti a fügő helyzetben lévő házaknak ezt a két fajtáját: **IOsignif**, 313. c. 2. §, 2b n.

⁴⁴⁰ **SC. Rel.**, 1924. 2. 1.: AAS 16 (1924) 95. k.

⁴⁴¹ **Ph. Maroto**, Adnotationes (az **SC. Rel.** fent idézett döntéséhez): CpR 5 (1924) 129, 18. jegyz.; **S. Mayer**, II. 32. Más véleményen van **Bl. Füz**, Propositiones de legislatione monastica in CIC (kézirat, 1959) 9. k.

⁴⁴² **Beur. 1959.**, 235. n.: „Domus dependentes, quae pro ratione numeri monachorum dicuntur prioratus simplices vel cellae, habentur monasteriola, quae quasi partem separatam alicuius abbatiae formant, quia nec proprium Capitulum constituunt nec

Egy függő helyzetben lévő ház jogbirtokosa rendszerint egyetlen apát-ság, csak kivételesen a kongregáció.⁴⁴³ De a legtöbb szövetség igyekszik megelőzni a kis konventekre való szétesést. Ezért arra kötelezik az apátot, hogy egy függő helyzetű ház alapítása előtt szerezzék meg ne csak a kolostori káptalan, hanem a kongregáció előjárójának hozzájárulását is.⁴⁴⁴ vagy a filiálék számát illetően korlátozásokat rónak ki az apátságokra.⁴⁴⁵ A Subiacói Kongregáció még azt is meghatározza, hogy csak akkor szabad függő helyzetű házakat alapítani, ha esély van rá, hogy legkésőbb tizenkét év múlva önálló monostorokká válhatnak; ha ezt a célt nem érik el, fel kell őket oszlatni.⁴⁴⁶

2. Önálló monostor létesítése

Exempt önálló monostor létesítéséhez a 497. kán. 1. § szerint a püspök engedélyén kívül a Szentszék jóváhagyása is szükséges. Itt általában csak a Szentszék együttműködési és véleményezési jogáról van szó; a létesítés formális aktusát az illetékes rendi előjáró végzi.⁴⁴⁷ Ez a szabály a bencés konventuális perjelségre is érvényes,⁴⁴⁸ az apátságra azonban nem. Mert miután Cluny apátjai a kommandatúra kivédésére már az ezredforduló táján azt a kiváltságot kapták, hogy a szövetségükhöz tartozó kolostorok közül egy sem emelhető apátsággá, hacsak nem a Szentszék teszi, és miután a regulá-

---

proprium patrimonium habent, sed in omnibus ab abbatia pendent, ad quam pertinent; ideo non indigent erectione canonica.” Vö. még **Belg. 1935.**, 196. n.; **Helv. 1931.**, 203. n.; **Helv. Am. 1950.**, 157. n.

⁴⁴³ **Bras. 1937.**, 116. n., ahol különösen a közös tanulmányi házat említik, amely közvetlenül a főapát alá tartozik.

⁴⁴⁴ **Ott. 1950.**, 422. n.; **Beur. 1959.**, 236. n.; **Belg. 1935.**, 198. n.; **Slav. 1947.**, 134. n.; **Subl. 1959.**, C. 25.; **Bras. 1937.**, 149. n.

⁴⁴⁵ **Sol. 1947.**, C. 6.; **Bras. 1937.**, 117. n.: „Archiabbatis et Abbatum Assistentium est vigilare ne Domus dependentes multiplicentur cum detrimento Abbatiae, quae forte aut numero congruo religiosorum aut conveniente patrimonio destituitur.”

⁴⁴⁶ **Subl. 1959.**, C. 24.

⁴⁴⁷ **K. Siepen**, *Klösterliche Verbände als juristische Personen nach kanonischem und deutschem Recht* (Diss. masch., München, 1958) 14.; **A Scheuermann**, *Die Rechtspersönlichkeit religiöser Orden und Genossenschaften nach kanonischem und nach deutschem Recht: Deutsche Landesreferate zum 3. Internationalen Kongreß für Rechtsvergleichung in London, 1950.* 120. o.

⁴⁴⁸ **S. Mayer**, II. 29.

ris kolostorok létesítésénél a Kúria a késő középkor óta egyre inkább érvényt szerzett együttműködési jogának, az újkor kezdetétől az apátságok alapításának joga a Szentszék gyakorlata folytán teljesen a Szentszékre szállt át. Sem annakidején nem volt, se ma nincs erre vonatkozó törvényi előírás, ez a norma inkább egy szokásjogi fejlődésen nyugszik. Ebben bizonyára döntő szerepe volt annak, hogy az apátság *dignitasnak* és *beneficium maiusnak* számított.⁴⁴⁹ Ennek megfelelően rendszerint az alapítás sem egyszerű rendelettel, hanem egy apostoli bulla ünnepélyes formájában történik.⁴⁵⁰

A Szentszékhez intézett beadványt megelőzően a kongregáció részéről gyakran meg kell szerezni az általános káptalan vagy a prézes apát és asszisztensei beleegyezését.⁴⁵¹

3. Önálló monostorok csatlakozása a kongregációhoz

Egy olyan önálló monostornak a kongregációba való felvételre irányuló kérelmét, amely addig nem tartozott kolostorszövetséghez, vagy egy másik kongregációhoz tartozott, az általános káptalan, sürgős esetekben a prézes apát és tanácsa vagy egyenesen az általános káptalanon részvételre jogosult valamennyi káptalani tag elé kell terjeszteni.⁴⁵² A megkeresést csak az ő egyetértésükkel lehet a Szentszékhez továbbítani, amely a kolostornak a kongregációba való betagozódását engedélyezheti (494. kán. 1.§).

---

⁴⁴⁹ **S. Mayer**, II. 16–18; **R. Molitor**, Capita 261. n. 332. p.: „Abbatia nova fundanda saltem ex recentiore iure Summi Pontificis erectione indiget, quia beneficium maius est et ecclesiae collegiatae par exsistimatur.” Lásd 157. k.

⁴⁵⁰ Az *Annales OSB* 22/27 (1914/19) 11. kk és a 28/34 (1920/26) 33. kk több olyan alapító bullát közöl, amelyek a CIC megjelenése után készültek, többek közt a Plankstetten, Ottobeuren, Niederaltaich, Neresheim, Trie és Weingarten apátságok számára.

⁴⁵¹ **Angl. 1930.**, 177. n.; **Sol. 1947.**, C. 8.; **Am. Cas. 1947.**, 131. n.; **Beur. 1959.**, 237. n.; **Subl. 1959.**, C. 25.; **Belg. 1935.**, 198. n.

⁴⁵² **Beur. 1959.**, 143. n.; **Ott. 1950.**, 340. n.; **Belg. 1935.**, 197. n.; **Subl. 1959.**, C. 25.; **Bras. 1937.**, 110. n.; **Angl. 1930.**, 177. n.; **Helv. Am. 1950.**, 125. n. **Austr. 1948.**, C. 1.

IX. A vagyonjog

Az önálló monostoroknak minden szerzetesi kongregáció biztosítja az akadálytalan vagyonszerzést és a vagyon szabad kezelését. Az apát dolga, hogy a cellárius⁴⁵³ támogatásával és a szeniorok, ill. a kolostori káptalan közreműködésével a CIC és a konstitúciók szerint gondoskodik a vagyonjogi ügyekről.⁴⁵⁴

A kongregációk előljáróinak jogosítványai általában a kolostori vagyonkezelés utólagos ellenőrzésére korlátozódnak. Ez mindenekelőtt a vizitációk alkalmával történik. A vizitátorokat már a dekretális jog felhatalmazta arra, hogy eljárjanak a tékozló apátokkal szemben.⁴⁵⁵ A statútumok ma is előírják, hogy a vizitátor bepillantást kap a számviteli könyvekbe,⁴⁵⁶ és a szakavatott megítélés érdekében egy pénzügyi kérdésekben járatos szerzetest vihet magával.⁴⁵⁷ A kongregációk előljárói számára további felügyeleti lehetőségeket kínál a Szentszéknek küldendő, ötévente esedékes jelentés elkészítése⁴⁵⁸ és a kolostorok más rendszeres beszámolóí pénzügyi helyzetükről,⁴⁵⁹ sőt a Brazil és az Amerikai-cassinói kongregációban azt javasolják a prézes apátoknak, hogy annyszor ellenőrizzék egy kolostor pénzügyi helyzetét, ahányszor azt szükségesnek és hasznosnak ítélik.⁴⁶⁰ Természetesen az általános káptalan is foglalkozik a kolostorok gazdasági helyzeté-

---

⁴⁵³ 516. c. 2. §; 532. c. 2. §; **Regula**, cap. 31.

⁴⁵⁴ **B. Heggin**, 198. k. Vö. a Declarationes ad cap. 3-mal a kongregációk statútumaiban.

⁴⁵⁵ 8. c. X III 35.

⁴⁵⁶ **Cas. 1958.**, 275. n.; **Ott. 1950.**, 350. n.; **Am. Cas. 1947.**, 128. n.; **Bras. 1937.**, 132. n. 1.

⁴⁵⁷ **Helv. 1931.**, 191. n.; **Beur. 1959.**, 190. n.; **Ott. 1950.**, 356. n.; **Subl. 1959.**, C. 35; **Helv. Am. 1950.**, 135. n.; **Austr. 1948.**, C. 17.; **Belg. 1935.**, 191. n.; **Slav. 1947.**, 128. n.; Vö. **Ang. 1930.**, 231. n.

⁴⁵⁸ 510. c. lásd 283. k. A hivatalos minta 87–138. kérdései a vagyonjognak vannak szentelve: *Enchiridion de statibus perfectionis I* (Róma, 1949) 613–617.

⁴⁵⁹ Így pl. az Osztrák Kongregáció kolostorainak évente beszámoló jelentést kell küldeniük a prézes apátnak gazdasági helyzetükről, amelyet ez az általános káptalan által választott három apáttal vagy szerzetessel átvizsgál: **Austr. 1948.**, C. 6.

⁴⁶⁰ **Bras. 1937.**, 168. n.; **Am. Cas. 1947.**, 119. n.: „Praesidi munus et ius competunt cognoscendi statum oeconomicum cuiuscumque Monasterii Congregationis, si hoc experire iudicaverit.”

vel.⁴⁶¹ Ennek a feladata is elsősorban az anyagi ügyek kezelésének felügyelete. Erre a célra egyes kongregációkban külön bizottságokat hoznak létre.⁴⁶²

Néha azonban az általános káptalan és a kongregációk előljáróinak a jogai túlmennek az utólagos felügyeleten. Így azon elidegenítések és megterhelések esetében, amelyekhez a Szentszék jóváhagyása szükséges (534. kán.; 1541. kán. 2. § 1. p.), előzetesen többnyire meg kell szerezni a prézes apát (és tanácsa) engedélyét,⁴⁶³ és az SC. Rel. rendszerint a prézes apát okos mérlegelésére és lelkiismeretére bízta a rendelkezés végrehajtását. Néhány kongregációi statútumai arra is felhatalmazták az általános káptalant, hogy az általános jogi előírások fenntartásával megfelelő normákat bocsásson ki a kolostori vagyon elidegenítésére, megterhelésére és befektetésére, valamint rendkívüli kiadásokra vonatkozóan.⁴⁶⁴

Nagy jelentőségű kérdés, hogy az általános káptalan vagy a prézes apát arra kényszeríthet-e egy önálló monostort, hogy pénzügyi segítséget nyújtson a kongregáció egy másik kolostorának. Hiszen a kölcsönös támogatás, nemcsak lelki, hanem evilági vonatkozásokban is, a szerzetes-kongregációk egyik leglényegesebb célja.⁴⁶⁵ De milyen mértékben alapozza ez meg a kolostoroknak a pénzügyi támogatásra irányuló valódi kötelezettségét? A ciszterciek *Carta Caritatisa* így fogalmaz: „Si aliqua ecclesia pauperiem intolerabilem incurrerit, abbas illius coenobii coram omni capitulo⁴⁶⁶ hanc

---

⁴⁶¹ Vö. pl. **Belg. 1935.**, 170. n. VII.; **Subl. 1959.**, C. 98. stb.

⁴⁶² **Bav. 1922.**, 137. n. k.; **Austr. 1948.**, C. 6.; **Am. Cas. 1947.**, 115. n. Ezeknek a bizottságoknak a tagjait eredetileg *auditores causarum*nak nevezték. Először a Cassinói Kongregációban bukkannak fel (**Cas. 1578.**, P. I 17. c.). Ám ott az általános káptalan definatorai által kinevezett négy prelátusnak a felügyeleti jogkör mellett jelentős beleszólási joga is volt, különösen elidegenítések esetén; a kongregációban felmerülő valamennyi vagyoni vitát „summarie sine subtilitate iuris sola facti veritate inspecta” (2. p.) ők dönthették el. A cassinóiak hatására megalapításakor a Bajor Kongregáció is átvette az *auditores* intézményét, de hatalmukat kezdettől fogva a kolostorok által benyújtott beszámolójelentések ellenőrzésére korlátozta: **Bav. 1686.**, I. c. 1. §; **W. Fink**, Beiträge zur Geschichte der bayerischen Benediktinerkongregation (Metten, 1934) 60. Ma ezt a bizottságot a Bajor és az Osztrák Kongregációban *consilium vigilantia*ének nevezik.

⁴⁶³ **Beur. 1959.**, 11. n.; **Angl. 1930.**, 226. n. 1; **Am. Cas. 1947.**, 4. n.; **Subl. 1959.**, D. 12.; vö. már **Bursf. 1700.**, D. I I. c. 6. n.; **Cas. 1578.**, P. I 17. c. 3. n. stb.

⁴⁶⁴ **Slav. 1947.**, 117. n.; **Am. Cas. 1947.**, 4. n.; **Subl. 1959.**, C. 59.

⁴⁶⁵ Lásd 250. o. 97. jegyz.; pl. **Bav. 1922.**, 153. n.: „His domibus propria ac separata est bonorum administratio. Tamen si caritas aut necessitas hoc poscit, mutuis auxiliis se adiuvant”.

⁴⁶⁶ Ezen az általános káptalan értendő.

causam intimare studeat. Tunc singuli abbates maximo caritatis igne succensi illius ecclesiae penuriam rebus a Deo sibi collatis, prout habuerint, sustentare festinent.”⁴⁶⁷ A Beuroni Kongregáció tartalmilag átvette ezt az utasítást, és továbbadta több bencés szövetségnek.⁴⁶⁸ Másutt már utaltunk arra, hogy ennek az általánosan megfogalmazott figyelmeztetésnek az alapján egyetlen kolostor sem kötelezhető meghatározott gazdasági segélyintézkedésekre. De mint egy olyan szövetség tagja, amely fő célként tűzte ki egymás kölcsönös támogatását, minden kolostor valóban köteles erejének megfelelően segíteni. Ha megfelelő kimentési ok nélkül megtagadja segítségét, vét a kongregáció értelme és célja ellen.⁴⁶⁹

A Subiacói Kongregáció nem elégedett meg ezzel a segítőkészségre való appellálással. Statútumai felhatalmazták a generális apátot, hogy kölcsön biztosítását kívánja egy kolostortól a kongregáció egy másik kolostora számára. De a generális apát csak akkor adhat ki ilyen parancsot, miután meghallgatta az érintett tartomány minden nagyobb előljáróját, és megszerezte konzultorai egyetértését.⁴⁷⁰ A premontreiek generális apátjának is van rá lehetősége, hogy az önálló kanóniát rendkívüli segélyakcióra kötelezze a rend egy szűkölködő kolostora érdekében.⁴⁷¹

Maga a kongregáció mint vagyombirtokos alárendelt szerepet játszik.⁴⁷² A kongregáció vezetése és a közös érdekek szemmel tartása során felmerülő kiadásokat a kongregáció kasszájából fedezik, amelyhez erejéhez mérten

---

⁴⁶⁷ **Carta Caritatis posterior**, III. c. Még ma is ugyanez a szöveg szerepel a szigorú obszervanciájú ciszterciek statútumaiban (**Trapp. 1925.**, 14. p.). Az általános obszervanciájú ciszterciek ma érvényes konstitúciói ezt mondják a prézes apátról: „De bonis et personis alicuis communitatis vel Congregationis Ordinis Abbas Generalis directe disponere nequit”; az általános káptalannak azonban megadja a felhatalmazást, hogy „imponere tributa pro necessitatibus Curiae Generalis et Capituli Generalis omnibus Abbatibus et Prioratibus Ordinis; pro aliis finibus vero subsidia caritativa petere”: **Cist. Supr. 1934.**, 56. cikk.; 4. cikk. I.; vö. **Trapp 1925.**, 16. n.

⁴⁶⁸ **Beur. 1884.** és **Beur. 1929.**, D. III. ad cap. 64.; **Sol. 1947.**, C. 2.; vö. **Belg. 1935.**, 159. n.; **Bras. 1937.**, 109. n.; **Ott. 1950.**, 336. n.

⁴⁶⁹ Lásd 251. o.

⁴⁷⁰ **Subl. 1959.**, C. 73 VI; C. 75. Vö. már **Bursf. 1700.**, D. II. c. 8. n.

⁴⁷¹ **Praem. 1947.**, stat. 185. 3. §: „Abbas Generalis de consensu Definitorum Ordinis extraordinariam exactionem imponere valet singulis canoniis sive in bono totius Ordinis aut Circariae, sive in bonum alicuius canonicae specialis necessitate laborantis.” Stat 186 1.§: „Ad solutionem praedictarum collectarum Praelati in conscientia obligantur.”

⁴⁷² Ezért általában feleslegesnek tartják, hogy jogi személyiségükért az állami szférában külön erőfeszítést tegyenek; lásd 151. o.

minden kolostor hozzájárul egy, az általános káptalan ill. a prézes apát és tanácsa által megállapított díjjal. Mivel itt viszonylag kis összegről van szó, a pénztár kezelését a konstitúciók a prézes apátra bízzák, de arra kötelezik, hogy számot adjon az általános káptalannak.⁴⁷³ Külön intézőt csak akkor kell megbízni, ha közös feladatok végrehajtása miatt vagy más okokból kivételesen nagyobb összegeket kell kezelni, mert akkor az 516. kán. 3. §-t kell alkalmazni, amely szerint a szövetség elöljárója nem gyakorolhatja egyben az anyagi ügyek kezelőjének tisztét is.⁴⁷⁴

Ezért annak a kérdésnek, hogy egy kongregáció megszűnése esetén ki rendelkezik a vagyonával, alig van gyakorlati jelentősége. Erre sem a CIC, sem a bencés saját jog nem ad világos választ. Következésképpen az alapítói akarat és harmadik személyek szerzett jogainak megóvása mellett a közvetlenül fölrendelt jogi személyre száll (1501. kán.; vö. 494. kán. 2. §). Mármint a konföderáció jogi személy ugyan,⁴⁷⁵ de kétséges, hogy az 1501. kán. értelmében *superiornak* tekinthető-e. A szerzetesi kongregáció, még ha a konföderációhoz van is csatolva, *religio*, kolostori össz-szövetség, és mint ilyen közvetlenül a Szentszéknek van alárendelve.⁴⁷⁶ Ezért ennek van fenntartva, hogy a megszüntetett kongregáció esetleges vagyonáról rendelkez.⁴⁷⁷

Ezzel szemben egy felozlatott kolostor javai véleményünk szerint a kongregációra szállnak. **K. Siepen** szerint ugyan – ha a saját jog erről külön nem rendelkezik – itt is a Szentszék illetékes.⁴⁷⁸ Azért jut erre az eredményre, mert elsősorban az apátságot tekinti össz-szövetségnek, ahogy a CIC néhány helyen valóban javasolja. Ezzel azonban nem veszi teljesen számításba a szerzetesi kongregációk strukturáját. Korábbi fejtegetéseink⁴⁷⁹ alapján úgy gondoljuk, hogy az 501. kán. 3. § megszorító normája ellenére

---

⁴⁷³ **Bras. 1937.**, 164. p.; **Ott. 1950.**, 410. p.; **Am. Cas. 1947.**, 122. p. ; **Helv. Am. 1950.**, 137. p.; **Cas. 1958.**, 295. p. stb.

⁴⁷⁴ **Ott. 1950.**, 411. n.; **Bav. 1922.**, 154. n.; **Austr. 1948.**, C. 22. A **Lex propria**, 117. n. egy celláriust vesz tervbe a konföderáció számára, aki egyúttal a Szent Anzelm kollégium intézője is lehet.

⁴⁷⁵ **Lex propria**, 6. n.

⁴⁷⁶ Lásd 154. k.

⁴⁷⁷ Így vélekedik **S. Mayer** is, IV. 50; **IOrel. 12. c. 3. §.** Más véleményen van **A. Gambari**, *Lex propria*: Cpr 32 (1953) 249, aki a vagyont a konföderációnak ítéli oda.

⁴⁷⁸ **K. Siepen**, *Vermögensrecht der klösterlichen Verbände* (Diss. masch. München, 1961) 138. k.

⁴⁷⁹ Lásd 152–158. o.

elsősorban a kongregáció esik egy tekintet alá a kolostori össz-szövetséggel, a kolostor-szövetségbe beillesztett apátság csak bizonyos esetekben. A kongregáció valódi közbülső fórum az önálló monostor és a Szentszék között, amely az 1501. kánonban szereplő jogra is igényt tarthat, anélkül hogy ezzel veszélyeztetné a kolostorok autonómiáját. Nem látunk rá okot, hogy sajátos *dignitasa* miatt itt kivételt tegyünk az apátsággal.⁴⁸⁰ Ezért úgy gondoljuk, hogy egy megszüntetett önálló monostor vagyona, az alapítói akarat és harmadik személyek szerzett jogai megóvása mellett, a kongregációra száll. Ezt a nézetet, amelyet **S. Mayer** is képvisel, támasztja alá az újonnan kodifikált keleti egyházjog.⁴⁸¹

X. A kongregációhoz tartozó szerzetesnői kolostorok gondozása

Több bencés szerzetesi kongregációhoz szerzetesnői apátságokat is csatoltak. Ezek, néhány olaszországi női kolostortól eltekintve,⁴⁸² a szövetség közvetlen tagjai. Ezért azok a jogositványok, amelyeket a CIC és a saját jog a rendi prelátusoknak ad meg a szerzetesnők felett, rendszerint a kongregáció prézes apátját illetik meg.⁴⁸³ Ő azonban ezeket gyakran nem személyesen gyakorolja, hanem átruházza egy olyan apátra, akinek a kolostora a női apátság közelében helyezkedik el.⁴⁸⁴ A svájci szerzetesnői kolostorok

---

⁴⁸⁰ Az apátság *dignitasa* azzal a következménnyel jár, hogy az apátságot csak a Szentszék formális határozatával lehet megszüntetni, az általános káptalan csupán az SC. Rel. engedélyével (498. c.) ezt nem teheti meg. Ha ebben a határozatban bármilyen vagyoni jogi rendelkezéseket kellene hozni, akkor az a rendes illetékesség megkerülésével a pápai főhatalom alapján történik (1518. c.).

⁴⁸¹ **S. Mayer**, II. 43; **IOrel.** 10. c. 4. § 1. n.: „Bona monasterii sui iuris suppressi cedunt Confoederationi, si fuerit confoederatum”, de közben nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a keleti egyház *confoederatio*ja a mi *congregation*on megfelelője: **IOsignif.** 313. c. 1. § 1. p.

⁴⁸² Lásd 148. o. 8. jegyz.

⁴⁸³ Vö. **Sol. Mon.** 1930., D. ad cap. 28., cap. 29., cap. 46. stb.; **Angl. Mon.** 1934., 154. n.

⁴⁸⁴ **Beur. Mon.** 1927., D. ad cap. 1.: A prézes apát „delegat, tamquam Commissarium, Abbatem vicinioris monasterii vel alterius cum speciali facultate sui vices gerendi in illud monasterium monialium curae huius Abbatis commissum, quique simul in Capitulo Generali monasterium monialium repraesentat”. Vö. **Bras. Mon.** 1936., 4. n.;

ezzel szemben, bár közvetlenül betagozódnak a kongregációba, jog szerint nem a prézes apátnak vannak alávetve, hanem Fahr és Seedorf szerzetesnői kolostorának régi szokás szerint Einsiedeln mindenkori apátja a rendi prelátusa, Habsthal és Hermetschwil Muri-Gries apátjának van alárendelve, a sarneni női kolostor illetékes rendi előljárója pedig Engelberg apátja.⁴⁸⁵

A rendi prelátusnak a neki alárendelt szerzetesnők feletti hatalmát az exempció foka határozza meg, ami a női kolostornak a férfi-szövetséghez való csatlakozásából következik. A CIC szerint a helyi püspöknek azon szerzetesnőkkel kapcsolatos jogkörei, akik egy rendi előljáró alá tartoznak, határozottan megnevezett esetekre korlátozódnak (500. kán. 2. §; 615. kán.); a többi felségjog a rendi prelátusra száll át. Mindazonáltal a CIC jelentős fenntartásokat tesz a helyi főpásztorok javára. **A. Scheuermann** összeállította azokat az eseteket, amelyekben az exempt szerzetesnők is a püspököknek vannak alávetve.⁴⁸⁶ De ha a bencés szerzetesi kongregációk saját jogát is segítségül hívjuk, meg kell állapítanunk, hogy a szerzetesnők exempciójára vonatkozó általános jogi normák csak kevés női bencés monostorra érvényesek. Németországban itt csak az eibingeni apátság (Limburg egyházmegye) említhető meg, amely *ad normam iuris* a Beuroni Kongregáció prézes apátjának van alárendelve.⁴⁸⁷

Sokkal nagyobb azoknak a női bencés monostoroknak a száma, amelyek teljes jogúan betagozódtak egy szerzetesi kongregációba. Az ő esetükben a CIC által a helyi főpásztornak előírt irányított jurisdikció nagyon korlátozott. Csak az a joga marad meg, hogy a rendi főelőljáró által javasolt gyóntató-atyáknak megadja a gyónási felhatalmazást (525. kán.), és öröködi a klauzúra-előírások felett (603. kán.); minden más hatalom, amellyel a püspök az általános jog szerint az exempt szerzetesnők felett rendelkezik, kizárólag a rendi előljárót illeti meg.⁴⁸⁸ Az 1960-as állapot szerint 16 szerzetesnői kolostor tagozódott be teljes jogúan valamely bencés kongregációba, és pedig a

---

a Subiacói Kongregáció kolostoraira vonatkozólag vö. **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII... für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 17.

⁴⁸⁵ **Familiae Confoederatae 1960.**, 519–522.

⁴⁸⁶ **A. Scheuermann**, Der Bischof als Ordensoberer, in: Episcopus, Festschrift Kard. Faulhaber (Regensburg, 1949) 352–355; vö. **A. Scheuermann**, Die Exemption (Paderborn, 1938) 182–195; **Ph. Hofmeister**, Bischof und Regularoberer bei exempten Nonnen: Zeitschrift für kath. Theologie 78 (1956) 421–438.

⁴⁸⁷ Dr. P. **Ph. Hofmeister** neresheimi egy. prof. jóindulatú közlése (1961. 5. 25.).

⁴⁸⁸ **Ph. Hofmeister**, Von den Nonnenklöstern: AKKR 114 (1934) 393. Itt különösen az 552., az 1338., az 529., a 647., a 652., az 506. c. 2. §-t, az 533–535. kánont kell megemlíteni.

kellenriedi, a bertholdsteini és a herstellei apátság a Beuroni, a maradret-i apátság a Belga, a São Pauló-i, a Belo Horizonte-i és a Buenos Aires-i kolostor a Brazil, a stanbrooki, a colwichi, a Holme Eden-i és a talacre-i kolostor az Angol és végül a fahri, a halbsthali, a hermeteschwili, a seedorfi és a sarneni apátság a Svájci Kongregációba.⁴⁸⁹

Másrészt különösen Franciaországban több olyan szerzetesnői kolostor van, amelyek ugyan szintén csatlakoztak egy szerzetesi kongregációhoz, mégis továbbra is teljes mértékben a helyi főpásztorok jurisdikciója alá tartoznak. Tehát annak ellenére, hogy egy férfi-szövetséghez tartoznak, nem exemptek.⁴⁹⁰ A rendi előjáróknak a kolostori fegyelem és obszervancia ügyeiben csak potestas dominatívájuk van, vagy az illetékes püspök delegátusaként cselekszenek, aki esetenként vagy általában rájuk ruházza hatalmát. A rendi előjárók feladata elsősorban a szerzetesnők lelki gondozása.⁴⁹¹

---

⁴⁸⁹ **Familiae Confoederatae 1960.** 519–522. **Beur. Mon. 1927.**, D. ad cap. 1: „Monasteria, vi indulti SC. de Religiosis de die 11. Maii 1926, pleno iure Congregationi Beuronensi incorporata subsunt, servato Ordinario loci iure nominandi confessarios tum ordinarios tum extraordinarios et in clausuram invigilandi, iurisdictioni ordinariae Archiabbatis Beuronensis [1936 óta itt az Abbatis Praesidis a helyénvaló] et eiusdem Congregationis Capitulo Generali, quod etiam pro eis quae utilia necessariave ad servandam fovendamque monasticam disciplinam, decernere valet.” Vö. **Bras. Mon. 1936.**, 4. n.; **Angl. Mon. 1934.**, 2. n.; **Sarnen Mon. 1947.**, 1. n. Vö. még az **Angl. Mon. 1934.**, 165. n. kk; **Sarnen Mon. 1947.**, 149. n. stb. felsorolásaival.

⁴⁹⁰ A Solesmes-i Kongregációhoz tartozó hat szerzetesnői kolostorról – Solesmes, Wisques, Kergonan, Oosterhout, S. Eustache és Ryde –, valamint a Subiacói Kongregáció francia tartományához tartozó öt női kolostorról – Dourgne, Limon, Le Magnet, Ozon és Valognes – van szó: **Familiae Confoederatae 1960.**, 532; 536. k.

⁴⁹¹ **Sol. Mon. 1930.**, D. ad cap. 1.: „Les Moniales de Sainte-Cécile de Solesmes et des monastères fondés ou devant être fondés par Sainte-Cécile ou par ses filiales, appartiennent à la Congrégation bénédictine de France, qui a son origine et son centre dans l’abbaye Saint-Pierre de Solesmes, et qui jouit par suite sur elles du pouvoir dominant dans les matières concernant la discipline et l’observance régulière. Elles sont néanmoins, conformément à la discipline instituée en France par l’autorité Apostolique depuis le début du XIXe siècle, sous la juridiction des Seigneurs Evêques dans les diocèses desquels leurs maisons sont établies. Afin de mieux sauvegarder l’esprit de l’Institut monastique et l’observance régulière, la direction spirituelle est assurée, dans les conditions du Droit par la Congrégation bénédictine de France.” Hasonló **Dourgne Mon. 1931.**, D. ad cap. 1., de azzal az utalással, hogy a rendi előjárók potestas dominatívája is „est délégué d’un façon permanente”.

XI. A kolostorok apostoli tevékenysége

Jelenleg a legtöbb bencés monostor apostoli feladatokat végez a rendes és rendkívüli lelkipásztorkodásban. Az inkább alkalmoszerű, esetenként igényelt tevékenységek mellett (plébániákon való kiségités, népi missziók stb.) állandó kötelezettségeket is vállaltak, különösen plébániák ellátását, iskolák vezetését, sőt missziós területeken folytatott munkát is. Nem feladatunk, hogy itt megvizsgáljuk a szerzetesség és az apostoli tevékenység összeegyeztethetőségét. Annyi bizonyos, hogy a lelkipásztorkodásban mindig is munkálkodtak szerzetesek,⁴⁹² és XII. Pius pápa csak nemrég szólította fel a szerzetesnőket is, hogy vállaljanak nekik megfelelő apostoli tevékenységet.⁴⁹³

A meghatározott lelkipásztori feladatra irányuló kötelezettséget nem az egyes szerzetesek vállalják, hanem a kolostori szövetség.⁴⁹⁴ A szerzetesi alkotmánynak megfelel, ha nem a kongregáció, hanem az apátság kötelezi magát iskolák vezetésére és plébániák ellátására.⁴⁹⁵ Ezért az apát dolga, hogy a kolostori káptalan egyetértésével⁴⁹⁶ és esetleg a Szentszék engedélyével⁴⁹⁷ plébániákat vegyen át, vagy iskolákat nyisson; csak néhány kongregációban követelik meg ezen kívül az általános káptalan, ill. a prézes apát és a vizitátorok jóváhagyását.⁴⁹⁸ Sőt, olykor még az is előfordul, hogy a Szentszék még missziós területeket is, amelyeket egyébként sohasem kolostori rész-szövetségekre (tartományokra), hanem a szövetség egészére szokott bízni,⁴⁹⁹ egyetlen bencés monostornak ad át. Így a Nassau egyházmegyét (Bahama-szigetek) az Amerikai-cassinói Kongregációhoz

---

⁴⁹² **R. Rudmann**, *Mönchtum und kirchlicher Dienst in den Schriften Gregors des Großen* (St. Ottilien, 1956); **Ph. Hofmeister**, *Mönchtum und Seelsorge bis zum 13. Jahrhundert*: SM 65 (1953/54) 209–273.

⁴⁹³ Const Ap. *Sponsa Christi*, 1950. 11. 21.: AAS 43 (1951) 13. k.; Stat. gen. VIII. és IX. cikk.: uo. 19. k.

⁴⁹⁴ Vö. **A. Fehringer**, *Die Klosterpfarre* (Paderborn, 1958) 78.

⁴⁹⁵ A különböző formákat, amelyekben egy plébánia átadható a kolostornak, lásd **A. Fehringer**, i. m., 21. k.

⁴⁹⁶ **Helv. 1931.**, 7. n. 3.; **Beur. 1959.**, 10g n.; **Ott. 1950.**, 9d n.; **Bav. 1922.**, 5. n. stb.

⁴⁹⁷ 1425. c.; **A. Fehringer**, i. m., 84–89.

⁴⁹⁸ **Cas. 1958.**, 182. n.; **Beur. 1959.**, 240. n.

⁴⁹⁹ **V. Bartocetti**, *Ius constitutionale Missionum* (Torino, 1947) 144–146. n. 65. k.

tartozó collegeville-i (Minn.) St. John's apátság gondozza, és az Elisabethville főegyházmegeye (Kongó) a zevenkerkeni belga apátságra van bízva.⁵⁰⁰ A Belga Kongregáció missziós statútumai, amelyeket az SC. Prop. 1936. június 30-án approbált, határozottan megerősítik ezt a formát, de nyitva hagyják a lehetőséget, hogy egy bizonyos területen az egész kongregáció missziós tevékenységre kötelezze magát: „Opus evangelizandi missionis territorium suscipitur, aut ab uno Abbate, consentiente proprio Capitulo et obtenta licentia Capituli Generalis, nomine suae Abbatiae, aut forte a tota Congregatione, ex decreto Capituli Generalis, consentiente, binis ex tribus partibus suffragiorum faventibus, Capitulo uniuscuiusque monasterii.”⁵⁰¹

Ezzel szemben a Szt. Ottilien-i Bencés Kongregációban a külhoni misszió vonatkozásában a kongregáció mint olyan a missziós feladat hordozója.⁵⁰² Az ő esetükben a Szentszék nem az egyes apátságokra, hanem a kongregációra bízta a missziós területeket.⁵⁰³ Ezért a főapát csak az általános káptalan egyetértésével vállalhat új területet.⁵⁰⁴ A szükséges tárgyalásokat a Szentszékkel és a misszió egyházi előljáróival a főapát folytatja; ő küldi ki az apátok által megnevezett misszionáriusokat, és osztja be őket az egyes területekre; az asszisztens apátok meghallgatása után ő bízta meg a missziós területen a kolostori előljárókat, és azzal a kiváltsággal rendelkezik, hogy a misszióban működő szerzetesek által benyújtott javaslatokat értékelve egy három nevet tartalmazó előterjesztést tegyen a Szentszéknek az egyházi előljáró kinevezésére.⁵⁰⁵

A Belga Kongregációban mindezek a jogok annak a kolostornak az apátját illetik meg, amelyre a területet rábízták, mint ahogy a missziós tevékenységért is ez az apátság viseli az egész felelősséget, és egyedül köteles fedezni a misszionáriusok és a pénzügyi juttatások terén jelentkező szükségleteket.⁵⁰⁶ A Belga Kongregáció prézes apátjának csak az a joga és köteles-

---

⁵⁰⁰ **Familiae Confoederatae 1960.**, 232; 462; **Annuario Pontificio 1960.**, 773.; 214.

⁵⁰¹ **Belg. Miss. 1936.**, 9. n.

⁵⁰² **Vö. Ott. 1950.**, 4. n.

⁵⁰³ Jelenleg az Eshowe egyházmegyét (Dél-afrikai Unió), a privilegizált Peramiho és Ndanda apátságot (Tanganyika), valamint a (jelenleg elnyomott) Yenki egyházmegyét (Mandsúria) és Hamheungot és a Tokwon privilegizált apátságot (Korea): **Familiae Confoederatae 1960.**, 428–440.; **Annuario Pontificio 1960.**, 215; 758.; 759. k.; 530; 784; 762.

⁵⁰⁴ **Ott. 1950.**, 341. n.

⁵⁰⁵ **Ott. 1950.**, 302f n.; 376. n.; 244f n.

⁵⁰⁶ **Belg. Miss. 1936.**, 9. n.: „Abbas illius monasterii rem cum S. Sede componit omniaque negotia peragit. Illa Abbatia adiutorium missioni, tum quoad monachos

sége, hogy a kolostori érdekek tekintetében hat-tízévente személyesen vagy helyettes útján ellenőrizze a misszióban működő szerzetesi telepeket.⁵⁰⁷

---

tum quod pecunias, ipsa praestare tenetur, neque a coeteris Congregationis monasteriis adiutorium exigere potest, nisi in quantum Capitulo Generali vel Abbatibus, consentiente Capitulo conventuali, utile vel necessarium visum fuerit.” Vö. 35. n.; 29. n.; 18. n.

⁵⁰⁷ Belg. Miss. 1936., 57. n.

14. § A közös érdekek megóvása

I. A kongregáció képviselte általában

Mind a törvényesen összeült általános káptalan, mind a prézes apát jogszerű képviselője a szerzetesi kongregációnak.⁵⁰⁸ Felhatalmazásuk van arra, hogy az egész kolostor-szövetség nevében cselekedjenek. Következésképpen a prézes apát kötelessége, hogy a kongregációt érintő kérdésekben tárgyalásokat folytasson a Szentszékkal és más egyházi és világi hatóságokkal.⁵⁰⁹ Ő jogosult a kongregáció pecsétjének használatára,⁵¹⁰ és a kongregáció érdekében és ellenében joghatással szerződéseket köthet, pereket folytathat, és bíróilag bepanaszolható (1653. kán. 6. §).

Ha a prézes apát a kongregáció képviselőjeként cselekszik, képviseleti felhatalmazása keretei közt kell maradnia, amely mind tárgyi, mind formai tekintetben korlátozott. Elvileg csak azokban a kérdésekben jogosult a képviseletre, amelyek a kongregációt mint olyant egészében érintik,⁵¹¹ az egyes apátságok ügyeiben azonban nem, kivéve ha erre külön felhatalmazták. Továbbá olyan kötelezettségeket és kockázatokat, amelyek a kongregációt terhelik, önállóan nem, csak tanácsa egyetértésével vállalhat.⁵¹²

II. A prézes apát részvétele az egyetemes zsinaton

Az érvényes jog rendelkezései szerint az egyetemes zsinatra a bíborosok, pátriárkák, prímások, érsekek, püspökök, privilegizált apátok és prelátusok mellett rendi előljárókat is meghívják, hogy határozati szavazattal legyenek

---

⁵⁰⁸ Vö. **Cas. 1958.**, 265. n.; **Angl. 1930.**, 187. n.; **Beur. 1959.**, 148. n.; 164. n.; **Ott. 1950.**, 343. n.; 292. n. stb.

⁵⁰⁹ **Helv. 1931.**, 173. n.: „Abbas Praeses Congregationem in omnibus eiusdem causis et actibus ad extra repraesentat, imprimis, si agitur de negotiis Congregationis cum Sede Apostolica gerendis vel cum Gubernio civili”; vö. **Beur. 1959.**, 165. n.; **Ott. 1950.**, 292. n. stb.

⁵¹⁰ **Cas. 1958.**, 228. n.; **Bav. 1922.**, 147. n.; **Beur. 1959.**, 172. n. stb.

⁵¹¹ **R. Molitor**, *Capita*, 272. n. 346f.

⁵¹² Vö. pl. **Beur. 1959.**, 180b n.

jelen. A 223. kán. 1. § 4. p. szerint a primás apát,⁵¹³ a szerzetesi kongregációk elöljárói és az exempt papi szövetségek generálisai kapnak meghívást; a gyűlés egybehívására vonatkozó határozat ezen kívül más kolostorszövetségek generálisainak a részvételi jogosultságára is kiterjedhet. Egy teljes jogú résztvevőnek, akinek a megjelenése akadályba ütközik, közölnie kell akadályoztatása okát, és helyettést kell küldenie, akinek szavazati joga nincs, de a zsinati aktákat aláírja (224. kán.).

Míg a püspökök részvétele az egyetemes zsinaton isteni jupon alapszik, és szükségszerűen következik az Isten által elrendelt egyházi alkotmányból, amelynek két nélkülözhetetlen tartóoszlopát a pápai primátus és a neki alárendelt püspökség jelenti (vö. 108. kán. 3. §), a rendi elöljárók részvétele a szokásjog és pápai kiváltságok alapján fejlődött ki.

Az első bizonyítékok szerzeteseknek az egyetemes zsinatokon való részvételéről az első évezredből származnak. Már a 3. Konstantinápolyi Zsinaton (680/81) jelen voltak szerzetesek. A 2. Niceai Zsinaton (787) még azt is kifejezetten megengedték nekik, hogy dogmatikai tantételekről szavazzanak, de a zsinat záróaktáiról hiányzik az aláírásuk.⁵¹⁴

A nyugat egyházi gyűlésein is egyre érzékelhetőbbé vált a szerzetesség befolyása. A római szinóduson bizonyíthatóan először 649-ben vettek részt szerzetesek. 799-ben az apátok tekintélye annyira megnőtt, hogy míg a többi pap állt, ők is ültek, mint a püspökök, és 200 évvel később a zsinati határozatok alatt megjelennek az első, apátoktól származó aláírások⁵¹⁵. Mivel a pápák felismerték hogy a Clunyból kiinduló szerzetesi reform fontos előkészítője és támasza az általános egyházi reformnak, a tizenegyedik század második felétől áttértek arra, hogy az Itálián belül és kívül működő apátokat tervszerűen meghívják a római szinódusra.⁵¹⁶ Miután így egyre jobban megszilárdult az apátoknak az a joga, hogy részt vegyenek a római szinódusokon, már nem csoda, hogy a 12. század egyetemes

---

⁵¹³ Amióta a bencéseken kívül az Ágoston-rendi kanonokok négy kolostor-szövetsége is egy primás apát vezette konföderációt alkotott (AAS 51, 1959., 630–633), az „Abbatess Primates” lenne a pontosabb kifejezés.

⁵¹⁴ **G. Tangl**, *Die Teilnehmer an den allgemeinen Konzilien des Mittelalters* (Weimar, 1922) 5. k. A legkorábbi bizonyíték, hogy egy egyházi zsinaton szerzetes is részt vett, 449-ből származik: az ún. „rabló zsinatra” II. Theodosius császár kívánságára valamennyi keleti archimandrita képviselőjeként Barsumas archimandritát is meghívták; a határozatokat is aláírta: uo. 5.

⁵¹⁵ **G. Tangl**, i. m., 58. k.; 81–83; 118. kk.

⁵¹⁶ Mindenekelőtt VII. Gergely pápa: **G. Tangl**, i. m., 155. k.

zsinatain is jelen voltak, bár eleinte csak tanácskozási joggal.⁵¹⁷ Csak a 15. század egyházi gyűlésein adtak nekik *vox diffinitivát*. A szavazati jog ilyen kiterjesztésének problematikája akkor válik világossá, ha meggondoljuk, hogy a Konstanzi Zsinat csúcspontján (1414–1418) 29 bíboros és 186 pátriárka, érsek és püspök mellett több mint 150 apát, prépost és generális, valamint több mint 100 teológiai és kánonjogi doktor volt jelen, akik mind határozathozatali szavazattal rendelkeztek, még ha figyelembe kell is vennünk, hogy a tulajdonképpeni szavazások nem személyek, hanem nemzetek szerint történtek.⁵¹⁸

Miután az V. Lateráni Zsinat (1512–1517) újra visszatért a személyenként történő szavazáshoz,⁵¹⁹ ha nem akarták kockáztatni, hogy a helyi főpásztoroknak a zsinat természetéből következő túlsúlya veszélybe kerüljön, sürgetően szükségessé vált az apátok szavazati jogának újraszabályozása. Ezúttal megelégedtek azzal, hogy az infula viselésére nem jogosult trienánalis apátokat kizárják a szavazati jogból, de a kolduló rendek infula viselésére jogosult apátjait és generálisait elismerték teljes jogú résztvevőként.⁵²⁰

A Trienti Zsinatnak újra foglalkoznia kellett a kérdéssel, mert néhány püspök nyomatékosan szót emelt az apátok részvétele ellen. Miközben az 1545. dec. 29-i ülésen tiltakozás nélkül engedélyezték a mendikánsok generálisainak döntő szavazattal való részvételét, az apátokról való döntést egy erősebben látogatott ülésre halasztották; a Cassinói Kongregáció három, Trientbe érkezett apátjának azonban addig megengedték, hogy részt vegyenek az üléseken „cum voce tamen declaranda per sacram sinodum et cum decreto, quod propterea nullum ius novum eis acquiratur, neque rursus illis preiudicium fiat”. De a pápai legátusoknak a pápa utasítására nagyon fontos volt az apátok teljes jogú részvétele; ezért del Monte bíboros titokban döntő szavazati jogot engedélyezett nekik. Az 1546. január 4-én tartott következő ülésen néhány spanyol püspök hevesen megtámadta ezt a nyilvánvalóan kiszivárgott megállapodást, úgyhogy del Monte bíboros végül azt javasolta, hogy a három apát kongregációjuk képviselőjeként ideiglenesen együtt kapjon egyetlen döntő szavazatot. A zsinati atyák többsége elfogadta ezt a

---

⁵¹⁷ **W. M. Plöchl**, *Geschichte des Kirchenrechts*, II. (Bécs, 1955) 102.

⁵¹⁸ **W. M. Plöchl**, i. m., II. 105–109.

⁵¹⁹ **W. M. Plöchl**, i. m., II. 110.

⁵²⁰ **Hefele–Leclercq**, *Histoire des Conciles VIII/I* (Párizs, 1917) 340.

kompromisszumot.⁵²¹ A csak ideiglenesnek tervezett szabályozás iránymutatóvá vált a mai normaadás számára; eleinte azonban nem befolyásolta a Tridentinum utáni jogtudományt. Így **L. Ferraris** pl. még mint *sententia communis Catholicorum*ot azt taníthatja: „Ex privilegio... et consuetudine vocandi sunt ad concilia Generalia cum suffragio decisivo Cardinales etiam non Episcopi, Abbates et Ordinum Regularium Generales.”⁵²²

Végleges megoldást csak a[z I.] Vatikáni Zsinat *comissio directrix* hozott. P. Sanguineti S.J. szakvéleményére támaszkodva a zsinat 1868. május 24-én úgy döntött, hogy a rendi előjárók közül csak a privilegizált apátokat, a szerzetesi kongregációk előjáróit és a tulajdonképpeni rendek generálisait kell meghívni a zsinatra.⁵²³ Habár ezt a szabályozást IX. Pius pápa jóváhagyta, egy hónappal később a Litt. Ap. „Aeterni Patris”-ban nemcsak a pátriárkákat, érsekeket és püspököket kötelezte a zsinaton való részvétellel, hanem a „dilectos filios Abbates, omnesque alios, quibus iure aut privilegio in Conciliis generalibus residendi et sententias in eis dicendi facta est potestas”-t is, éspedig a püspökök és apátok által tett esküre hivatkozva.⁵²⁴ Csak amikor a *comissio directrix* által kidolgozott szabályozás utólag ismertté vált, szállt síkra több püspök, hogy azokból az akkoriban különösen Franciaországban és Ausztriában még nagy számban előforduló kolostorokból, amelyek nem tartoztak semmilyen szövetséghez, legalább néhány apátot meg kellene hívni a zsinatra. A sok kérelem hatására a pápa intézkedett, hogy a *comissio directrix* tárgyalja meg újra a kérdést, ez azonban az 1869. július 11-i ülésen fenntartotta eredeti határozatát, és bizottságot nevezett ki, hogy gondosan megvizsgálta, a felállított norma alapján mely apátok jogosultak részvétellel. Végül a pápa jóváhagyásával a Cassinói, az Angol, a Svájci, a Bajor, a Brazil, a Francia és az Amerikai-cassinói Kongregáció prézes apátjaként hét bencés apátnak engedélyezték a zsinaton való részvételt. Privilegizált apátként jelen volt még *Pannonhalma*

---

⁵²¹ **Concilium Tridentinum**, ed. Soc. Goerresiana I (Freiburg, 1901) 10. k.; 16; 471; vö. különösen a kiadó, **S. Merkle** jegyzetét: 10. k.; **H. Jedin**, *Geschichte des Konzils von Tient II* (Freiburg, 1957) 14.

⁵²² **L. Ferraris**, *Prompta Bibliotheca II* (Velenca, 1772), sub voce *Concilium I.* cikk. 30. p. 306.

⁵²³ **Mansi**, 49, 498. k.; vö. **E. Ceconi**, *Storia del Concilio ecumenico Vaticano I* (Róma, 1872) 115–126).

⁵²⁴ **CICfontes**, III. 551. n. 7, 23. p. Az eskü amelyet az apátoknak fölszentelésük előtt le kell tenniük, még ma is tartalmazza ezt az ígéretet: „Vocatus ad Synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditio.”

apátja és mint címzetes püspök, New Norcia (Ausztrália) apátja. Az összes többi indítvány és kérelem esetében elutasító döntés született.⁵²⁵

Ez a vatikáni zsinat által végrehajtott szabályozás csapódott most le a 223. kán. 1. § 4. pontjában, ahova csak a primás apátot illesztették be újonnan, hiszen az ő tisztségét csak később hozták létre.

III. Az Apostoli Szentszékhez való viszony

1. A prézes apátnak az Apostoli Szentszékkel szembeni felelőssége

A szerzetesi kongregáció, annak ellenére, hogy a konföderáció tagja, közvetlenül a Szentszék alá tartozik. Mivel a káptalanok közti időben a prézes apát képviseli a kongregációt, és a kolostor-szövetség nevében ő lép kapcsolatba a Szentszékkel, számadással is tartozik neki a kongregáció és a kolostorok rendezett vezetéséért. Ennek során nincs könnyű helyzetben. A római Kúria hatóságai ugyanis, amelyek ügymenete elsősorban a centralizált kolostori szövetségekkel való érintkezéshez igazodik, hajlamosak rá, hogy egy szerzetesi kongregáció prézes apátját újra meg újra ugyanolyan felelősséggel terheljék az össz-szövetségért, mint egy generálist, őt viszont csak korlátozott jogosítványok illetik meg a kongregáció önálló monostorai felett, úgyhogy ilyen mértékű felelősség nem kérhető számon rajta.

Az egyik legfontosabb eszköz, amelyet a Szentszék a kolostori szövetségek felügyelete során alkalmaz, a jelentések, különösen az ötévente esedékes általános beszámoló megkövetelése. A CIC a szerzetesi kongregáció prézes apátját is arra kötelezi, hogy ötévente egy legjobb tudása és lelkiismerete szerint elkészített jelentést küldjön az egész szövetség lelki, fegyelmi és gazdasági állapotáról, amelyet a prézes apátnak és tanácsának kell aláírnia.⁵²⁶ Azon nehézségek miatt, amelyeket e jelentés megszerkesztése a prézes apátnak jelent, a Beuroni Kongregáció statútumai előírják, hogy az apátok választ adnak a kolostorukra vonatkozó kérdésekre, szenioraikkal

---

⁵²⁵ **Th. Granderath – K. Kirch**, *Geschichte des Vatikanischen Konzils*, I (Freiburg, 1903) 98–108.; **Mansi**, 49. 565. kk.; 588. k.

⁵²⁶ 510. c.; **SC. Rel.**, 1947. 7. 9.: AAS 40 (1948) 378–381. A 342 kérdésből álló *Elenchus quaestionum* 1948. 12. 9-én kelt szövegváltozata nyomtatásban in: *Enchiridion de status perfectionis*, I (Róma, 1949) 604–634.

együtt aláírják, és két példányban eljuttatják a prézes apáthoz. Ez kiegészíti az adatokat, és miután ő maga is aláírta, a Szentszékhez továbbítja az iratot.⁵²⁷ Ez az eljárás számol azzal a ténnyel, hogy a kongregáció élete elsősorban egyes kolostorai élete, és hogy az egyes kolostorokért a fő felelősséget az apát, nem pedig a prézes apát viseli.

2. Az Apostoli Szentszéknél működő általános prokurátor

Egy pápai jogú kolostori szövetségnek bizonyos ügyekben a Szentszékhez kell fordulnia. Az ügymenetet megkönnyítése érdekében minden férfiszövetség, amelyet a Szentszék megerősített, vagy legalább az elismerő határozatot megkapta tőle (488. kán. 3. p.), köteles meghatalmazottat kinevezni, akit azzal bíz meg, hogy a Szentszéknél intézze az ügyeket. A megbízottnak a szövetséghez kell tartoznia, és állandóan Rómában kell laknia.⁵²⁸

Ez az előírás a bencés kongregációkra is kötelező, és az ő esetükben annál inkább indokolt, minthogy a prézes apát, más pápai jogú szövetségek legtöbb generálisával ellentétben, nem Rómában székel. Cluny már 1264-ben állandó képviselőt jelölt ki a pápai Kúriánál;⁵²⁹ példáját később olyan más bencés kongregációk is követték, mint a S. Giustina, a St. Maurus, a valladolidi és a bursfeldi szövetség. Mivel azonban akkoriban még nem volt kötelező általános prokurátort küldeni, más kongregációk, megriadva egy állandó megbízott magas költségeitől, megelégedtek azzal, hogy esetenként egy képviselőt küldjenek a pápai udvarhoz.⁵³⁰ Csak az SC, EpReg. 1804. augusztus 22-én kelt határozata írta elő minden rendnek, hogy egy Rómában tartózkodó általános prokurátort kell igénybe venniük.⁵³¹

---

⁵²⁷ **Beur.** 1950., 171. n.: (Abbas Praeses) „relationes de statu singulorum monasteriorum Congregationis a propriis Abbatibus duobus exemplaribus confectas atque ab ipsis et ab omnibus monasterii Senioribus subscriptas quinto quovis anno, a se item subscriptas, atque suis additis animadversionibus, ad SC. de Religiosis et ad Abbatem Primatem transmittit”.

⁵²⁸ 517. c. 1. §; **SC. Rel.**, 1920. 6. 4.: AAS 12 (1920) 301; vö. **Cas.** 1958., 245. n.; **Angl.** 1930., 217, n. 5.

⁵²⁹ Dr. P. Ph. Hofmeister neresheimi egy. prof. baráti közlése.

⁵³⁰ **Ph. Schmitz**, IV. 242; **S. Mayer**, IV. 80. k.; **R. Molitor**, Rechtsgeschichte, II 591–605.

⁵³¹ **CICfontes**, IV n. 1893 (III). 853. p.

A bencés szövetségeknek a konföderáció létrejötte óta is saját általános prokurátort szabad és kell kinevezniük a Szentszéknél.⁵³² Az SC. Rel. azonban nem ragaszkodik ahhoz az előíráshoz, hogy a prokurátornak ugyanahhoz a kongregációhoz kell tartoznia, amelyeknek az ügyeit intézi, elegendő, ha a Bencés Konföderáció tagja. A Svájci Kongregáció statútumai ezért szabad kezet adnak a prézes apátnak, hogy vagy a primás apátot kéri meg a kongregáció ügyeinek intézésére, vagy az asszisztens apátok egyetértésével prokurátort bíz meg „ex propriis Congregationis monachis, vel saltem ex monachis Ordinis nostri”.⁵³³ Nem ritkán ugyanaz a szerzetes egyidejűleg több konföderált kongregációt képvisel a Szentszéknél.⁵³⁴

Beadványaiknál, amennyiben azok nem lelkiismereti ügyeket érintenek,⁵³⁵ nemcsak a prézes apátnak, hanem az egyes apátoknak és szerzeteseknek is az általános prokurátor közvetítését kell igénybe venniük, ez az előírás azonban nem érinti a Szentszékkal való szabad levelezésre irányuló jogot (611. kán.). Másfelől azonban az általános prokurátor nemcsak arra van felhatalmazva, hogy az egész kongregációt, hanem hogy az ahhoz tartozó jogi és fizikai személyeket is képviselje. Ebben azonban a prézes apát, ill. az érintett apát utasításaihoz kell tartania magát.⁵³⁶

A prokurátort az általános káptalan⁵³⁷ vagy – tanácsa egyetértésével – a prézes apát bízza meg.⁵³⁸ A saját jogban előírt hivatali idő alatt a prokurátort a Szentszékkal való megbeszélés nélkül nem lehet felmenteni hivatalából (517. kán. 2. §).

---

⁵³² Leo XIII., *Summum semper*, I. n.: S. Mayer, Die benediktinische Konföderation; Quellen (Beuron, 1957) 20.; **Lex propria**, 4. n. Az 1947-es apátkongresszus újra nyomtatékosan kiemelte az 517. c. 1. § kötelező erejét a bencés szerzetesi kongregációkra vonatkozóan: A. di Vincenzo, *Lex propria* (Genova, 1955) 178.

⁵³³ **Helv. 1931.**, 186. n.; vö. **Bras. 1937.**, 129. n.

⁵³⁴ A. Larraona, *Comm. Cod. CpR 10* (1929) 173 úgy véli, hogy egy olyan szerzetest, aki egy másik szerzetesi kongregáció megbízottjaként van kijelölve a Szentszéknél, tulajdonképpen nem lehetne általános prokurátornak nevezni.

⁵³⁵ AAS 27 (1935) 62.

⁵³⁶ **Beur. 1959.**, 151. n.; **Helv. 1931.**, 186. n.; **Cas. 1958.**, 224. n.; 241. n.; **Angl. 1930.**, 227. n.; **Subl. 1959.**, C. 117.

⁵³⁷ **Cas. 1958.**, 246. n.; **Bras. 1937.**, 129. n.; **Subl. 1959.**, C. 113.; **Angl. 1930.**, 207. n.; ezekben a szövetségekben valódi választás történik. Más kongregációkban a prézes apát nevezi ki a prokurátort, de az általános káptalannak beleszólási joga van: **Ott. 1950.**, 315. n.; **Belg. 1935.**, 175. n.

⁵³⁸ **Helv. 1931.**, 186. n.; **Slav. 1947.**, 110. n.

IV. A Bencés Konföderációhoz fűződő viszonyok

1. Beszámoló jelentés a primás apátnak

Bár a konföderáció nem tulajdonképpeni rend, a kolostorszövetségek egyesülésének mégis vannak jogi kihatásai. Az SC. EpReg. által kibocsátott „Inaestimabilis” dekrétum már 1893. szeptember 16-án, két hónappal a Bencés Konföderáció megalapítása után arra kötelezte a konföderált kongregációk prézes apátjait, hogy ötévente tegyenek jelentést a primás apátnak kongregációjuk helyzetéről.⁵³⁹ Amikor az egyházi törvényhozó az 510. kánonban a primás apátot is azzal bízta, hogy ötévente küldjön jelentést a Szentszéknek az egész konföderáció állapotáról, az előbbi előírásnak megnövelt a jelentősége. A primás apát a SC. Rel. jóváhagyásával eleinte olyan módon teljesítette ezt a megbízást, hogy bekérte a prézes apátok öt éves jelentéseit, betekintett ezekbe, és továbbította őket a Szentszékhez.⁵⁴⁰ Ma azonban saját jelentést kell készítenie. Hogy ezt a feladatot „secure, plene ac tempestive” teljesíteni tudja, a prézes apátoknak rendelkezésére kell bocsátaniuk a megfelelő dokumentumokat. Ezt megtehetik úgy, hogy a Szentszékhez eljuttatandó öt éves jelentésük egy példányát megküldik a primás apátnak.⁵⁴¹ Mivel azonban az SC. Rel. által előírt séma kérdéseit megszemlén csak a centralizált szövetségek tudják értelmesen megválaszolni, az 1947-es apátkongresszus azzal a kéréssel fordult a primás apáthoz, hogy tervezzen meg egy olyan mintát a beszámoló jelentéshez, amely jobban megfelel a bencés alkotmány sajátosságának.⁵⁴² A **Lex propria** most ezt a formát is jóváhagyja, de a létrehozandó adatlapnak mindazokat az elemeket fel kell ölelnie, amelyeket az SC. Rel. hivatalos mintája tartalmaz, és amelyet a Szentszék approbált.⁵⁴³

---

⁵³⁹ S. Mayer, Die Benediktinische Konföderation, Quellen (Beuron, 1957) 36.: „Ne inanis sit eius (scil. Abbatis Primatis) Praelatio, aequum decernere visum est, ut omnes Abbates Generales singularum Congregationum Benedictinarum quolibet quinquennio relationem super statu cum morali tum materiali respectivae Congregationis ad eum transmittere teneantur, praesertim ut universi Ordinis conditio eum minime lateat.”

⁵⁴⁰ A. di Vincenzo, Lex propria (Genova, 1955) 182. k.; Annales OSB 22/27 (1914/19) 42. k.

⁵⁴¹ Lex propria, 83. n.

⁵⁴² A. di Vincenzo, i. m., 186.

⁵⁴³ Lex propria, 83. n.

E mellett a periodikus teljes jelentés mellett a **Lex propria** egy másik utat is megjelöl, amely lehetővé teszi, hogy a primás apát időben értesüljön a kongregáción belül végbemenő fontosabb történésekről. A konföderált kongregációk általános prokurátorait ugyanis azért tartják, hogy a fontosabb ügyeket, amelyeket kongregációjuk nevében a Szentszék elé terjesztenek, előzőleg beterjesszék a primás apátnak.⁵⁴⁴ Ennek az előírásnak mindenekelőtt az a célja, hogy informálja a primás apátot, de arra is lehetőséget kínál számára, hogy tanáccsal és segítséggel támogathassa a kérelmezőket, és mindenekelőtt szakértői véleményt készíthessen a Szentszéknek, mert ez az ilyen kérelmek ügyében csak „audito voto Rmi. P. Abbatis Primatis” szokott határozni.⁵⁴⁵

A **Lex propriának** ez a rendelkezése az 1947-es apátkongresszus egyik határozatára megy vissza, amely elé a következő javaslat került: „Utrum Procuratores Congregationum Monasticarum teneantur informare Abbatem Primatem de negotiis maioris momenti suae respectivae Congregationis.” Az apátok kevés kivétellel pártfogolták a javaslatot.⁵⁴⁶ Előzőleg Maria Laach apátja megindokolta az indítványt, és azt is jelezte, milyen ügyeket kell „maioris momenti”-nek tekinteni; példaképpen egy új kolostor alapítását és a vagyon-elidegenítéseket említette.⁵⁴⁷ A Szentszék által az ilyen kérdésekben hozott döntésekről az általános prokurátorok kötelesek másolatot adni a primás apátnak, hogy meg lehessen őrizni őket a kongregáció levéltárában.⁵⁴⁸

2. A prézes apátok részvétele a konföderáció vezetésében

A **Lex propria** két szervet nevez meg a konföderáció vezetésére: az apátkongresszust, amelyre hatévente a konföderáció minden nagyobb

---

⁵⁴⁴ **Lex propria**, 80. n.

⁵⁴⁵ **C. Butler**, Benediktinisches Mönchtum (St. Ottilien, 1929) 265. k. Ezekben az esetekben nem ritkán a rendelet végrehajtását is a primás apátra bízák: **Ph. Hofmeister**, Das Breve Pius XII... für die benediktinische Konföderation: SM 68 (1957) 23.

⁵⁴⁶ **A. di Vincenzo**, Lex propria (Genova, 1955) 178. k.

⁵⁴⁷ **A. di Vincenzo**, i. m., 179.

⁵⁴⁸ **Lex propria**, 80. n.

előjáróját összehívják, valamint a primás apátot és tanácsát.⁵⁴⁹ A saját törvény egy későbbi helyén különbséget tesz az apátkongresszus által kijelölt, négy apátból álló „Consilium Primatiale” és a „Confoederationis ipsius Consilium”, azaz a prézes szinódus között, amely a primás apátból, a primás négy tanácsadó apátjából és a konföderált kongregációk valamennyi prézes apátjából tevődik össze. A prézes szinódust három évvel az apátkongresszus után, szükség esetén gyakrabban is, a primás apátnak kell összehívnia.⁵⁵⁰

A kompetenciák elhatárolása érdekében a **Lex propria** úgy rendelkezik, hogy a „decisio” minden olyan kérdésben, amely a konföderációt érinti, az apátkongresszusnak van fenntartva,⁵⁵¹ míg a prézes szinódusnak az a feladata, hogy az ilyen kérdéseket megbeszélje, és ha szükséges, az apátkongresszus elé terjessze. A prézes szinódus csak sürgős esetekben van felhatalmazva arra, hogy ideiglenes döntést hozzon, amelyet a következő apátkongresszusnak meg kell erősítenie, vagy visszavonhatja. A prézes szinódus további feladata, hogy ellenőrizze, figyelembe vették-e, és megvalósították-e az előző apátkongresszus által hozott határozatokat, és szorgalmaznia kell ezek végrehajtását. Tájékozódnia kell a konföderáció állapotáról, és el kell fogadnia a primás apátnak a római Szent Anzelm kollégiumról készített beszámolóját.⁵⁵²

---

⁵⁴⁹ **Lex propria**, 23. n.

⁵⁵⁰ **Lex propria**, 108. n. k.; 65–71. n. Annak a prézes apátnak, aki nem tud a szinóduson megjelenni, helyettesként kongregációja egyik apátját kell elküldenie (66. n.).

⁵⁵¹ Lásd 295. o.

⁵⁵² **Lex propria**, 65. n.; vö. **Ph. Hofmeister**, Das Breve 37–39. A Szentszék eredetileg nagyobb jogkört szánt a prézes szinódusnak. Az SC. EpReg. 1906. 12. 2-án helyt adott a primás apát kérésének, hogy a „Congregationum Antistites de Ordinis Anselmianique Collegii emolumento *consiliaturos*”-t hatévente össze lehessen hívni Rómába, de túl is ment a javaslaton, amennyiben az összegyűlt prézes apátoknak megadta a felhatalmazást, hogy „ut collatis consiliis, quidquid in bonum eiusdem Ordinis et Collegii Anselmiani vertere potest, *statuant atque decernant*”. (Annales OSB 1/16, 1893/1908, 57. k.). De a prézes apátok 1907-es gyűlésén ezt a kibővítést határozottan visszautasították: **C. Butler**, Benediktinisches Mönchtum (St. Ottilien, 1929) 267. k.

15. § A kongregáció szerveinek a feladataik teljesítéséhez szükséges hatalma

Az előző két paragrafusban felsoroltuk azokat a feladatokat, amelyeket a CIC, a Szentszék külön rendelkezései és az egyes szövetségek konstitúciói a bencés szerzetesi kongregációknak kijelölnek. Hogy ezeket teljesíteni lehessen, az általános káptalan és a prézes apátok élvezik mind a helyi, mind a teljes hatalmat, de az egyes kolostorok autonómiája mindkettőnek korlátokat szab. Formálisan nézve, a szerzetesi kongregációk szervei törvényhozói, igazgatási és igazságszolgáltatási tevékenységet folytathatnak, miközben az első és az utolsó mindig a teljes joghatóság funkciója, míg az igazgatás aktusai gyakran vagy a jurisdikcióból, vagy a potestas dominatívából fakadhatnak. Hogy a konkrét esetben a kétféle hatalom közül melyik érvényesül, gyakran nem lehet pontosan meghatározni, és a gyakorlat szempontjából nem is igen van jelentősége, mert lényegében mindkettőre ugyanazok a normák érvényesek.⁵⁵³

I. A törvényhozás

A bencés kongregációk alapvető törvényei (az általános jog normái mellett) Szent Benedek – megfelelő magyarázatokkal a mai korviszonyokhoz igazított – Regulája és azok a statútumok, amelyek a kongregációk voltaképpeni alkotmányjogát tartalmazzák. Mind a Regula-magyarázatok, mind a statútumok esetében – többnyire a „konstitúciók” megjelöléssel foglalják össze őket – szükség van a Szentszék megerősítésére. Eme approbáció következtében azonban nem válnak pápai joggá, hanem megmaradnak a kongregáció autonóm saját jogának. A valódi törvényhozó nem a Szentszék, hanem a kongregáció törvényhozói jogkörrel felruházott általános káptalana.⁵⁵⁴ A megerősítés csak azzal a kihatással jár, hogy a kons-

---

⁵⁵³ Vö. PCI, 1952. 3. 26. VI. n.: AAS 44 (1952) 497.

⁵⁵⁴ E. Eichmann – Kl. Mörsdorf, I. 98. k; M. Lalmant, *Constitutiones des religieux*: DDC IV 463. Csak az jelent kivételt, ha a megerősítés *in forma specifica* történik.

titúciók attól kezdve ki vannak vonva az általános káptalan hatalma alól, mivel az SC. Rel. közreműködése nélkül nem változtathatók meg.

1. Az általános káptalan törvényhozói jogosítványa

Az általános káptalanon belül a legfőbb törvényhozói hatalom az általános káptalan kezében van.⁵⁵⁵ Joga van rá, hogy hatásköre keretében törvényeket bocsásson ki, kötelező érvénnyel magyarázza (17. kán. 1. §), megváltoztassa és hatályon kívül helyezze azokat. Hogy elősegítse megvalósításukat, saját törvényeihez, különleges indokból az egész kongregációra kötelező, isteni egyházi jogú más törvényekhez is, büntető rendelkezéseket csatolhat.⁵⁵⁶ De az általános káptalan nem bocsáthat ki olyan törvényeket, amelyek ellentétben állnak az általános egyházi normákkal, és a neki nem alárendelt külön jogi rendelkezésekkel, harmadik személyek szerzett jogaival és az egyház általános javával.⁵⁵⁷ A saját különjog tekintetében különbséget kell tenni azok között a törvények között, amelyek a konstitúciók megváltoztatását tartalmazzák, és az egyszerű törvények között, amelyek a Szentszék által megerősített saját jogot nem érintik.

Egyszerű törvények kibocsátásához rendszerint elegendő, ha a káptalan tagjainak feles többsége helybenhagyja a törvényjavaslatot; csak az Angol és a Subiacói Kongregációban kívánnak meg mindig kétharmados többséget.⁵⁵⁸ A törvények halmozásának elkerülése és annak a kísértésnek a megelőzése céljából, hogy egyes esetek ellen általános és tartós normákkal küzdjenek, sok statútum előírja, hogy az általános káptalan határozata nem emelkedhet azonnal törvényerőre, és ezzel nem nyerhet állandó érvényt, hanem először egy ideig ki kell próbálni. Csak akkor válik végleg törvénnyé, ha a következő káptalan megerősíti, és kifejezett visszavonásáig

---

⁵⁵⁵ **Cas. 1958.**, 265. n.; **Bras. 1937.**, 125. n.; **Ott. 1950.**, 343. n.; **Beur. 1959.**, 148. n. stb. A Subiacói Kongregációban az általános káptalan illetékes azokban az ügyekben, amelyek az egész kongregációt érintik; amennyiben azok csak egyetlen tartományt érintenek, a törvényhozást átengedik a tartományi káptalannak, amelynek a törvényeit azonban meg kell erősítenie a generális apátnak: **Subl. 1959.**, C. 105; C. 55; vö. **J. Tamburrino**, *De provinciis monasticis* (Diss. masch., Róma, 1961) 212. k.

⁵⁵⁶ 2220. c. 1. §; 2221. c.; vö. **Am. Cas. 1947.**, 110. n. 4.

⁵⁵⁷ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 98. k.; vö. **S. Mayer**, IV. 74.

⁵⁵⁸ **Angl. 1930.**, 190. n.; **Subl. 1959.**, C. 55.; C. 105.

hatályban marad.⁵⁵⁹ Úgy tűnik, hogy először a dominikánusok kívánták meg 1228-ban törvényeik háromszori jóváhagyását,⁵⁶⁰ tőlük vette át ezt a normát először a Bursfeldi Kongregáció, és később más bencés szövetségek is, de ezek megelégedtek egy kettős jóváhagyással.⁵⁶¹

A konstitúciók megváltoztatásához általában megnehezített eljárásra van szükség. A rend alapítójának Regulája, az ahhoz hozzáadódó magyarázatok és a statútumok alkotják ugyanis azt a jogi fundamentumot, amelyen az egyes kongregációk élete felépül, és amely meghatározza sajátos és sokoldalú arculatát. Ez az az „alaptörvény”, amelynek a szerzetes fogadalmával alávetette magát, és amelyből kötelességei és jogai származnak. A kongregációban és kolostoraiban folyó szerzetesi élet folyamatos fejlődése érdekében ezért fontos, hogy meggondolatlanul és kényszerítő ok nélkül ne változtassák meg a konstitúciókat. Nagyon örvendetes, hogy a legtöbb kongregáció különös szilárdságot adott nekik, ezért csak megnehezített feltételek mellett lehet őket megváltoztatni. A módosítást csak az általános káptalan határozhatja el, és gyakran a káptalan tagjai kétharmadának hozzájárulása szükséges hozzá;⁵⁶² sőt, a Svájci-amerikai Kongregáció egyenesen az általános káptalanon részt vevő összes apát konszenzusát igényli.⁵⁶³ Sürgősen kívánatos lenne, hogy ennél a döntésnél minden szövetségben a konventek képviselőinek is megadják a teljes szavazati jogot. Azon a négy kongregáción kívül, amelyek a küldötteknek elvileg mindig ugyanolyan szavazási lehetőséget biztosítanak, mint az előjáróknak, jelenleg ilyen közreműködést garantál a Belga és a Szláv Kongregáció is, amelyekben a képviselők általában csak tanácskozási joggal vesznek részt az általános káptalanon.⁵⁶⁴ A Szt. Ottilien-i Kongregáció más úton jár. Konstitúciói úgy rendelkeznek, hogy a Regula-magyarázatok és a

---

⁵⁵⁹ **Ott. 1950.**, 344. n.; **Bav. 1922.**, 141. n.; **Austr. 1948.**, C. 9.; **Helv. 1931.**, 182. n.; **Helv. Am. 1950.**, 126. n.; **Angl. 1930.**, 190. n.; **Subl. 1959.**, C. 55; C. 105.

⁵⁶⁰ **Ph. Hofmeister**, Die Verfassung der Bursfelder Kongregation: SM 53 (1935) 44.

⁵⁶¹ **Bursf. 1474.**, D. I II. c.: „Nulla tamen constitutio firma et efficax censeatur, nisi per tria capitula annalia continua roboretur.” **Cas. 1578.**, P. I 20. c. 6. n.; **Austr. 1625.**, P. IV III. c.; **Maur. 1769.**, P. II S. I 37. c. 1. n.; **Pol. 1712.**, P. I VIII. c.

⁵⁶² Lásd fent, 560. jegyz.; **Belg. 1935.**, 171. n.; **Sol. 1947.**, C. 37.; **Slav. 1947.**, 119. n.; **Ott. 1950.**, 335. n.

⁵⁶³ **Helv. Am. 1950.**, 120. n.: „Si quae Constitutonum vel Declarationum mutatio facienda videtur, quae hisce statutis contraria sit, per consensum omnium Abbatum decernitur et ad S. Sedem deferatur, ut confirmetur.”

⁵⁶⁴ **Ang. 1930.**, 181. n.; **Bav. 1922.**, 135. n.; **Am. Cas. 1947.**, 112. n.; **Subl. 1959.**, C. 97; C. 50.; **Belg. 1935.**, 165. n.; 171. p.; **Slav. 1947.**, 113. n.; lásd 201. o.

statútumok módosítását először az általános káptalanon az előjárók határozzák el kétharmados többséggel, a konventek képviselőinek csupán tanácsadói közreműködésével, és a Szentszék engedélyével kipróbálásra hatályba helyezik. De a következő általános káptalan összehívása alkalmából, a kongregáció ünnepélyes ígérete alapján, minden szerzetesnek lehetőséget nyújtanak, hogy titkos írásbeli szavazás formájában állást foglalhasson ezekkel a változtatásokkal kapcsolatban. A változtatás – az SC. Rel. újabb megerősítését követően – csak akkor emelkedik törvényerőre, ha a szavazatok több mint a fele mellette szól.⁵⁶⁵ Jóval csekélyebb az alárendeltek beleszólási joga a Solesmes-i Kongregációban, ahol azonban a próbaidő végén az apátnak meg kell kérdeznie a kolostor szeniorait, hogy véleményük szerint bevált-e az új rendelkezés.⁵⁶⁶

Csaknem minden kongregáció előír egy bizonyos próbaidőt, amelynek során ugyan már a módosított normát kell követni, de a következő általános káptalanig ez csak ideiglenes érvényű. Az időközben összegyűjtött tapasztalatok alapján azután a káptalannak kell döntenie, hogy végleg vállalni akarja-e a módosítást, vagy vissza akar térni a régi joghoz.⁵⁶⁷ Mivel a konstitúciókat a Szentszék erősítette meg, természetesen csak ennek a jóváhagyásával módosíthatók. A kérdés csak az, hogy a jóváhagyást már akkor meg kell-e szerezni, mielőtt a változtatást próbaképpen bevezetik. Annak a három kongregációnak a felfogása, amelyek statútumaikban ebben a kérdésben állást foglalnak, erősen eltér egymástól. A Solesmes-i Kongregáció konstitúcióiból valószínűleg az vehető ki, hogy ők csak a végleges elfogadáshoz vélik szükségesnek a Szentszék engedélyét, az ideiglenes kipróbá-

---

⁵⁶⁵ **Ott. 1950.**, 335. n.: „Si duae e tribus partibus Capitularium censent, aliquid in Constitutionibus esse mutandum, haec mutatio, obtenta facultate a S. Sede, in usum recipitur usque ad proximum Capitulum generale. Quod cum Archiabbas convocat, omnes monachos Congregationis sollempniter professos invitat, ut litteris clausis suffragentur, utrum mutatio definitive recipiatur an reiciatur; valet, quod parti absolute maiori placuerit. Attamen mutatio non nisi ex confirmatione S. Sedis definitive vim legis obtinet”.

⁵⁶⁶ **Sol. 1947.**, C. 37. (lásd 567. jegyz.)

⁵⁶⁷ Hét kongregáció már minden törvényre vonatkozóan előirányozza a próbaidőt (lásd 561. jegyz.); a konstitúciók megváltoztatásához ezeken kívül megköveteli még **Bras. 1937.**, 127. n.; **Belg. 1935.**, 171. n.; **Sol. 1947.**, C. 37. A Szlav Kongregáció még azt is megkívánja, hogy két általános káptalan approbálja; a közbeeső időben azonban a változtatást nem próbálják ki, hanem függőben marad: **Slav. 1947.**, 117. n.

lášhoz azonban nem.⁵⁶⁸ A Szt. Otilien-i Kongregáció statútumai viszont mind a próbaidő megkezdése előtt, mind a végleges elfogadáshoz megkívánják a SC. Rel megerősítését.⁵⁶⁹ Középuton jár a Belga Kongregáció. Ez különbséget tesz „minoris momenti” és „maioris momenti” változtatások között; az előbbiek esetében csak végleges megerősítésük előtt, az utóbbiak esetében az ideiglenes átvétel előtt is szükség van a Szentszék megerősítésére.⁵⁷⁰ A három megoldás közül kétségkívül a második a legkorrektebb; de a Belga Kongregáció leegyszerűsített eljárásával szemben addig nem emelhető komoly kifogás, amíg biztos, hogy valóban csak csekély jelentőségű módosításokról van szó. Kétséges esetekben a próbaidő előtt is a Szentszékhez kell fordulni, hogy megelőzzék a jogbizonytalanság veszélyét.

Az egyes kongregációk a konstitúciók autentikus interpretációjára vonatkozó kijelentésekben is eltérnek egymástól. Néhol az olvasható, hogy ez a Szentszéknek van fenntartva, úgyhogy az általános káptalan ill. a prézes apát és tanácsa csak egy „pro practica directione” magyarázatot adhat.⁵⁷¹ Más kongregációk az ezzel ellentétes álláspontot képviselik: „Statuta congregationis nostrae (i. e. declarationes in sacram regulam una cum constitutionibus congregationis) authentice interpretatur solum capitulum generale.”⁵⁷² Mivel a konstitúciók azt követően is, hogy az SC. Rel. megerősítette őket, a kongregáció autonóm joga maradnak, következésképpen az általános káptalan törvényei, a 17. kán. 1. § értelmében az utóbbi normát kell előnyben részesíteni. A kérdés csak az, hogy az általános káptalan egyedül járhat-e el törvényhozóként, vagy rá van-e utalva a Szentszék köz-

---

⁵⁶⁸ **Sol. 1947.**, C. 37.: „Si quod in Congregatione dubium circa qualemcumque mutationem Constitutionum occurrerit, deferatur ad Capitulum Generale, cuius sit per maiorem Suffragiorum partem mutationis opportunitatem agnoscere eamque experimenti gratia introducere usque ad proximum Capitulum Generale. Quo indicto, priusquam adunetur, de mutatione in unoquoque monasterio tractet Abbas cum consilio seniorum. Demum penes Capitulum Generale, sit duabus e tribus votorum partibus decernere, utrum ad Sedem Apostolicam deferenda sit, ut approbetur.”

⁵⁶⁹ **Ott. 1950.**, 335. n. (lásd 570. jegyz.)

⁵⁷⁰ **Belg. 1935.**, 171. n. 2.: „Si agunt de rebus minoris momenti, in usum recipiuntur usque ad proximum Capitulum Generale, cui denuo proponenda sunt ut confirmentur: quo in casu, S. Sedis approbatione vim legis in perpetuum acquirunt. Si in eis agitur de rebus maioris momenti, ad experimentum in usum non recipiuntur nisi obtenta facultate S. Sedis. Definitive vero vim legis non obtinebunt nisi a sequenti Capitulo Generali S. Sedi delata confirmata fuerint.”

⁵⁷¹ **Cas. 1958.**, 266. n.; **Ott. 1950.**, 300. n.

⁵⁷² **Bav. 1922.**, 141. n.; vö. **Austr. 1948.**, C. 9.; **Sol. 1947.**, C. 36.

reműködésére is, hiszen a törvényt ez erősítette meg. Helyeselhetjük a Subiacói Kongregáció rendelkezését, miszerint a pusztán tisztázó jellegű értelmezést, amely csak megmagyarázza az önmagában világos törvény-szöveget, az általános káptalan önállóan végezheti el,⁵⁷³ de egy ezen túlmenő interpretációhoz, amellyel egy valódi jogi kétséget szüntetnek meg, meg kell szerezni az SC. Rel. megerősítését.⁵⁷⁴ Egy ilyen szabályozás teljes összhangban van a 17. kán. 2. §-sal, amely szerint egy, a törvényhozó által kibocsátott pusztán magyarázó értelmezést nem kell kihirdetni, és visszaható ereje van, míg a bővítő interpretáció megkívánja mindazokat a formalitásokat, amelyek egy új törvényre érvényesek.

2. A prézes apát dekrétumai

Az egész kongregációra érvényes törvények megalkotása az általános káptalannak van fenntartva. A prézes apátnak nincs felhatalmazása arra, hogy tulajdonképpen törvényeket bocsásson ki, hanem bizonyos esetekben csak parancsadásra való joga van.⁵⁷⁵ Nagyobb hatásköre csak az Angol Kongregáció prézes apátjának és a Subiacói Kongregáció generális apátjának van. Az előbbi szövetség konstitúciói így rendelkeznek: „Praeses et Concilium eius intra quadriennium totam habent Capituli Generalis auctoritatem ad novum condendum decretum pro quocumque casu obviente, de quo Constitutiones nihil providerint, quive per eas plane ac perspicue definiri nequeat. Hisce casibus Praeses Concilium convocat... et Conciliarii votum habeant deliberativum ut in Capitulo Generali. Huiusmodi decretum ratum permaneat ac vim legis habeat usque ad proximum dumtaxat Capitulum Generale, sed ne prius executioni mandetur quam Praelati regiminis auditi fuerint.” Hasonló normát tartalmaznak a Subiacói Kongregáció konstitúciói.⁵⁷⁶ Ebben a két szövetségben tehát a kongregáció eljárója fel van hatalmazva arra, hogy tanácsa jóváhagyásával olyan normákat állítson fel, amelyek kitöltik a kongregáció saját jogában meglévő joghéza-

---

⁵⁷³ **Subl. 1959.**, C. 105.

⁵⁷⁴ Ezekre az esetekre vonatkozólag alighanem a **Helv. 1931.**, 182. n.-re és a **Bras. 1937.**, 112. IV. n.-re szorítkozhatunk, amelyek általában megkívánják a Szentszék megerősítését.

⁵⁷⁵ Lásd 298–299. o.

⁵⁷⁶ **Angl. 1930.**, 222. n.; **Subl. 1959.**, C. 72 IV és C 73 I.

gokat, és nemcsak egy konkrét egyedi esetre, hanem minden hasonló jellegű esetre vonatkozóan kötelezőek. Magától értetődik, hogy a többi kongregáció prézes apátjai azért nem rendelkeznek ezzel a felhatalmazással, mert a konstitúciók ezt nem adják meg nekik kifejezetten (vö. 501. kán. 3. §).

3. Az apátok törvényhozói hatalma

Általában feltételezik, hogy az apátok mint a külső fórumra is kiterjedő teljes joghatóság hordozói, az egész kongregációra nézve kötelező jog keretében, törvényeket bocsáthatnak ki alárendeltjei számára.⁵⁷⁷ De törvényhozói jogosítványukkal csak ritkán élnek, mert a fellépő szükségleteknek általában adminisztratív paranccsal is meg tudnak felelni.⁵⁷⁸ Ha az apát által hozott törvény (vagy rendelkezés) ellentmondásba kerül egy olyan törvénnyel, amelyet hatásköre keretében az általános káptalan bocsátott ki, a kongregációs jog élvez elsőbbséget.

4. Az apátkongresszusok határozatai

A kongregációk előjáróit, valamint a Bencés Konföderációhoz tartozó kolostorok apátjait és perjeleit hatévente kongresszusra hívják össze, hogy együtt tanácskozzanak ennek a szövetségnek a javáról, és szükséges vagy hasznos határozatokat hozzanak. Ez nem a szó valódi értelmében vett „általános káptalan”, és a legkisebb mértékben sem csorbítja a kongregációk és kolostorok autonómiáját.⁵⁷⁹ Sokáig tisztázatlan volt, hogy az apátkongresszus hozhat-e egyáltalán olyan határozatokat, amelyek minden kongregációt és kolostort köteleznek. Ezt a kérdést az összegyűlt apátok csak 1947-ben döntötték el. A javaslatot – „Utrum decisiones Congressus, salvis Constitutionibus singularum Congregationum, directive an praeceptivae sint” – egy szűk többség abban az értelemben válaszolta meg, hogy „a „resolutions in negotiis, quae bonum totius Ordinis directe respiciunt, tunc tantum vim praeceptivam habent, si Congressus Abbatum per duas tertias

---

⁵⁷⁷ S. Mayer, II. 178. k.; B. Hegglin, 162.

⁵⁷⁸ De törvény és általános igazgatási parancs között nem mindig lehet pontosan megvonni a határt: E. Eichmann – Kl. Mörsdorf, I. 130. k.

⁵⁷⁹ Lex propria, 24. n.

partes votorum, id expresse statuerit”.⁵⁸⁰ Most már a **Lex propria** is úgy rendelkezik, hogy az apátkongresszus határozatai akkor általánosan kötelezőek, ha az egész konföderációt vagy a Szent Anzelm kollégiumot érintik, és kétharmados többséggel kötelezőként fogadják el őket.⁵⁸¹

II. Az igazgatás

A kongregáció vezetése túlnyomórészt adminisztratív úton történik. Ez lehetővé teszi az ügyek gyors és egyszerű elintézését, bár azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a mérlegelés tág tere, ami a jogi normák alkalmazásában hozzátartozik az igazgatáshoz,⁵⁸² veszélyeket rejt magában. Közelebről különbséget kell tenni az önkéntes és a kényszerű igazgatás között; az előbbi „in volentes et petentes”, az utóbbi „in invitos” érvényesül.⁵⁸³ Emeljük itt ki a prézes apát néhány olyan igazgatási jogosítványát, amelyek különösen jelentősek.

1. A prézes apát felmentési joga

A felmentés, „*seu legis in casu speciali relaxatio*” (80. kán.), az önkéntes igazgatás jellegzetes aktusa. Mivel beleavatkozik a törvénybe, csak maga a törvényhozó vagy olyan igazgatási hatóság engedélyezheti, amely megfelelő felhatalmazást kapott a törvényhozótól.⁵⁸⁴ Ennek következtében mindenképpen az apátnak és az általános káptalannak van felhatalmazása arra, hogy a mindenkori saját törvények alól kivételt engedélyezzen.

A diszpenzáció feltétele, hogy a kérelmező legalább annak az előljárónak a *potestas iurisdictionis voluntariája*,⁵⁸⁵ ill. *potestas dominativája* alá

---

⁵⁸⁰ **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 110. k.

⁵⁸¹ **Lex propria**, 26. p. Lásd 287. o.

⁵⁸² Vö. **Kl. Mörsdorf**, *Rechtsprechung und Verwaltung im kanonischen Recht* (Freiburg, 1941) 36–38.

⁵⁸³ **Kl. Mörsdorf**, i. m., 38–40.

⁵⁸⁴ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 174. k.; vö. 80. c.

⁵⁸⁵ Az exempt papi szövetségekben az 514. c. 1. §-ban megnevezett egész személyi kör esetében ez a helyzet. (Vö. 1245. c. 3. §; 1313. c. 2. p.)

tartozzék, akihez fordul. Mivel azonban a prézes apátnak a kongregáció tagjait illető jurisdikciója és potestas dominatívája csak addig terjed, amíg azt az általános vagy a különös jog megadja neki (501. kán. 3. §), diszpenzációs felhatalmazása csak az ott határozottan felsorolt esetekre korlátozódik.

A konstitúciókban nem található támpont a prézes apát ama teljes joghatóságát illetően, hogy a kongregáció olyan tagjait, akiknek egyúttal nem kolostori előjárója is, felmentheti az általános egyházi törvények alól. Ezért nem használhatja azokat a diszpenzációs jogosítványokat, amelyeket a CIC a főpásztoroknak megad (vö. 81. kán.; 15. kán.).⁵⁸⁶ De erre nincs is szükség, mert ez a hatalom minden kormányzó apátot és a konventuális perjelt megilleti, és könnyebben és jobban is tudják gyakorolni.⁵⁸⁷

Általában az is az apát dolga, hogy egy szerzetest ideiglenes felmentsen a Regula vagy a konstitúciók valamely előírása alól.⁵⁸⁸ Az viszont, hogy különleges okokból ideiglenesen egy egész kolostort felmentsen a saját jog valamely normája alól, a prézes apátnak van fenntartva.⁵⁸⁹ Ezt a jogosítványt mindenekelőtt a törvényes bőjti parancsra való tekintettel emelik ki.⁵⁹⁰ A felmentési jog mindig csak a saját jog tisztán fegyelmi előírásaira terjed ki; a szövetségnek a konstitúciókban lefektetett alapelveit vagy a fogadalom lényegi tartalmát soha egyetlen kolostori előjáró sem sértheti meg, akár csak egyetlen esetben megadott felmentéssel sem.⁵⁹¹

Mivel az általános káptalan egyszerű törvényei és határozatai nem ugyanolyan jelentőségűek, és ezért nem is rendelkeznek ugyanolyan állandósággal, mint a Regula és a konstitúciók alapvető előírásai, a Beuroni és a Szt. Ottilien-i Kongregációban a prézes apátnak meg van engedve, hogy a két asszisztens apát hozzájárulásával nyomós okokból a következő általa-

---

⁵⁸⁶ Ez természetesen nem zárja ki, hogy külön kiváltságok révén átruházzanak a prézes apátra olyan egyes diszpenzációs jogosítványokat, amelyeket itt nem lehet tekintetbe venni.

⁵⁸⁷ Vö. **B. Hegglin**, 163–167.

⁵⁸⁸ **Cas. 1958.**, 9. n.; **Sol. 1947.**, D. ad cap. 2.; **Helv. Am. 1950.**, 110. n.; **Beur. 1959.**, 125. n.; **Austr. 1948.**, D. 149.

⁵⁸⁹ **Ott. 1950.**, 299. n.: „Archiabbatis quoque est aliquod Congregationis monasterium gravi ex causa ad tempus a particulari Constitutionum praecepto dispensatione sua eximere.” Vö. **Subl. 1959.**, C. 72 V; **Belg. 1935.**, 182. n. 2.; **Helv. Am. 1950.**, 138. n.

⁵⁹⁰ **Bav. 1922.**, 63. n.; **Subl. 1959.**, D. 91; **Belg. 1935.**, 182. n. 2.

⁵⁹¹ **G. Michiels**, Normae generales, II. (Párizs, 1949) 725.

nos káptalanig az egész kongregáció számára hatályon kívül helyezze őket.⁵⁹²

2. A prézes apát dispozíciós joga

A parancs, azaz a felszólítás egy bizonyos dolognak a megtételére vagy mellőzésére, a kényszerszerű igazgatás kifejezőeszköze. Jogi engedelmességet követel, amit szükség esetén büntetéssel is ki lehet kényszeríteni (2220. kán. 1. §). A helyi dispozíciót a kolostori szövetségek nagyobb előjárói potestas dominatívájuk alapján adják; az exempt papi szövetségek előjárói ezenkívül mint a jurisdikció hordozói, általános dispozíció kiadására is jogosultak (24. kán.).⁵⁹³

Egy szerzetesi kongregáció prézes apátja ezzel szemben csak meghatározott, kifejezetten megnevezett okok esetén léphet fel teljes vagy lokális hatalommal a kolostorszövetséghez tartozó szerzetesekkel szemben (501. kán. 3. §). A konstitúciók általában a vizitáció alkalmával adják meg neki ezeket a jogokat,⁵⁹⁴ továbbá akkor, ha egy bizonyos esetben döntésért fordulnak hozzá, akár úgy, hogy egy alárendelt tesz panaszt nála apátja rendelkezése ellen,⁵⁹⁵ akár úgy, hogy az előjáró fordul hozzá. Ezekben az esetekben a prézes apát alkalmazhatja parancsadásra való jogát, és a szerzetesi fogadalomra is hivatkozva engedelmességet követelhet.⁵⁹⁶ Igazgatási parancssal a jövőre nézve valaminek a megtételét vagy mellőzését írhatja elő egy szerzetesnek, vagy igazgatási rendelkezéssel meghatározott jogi vagy büntető következményt állapíthat meg.⁵⁹⁷

A konstitúciókban kevésbé hangsúlyozzák a prézes apát általános parancsadásra való hatalmát, de büntető hatalmát,⁵⁹⁸ amelyet különösen a vizi-

---

⁵⁹² **Beur. 1959.**, 180c. n.; **Ott. 1950.**, 344. n.

⁵⁹³ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 128. k.

⁵⁹⁴ Lásd 233. o. **Ott. 1950.**, 291. n.; **Belg. 1935.**, 181. n.; **Bras. 1937.**, 120. n.; **Slav. 1947.**, 122. n.; lásd 599. jegyz.

⁵⁹⁵ Lásd 299. o.

⁵⁹⁶ Lásd 172. k.; vö. **S. Mayer**, IV. 62.

⁵⁹⁷ **E. Eichmann – Kl. Mörsdorf**, I. 130. k.

⁵⁹⁸ **Bav. 1922.**, 35. n.; **Austr. 1948.**, D. 34.; **Helv. Am. 1950.**, 45. n.; **Ott. 1950.**, 65. n.; **Belg. 1935.**, 236. n.; **Bras. 1937.**, 140. n.

táció alkalmával gyakorolhat, annál erősebben.⁵⁹⁹ Ez azonban feltételezi az előbbit, hiszen egy büntetés kirovásakor a vizitátor csak ritkán jár el bírói úton (vö. 345. kán.), mivel az elsősorban szóba jövő büntetőeszközöket, a büntető vezekléseket és a büntetéseket is „per modum praecepti extra iudicium”, azaz igazgatási úton róhatja ki (1933. kán. 4. §). De hogy az apátok tekintélyét ne veszélyeztesse, és ne ingassa meg, a státúumok arra utasítják a prézes apátot, hogy a szükséges büntetést ne saját maga, hanem a büntetést érdemlő szerzetes elöljárója révén szabja ki.⁶⁰⁰

Ugyancsak elvileg tilos a prézes apátnak, hogy a vizitáción kívül, saját kezdeményezésére parancsokkal beavatkozzon a kolostorok vezetésébe. Az apát maga is rendelkezik mindazokkal a szükséges jogosítványokkal, hogy szavatolni tudja kolostora szabályos vezetését. Mindazonáltal a konstitúciók számolnak azzal a ténnyel, hogy az elöljáró kudarca miatt kivételesen ajánlatosnak tűnik a prézes apát beavatkozása, akkor is, ha ezt nem kéri tőle. Ezért a Szt. Ottilien-i Kongregáció státúumai a következő rendelkezést tartalmazzák: „Si quis Abbas nullo modo religiosum pertinacem ad obedientiam reducere potuerit, Archiabbatem adeat, qui eum ad obedientiam redigat. Quod si Abbas omiserit, Archiabbas sua sponte intercedat.”⁶⁰¹ A Szláv Kongregáció státúumai általánosabban adják meg a felhatalmazást a prézes apátnak, hogy teljes joghatósággal járjon el, „ubi urgens necessitas exposcit, ut damno alicui gravi praecaveatur aut defectus haud levis suppleatur”.⁶⁰² Hasonló, szükséghelyzetre vonatkozó általános felhatalmazással rendelkezik a Subiacói Kongregáció generális apátja és a Svájci-amerikai Kongregáció prézes apátja.⁶⁰³ Ez indokolt, mert megadja a lehetőséget a prézes apátnak,

---

⁵⁹⁹ **Cas. 1958.**, 57. n.; **Helv. 1931.**, 190. n.; **Bav. 1922.**, 151. n.; **Bras. 1937.**, 132. n. 4; **Beur. 1959.**, 190. n.; **Ott. 1950.**, 358. n.; **Belg. 1935.**, 193. n.; **Slav. 1947.**, 129. n.; **Am. Cas. 1947.**, 128. n. Természetesen ugyanezzel a hatalommal rendelkezik minden más jogszerű vizitátor, tehát azok az apátok is, akik a prézes apát kolostorát ellenőrzik.

⁶⁰⁰ III. Honoriusnak ez a bölcs előírása (8. c. X III 35) még ma is megtalálható a bencés kongregációk státúumaiban, pl. **Bav. 1922.**, 151. n.; **Austr. 1948.**, C. 19.; **Beur. 1959.**, 190. n.; **Ott. 1950.**, 358. n. stb.

⁶⁰¹ **Ott. 1950.**, 298. n.

⁶⁰² **Slav. 1947.**, 122. n.

⁶⁰³ **Subl. 1959.**, C. 72 I: „Ut perspicue innotescat cuiusmodi sit potestas et iurisdictio Abbatis Generalis in universam Congregationem, haec, quae sequuntur, statuimus. Abbas Generalis plenam habeat potestatem quoad removendos abusos et corrigendos defectus, quibus forte Visitatores vel locorum Superiores occurrere negligunt.” **Helv. Am. 1950.**, 134. n.

hogy meghozza és kényszerűen keresztülvigye az illetékessége és felelősége keretébe tartozó valóban szükséges intézkedéseket, anélkül hogy ezért mindjárt rendkívüli vizitációt kellene kitűznie. Ugyanakkor a prézes apátnak adott tág mérlegelési mozgástér miatt, azt a nagy veszélyt rejti magában, hogy aláassa az apát pozícióját, és megrendíti a kolostorban élvezett tekintélyét. A prézes apát ezért csak nagy mértéktartással használhat fel egy ilyen általános felhatalmazást.

3. Az igazgatási panasztétel

A szabályos jogi eszköz egy előjáró igazgatási intézkedései ellen a fölrendelt igazgatási hatósághoz benyújtott panasz (1601. kán.). Ennek elvileg nincs halasztó hatálya, csak az a következménye, hogy a felettes hatóság újra megvizsgálja az ügyet. De az 1601. kánonnak az a megállapítása, hogy egy főpásztor határozatai ellen kizárólag az illetékes bíborosi kongregációnál lehet panaszt tenni, csak a latin egyház területiális alkotmány-felépítésében uralkodó viszonyokat veszi figyelembe, amelyben a metropolita pozíciója annyira le van gyengítve, hogy – eltekintve a rendes bírósági jogszolgáltatástól – köztes fórumként teljesen ki van iktatva. A kolostorszövetségekben a tartományfőnökök igazgatási intézkedéseit is a generálishoz benyújtott panasszal lehet megtámadni (vö. 970. kán.). Anélkül hogy csorbítanák azt a jogot, miszerint bármikor egyenesen a Szentszékhez lehet fordulni, a szerzetesi kongregációk statútumai is megengedik, hogy az apát igazgatási aktusaival szemben a prézes apáthoz lehessen fellebbezni; azok a szerzetesek, akik közvetlenül a prézes apát mint ház-előjáró alá tartoznak, a kongregáció vezetésében helyetteséhez, tehát az első asszisztens apáthoz fordulhatnak.⁶⁰⁴ Minden olyan ügyben, amelyet így eléje terjesztenek, a prézes apát teljes joghatósággal dönthet.⁶⁰⁵

A prézes apát határozatai ellen a Szentszékhez való fellebbezésen kívül a statútumok az általános káptalanhoz,⁶⁰⁶ néha a primás apáthoz benyújtott

---

⁶⁰⁴ **Bav. 1922.**, 146. n.; **Austr. 1948.**, C. 14.; **Am. Cas. 1947.**, 130. n.; **Helv. 1931.**, 173 n.; 179. n.; **Helv. Am. 1950.**, 133. n.; **Subl. 1959.**, C 72 I; **Ott. 1950.**, 362. n.

⁶⁰⁵ **Ott. 1950.**, 291. n.; **Belg. 1935.**, 181. n.; **Bras. 1937.**, 120. n. stb.

⁶⁰⁶ **Bav. 1686.**, I. c. 2. §; **Ott. 1950.**, 329. n.; **Beur. 1959.**, 194. n.; **Bras. 1937.**, 143. n.

panaszt is lehetővé teszik.⁶⁰⁷ Ebben az esetben az előterjesztett ügy eldöntésére teljes joghatóságot adnak meg a primás apátnak, és ezzel olyan felhatalmazást ruháznak rá, amely a **Lex propria** alapján általában nem illeti meg.⁶⁰⁸ A Bencés Konföderáció saját törvénye ugyanis nem irányoz elő olyan lehetőséget, hogy a primás apáthoz lehessen fellebbezni.

A panasztétel jogával szoros összefüggésben áll a szabad levelezés joga, amelyet a 611. kán. biztosít az alárendeltek és minden nagyobb előljáró között. Belső okokból biztosítani kell az apát betekintése alól kivont levelezést a prézes apáttal, és amennyiben a primás apáthoz benyújtott panasz megengedett, vele is. A prézes apátra vonatkozóan ezt a jogot minden státútum elismeri,⁶⁰⁹ a primás apátot a **Lex propria**, sajnos, kifejezetten nem említi, de ezt a jogot több kongregáció szavatolja státútumaiban⁶¹⁰. A Cassinói és a Beuroni Kongregáció a prézes apát tanácsadóit is bevonja, de ez olyan kiterjesztés, amire a többi szövetségben nem szabad minden további nélkül igényt formálni. A prézes apát közvetlen alárendeltjei nyugodtan fordulhatnak lezárt levelekben a helyetteséhez, mivel fellebbezési fórumként ő is szóba jön.⁶¹¹ Egyébként azonban az asszisztens apátokkal való szabad levelezés joga csak akkor érvényes, ha ezek a prézes apát helyetteseként tevékenykednek.⁶¹²

III. A bíraskodás

---

⁶⁰⁷ **Bav. 1922.**, 146. n.; **Austr. 1948.**, C. 14.; **Helv. Am. 1950.**, 133. n.; **Bras. 1937.**, 143. n.

⁶⁰⁸ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, III. 150.

⁶⁰⁹ **Cas. 1958.**, 131. n.; **Angl. 1930.**, 104. n.; **Helv. 1931.**, 96. n.; **Bav. 1922.**, 84. n.; **Bras. 1937.**, 122. n.; **Sol. 1947.**, C. 28.; **Am. Cas. 1947.**, 66. n.; **Beur. 1959.**, 86. n.; **Subl. 1959.**, D. 126; **Austr. 1948.**, D. 98.; **Ott. 1950.**, 150. n.; **Slav. 1947.**, 53. n.; vö. **Helv. Am. 1950.**, 83. n.; **Belg. 1935.**, 76. n. **Ott. 1950.**, 297. n-ben jól kifejezésre jut a panasztételi joggal való összefüggés: „Quilibet Congregationis religiosus ius habet ad Archiabbatem recurrere, ad eum litteras nulli inspectioni obnoxias dare, item ab eo litteras clausas accipere.”

⁶¹⁰ Vö. a Svájci, a Bajor, az Osztrák, az Amerikai-cassinói, a Beuroni, a St. Ottilien-i és a Szláv Kongregáció státútumainak az előző jegyzetben felsorolt helyeivel.

⁶¹¹ Vö. **Angl. 1930.**, 104. n.

⁶¹² Vö. **Helv. 1931.**, 96. n.; **Bav. 1922.**, 84. n.

A kolostori szövetségekben a bíraskodás nem játszik nagy szerepet. Mivel az egyház már a hívőktől is megkívánja, hogy lehetőleg ne peres úton intézzék el a vitás kérdéseket (1925. kán. 1. §), a szerzetesekre ez különösen érvényes. A Bencés Konföderáció **Lex propria**ja ezért úgy rendelkezik, hogy a konföderáción belül a jogvitákat, mielőtt pert indítanak, először terjesszék a primás apát elé, hogy ő „paterna caritate” a vitát „de bono et aequo” elsimítsa.⁶¹³ Mértékadó döntésre nincs felhatalmazása.⁶¹⁴ A primás apát „quod aequius in Domino decernere iudicabit” csak akkor rendelkezhet azonnal, ha az elsimításra irányuló kísérlet nem jár eredménnyel, a bírósági tisztázásig történő elhalasztás pedig sürgető okokból elviselhetetlennek tűnik. Döntéséről értesítenie kell a Szerzetesi Kongregációt.⁶¹⁵ Ezt a rendelkezést a primás apát kétségekívül teljes joghatóságánál fogva hozza, és a felek tartoznak ennek alávetni magukat.⁶¹⁶ Természetesen szabadságukban áll, hogy maguk is a Szerzetesi Kongregációhoz forduljanak, és álláspontjuk és érveik kifejtésével elérjék a döntés hatályaon kívül helyezését.

De ha igaz is, hogy kerülük a szükségtelen pereket, mégis vannak esetek, amikor a közjó érdekében vagy a szerzett jogok védelmében feltétlenül a formális bírósági eljárás révén történő tisztázáshoz kell folyamodni. Teljes jurisdikció hordozóiként kolostoraik esetében az apátok, a kongregáció esetében az általános káptalan⁶¹⁷ és a prézes apát gyakorolhatja a bíraskodási jogot.

A prézes apát, éppúgy, mint az apát, általában egyesbíróként ítéltet; a Beuroni Kongregációban ülnökként az asszisztens apátok támogathatják (1575. kán.).⁶¹⁸ Bizonyos esetekben azonban, mindenekelőtt büntetőügyekben, testületi bíróság van előírva, amely a prézes apátból, a két asszisztens apátból és alkalomadtán két további apátból vagy szerzetesből⁶¹⁹ áll, akiket

---

⁶¹³ **Lex propria**, 125. n.

⁶¹⁴ **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 231.

⁶¹⁵ **Lex propria**, 126. n.

⁶¹⁶ **Ph. Hofmeister**, *Das Breve Piu XII. „Pacis vinculum”* vom 21. März 1952 für die benediktinische Konföderation: *SM 68* (1957) 206. k.; **A. di Vincenzo**, *Lex propria* (Genova, 1955) 231.

⁶¹⁷ A kongregáción belül a káptalané a legfőbb bírói hatalom: **Cas. 1958.**, 265. n.; **Bras. 1937.**, 143. n.; **Belg. 1935.**, 239. n.; **Ott. 1950.**, 343. n.; **Helv. Am. 1950.**, 124. n., amelyet átruházhat egy általa kinevezett testületi bíróságra: **Beur. 1959.**, 203. n.; **Subl. 1959.**, C. 106.

⁶¹⁸ **Beur. 1959.**, 200. n.

⁶¹⁹ A Beuroni, a St. Ottilien-i és az Angol Kongregációban negyedik és ötödik bíróként csak egyszerű szerzetesek jöhetnek szóba: **Beur. 1959.**, 211. n.; **Ott. 1950.**,

az általános káptalan nevez ki.⁶²⁰ Az, aki már az előzetes vizsgálat során vagy első fokon foglalkozott az ügygel, vagy akit más okból elfogultnak kell tekinteni, nem tevékenykedhet bíróként.⁶²¹ Helyére a prézes apát mint elnök, a társ-bírák jóváhagyásával, egy másik szerzetest nevez ki (vö. 655. kán. 1. §). Ha maga a prézes apát nem jöhet számításba, akkor az első asszisztens apát veszi át az elnökséget.⁶²²

A fellebbezési fokon a prézes apát illetékes mindazokban a vitás ügyekben, amelyekben első fokon egy apát döntött (1594. kán. 4. §). Az 1579. kán. 1. § szerint ez arra az esetre vonatkozik, ha az eljárás ugyanannak az önálló monostornak két tagját érinti, de ezen túlmenően arra is, ha olyan perről van szó, amely ugyanazon kongregáció különböző kolostoraihoz tartozó két szerzetes között folyik. Mert a vita ebben az esetben is egyazon kolostori szövetségnek a tagjai közt zajlik, és az „Actor sequitur forum rei” (1559. kán. 3. §) jogszabály szerint az illetékes bíró a beperelt fél apátja. De nem zárható ki, hogy eközben az apát ellen könnyen érvényesíteni lehet az 1613. kán. 1. §-ban felsorolt elfogultsági okok valamelyikét. Ezért a Beuroni és a St. Ottilien-i Kongregáció élt azzal a jog által kínált lehetőséggel, hogy az illetékességet másképp szabályozza, amennyiben ezeket az eseteket első fokon a prézes apáthoz utalta.⁶²³

Egyébként a prézes apát első fokon csak a kongregációja két önálló monostora közti (1579. kán. 2. §),⁶²⁴ a két autonóm kolostor előljárói közti és az apát és alárendeltjei közti vitás ügyekben illetékes.⁶²⁵ Büntetőügyekben különösen az élethossziglani fogadalmas szerzetes elbocsátását célzó általános jogi eljárás az öt bíróból álló kongregáció-törvényszéknek

---

310. n.; **Angl. 1930.**, 249. n.; 218. n. Az Amerikai-cassinói Kongregációban az általános káptalannak lehetőség szerint négy atyát kell kijelölnie ülnökbírónak, akiket a prézes apát saját kolostorából javasol, hogy megkönyítse a per lefolytatását: **Am. Cas. 1947.**, 130. n.

⁶²⁰ **Belg. 1935.**, 238. n.; **Austr. 1948.**, C. 8. stb.

⁶²¹ 1941. c. 3. §; 1571. c.; 1613. c. kk. Ez arra az apátra is érvényes, aki az elbocsátási per során a 659. c. szerint kimondta a kánoni intéseket.

⁶²² **Beur. 1959.**, 212. n.; **Belg. 1935.**, 241. n.

⁶²³ **Beur. 1959.**, 200. n.; **Ott. 1950.**, 365. n.

⁶²⁴ A különböző kongregációk kolostorai, ill. szerzetesei közti vitás ügyek, még ha mindkettő a konföderációhoz tartozik is, nem esnek az 1579. c. 3. § rendelkezése alá, hanem esetükben az 1579. c. 3. § szerint a beperelt fél főpásztora illetékes. A konföderáció az 1579. c. értelmében nem *religio*. Vö. még **B. Hegglin**, 172.

⁶²⁵ **Angl. 1930.**, 249. n.; **Beur. 1959.**, 200. n.; **Bras. 1937.**, 142. n.; **Belg. 1935.**, 238. n. 1.; **Ott. 1950.**, 365. n.; **Slav. 1947.**, 122. n.

van fenntartva.⁶²⁶ A büntetésből más kolostorba történő áthelyezésben gyakran a prézes apát illetékes.⁶²⁷

A prézes apát és törvényszéke első- és másodfokú ítéletét, a 654. kán. és kk.⁶²⁸ alapján történt büntető-elbocsátástól eltekintve, a Szentszékhez való fellebbezés révén lehet megtámadni.⁶²⁹ Egyes kongregációk a primás apát-hoz való fellebbezést is megengedik,⁶³⁰ akire ezáltal olyan bírói hatalmat ruháznak, amely a **Lex propria** szerint általában nem illeti meg. A statútumokat ebben az esetben olyan saját törvényeknek kell tekinteni, amelyeket a konföderáció később kibocsátott **Lex propriája** a 22. kán. szerint nem érint.

Azokban a vitás kérdésekben, amelyek a kongregációt mint olyant érintik, kizárólag a Szentszék bíróságai illetékesek (1557. kán. 2. § 2. p.), a prézes apát elleni panaszokban olykor ugyancsak.⁶³¹

---

⁶²⁶ 655. c. 1. §; lásd 247. o.

⁶²⁷ Pl. **Beur.** 1959., 200d. n.; lásd 254. o.

⁶²⁸ Lásd 247. o.

⁶²⁹ Egy olyan ítélet esetében, amelyet a prézes apát az 1579. c. 1. § szerint kolostori előljárói minőségében hozott, fellebbezési fórumként általában az 1. asszisztens-apát illetékes: **Angl.** 1930., 249. n.; **Ott.** 1950., 365. n.

⁶³⁰ **Bav.** 1922., 145. n.: „Pro omnibus causis coram praeside congregationis actis tribunal secundae instantiae est penes Abbatem Primatem”; hasonlóképpen **Austr.** 1948., C. 13.; **Helv. Am.** 1950., 132. n.; vö. **Ott.** 1950., 365. n.

⁶³¹ **Beur.** 1959., 202. n.: „Si causa contra ipsum Praesidem agitur, res a Capitulo generali S. Sedi exponatur.” **Slav.** 1947., 122. n.: „Causae autem iudicales contra Abbatem Praesidem pertinent ad S. R. Rotam.” – Ezzel szemben a Brazil Kongregáció „gravamina de Archiabbate, eiusque persona aut sententia” az általános káptalan elé utalja: **Bras.** 1937., 143. n. 1.

Utószó

Jelen munkában megkíséreltük leírni a bencés kongregációk alkotmány-jogának lényegi struktúráját és konkrét formáját. Ennek során különösen az apátság és a kongregáció belső egymáshoz rendelését kívántuk megmutatni. Mivel az 501. kán. 3. § az egyes szövetségek saját jogára utal, elsősorban a szerzetesi kongregációk konstitúcióit kellett felhasználnunk, hogy megismerjük belőlük a bencés szövetségi alkotmány sajátosságait.

Vizsgálódásaink eredményét abban foglalhatjuk össze, hogy – eltekintve néhány szövetségtől – az önálló apátságok alkotják azt a fundamentumot, amelyre a bencés kongregációk épülnek. A természetes családdal hasonlóan az autonóm kolostor az az elsődleges közösségi sejt, amelyből minden fölrendelt képződmény kiindul. Az apátságnak a családdal való összehasonlítása a legalkalmasabb arra, hogy a bencés alkotmányjogot szemléltessük. A kolostor élén az apát, ill. a konventuális perjel áll, aki, éppúgy, mint Benedek idejében, a kolostori család atyja. A CIC joggal sorolja a nagyobb előjárók közé (488. kán. 8. p.), és ezzel elismeri a bencés monostor átfogó önállóságát. A kolostor-szövetség előjárójáról való függés meghatározott, külön megnevezendő ügyekre korlátozódik (501. kán. 3. §). Ezenkívül minden kolostornak megvannak a saját tagjai, akiket a fogadalom révén illesztnek be a közösségbe, és halálukig oda tartoznak. A kolostori család összetételére az apát és a kolostori káptalan visel gondot, és övék a felelősség; ők döntenek a kérelmezők bebocsátásáról, és gondoskodnak formálásukról és képzésükről.

A bencés monostori közösségnek a természetes családdal való strukturális rokonsága egyfelől megmutatja ennek az elsődleges közösségi sejtnak az önértékét és önállóságát, de ugyanakkor láthatóvá teszi egy fölrendelt hatalom szükségességét is. Ahogy az egyes család nem képes önmagában minden feladatnak megfelelni, és ezért szüksége van a társadalom és az állam segítségére, úgy az egyes bencés apátság sem tudja magát mindenben kielégíteni. Belső lényegbeliségéből következően kiegészítést kíván, amit a kongregáció kolostorszövetségében talál meg. A szövetkezésre való igény talán nem minden korban volt egyformán erős, és lehet, hogy a kolostorokban ez olykor csak külső körülmények és kezdeményezések hatására tudatosult, de az egyes kolostor lényegében mindig is meg volt alapozva.

E belső szükségszerűség révén adottak a kolostorszövetség céljai és korlátai. Nem az a feladata, hogy helyettesítse, hanem hogy kiegészítse az

egyes apátságot; nem szabad elnyelnie az apátságot, hanem segítenie kell neki. Az egész bencés alkotmányjogot a szubszidiaritás rendezőelvé⁶³² határozza meg, és ez adja meg a jellegét. A szerzetes-kongregáció ott avatkozik be, ahol az apátság túlságosan gyenge, hogy teljesítse feladatait. De még akkor sem a kolostor helyébe kell lépnie, hanem meg kell védenie és megerősíteni, hogy a feladataival saját maga tudjon boldogulni. Mert nem minden feladat felel meg az objektív rendnek, hanem csak az, amely tekintetbe veszi az egyes közösségi sejt megfelelő illetékességét és felelősségét. Ezért egy olyan kolostorszövetség, amely azzal az ürüggyel, hogy segíteni akar az egyes kolostornak, megsérti ennek önállóságát, többet árt, mint használ. A szubszidiaritás ugyanis segítséget jelent az önsegélyezéshez, nem pedig az apátságnak a kongregációval való helyettesítését. A szövetség áll az egyes kolostor szolgálatában, nem megfordítva. A szerzetesi kongregáció legnemesebb feladata: legjobb képessége szerint gondoskodni arról, hogy a szövetség minden kolostorában meglegyenek és megmaradjanak azok az életfeltételek, amelyek nélkülözhetetlenek az apátságok igazi és tartós virágzásához.⁶³³

A szubszidiaritás alapelvének szükségszerű kiegészítése a szolidaritás rendezőelvé.⁶³⁴ Ez a kettő poláris feszültség-viszonyban egymáshoz van rendelve. A szubszidiaritás szolidaritás nélkül beteges partikularizmushoz és egoizmushoz vezet; a szolidaritás szubszidiaritás nélkül túlzott centralizmust eredményez. Ha a szubszidiaritás elve a kolostor saját életének tisztelben tartását követeli, a szolidaritás elve megkívánja, hogy minden egyes kolostor legyen tekintettel a többi kolostor boldogulására és a kongregáció közérdekére. A nagy és erős apátságot arra kötelezi, hogy erői szerint segítsen a kicsinek és gyengének, anélkül hogy ezzel csorbítaná a kolostorok természet adta önálló életét. Felmutatja a közös feladatokat, amelyeket csak akkor lehet kielégítően megoldani, ha minden kolostor készségesen hozzájárul a maga részével. A bencés monostorszövetségnek ezért, mint **R. Molitor** joggal hangsúlyozza, feltétele az apátságok nemes önzetlensége, amely képessé teszi őket arra, hogy a többi kolostorhoz való viszonyukban érvényre jutassák azt az alapelvet, amelyet Szent Benedek a szerzetesek együtt-

---

⁶³² Vö. **E. Muhler**, *Die Soziallehre der Päpste* (München, 1958) 179–185; **W. Bertams**, *De principio subsidiaritätis in iure canonico: Periodica de re morali, canonica, liturgica* 46 (1957) 3–65.

⁶³³ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, II. 634. kk.

⁶³⁴ Vö. **E. Muhler**, i. m., 168–174.

élésére felállított: „Nullus, quod sibi utile iudicat, sequatur, sed quod magis alio.”⁶³⁵

Szubszidiaritás és szolidaritás harmonikus összjátékából a kölcsönös kapás és adás gyümölcsöző cseréje jön létre. A kongregáció csak akkor tudja feladatát teljesíteni, ha az egyes kolostor nem csupán arra törekszik, hogy kapjon a többitől, hanem kész arra is, hogy – amikor olyan helyzetben van – maga is segítően lépjen fel. Erre gondol **R. Molitor**, amikor azt nevezi a legjobb bencés kongregációnak, amely „megőrzi mind az egyes apátságok, mind a kongregációhoz tartozó apátságok összességének sajátos jellegét, a legkevesebbet árt, a legtöbbet használ nekik”.⁶³⁶ Emellett a poláris feszültség-viszonyt nem lehet egyszer s mindenkorra rögzíteni, és merev sémába szorítani. A mindenkori feladatokhoz és szükségletekhez való igazodás megenged bizonyos hangsúly-eltolódásokat. De a két alapvető építőelem közül egyiket sem lehet soha kérdésessé tenni. A prézes apát vagy az általános káptalan olyan tekintélye, amely semmibe veszi a szubszidiaritás alapelvét, ugyanúgy sérti a bencés szövetségi alkotmány belső struktúra-törvényét, mint egy olyan apátság autonómiája, amely önző módon túleszi magát a szolidaritás elvén. A bencés szerzetesi kongregációk konstitúcióiban ma általában megtalálták a két pólus közti feszültségmező kiegyenlítő közepét. Most döntően azon fog múlni minden, hogy a kolostori apátok és a kongregációk előljárói hivataluk gyakorlásában elismerjék, és cselekvésük zsinórmértékévé tegyék mindkét rendezőelvet. Minél inkább ezek fogják őket vezetni az írott jog alkalmazásában, annál jobban fogják tudni teljesíteni az egyes kolostorok és az egész kongregáció javát szolgáló feladatukat.⁶³⁷

---

⁶³⁵ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, II. 637; **Regula**, cap. 72.

⁶³⁶ **R. Molitor**, *Rechtsgeschichte*, II. 634.

I. Név- és tárgymutató

- Aachen, zsinat (817) 40, 45
Alapítói akarat 45
Alárendeltek 66
- képviselet az általános káptalanon 66, 84, 93
- konstitúciók megváltoztatása 290-292
- szavazati jog választásokon 109
Apát
- benedikálás 140-143
- főpapi jelvények 114, 157
- hatalom 47, 50, 59, 64, 104, 117, 120, 142, 143, 151, 169
- bírói 173, 302, 304
- felmentési hatalom 265, 296
- törvényhozói hatalom 103, 230, 290, 295-296
- jogszolgáltatási hatalom 104
- igazgatási hatalom 104, 296
- helyben lakási kötelezettség 240
- hivatalból való felmentés 61, 139
- hivatalról való lemondás 70, 94, 117
- hivatali idő tartama 87, 135
- egyes szövetségekben 69, 89, 126, 132
- öt éves jelentés 286
- választás 36, 50, 62, 63, 70, 82, 94, 116, 117, 119, 156, 157, 160
- megerősítés 155, 158
- szavazati jog 38, 50, 62, 70-71, 91, 106, 113, 117, 193-194, 196-197, 199-204, 209, 212, 216k, 254-255, 280-281, 291
- egyes szövetségekben 35, 37, 47, 65, 92, 93, 107, 114, 131, 132, 135
- zsinati résztvevő 280
Apátértekezlet 99
Apátgyűlések 73-75, 80
Apátkongresszus 136, 150
Apátság
- alapítás 58
- dignitas 157
- megszüntetése 126, 128
- pápai kikötések 156
Asszisztensek, lásd Tanács
Auditores causarum 85
Autonómia, kolostori
- Basiliusnál 34
- Benedeknél 35
- egyes szövetségekben 56, 58, 63, 64, 69, 70, 73, 80, 115-119, 126, 134, 166, 167, 169, 170
- és kongregáció 32, 87, 96, 109, 143, 152, 153
- pápai kikötések 155-158
- tartalma 116, 131, 137, 144
- előjáró hatalma 138, 139, 144
- noviciátus 144, 145
Ágoston-rendi kanonokok lásd a III. mutatót: CRA.
Általános káptalan
- beadványok az általános káptalanhoz 205, 208
- definatorok, lásd Definitorium
- elnöklés 114
- gyakoriság 53, 64, 68, 69, 81, 83, 87
- hatalom 55, 62, 66-68, 94, 96, 105, 120, 155, 171
- határozathozatal 60, 209
- összehívás 166, 204-205, 210
- prézes apát jogállása 62, 63, 91-93, 113
- rendkívüli 210-211, 226-227
- résztvevők
- alárendeltek 70, 83, 84, 90, 91, 93, 113
- előjárók 69, 70, 85, 86, 90-92, 109, 113, 117, 119

- Általános prokurátor 93, 166, 260
- Áthelyezések
- korábbi szövetségekben 33, 47, 49, 59, 85, 116, 117, 141, 159, 224
- Átlépés 95, 141, 153
- Basilius** 34, 35
- Benedek, Aniane-i 40-43, 48, 74, 119
- Benedek, Nursiai 32-37, 39, 64, 69, 81, 88, 97, 119, 147; lásd III. mutatót:
- Regula
- Bíraskodás 175, 301-302
- Böjti parancs 297
- Brogne 42
- Büntetések
- apát leváltása 62, 226
  - büntető rendelkezések 248, 290, 303
  - büntető elbocsátás 172
  - büntető hatalom 67
  - büntető áthelyezés 253, 303
- Cella 45, 47-49, 148; lásd Független házak
- Cellárius 269, 272
- Ciszterciék 53, 57, 59, 61-64, 73, 75-77, 99, 109, 119, 120, 129, 156, 163, 164, 166-170, 166, 177; lásd III. mutatót: Carta Caritatis, Cist., Summa Cartae Car., Trapp.
- Carta Caritatis 16, 20, 24, 57, 58, 60, 129, 156, 164, 168, 221, 235, 261, 264-265, 270-271
- Cluny 48-55
- Cölesztinusok 64, 68, 81
- Conservatores 85
- Consilium vigilantiae 270,
- Család**
- kolostori 141, 142
  - kongregáció 79-89 stb.
- Definitorium, általános káptalané** 53, 54, 60, 65, 68-70, 82, 94, 102, 105, 113
- ciszterciéknél 60
  - mellékágaknál 65, 68, 69, 113
- Dekrétumok, prézes apáté 294
- Dieta 87, 193
- Dijon 44, 48
- Diszpenzációs hatalom 296k
- Donatio in integrum 46
- Egyesülés, együttes étellel** 146
- Elbocsátás 142, 166, 172
- újrafelvétel 245
- Elsőbbség 59, 77, 81, 100, 104, 107, 114, 118, 129, 157, 176
- Engedelmesség
- apátnak 82
  - prézes apátnak 143
- Exempció
- exempt bencés kongregációk 62, 78, 108, 110, 111, 113, 148, 156, 157
  - püspökök ellenállása 37, 45, 77
- Fegyelem** 76, 91, 119, 238-240, 275
- Fellebbezési fórum 301, 303,
- Figyelmeztetés 62, 265, 271
- Filiáció
- ciszterciék 59-63, 119, 164, 168, 263
  - Gorze 42, 43, 48
- Fogadalom
- átlépésnél 141
  - fogadalomra bocsátás 49, 115, 141, 142
  - in manibus abbatis 173
  - jogokat és kötelességeket alapol meg 141, 143
  - joghatás 110, 141, 144, 171
- Főapát 46k, 60-62, 69k, 103k, 118, 133, 156, 187, 202k, 208, 211, 217, 223k, 267, 277; lásd Prézes apát
- Főapátság 50, 59, 93, 104k, 113k, 117k, 120, 128-130, 133, 175k, 216, 221, 223k; lásd Főmonostor

- Főmonostor 33, 43, 45-50, 53, 63-65, 67-70, 73, 82, 93, 106, 114, 117, 120, 129, 176
- Fölszentelések
- adományozó 143, 144
- engedélyezés 67
- Fulda 74
- Függő helyzetű házak 45, 47, 66, 69, 73, 104, 110, 135, 140, 148
- házelöljáró hatalma 138, 162
- a kongregáció tagjai 128, 143, 147k, 159k, 178, 241, 296k, 303
- alapítás 79k, 105, 149, 151
- áthelyezés 33, 85, 116-117, 159, 184, 249-254, 258-259, 303,
- jogképesség 266
- vizitáció 34, 46, 59, 119, 233-238,
- Generális apát (-perjel,-superior) 65-70, 92-95, 132, 133, 138, 139, 142, 155, 161-167, 169, 171, 175-178
- Gorze 42, 43, 48
- Gyóntatási jurisdikció 217
- Határozathozatal
- általános káptalan 60, 209
- Hirsau 48
- Hűségeskü a szövetséghez 47, 50
- Imatestvériség 37, 38, 43, 119
- India 134
- Iskolák 276
- Jogképesség
- függő helyzetű házaké 226
- kongregációé 150-151
- Jurisdikció 61, 107, 114, 118, 132, 143, 172, 173, 177,
- Juttatás anyakolostornak 277
- Kamalduliak 64, 65, 147, 170, 177;
lásd III. jegyz., Cam.
- Káptalan jogai 70
- áthelyezéseknél 184
- új alapításoknál 254, 259
- Klauzúra 239-240, 274
- Kolduló rendek , mendikánsok 69-70, 87, 96, 169, 281
- Kolostor, autonóm, lásd Autonómia, kolostori
- csatlakozás kongregációhoz 108, 244, 268, 274
- létesítés 267
- mint család 142
- megszüntetés 105, 126, 128,
- Kolostori káptalan
- és apát 192-193
- apátválasztás 70, 82, 116,
- felvétel, tagoké 142
- szavazati jog 117, 201, 212, 255
- Kölcson 271
- Kommendatúra 70
- Konföderáció, lásd III. jegyzék, Lex propria
- jogképesség 150, 151
- létesítés 153
- Kongregáció 137, 147
- mint család 147
- csatlakozás, kolostoroké 244
- definíció 147
- jogképesség 150 k.
- a konföderációban 137, 157
- köztes fórum 155, 157
- létesítés 147 k.
- öszsz-szövetség 154 k., 177
- és szerzetesrend 170 k.
- szubszidiaritás 161
- tagok 147 k.
- és tartomány 161 k.
- Kongregációk, lásd III. jegyzék
- Alsó-sváb 111, 116
- Amerikai-cassinói 201, 245, 301
- Angol 95, 131, 167

- Bajor 113, 116, 128
- Belga 89, 134, 135, 149
- Beuroni 29, 129, 133, 134, 175, 176
- Brazil 134, 159, 176
- Breton 110
- Bursfeldi 105, 106, 107, 108, 129
- Cassinói 84, 88, 91, 92, 95, 109, 113, 115-117, 131, 132, 155, 163, 169
- Chezal-BenoËt 89
- Cseh 117
- exemptek 115
- Felső-sváb 116
- klausztrál 116
- Lengyel 113, 116
- Magyar 105, 117, 118, 156
- Annunciáció Belg. 89
- Osztrák 116, 117, 130, 149
- Salzburgi 113, 129
- Skót kolostorok 99, 117, 130
- Solesmes-i 127, 175
- St. Denis 110
- S. Giustina 81, 87, 88, 92, 120, 132
- St. Ottilien-i 133
- St. Vanne 163
- Subiacói 131, 156, 163, 167-169, 175
- Svájci 110, 116
- Svájci-amerikai 128, 156, 159
- Szicíliai 88
- Szláv 135, 156
- Valladolidi 93, 95, 131
- Kongregáció-pénztár 272
- Konstitúciók
  - magyarázat 293
  - megerősítés 129, 167, 292
  - módosítás 90, 93, 202-203, 290-291
- Konventuális perjelség, lásd Prior conventualis
- Könyvek betiltása 139, 241
- Közjó 302
- Lelkipásztori szolgálat, szerzetesi 276
- Lelkipásztori feladatok, szerzeteseké 240
- Levelezés, szabad
  - rendi előjárókkal 301
  - Szentszékkal 285
- Maroniták 183
- Mechitaristák 170
- Melk 105, 115, 130
- Melkiták 183
- Mendikánsok, kolduló rendek 69-70, 87, 96, 169, 281
- Metropolita 78, 129, 174
- Missziók 128, 133-135, 181, 199, 203, 240, 250, 276-277
  - és stabilitás 37
  - képviselet az ált. káptalanon 277
- Montecassino 47, 73, 83, 131, 176
- Noviciátus
  - átlépéskor 159
  - autonóm kolostorban 115, 143
  - engedélyezése 47, 49
  - idegen kolostorban 160
  - közös 33, 111, 126, 131
- Obszervancia, egységes 39-42, 58, 115, 119
- Officiálisok 69, 73, 84, 93, 96; lásd Kolostori tisztségek
- Olivetánusok 64, 69, 81, 87, 120, 135, 156, 158, 170; lásd III. jegyz. Oliv.
- Örökség 238, 255
- Öt éves jelentés
  - primás apátnak 286
  - Szentszékeknek 166, 269, 283, 286
- Pachomius 33-35, 73
- Panasztétel 300-301
  - elbocsátás ellen 247
  - kamalduliaknál 66

- Parancsadásra való hatalom 39
- Pecsét 279
- Per, lásd Bírászkodás
- a prézes apát helyettesítési joga 166
- Perjelség 49, 50, 52, 70, 156, 158; lásd
- Függő helyzetű házak
- Potestas dominativa 160, 171-173, 177
- Premontreiek
- cirkáriák 164, 165
  - kolostorok autonómiája 169
- Prézes apát 84, 87
- bírászkodás 154, 302-303
  - dekrétumok 294
  - dispoziációs jog 298
  - diszpenzációs jog 297
  - feladata 214
  - felügyelet a fegyelem felett 240
  - fölszentelés adományozása 143
  - gyónási jurisdikció 241-242
  - hatalom a kongregáció felett 143-145, 152-154, 156, 160, 172-175, 251, 262, 276
  - érvényes jog 157
  - jurisdikció 173, 177, 187, 297, 300
  - Potestas dominativa 173, 177, 187, 297
  - Superior maior 154
  - Supremus moderator 155, 175, 218
  - hivatali idő tartama 69, 215, 225
  - hivatalról való lemondás 226
  - megnevezés 175
  - ötéves jelentés 166, 286
  - parancsadásra való jog 298-299
  - panasz 192
  - tanácsa 213, 242
  - tanulmányi felügyelet 242-244, 276
  - megválasztása 201, 203, 216-218, 220-221
  - megerősítés 155-156
  - újválasztás 219-220
  - zsinati résztvevő 279, 282
- Prézes apát tanácsa 227, 236, 245, 268, 283
- levelezés 231
  - választás 227, 231
  - vizitációs jog 233, 236-238
- Prézes szinódus 137, 149-150, 288
- Prímás apát, lásd Szt. Anzelm; lásd III. mutatót: Lex propria
- és az Apostoli Szentszék 283
  - alacsonyabb fokú szentelések 144
  - Ágoston-rendi kanonokok prímás apátja 280
  - átlépés 257
  - döntőbíró 302
  - potestas dominativa 160
  - értesítés 220
  - fellebbezési fórum 160, 304
  - gyóntatási jurisdikció 241
  - joghatóság 160
  - hatalom 237-238
  - ötéves jelentés 286
  - panasztételi fórum 301
  - tonzúra adományozása 144
  - vélemény 149-150, 161
  - vizitációs jog 238
  - zsinati résztvevő 280, 283
- Prior claustralis 237
- Prior conventualis, lásd konventuális
- perjelség 127, 139, 156, 168
- Publikációs engedély 241
- Püspök
- és apátgyűlések 77
  - és apátválasztás 35-37, 156
  - exempcióval szembe ellenállás 108, 115
  - exemptek felett gyakorolt jogok 78
  - nem exempt kongregációk felett gyakorolt jogok 77
  - vizitáció 157
- R**eformáció 95, 104, 106, 107
- Regularis Concordia 42
- Reichenau 37, 110

- Rendek, szerzetesi 7, 146, 171, 177
 Rend-káptalan, lásd Általános káptalan
 - hatalom 171
 Rendi előjáró, lásd Prézes apát
 - hatalom 138, 144
- Saját kolostor-rendszer 37, 45, 46, 48, 119
 Segítség, kölcsönös; lásd Szolidaritás
 Stabilitás
 - és átlépés 141
 - egyes szövetségekben 47, 132
 - következményei 142
 - tartalma 110, 140, 159, 177
 Stablo 44
 St. Vanne 43, 89, 90, 163
 Subiaco 33-35, 131-133, 156, 163, 167-169, 175, 176
- Szavazati jog 38, 50, 62
 - általános káptalan 91, 113, 117
 - kolostori káptalan 70, 71
 Székhely, apáté 68
 Szekularizáció 125
 Szent Anzelm, 244, lásd Prímás apát
 - apátkongresszus határozatai 296
 - jelentés a prézes színódusnak 288
 - tanárok meghívása 252
 - tanulmányi kollégium 244
 Szentszék, Apostoli 283-285
 - általános (generális) prokurátor 155, 160, 166, 212, 284-285, 287
 - apát felmentése 226
 - apát lemondása 226, 264, 266
 - apátválasztás megerősítése 155, 158, 220, 223, 226, 262-263
 - átvétel, plébániái és misszióé 276
 - fellebbezési fórum 55, 300, 304
 - káptalan hatalma 155
 - kikötések 156
 - kolostor létesítése 157k, 266-268
 - kongregáció elismerése 108, 130, 149-151, 154
 - konstitúciók 132, 145, 166, 187, 289, 292-293
 - ötéves jelentés 166, 269, 283, 286
 - panasz 247
 - vagyonjog, beneficális jog 157, 270, 272
 Szerzetesi Bizottság Franciaországban 91, 96, 125
 Szerzetesnői kolostorok
 - apostoli tevékenység 276
 - föderáció 147, 149, 158, 173
 - kongregációs tagság 148
 - konföderációs tagság 155
 Szerzetessé szentelés 49, 59, 67
 Szerzett jogok 302
 Szilvesztrinusok 64, 67, 81, 170; lásd III. jegyzék, Silv.
 Szokások, egységes 39, 41-43, 58
 Szomszéd apátok 37, 39
 Szubszidiaritás 7, 136, 161, 306-307
- Tanulmányi**
 - ház, közös 244
 - kollégium 266
 - központ 244
 - prefektus 203
 - rend 242
 - székhely 243
 Tartományi káptalan 132
 Tartományok, szerzetesi 7, 29, 52, 161-169
 Tonzúra 143, 144
 Törvényhozás 289
 - általános egyházi 99, 101, 105
 - káptalan 84
 - pápai 75-80
 Törvény kiadás
- Új alapítások 164, 266kk
 Vagyonjog 85, 151, 259, 269kk

- elidegenítés 270, 287
 - vagyonkezelés 70, 84, 233, 255
 - vagyonképesség 166
 Vallumbroziánusok 64, 147, 170; lásd
 III. jegyz. Vall.
 Végrendelet 259
 Vendégszeretet 38
 Világi intézetek 146
 Vita communis 150
 Vizitáció
 - auctoritate apostolica 103, 141, 155, 155
 - egyes szövetségekben 95, 102, 107-109, 114, 119, 130, 155
 - vizitátor hatalma 167
 Vizitátor 41, 54, 66-68, 77, 81, 84-87, 90-91, 94, 100, 102, 106-109, 113-115, 120, 132, 167, 169, 192, 203, 207, 212, 221, 229, 234, 237-239, 243, 251, 253-254, 265, 269, 276, 299

Winchester, színódus (965/75) 42

Zsinat

- apátok részvétele 279, 280-283
 Zsinatok
 - 3. Konstantinápolyi (680/681) 280
 - 2. Niceai (787) 280
 - 4. Lateráni (1215) 52, 64, 76-79, 94, 99, 100, 109, 113, 167
 - Konstanzi (1414) 105
 - Bázeli (1431/48) 105
 - 5. Lateráni (1512/1517) 281
 - Trienti (1545/63) 78-81, 87, 99, 108-110, 113, 119, 120, 147
 - I. Vatikáni (1869/70) 282-283

II. A CIC 1917 idézett kánonjainak mutatója

Kánon	oldal	Kánon	oldal
15	297	118	173
17	290, 293-294	160-182	219
19	218	161	227
20	247	164	194
22	217	170	220
24	298	174	219
80	296	177 § 2	262
81	297	189 § 1	264
99	151, 159	198 § 1	165, 172, 187
100	159, 207	205 § 1	229
101 § 1	209, 219-220, 229	218 § 2	157
105	192, 229-230	223 § 1	155, 208, 280, 283
107	141	224	280
108 § 3	280	274 5. sz.	175
112-117	142	282 § 1	195
		292	212

Kánon	oldal	Kánon	oldal
345	299	517 § 1	284
394 § 2	157	517 § 2	285
396 § 1	157	518 § 2	241
411 § 1	210	525	274
487-681 §	7	529	274
488	138, 154, 159, 173	531	137
488, 1. sz.	141	532 § 2	269
488, 2. sz.	147, 148, 152, 178, 180	533-535	274
488, 3. sz.	284	534	270
488, 6. sz.	148, 169	542 1. sz.	245
488, 8. sz.	138, 152, 160, 162, 171-174, 176, 183, 305	543	138, 142, 185, 245
489 §	7	552	274
491 § 1	145	554 § 1	143
492 § 1	149	556 § 4	160
494	149	571	142, 246
494 § 1	268	572 § 1	141-142
494 § 2	272	574 § 2	142
497 § 1	266	575 § 2	245
497 § 3	266	590	186
498	273	603	274
499 § 1	157	606 § 2	240
500 § 2	274	611	285, 301
501 § 1	171-173	615	274
501 § 3	30, 145, 147, 152, 153, 160, 172-174, 176, 177, 183, 185, 187-188, 191, 241, 298	625	140, 156, 157, 218
502	162, 172, 175, 177, 191	632	138, 140-141, 153, 256
504	218	633 § 3	159
505	162, 171, 186	635	159
506 § 1	186	646	185, 247
507 § 1	219	647 § 1	138-139, 142, 153, 186, 246
510	155, 166, 175, 269, 283, 286	647 § 2	247
511	138	650 § 2	229
514 § 1	242, 296	652	274
516 § 1	155, 175, 227	654-668	247, 304
516 § 2	269	655 § 1	166, 172, 175, 303-304
516 § 3	272	655 § 2	247
		659	248, 303
		663	248
		664 § 1	248

Kánon	oldal	Kánon	oldal
666	248	1559 § 3	303
667	247	1571	303
668	247	1575	302
669 § 1	248	1577 § 1	229
672	248	1579 § 1	139, 303-304
673-681	146	1579 § 2	154, 155, 173, 303
875 § 1	165	1579 § 3	303
876 § 1	241	1589 § 2	247
896	138-139, 153, 181	1594 § 4	155, 173, 175, 303
964 1. sz	140, 143, 144, 180	1601	154, 175, 300
964 2. sz	185	1613-1617	303
970	247, 300	1613 § 1	303
1245 § 3	296	1653 § 6	279
1308 § 1	141	1655 § 1	247
1313 2. sz	296	1925 § 1	302
1338	274	1933 § 4	299
1366 § 1	244	1934	248
1385 § 2	240	1940	248
1385 § 3	240	1941 § 3	303
1395 § 3	138-139, 153, 241	2220 § 1	290, 298
1425	276	2221	290
1501	272	2331	186
1518	273	2343 § 4	186
1541 § 2	270	2385 § 4	186
1557 § 2	151, 154, 175, 304	2386	186

III. Az idézett konstitúciók mutatója

Am. Cas. 1908	256
Am Cas. 1947	140, 175, 176, 197, 205-209, 214, 217, 219, 225, 227-228, 234, 236-237, 239-240, 242, 245, 250, 258, 261-262, 265, 268-270, 272, 290-291, 299-301, 303,
Angl. 1784	205, 226, 245, 251, 254, 260
Angl. 1930	143, 148, 155-156, 175, 191, 197-198, 202-203, 205-206, 208-211, 214-215, 218-220, 225, 227-228, 231, 234, 236-237, 239-241, 252, 257, 262, 264, 268, 270, 279, 284-285, 290-291, 294, 301, 303-304
Angl. Mon. 1934	199, 273, 275
Argent. 1624	112, 200, 261

Az idézett konstitúciók mutatója

Aug. 1699	111-112, 201, 246, 254
Austr. 1625	115-117, 204, 243, 246, 251, 261, 291
Austr. 1948	143, 155, 175, 194, 197, 203-207, 209-210, 214, 219-220, 225, 227-228, 234, 236-237, 239, 243, 252-253, 255, 261, 263, 265, 268-270, 272, 291, 293, 297-301, 303-304
Bav. 1686	113, 117, 196, 201, 207, 219, 243, 246, 250, 253, 265, 270, 300
Bav. 1860	207
Bav. 1905	256
Bav. 1922	140, 143, 155-156, 160, 173, 175, 194, 197, 202, 207, 209-210, 214, 219-220, 225-228, 234, 237-239, 241, 246-247, 250, 252-253, 257, 259, 261-262, 264-265, 270, 272, 276, 279, 291, 293, 297-301, 304
Belg. 1935	140, 148, 155, 159, 173, 175, 196-197, 202-203, 205-206, 208-210, 212, 214, 220, 225-228, 233-234, 236-237, 239-241, 243-244, 248, 250, 252-255, 257-263, 267-271, 285, 291-293, 297-303
Belg. Miss. 1936	199, 250, 277-278
Benedictina	77, 82, 83, 86, 87, 168, 176, 195-196, 201, 204, 213, 235, 250
Beur. 1884	208, 239, 252, 256-257, 271
Beur. 1929	176, 252, 271
Beur. 1959	140, 143, 148, 155, 160, 175, 176, 191-192, 196-198, 204-206, 210-211, 214, 217, 219-220, 225-228, 231, 234, 236-237, 239-241, 243-245, 247, 250, 252-255, 258-264, 266, 270, 276, 279, 285, 290, 297-304
Beur. Mon. 1927	198, 273, 275
Bras. 1910	256-257
Bras. 1937	140, 141, 143, 148, 155, 159, 173, 176, 191-192, 196-197, 202, 205-206, 208, 210-211, 214, 217-218, 220, 226-228, 233-234, 236-237, 239-241, 243-245, 249, 252, 255, 257, 259, 262-263, 266-270, 272, 285, 290, 292, 294, 298-304
Bras. Mon. 1936	198, 273, 275
Bursf. 1474	105-107, 117, 207, 213, 222, 262, 291
Bursf. 1700	107, 243, 270-271
Cam. 1253	65, 66
Cam. 1271	66, 67
Cam. Coron. 1934	177, 185, 261
Cam. Erem. 1957	156, 177, 184, 225
Carta Caritatis Prior	58-60, 62-63, 164
Carta Caritatis Posterior	58, 60-62, 235, 261, 264-265, 271
Cas. 1578	83-87, 192, 209, 217, 245, 270, 291

Az idézett konstitúciók mutatója

Cas. 1680	84, 86-87, 204, 251
Cas. 1915	251, 256-257
Cas. 1958	140, 155, 175, 176, 191, 193, 197-198, 205, 208-209, 212, 214, 218-220, 225, 227-228, 231, 236-237, 239-241, 245, 250-254, 257-258, 261-263, 269, 272, 276, 279, 284-285, 290, 293, 297, 299, 301-302
Cist. Aug. 1923	168, 188
Cist. Austr. 1920	188
Cist. Casam. 1943	166, 168
Cist. Supr. 1934	156, 166, 168, 177, 231, 263, 271
Cist. Zirc. 1941	188
Claustr. 1361	196, 206, 213
Claustr. 1592	101, 102, 201
Cluny 1200	51-53, 55, 163
Cluny p. 1200	52, 53
Cluny 1233	53-55
Cluny 1289	53-55
CRA. Austr. 1940	189, 219, 238
CRA. Lat. 1957	165
Dourgne Mon. 1931	275
Helv. 1636	117
Helv. 1757	200
Helv. 1931	148, 155, 159, 160, 175, 194, 197, 204-206, 214, 220, 226-227, 233-234, 236-237, 239, 241, 245, 252, 257, 259, 261-264, 267, 269, 276, 279, 285, 291, 294, 299-301
Helv. Am. 1901	256
Helv. Am. 1950	140, 143, 156, 159, 175, 191, 196-197, 205, 208, 210, 214, 218-220, 225, 227-228, 234, 236, 239, 250, 253-255, 257-258, 261-263, 267-269, 272, 291, 297-302, 304
Hung. 1921	175-176, 187
Lex Propria	135, 141, 149, 152, 155, 158-160, 175-176, 196, 219, 237-238, 241, 244, 252-253, 257, 272, 285-288, 295-296, 302
Maur. 1769	90, 91, 243, 245, 251, 260, 291
Mechit. Venet. 1920	182
Mechit. Vienn. 1885	182

Az idézett konstitúciók mutatója

Oliv. 1445	69, 200, 260
Oliv. 1932	156, 170, 177, 186, 209, 225
Ott. 1950	133, 140, 143, 155, 156, 160, 175, 176, 191-192, 196-197, 202-206, 208, 210-211, 214, 224-228, 231, 233-234, 236-237, 239-247, 249-250, 252-255, 257-259, 261-264, 267-269, 271-272, 276-277, 279, 285, 291-293, 297-304
Pol. 1712	113, 114, 200, 243, 246, 291
Pol. Mon.	1936 173
Praem. 1947	165, 166, 189, 247, 271
Regula	34-36, 157, 239, 260, 264, 269, 307
Salisb. 1641	196, 261
Salisb. 1692	201
Sarnen Mon. 1947	275
Silv. 1325	67, 68, 260
Silv. 1931	177, 181, 216, 261
Slav. 1947	140, 156, 173, 175, 196-197, 202, 204-208, 210, 220, 225,-228, 231, 233-234, 236-237 239, 250, 252-253, 255, 258, 261-263, 267, 269-270, 285, 291-292, 298-299, 301, 303-304
Sol. 1837	126, 127, 224
Sol. 1947	155, 159, 175, 193, 197, 205, 208, 219, 224-225, 228, 236, 239, 241, 252-255, 258, 262-263, 267-268, 271, 291-293, 297, 301
Sol. Mon. 1930	273, 275
Subl. 1880	132, 133
Subl. 1923	195
Subl. 1959	133, 140, 143, 148, 156, 167, 173, 175, 194-197, 202-203, 205-206, 208-212, 214-215, 218-220, 226-227, 229, 234, 236-237, 239-241, 243, 245, 250, 252-255, 257-258, 262-271, 285, 290-291, 294, 297, 299-302
Suev. 1671	111, 200, 204, 234, 260
Summa Cartae Caritatis	58-62, 164, 221
Trapp. 1925	156, 168, 177, 188, 247, 263, 266, 271
Vall. 1947	170, 177, 179-180, 216, 261